मध्यम-धातुरूपावलिः ।

पण्डित टी. आर्. कृष्णाचार्य संकलिता ।

कुंभघोणस्थ मध्वविलास पुस्तकालयस्य

पर्यवेक्षकेण

टी. के. वेंकोबाचार्येण

प्रकाशिता च ।

MADHYAMA DHĀTURŪPĀVA

Compiled

BY

Pandit T. R. KRISHNACHARYA

and Published

BY

T. K. VENKOBACHARYA,

Manager, Madhva Vilas Book Depot, Kumbakonam.

PRINTED AT THE
HINDI PRACHAR PRESS,
MADRAS.

Price : Re. 1.] 1932. [Postage Extra

TABLE OF CONTENTS.

विषयानुक्रमणिका ।

PREFACE TO
MADHYAMA-DHATU-ROOPAVALI

The "Madhyama-Dhatu-Roopavali" has been prepared and published by us for the benefit of pupils studying in English Secondary Schools and Sanskrit Patasalas.

The late lamented Dr. Bhandarkar, in his *two* readers that are unrivalled had collected about four hundred and fifty verbs which are in common usage in the Sanskritic world and in the classic poetical works. Eliminating some of them, and including yet others which appeared to us to be more important, we have included in our "Madhyama-Dhatu-Roopavali" about 500 verbs.

In order to enable students to acquaint themselves in a single glance and in the same place, the forms of verbs in the active voice of the ten conjugations, we have given the relevant forms of each and every verb selected, in succession in the same context.

As in the books of Dr. Bhandarkar and of others, Mr. P. V. UPadhye, Mr. M. R. Kale etc., the forms of verbs in different conjugations are mentioned in different contexts in a scattered manner, a student has to turn over many pages in which process time more previons than gold is lost.

In our "Madhyama-Dhatu-Roopavali", however, as the verbs are numbered in the numerical order and as an alphabetical index of them is appended, a required verb can almost immediately be got at in a trice as it were. If the students of the 3rd 4th and 5th Forms would make it a point to memorise the forms, even as the declensions of Nouns, they would be greatlv helped in their

studies in the higher classes. This is the service that we desire to render to the world of students or the student population.

The forms of verbs in the passive voice, etc., may be gathered from our "Brihaddhatu-Roopavali."

The following are the special features of the present work:—

(1) Strong, durable, white attractive paper is used.
(2) Easily readable bold Devanagari letters are employed.
(3) Our printers are the well-known HINDI PRACHAR PRESS of Madras.
(4) The book has been carefully planned and arranged by Pandit T. R Krishnacharya.
(5) Proof-reading and general supervision have been exercised by Pandit R. V. Krishnamacharya of the Government College (Abhinava Bhatta Bana) and Senior Sanskrit Pandit V. Sundaresa Sastry of the Native High School.
(6) An alphabetical Index of all the 500 verbs and Errata are appended.
7) The book runs nearly to 300 pages.

work like this will undoubtedly prove to be an indispensable supplement to the readers of Dr. Bhandarkar and an invaluable guide to the student population.

KUMBAKONAM, 1—10-1932.

T. K. Venkobacharya,
Publisher.

श्रीमङ्गलदेवतायै नमः ।

मध्यमधातु रूपावल्याः उपोद्घातः ।

उपरिनिर्दिष्टं मध्यमधातुरूपावलिनामकमिदं पुस्तकम् अङ्गलोत्तम-पाठशालासु (English Schools) संस्कृतपाठशालासु च पठितॄणां छात्राणामुपकारायेदानीमस्माभिर्विरचय्य मुद्राप्य प्रकाशितम् ।

सुगृहीतनामभिः कैलासवासिभिः डाक्तर आर्.जी. भाण्डरकारमहाशयैः लोके काव्यादिषु प्रयुज्यमानाः सार्धचतुःशतानि धातवः स्वेन कृतयोः इतरासाध्ययोः संस्कृत-प्रथमद्वितीयपाठ्यपुस्तकयोः संगृहीताः । तेषां मध्ये कांश्चन विहाय ततोऽप्यावश्यकत्वेनास्मभ्यं रुचितान् कांश्चनान्यान्धातून् संगृह्य आहृत्य पञ्चशतानि कृत्वाऽस्यां मध्यमधातुरूपावल्यां वयं संयोजितवन्तः स्मः । यदि कश्चिद्विद्यार्थी यस्य कस्यापि धातोः कर्तरि दशलकाराणामपि रूपाणि ज्ञातुमिच्छेत्तदा क्षणमात्रेणैव तत्परिज्ञानं तस्य यथा स्यात्तथाऽस्मत्पुस्तके एकैकस्यापि धातोरेकैकप्रकरण एव कर्तरि दशलकाराणामपि रूपाणि विवृतानि ।

भाण्डरकारीयपुस्तकयोः, रा. रा. P. V. उपाध्ये, तथा रा. रा. M. R. काळे प्रभृतीनाम् इतरेषां पुस्तकेषु च बहूनि पत्राणि पर्यावर्त्यानेकप्रकरणावलोकनेन, स्वर्णादपि महार्घस्य बहुकालस्य व्ययं कृत्वा च ज्ञेयानि । अस्मत्पुस्तके तु एकैकस्य धातोः प्रथममारभ्य ५०० तमपर्यन्तं क्रमिकसंख्यां दत्त्वा तस्याः संख्याया धातूनां वर्णानुक्रमण्यामपि वितीर्णत्वात् अपेक्षितधातोरन्वेषणं च शीघ्रमेव भवेत् । किंच अङ्गलपाठशालासु तृतीय चतुर्थ पञ्चम कक्ष्यासु (Class or

Forms) पठितारो विद्यार्थिनः शब्दरूपावल्याः पठनवत् यदीदमपि पुस्तकं पठित्वा हृद्गतं कुर्युस्तर्हि तेषां मेट्रिक्प्रभृतिषु परिक्षासु नहत्सौकर्यं भवेत् । इयमेवास्माभिः कर्तुमभिलषिता उपकृतिश्छात्राणाम् ।

धातूनां कर्मणि, भावे, सनि, णिचि, कृदन्तादिषु च रूपाणि तु अस्मदीयात् बृहद्धातुरूपावलिपुस्तकात् ज्ञातुं शक्यानि ।

अत्रत्या विशेषास्त्वेते—

(१) पत्राणि धवलानि, दृढानि, मसृणानि च ।

(२) अक्षराणि सुवाच्यानि देवनागराणि ।

(३) मुद्रणं मद्रनगरस्थे प्रसिद्धे हिन्दीप्रचार मुद्रणालये ।

(४) पुस्तकलेखकः पण्डित टी. आर्. कृष्णाचार्यः ।

(५) शोधकाः—

(a) कुंभघोणस्थ स्वदेशीयोत्तमपाठशालायाः (Native High School) संस्कृतभाषाप्रथमोपाध्यायाः ब्रह्मश्री सुन्दरेशशास्त्रिणः ।

(b) तदुपर्यपि पर्यवेक्षका :—एतन्नगरस्थ गवर्नमेण्ट कालेज गीर्वाणभाषाध्यापकाः अभिनवभट्टबाण इत्याद्यनेक बिरुदाङ्किताः पण्डित R. V. कृष्णमाचार्याः ।

(७) सर्वेषां धातूनां वर्णानुक्रमणिकायाः, मुद्रणयन्त्रस्य दूरदेशस्थतया समापतितानामशुद्धानां शुद्धिपत्रस्य च संयोजनम् ।

(८) पुस्तकपृष्ठसंख्या च किंचिन्न्यूनशतत्रयी ।

एतादृशविशेषविशिष्टमिदं पुस्तकं भाण्डर कारीययोः प्रथमद्वितीय पुस्तकयोःविवरणरूपेणस्थित्वा विद्यार्थिन उपकुर्यादिति प्रकाशकआशंसते।

इति विद्वद्वर्गदासः प्रकाशकः, वेंकोबाचार्य-कृष्णाचार्य-टोणपेकर्.

SOME OPINIONS ON

Madhyama-Dhatu-Rupavali.

1. From, Prof. P.M. MODI Esqr., M.A., PH.D.,
Samaldas College, Bhavnagar, 22—10—1932.

I am very thankful to you for your kind gift of Madhyama-Dhàtu-Rùpàvali. The Book is undoubtedly very useful to school students and Collegians who care to study or to improve their composition in Sanskrit. I hope the students will not fail to appreciate your labour.

2. From, S. S. SUKTANKAR Esqr., M.A.,
Professor of Sanskrit, Rajaram College,
Kolhapur, 23rd October 1932.

Many thanks for your copy of the "मध्यमधातु रूपावलि". On a perusal of the book, I find that you are more than justified in claiming that it would benefit the English Secondary Schools' students.

You have been very judicious in making choice of the धातुs, and I feel sure that every student of Dr. Bhandarkar's books will find in the book a useful supplement to them. * *

3. From, G. H. BHATT Esqr., M.A.,
Professor of Sanskrit,
Baroda College, Baroda, 9—11—32.

Please accept my thanks for sending a complimentary copy of your "Madhyama-Dhatu-Rupa-

vali". The arrangement of the matter is quite thorough and likely to give facility to students. Moreover the use of Paninian terminology the knowledge of which is indispensable to every critical student of Sanskrit Language adds much to the importance of the book.

I therefore strongly recommend the book to High School students for whom it is evidently designed.

---

4. From, V. M. APTE Esqr., M.A.,
Assistant Lecturer in Sanskrit,
Gujarat College, Ahmedabad, 9th November 1932.

Many thanks for the book "मध्यमधातुरूपावलिः". * * I have gone through the book carefully and I am glad to say that it is eminently suited to the needs of those for whom it is intended. The arrangement is excellent and I particularly appreciate the alphabetical index वर्णानुक्रमणी at the end.*

5. Krishnaji M. SHEMBAVNEKAR Esqr., [M.A.,
Senior Professor of Sanskrit,
St. Xavier's College, Bombay, 10—11—32.

Received with thanks your book, the मध्यमधातुरूपावलि. It will certainly be of great service to those who have mastered the two books of Bhandarkar. * * * *

6. From, Mahàmahopàdhyàya Vidyàvachaspati S. Kuppuswàmi Sastri Esqr., M.A., I.E.S., Professor of Sanskrit & Comparative Philology, Presidency College & Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras, 16—11—1932.

I have looked through the copy of your " Madhyama-Dhátu-Rùpàvali " which you were kind enough to send me last month. I find that you have exercised considerable care and judgment in preparing this book. I am sure that it will be very useful in the hands of good Sanskrit teachers, in the higher forms of High Schools, as also in the second language classes of Colleges.

7. From, Ràma Pisharoti Esqr., M.A., Head of the Department of Sanskrit, Annàmalai University, Annàmalainagar, 16-11-32.

I am glad to acknowledge receipt of a copy of your Madhyama-Dhàtu-Rúpávali as also the report of the work done by the Madhva Vilasa Book Depot, Kumbakonam. I heartily join the chorus of appreciation of the very useful and valuable work your Depot has put forth in the matter of popularising the venerable epics, the Ràmàyana and the Mahábhàrata. Equally, if not more important, is the lead you have given in publishing the works of Sri Madhva and his followers.

Your Madhyama-Dhàtu-Rúpávali is a very useful publication and in that handy form will be

particularly welcome to all students of Sanskrit who may not have access to your Brihat-Dhátu-Rùpàvali.

8. From, R. Vásudeva Sarmá Esqr., M.A., B.L., Senior Lecturer in Sanskrit and Superintendent of Studies in Indian Languages, National College, Trichinopoly and Member, Comiti Consultutif etc., Jurisprudence Indienni, Pondicherry (Fr. India).

Your book "Madhyama-Dhátu-Rüpàvali" reached me. * * *

In my opinion the book supplies a real want. The Intermediate and B. A. students would find it to be of very great help to them for Sanskrit Translation purpose and I am therefore recommending to them your book. The printing and get up is good and the price very moderate. * *

9. From, K. Krishnamáchàry Esqr., Principal, Sri Venkateswara Sanskrit College, Tirupathi.

Thanks for the complimentary copy of your "Madhyama-Dhátu-Rúpàvali".

On a careful perusal of the book, I am glad to testify that a long-felt want has now been filled up by your book.

Though I have your "Brihad-Dhàtu-Rúpávali" I feel sure that your present publication will be quite useful for my occasional literary activities.

There may be many others too like myself for whom the book will be of real service.

When such is the case for scholars of some attainments, the usefulness of the book in the hands of our High School students cannot be easily exaggerated. * * * The treatment followed justifies the claim made [in the preface]. If, as you say [in the preface], the pupils get by heart the forms of about half a dozen roots in each of the ten conjugations, as they do the Subanta forms [शब्दरूपावलि], he learning of Sanskrit is certainly made far easier than what it is to-day.

I hope the pandits of High Schools along with their pupils will find in the book many of their difficulties solved.

Even in Sanskrit schools, the book may serve its purpose.

The alphabetical list at the end has its own value.

10. From, H. D. Velánkar Esqr., M.A.,
Professor of Sanskrit,
Wilson College, Bombay, 18—11—32.

I thank you very much for a copy of "Madhyama-Dhàtu-Rúpàvali" which you have recently published. It is indeed a very handy and useful book and will be greatly appreciated by the student-world.

11. From, Vishwàs G. BHAT Esqr., M.A.
Karnatak College, (Cantab),
Dharwar, 19—11—1932.

I find your " Madhyama-Dhátu-Rùpávali " eminently suited for the needs of our High School students. * * *
It is a handy and useful little book.

12. From, RAMENDRA MOHAN BOSE
Esqr., M.A. (Cal.), M.A. (Dac),
Senior Professor of Sanskrit & Bengali,
Feni College, Feni (Noakhali),
Examiner in Sanskrit, Calcutta University,
17th November 1932.

Many thanks for the kind presentation of your " Madhyama-Dhàtu-Rúpàvali ". I have read with great care the major portion of your book and have derived much satisfaction from its perusal. You have removed a long-felt desideration of the students who, I am sure, will greatly profit by reading it.

---

13. From, N. NILAKANTA PILLAI Esqr.,
M.A., (BR IV & VI)
Member of the Academic Council and of the Senate, University of Madras, Superintendent of studies in Sanskrit College of Arts, Tiruvandrum.

I have gone through your book " Madhyama-Dhàtu-Rùpàvali " and am glad to say tha it wll be

very useful to the Sanskrit students of the High School classes. * * *
I shall recommend it to my fellow teachers in the school departments.

---

14. From, P. V. RAMANUJASWAMI Esq., [M.A.,
Principal, Mahárája's Sanskrit College,
(Vidyäsadma) Vizianagrum, 22—11—32.

I saw the "Madhyama-Dhàtu-Rúpàvali" kindly sent by you. The selection of roots is very judicious and the arrangement of their forms, very convenient. The book will certainly be very useful to students preparing for the University examinations. I have no doubt that it will become more popular than the more costly "Brihad-Dhátu-Rúpávali".

---

15. From, H. YOGANARASIMHAM Esqr., [M.A.,
Principal, Maharaja's College,
Mysore, 22—11—32.

Many thanks for sending me a copy of the book "Madhyama-Dhátu-Rúpávali" compiled by Pandit T. R. KRISHNACHARYA.

I find that the book is very handy and valuable guide to students of Sanskrit and I congratulate you on the publication.

16. From, The Professor of Sanskrit,
DAYARAM JETHMAL SIND COLLEGE,
Karachi, 22—11—32.

I think it [मध्यमधातुरूपावलि] will be a veritable boon to all the students of Sanskrit grammar, specially for ready reference. It is very well arranged.

---

17. From, Mahamahopadhyaya Brahma Sri S. DANDAPANISWAMI DIKSHITAR, Lecturer in Sanskrit, Annamalai University, Chidambaram, 28—11—32.

श्री चित्सभेशाय मङ्गलम् ।

॥ मध्यमधातुरूपावली ॥

समवलोकितमिदं मध्यमधातुरूपावलीनामकं पुस्तकम् । यत्र च विद्यार्थिनामत्यन्तोपकृतये मुख्याः सर्वेऽपि धातवः प्रदर्शिताः । तेषां दशस्वपि लकारेषु रूपाणि सम्यक्प्रदर्शितानि । न ह्येतेभ्योऽन्ये धातवः प्रसिद्धप्रयोगेषु दृश्यन्ते ।

एतद्ग्रन्थपठनेन सम्यग्धारणेन च विद्यार्थिनां यावानुपकारः, तावान् समग्राया अपि सिद्धान्तकौमुद्याः पठनेन न संभवेत्क्लेशमन्तरेति निश्चयमिदमेतद्ग्रन्थसंदर्शिनाम् ।

न केवलमिदं हूणपाठशालास्वेव, संस्कृत प्रधानास्वपि पाठशालासु पाठनार्हं भवति । अतश्च पाठशालाध्यक्षशिखामणयः, पण्डितशिखामणयश्च तत्तत्पाठशालासु एतन्मध्यमधातुरूपावलीग्रन्थपाठनेन, विद्यार्थिनामुपकारसंपादनेन, एतद्ग्रन्थसंपादकयोः T. R. कृष्णाचार्य, T. K. वेङ्कोबाचार्ययोश्च परिश्रमं सफलयेयुरिति विश्वसिमि ।

इत्थम्, महामहोपाध्यायः शिव. दण्डपाणिस्वामिदीक्षितः ॥

18. From, B. N. Krishnamùrti Sarmá, Esqr.
[B.A., (Hons.)
Assistant Lecturer in Sanskrit,
Annámalai University, Annamalainagar, 29-11-32.

Thank you for the handy volume of your "Madhyama Dhàtu-Rùpavali". You have placed the student-population under an eternal debt of gratitude to you by this present publication of yours.

A work such as the present one needs no introduction to the persons for whom it is intended. It is undoubtedly priced very low at Re. 1 per book which is done evidently to help the student-population.

---

19. From, Prince Kerala Varma Esqr.,
Professor of Oriental Languages, [B.A., B.L.,
Maharaja's College, Eranakulam
Palace, Eranakulam, 29—11—32.

I went through the "Madhyama-Dhàtu-Rúpávali" compiled by Pandit T. R. Krishnacharya, carefully. It supplies a long-felt need, and will prove of high use to the student population. The arrangement is satisfactory, and the illustrations are happily chosen. The book will be an indispensable companion to the students, especially to the College-going students.

---

20. From, Sahithyaratnam, Saralakavi Suri, Vidyabhushana, Vidyavachaspathi, Kavyavisarada, Janagunakara, Mahavidvan K. Rajagopalachakravarty, Central College, Bangalore,
25—11—32.

भाण्डारकादि कृतिभी रचिता विविधाः कृतीः ।
पर्यालोच्य परिष्कृत्य नवीनेन पथाऽधुना ॥१॥
आङ्ग्लशाला प्रविष्टानां छात्राणां क्लेशहारिणी ।
धातुरूपावलिः श्लाघ्या कृष्णाचार्येण निर्मिता ॥२॥
विद्याशालासु सर्वत्र बालकानां कृते बुधैः ।
निर्मत्सरं परिग्राह्या पाठनीया च सादरम् ॥३॥
धातुमार्गे प्रपततां बालकानां पदे पदे ।
कृष्णाचार्यकृतिः सैषा करालंबाय जायताम् ॥४॥
कृष्णाचार्येण कलिता छात्राणां कण्ठगा सती ।
धातुरत्नावलिः सेयं यातु रत्नावलिश्रियम् ॥५॥
महीशूरमहाराजसभारत्नेन सादरम् ।
प्रशस्तिपत्रं लिखितं कृष्णाचार्याय धीमते ॥६॥

इति, सहृदयवशंवदः राजगोपालचक्रवर्ती ।

21. From, Prof. K. S. Trivedi Esqr.,
Professor of Sanskrit,
Maganlal Thakordas Balmukunddas Arts College,
Surat, 3 - 12 - 1932.

I have gone through your book "Madhyama-Dhátú-Roopavali" with great pleasure and have found it very useful to students studying in High Schools and Pathasalas. It is neatly printed in bold type and furnished with an index which facilitates reference. You deserve to be congratulated on the success of your effort.

22. From,
The Principal,
Maharaja's Sanskrit College, Trivandrum, 4-12-32.

Thanks. "Madhyama Dhátu-Rúpàvali" is very well planned and executed. It ought to be in the hands of every student.

---

23. From, Devendrakumar Banerji Esqr.,
Vidyaratna, [M.A.,
Senior Professor of Sanskrit, Chittagong College,
Chittagong, 6th December 1932.

I thank you very much for your kind gift of a copy of "Madhyama-Dhàtu-Rùpávali."

I have gone through the book with great interest, and have no doubt it will prove useful to young learners of Sanskrit. The get up is excellent and the selection of roots judicious.

---

24. From K. Gopalakrishnamma Esqr, M. A.
Govt. Arts, College, Rajahmundry. 28—11—32.

* * * * The verbal roots treated of in this [मध्यमधातुरूपावलि] are classified on the lines indicated by ancient Indian grammarians. Hence it can well be said that this book serves as a very useful guide to study of Sanskrit in the hands of College students.

---

25. From, Mahàmahòpádhyáya
Vásudéva Shàstri Abhyamkar
Sanskrit College, Poona.
मार्गशीर्ष शु. १२ शके १८५४ [9—12—32].

श्रीमन्तः पण्डितकृष्णाचार्याः !

भवद्भिः प्रेषितां मध्यमधातुरूपावलिमामूलादद्य पर्य-क्षिष्यहम् ।

अवेक्षणसमसमयं चेयं दशगणीस्थानां पञ्चशतसंख्यधा-तूनां प्रत्येकं दशसु लकारेषु त्रिषु पुरुषेषु, त्रिषु वचनेषु च नानाविधानि दुर्ज्ञेयाकाराणि च रूपाणि कुतूहलजनिकया भङ्ग्या करतलामलकवत्सम्यक्प्रदर्शयन्ती मुक्तसंशयं प्रकृति-प्रत्ययादियोजनेन क्रियापदानि सिषाधयिषूणां मनांसि सोत्साहानि करोतीत्यवगतं भवति ।

मन्ये अस्या अध्येतारोऽमहत्येवानेहसि कस्यापि धातोः कस्यापि च लकारस्य कीदृशमपि रूपं झटिति संसाधयितुं प्रभवेयुः । आङ्ग्लपाठशालासु मध्यमकक्षां प्रविश्य प्रथमत एव गीर्वाणवाणीं परिचिचीषूणां छात्राणां चाध्यापकपरि-श्रममन्तरेणापि क्रियापदेषु परिचयं संपादयन्तीयं मातेव हितकारिणीति दृढं विश्वसिमि ।

परिशिष्टसंयोजनेन क्रमाङ्कसहितधात्वनुक्रमणीसंयो-जनेन चानुपानयोजनेनेवाव्यभिचरितहितकारिणीत्वं दृढीकृत-मिति सर्वसमादरणीयमिति प्रत्येमि ॥

इति, अभ्यंकरोपाह्वः वासुदेवशास्त्री.

महामहोपाध्यायः, पुण्यपत्तनस्थ-संस्कृत-महाविद्यालय-कार्यपर्यवेक्षकः ।

Sri Vidya Press, Kumbakonam.

श्रीगणेशाय नमः ।

अथ मध्यमधातुरूपावलिः ।

परिभाषाः संज्ञाश्च ।

भूवादयो धातवः । क्रियावाचिनो भ्वादयो धातु (roots) संज्ञाः स्युः ॥ ते च दशगणतया प्राचीनैर्विभक्ताः । ते गणाश्च—(१) भ्वादयः, शब्विकरणाः First conjugation. (२) अदादयः, लुग्विकरणाः Second conjugation. (३) जुहोत्यादयः, श्लुविकरणाः Third conjugation. (४) दिवादयः, श्यन्विकरणाः, Fourth conjugation. (५) स्वादयः, श्नुविकरणाः, Fifth conjugation. (६) तुदादयः, शविकरणाः, Sixth conjugation. (७) रुधादयः, श्नम्विकरणाः, Seventh conjugation. (८) तनादयः, उविकरणाः, Eighth conjugation. (९) क्र्यादयः, श्नाविकरणाः Nineth conjugation. (१०) चुरादयः, स्वार्थिकणिज्विकरणाः, Tenth conjugation. एतेषां दशानां विकरणानां मध्ये भ्वादयः दिवादयः तुदादयः चुरादयश्चेति चतुर्षु विकरणेषु 'अङ्गानि' अकारान्तानि, भवन्ति ।

एतेषामर्वाचीनैः 'प्रथमव्यूहः' First group इति व्यवहारः क्रियते । अन्ये षड्गणाः 'द्वितीयव्यूहः' Second group इति व्यवह्रियन्ते ।

यस्मात्प्रत्ययविधिस्तदादि प्रत्ययेऽङ्गम् ।

विकरणप्रत्ययसहितानां धातूनाम् 'अङ्गम्' इति संज्ञा ॥ लकाराः (कालाः अर्थाश्च) Tenses and moods together दशैव भवन्ति । ते यथा—1 लट् = वर्तमानकालः, Present tense. 2 लोट् = आज्ञार्थकः, Imperative mood. 3 लङ् = अनद्यतनभूतकालः, Imperfect past tense. 4 विध्यर्थको लिङ् । Potential mood. एते चत्वारो लकाराः विकरणप्रत्ययार्हाः [सार्वधातुकलकाराः] भवन्ति । Conjugational tenses.

5 लिट् = अनद्यतनपरोक्षवृत्तिर्भूतकालः, Perfect past tense. 6 लुट् = श्वस्तनवृत्तिर्भविष्यत्कालः, First future. 7 लृट् = साधारणो भविष्यत्कालः, Second future. 8 आशीरर्थको लिङ् = Benedictive mood. 9 लुङ् = साधारणो भूतकालः, Aorist. 10 लृङ् = [संकेतार्थकः] क्रियातिपत्तिरूपो भविष्यत्कालः, Conditional mood.

लिट्प्रभृतीनां षण्णां लकाराणां विकरणप्रत्यया न भवन्ति । तस्मात्ते आर्धधातुकलकाराः Non-conjugational tenses and moods.

धातूनां प्रयोगास्त्रिविधा भवन्ति (१) कर्तरि प्रयोगः Active voice, (२) कर्मणि प्रयोगः Passive voice (३) भावे प्रयोगश्चेति । Impersonal construction.

सर्वेषां लकाराणां पुरुषत्रयसूचकाः प्रत्ययाः सन्ति । प्रतिपुरुषं च वचनत्रयसूचकाः प्रत्यया भवन्ति । तेष्वस्मच्छब्दसमानार्थक **उत्तमपुरुषः** First person. युष्मच्छब्दसमानार्थको **मध्यमपुरुषः** Second person. युष्मदस्मद्भिन्नार्थकः **प्रथमपुरुषः** Third person. एकत्वबोधकम् **एकवचनम्** Singular. द्वित्वबोधकं **द्विवचनम्** Dual. बहुत्वबोधकं बहुवचनम् Plural.

तिप्तस्झि-सिप्थस्थ-मिब्वस्मस्, इत्येतेषां त्रयाणां त्रिकाणां (नवानां) प्रत्ययानां '**परस्मैपदम्**' इति संज्ञा । एते तिङ् संज्ञकाश्च ।

ताताञ्झ-थासाथांध्व-मिड्वहिमहिङ्, इत्येतेषां त्रयाणां त्रिकाणां (नवानां) प्रत्ययानाम् '**आत्मनेपदम्**' इति संज्ञा । एते तङ्संज्ञकाश्च भवन्ति ।

केचन धातवः परस्मैपदप्रत्ययार्हाः (**परस्मैपदिनः**) । केचन आत्मनेपदप्रत्ययार्हाः (**आत्मनेपदिनः**) अपरे उभयपदप्रत्ययार्हाः (उभयपदिनः) ।

अथादौ प्रथमव्यूहविकरणानां परस्मैपदिधातूनां दशलकाराणां परिनिष्ठिताः प्रत्ययाः प्रदर्श्यन्ते—

	एकवचनम् Singular	द्विवचनम् Dual	बहुवचनम् Plural

1 लट् Present tense.

प्रथमपुरुषे 3rd person	ति	तस्	अन्ति ।
मध्यमपुरुषे 2nd person	सि	थस्	थ ।
उत्तमपुरुषे 1st person	मि	वस्	मस् ।

2 लोट् Imperative.

प्र०	तु-तात्	ताम्	अन्तु ।
म०	O-तात्	तम्	त ।
उ०	आनि	आव	आम ।

3 लङ् Imperfect.

प्र०	त्	ताम्	अन् ।
म०	स्	तम्	त ।
उ०	अम्	व	म ।

4 विधिलिङ् Potential.

प्र०	ईत्	ईताम्	ईयुस् ।
म०	ईः	ईतम्	ईत ।
उ०	ईयम्	ईव	ईम ।

5 लिट् Perfect past.

प्र०	अ	अतुस्	उस् ।
म०	थ	अथुस्	अ ।
उ०	अ	व	म ।

6. लुट् First future.

प्र०	ता	तारौ	तारः ।
म०	तासि	तास्थः	तास्थ ।
उ०	तास्मि	तास्वः	तास्मः ।

7. लृट् Second future.

प्र०	स्यति	स्यतः	स्यन्ति ।
म०	स्यसि	स्यथः	स्यथ ।
उ०	स्यामि	स्यावः	स्यामः ।

8. आशीर्लिङ् Benedictive.

प्र०	यात्	यास्ताम्	यासुः ।
म०	याः	यास्तम्	यास्त ।
उ०	यासम्	यास्व	यास्म ।

9. लुङः Aorist प्रत्ययाः सप्तविधाः ।

I. तासु प्रथमा विधा । च्लेरादेशभूतस्य सिचो लोपेन ।

प्र० त् । ताम् । उस् ॥ म० स् । तम् । त ॥ उ० अम् । व । म ॥

उदाहरणम्-इण्=गतौ । **प्र०** अगात् । अगाताम् । अगुः ॥ **म०** अगाः । अगातम् । अगात ॥ **उ०** अगाम् । अगाव । अगाम ॥

II. द्वितीया विधा । च्लेरङादेशेन ।

प्र० अत् । अताम् । अन् ॥ **म०** अः । अतम् । अत ॥ **उ०** अम् । आव । आम ॥

उदाहरणम्—ख्या = प्रकथने । **प्र०** अख्यत् । अख्यताम् । अख्यन् ॥ **म०** अख्यः । अख्यतम् । अख्यत ॥ **उ०** अख्यम् । अख्याव । अख्याम ॥

III. **लुङि तृतीया विधा** । च्लेश्चङादेशेन ।

द्वितीयविधावदस्या अपि प्रत्ययाः । धात्ववयवस्य द्वित्वमत्र भवतीति विशेषः ॥

उदाहरणम्—स्रु = गतौ । **प्र०** असुस्रुवत् । असुस्रुवताम् । असुस्रुवन् ॥ **म०** असुस्रुवः । असुस्रुवतम् । असुस्रुवत ॥ **उ०** असुस्रुवम् । असुस्रुवाव । असुस्रुवाम ॥

IV. **लुङि चतुर्थी विधा** । धातुभ्यः च्लेः सिचि सगागमेन ।

प्र० सीत् । सिष्टाम् । सिषुः ॥ **म०** सीः । सिष्टम् । सिष्ट ॥ **उ०** सिषम् । सिष्व । सिष्म ॥

उदाहरणम्—णम = प्रह्वत्वे शब्दे च । **प्र०** अनंसीत् । अनंसिष्टाम् । अनंसिषुः ॥ **म०** अनंसीः । अनंसिष्टम् । अनंसिष्ट ॥ **उ०** अनंसिषम् । अनंसिष्व । अनंसिष्म ॥

V. लुङि पञ्चमी विधा । अनिड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः क्सादेशेन ।

प्र० सत् । सताम् । सन् ॥ **म०** सस् । सतम् । सत । **उ०** सम् । साव । साम ॥

उदाहरणम्—क्रुश = आह्वाने रोदने च । **प्र०** अक्रुक्षत् ॥ अक्रुक्षताम् । अक्रुक्षन् ॥ **म०** अक्रुक्षः । अक्रुक्षतम् । अक्रुक्षत । **उ०** अक्रुक्षम् । अक्रुक्षाव । अक्रुक्षाम ॥

VI. **लुङि षष्ठी विधा** । अनिड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः सिजादेशेन ।

पूर्वोक्तासु पञ्चसु विधास्वनन्तर्भूतेभ्योऽनिड्भ्यो धातुभ्य इयं विधा भवति ।

प्र० सीत् । स्ताम् । सुः ॥ **म०** सीः । स्तम् । स्त ॥ **उ०** सम् । स्व । स्म ॥

उदाहरणम्— डुपचष् = पाके । **प्र०** अपाक्षीत् । अपाक्ताम् । अपाक्षुः ॥ **म०** अपाक्षीः । अपाक्तम् । अपाक्त ॥ **उ०** अपाक्षम् । अपाक्ष्व । अपाक्ष्म ॥

VII. लुङि सप्तमी विधा । सेड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः सिजादेशेन ॥

पूर्वोक्तासु पञ्चसु विधास्वनन्तर्भूताः सेटो धातवोऽस्यां गण्यन्ते ।

प्र० ईत् । इष्टाम् । इषुः । म० ईः । इष्टम् । इष्ट ॥ उ० इषम् । इष्व । इष्म ॥

उदाहरणम्—षिध = गत्याम् । प्र० असेधीत् । असेधिष्टाम् । असेधिषुः । म० असेधीः । असेधिष्टम् । असेधिष्ट ॥ उ० असेधिषम् । असेधिष्व । असेधिष्म ॥

10. लृङ् Conditional.

प्र० स्यत् । स्यताम् । स्यन् ॥ म० स्यस् । स्यतम् । स्यत ॥ स्यम् । स्याव । स्याम ॥

श्रीः

अथ भ्वादिषु परस्मैपदिनः ।

[१] भू = सत्तायाम् । अकर्मकः । सेट् । पर० । to be; to become.

1. लट् । प्र० भवति । भवतः । भवन्ति ॥ म० भवसि । भवथः । भवथ ॥ उ० भवामि । भवावः । भवामः ॥

2. लोट् । प्र० भवतु—भवतात् । भवताम् । भवन्तु ॥ म० भव—भवतात् । भवतम् । भवत ॥ उ० भवानि । भवाव । भवाम ॥

3. लङ् । प्र० अभवत् । अभवताम् । अभवन् ॥ म० अभवः । अभवतम् । अभवत ॥ उ० अभवम् । अभवाव । अभवाम ॥

4. विधि० । प्र० भवेत् । भवेताम् । भवेयुः ॥ म० भवेः । भवेतम् । भवेत ॥ उ० भवेयम् । भवेव । भवेम ॥

5. लिट् । बभूव । बभूवतुः । बभूवुः ॥ म० बभूविथ । बभूवथुः ॥ बभूव ॥ उ० बभूव । बभूविव । बभूविम ॥

6. लुट्। प्र० भविता। भवितारौ। भवितारः॥ म० भवितासि। भवितास्थः। भवितास्थ॥ उ० भवितास्मि। भवितास्वः। भवितास्मः॥

7. लृट्। प्र० भविष्यति। भविष्यतः। भविष्यन्ति॥ म० भविष्यसि। भविष्यथः। भविष्यथ॥ उ० भविष्यामि। भविष्यावः। भविष्यामः॥

8. आशी०। प्र० भूयात्। भूयास्ताम्। भूयासुः। म० भूयाः। भूयास्तम्। भूयास्त॥ उ० भूयासम्। भूयास्व। भूयास्म॥

9. लुङ्। प्र० अभूत्। अभूताम्। अभूवन्। म० अभूः। अभूतम्। अभूत॥ उ० अभूवम्। अभूव। अभूम॥

10. लृङ्। प्र० अभविष्यत्। अभविष्यताम्। अभविष्यन्॥ म० अभविष्यः। अभविष्यतम्। अभविष्यत॥ उ० अभविष्यम्। अभविष्याव। अभविष्याम॥

[२] अत = सातत्यगमने। सक०। सेट्। पर०। to go.

1. लट्। प्र० अतति। अततः। अतन्ति॥ म० अतसि। अतथः। अतथ॥ उ० अतामि। अतावः। अतामः॥

2. लोट्। प्र० अततु-अततात्। अतताम्। अतन्तु॥ म० अत-अततात्। अततम्। अतत॥ उ० अतानि। अताव। अताम॥

3. लङ् । प्र० आतत् । आतताम् । आतन् ॥ म० आतः ।. आततम् । आतत । उ० आतम् । आताव । आताम ॥

4. विधि० । प्र० अतेत् । अतेताम् । अतेयुः ॥ म० अतेः । अतेतम् । अतेत ॥ उ० अतेयम् । अतेव । अतेम ॥

5. लिट् । प्र० आत ।. आततुः । आतुः ॥ म० आतिथ । आतथुः । आत ॥ उ० आत । आतिव । आतिम ॥

6. लुट् । प्र० अतिता । अतितारौ । अतितारः ॥ म० अतितासि । अतितास्थः । अतितास्थ ॥ उ० अतितास्मि । अतितास्वः । अतितास्मः ॥ 7. लृट् । प्र० अतिष्यति । अतिष्यतः । अतिष्यन्ति ॥ म० अतिष्यसि । अतिष्यथः । अतिष्यथ ॥ उ० अतिष्यामि । अतिष्यावः। अतिष्यामः॥ 8. आशी० । प्र० अत्यात् । अत्यास्ताम् । अत्यासुः ॥ म० अत्याः । अत्यास्तम् । अत्यास्त ॥ उ० अत्यासम् । अत्यास्व । अत्यास्म । 9. लुङ् । VII. प्र० आतीत् । आतिष्टाम् । आतिषुः । म० आतीः । आतिष्टम् । आतिष्ट ॥ उ० आतिषम् । आतिष्व । आतिष्म ॥ 10. लृङ् । प्र० आतिष्यत् । आतिष्यताम् । आतिष्यन् ॥ म० आतिष्यः । आतिष्यतम् । आतिष्यत ॥ उ० आतिष्यम् । आतिष्याव । आतिष्याम ॥

[३] अट=गतौ ॥ सक० । सेट् । पर० । to wander to ramble. अत (२) धातुवत् ॥

[४] अण = शब्दे । सक० । सेट् । पर० । to sound. अत (२) धातुवत् ॥

[५] अल = भूषणपर्याप्तिवचनेषु । to adore ; to be able ; to prevent. अत (२) धातुवत् ॥

[६] चिती (चित्) = संज्ञाने । अक० । सेट् । पर० । to think ; to notice ; to uuderstand. 1. लट् । प्र० चेतति । चेततः । चेतन्ति ॥ म० चेतसि । चेतथः । चेतथ ॥ उ० चेतामि । चेतावः । चेतामः ॥ 2. लोट् । प्र० चेततु-चेततात् चेतताम् । चेतन्तु ॥ म० चेत—चेततात् । चेततम् । चेतत ॥ उ० चेतानि । चेताव । चेताम ॥ 3. लङ् । प्र० अचेतत् । अचेतताम् । अचेतन् ॥ म० अचेतः । अचेततम् । अचेतत ॥ उ० अचेतम् । अचेताव । अचेताम ॥ 4. विधि० प्र० चेतेत् । चेतेताम् । चेतेयुः ॥ म० चेतेः । चेतेतम् । चेतेत ॥ उ० चेतेयम् । चेतेव । चेतेम ॥ 5. लिट् । प्र० चिचेत । चिचिततुः । चिचितुः ॥ म० चिचेतिथ । चिचितथुः । चिचित ॥ उ० चिचेत । चिचितिव । चिचितिम ॥ 6. लुट् । प्र० चेतिता । चेतितारौ । चेतितारः ॥ म० चेतितासि । चेतितास्थः । चेतितास्थ ॥ उ० चेतितास्मि । चेतितास्वः । चेतितास्मः ॥ 7. लृट् । प्र० चेतिष्यति । चेतिष्यतः । चेतिष्यन्ति ॥

म० चेतिष्यसि । चेतिष्यथः । चेतिष्यथ ॥ उ० चेतिष्यामि । चेतिष्यावः । चेतिष्यामः ॥ 8. आशी० । प्र० । चित्यात् । चित्यास्ताम् । चित्यासुः ॥ म० चित्याः । चित्यास्तम् । चित्यास्त ॥ उ० चित्यासम् । चित्यास्व । चित्यास्म ॥ 9. लुङ् VII. प्र० अचेतीत् । अचेतिष्टाम् । अचेतिषुः ॥ म० अचेतीः । अचेतिष्टम् । अचेतिष्ट ॥ उ० अचेतिषम् । अचेतिष्व । अचेतिष्म । 10. लृङ् । प्र० अचेतिष्यत् । अचेतिष्यताम् । अचेतिष्यन् ॥ म० अचेतिष्यः । अचेतिष्यतम् । अचेतिष्यत ॥ उ० अचेतिष्यम् । अचेतिष्याव । अचेतिष्याम ॥

[७] खिट = त्रासे । अक० । सेट् । पर० । to fear. चिती (६) धातुवत् ॥

[८] तिज = गतौ । सक० । सेट् । पर० । to go. चिती (६) धातुवत् ॥

[९] षिध = गत्याम् । सक० । सेट् । पर० । to go. चिती (६) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० सिषेध । सिषिधतुः । सिषिधुः ॥ म० सिषेधिथ । सिषिधथुः । सिषिध ॥ उ० सिषेध । सिषिधिव । सिषिधिम ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० असेधीत् । असेधिष्टाम् । असेधिषुः ॥ म० असेधीः ॥ उ० असेधिषम् ॥

[१०] जिमु (जिम्) = भक्षणे । सक० । सेट् । पर० । to eat. चिती (६) धातुवत् ॥ 1. लट् । जेमति ॥ 5. लिट् । जिजेम । जिजिमतुः । जिजिमुः ॥ 9. लुङ् । VII. अजेमीत् । अजेमिष्टाम् ॥

[११] मिषु (मिष्) = सेचने । सक० । सेट् । पर० । to sprinkle; to wet.. चिती (६) धातुवत् ॥

[१२] बुध = अवगमने । सक० । सेट् । पर० । to make known; to inform; to teach.

1. लट् । प्र० बोधति । बोधतः । बोधन्ति ॥ म० बोधसि । बोधथः । बोधथ ॥ उ० बोधामि । बोधावः । बोधामः ॥ 2. लोट् । बोधतु–बोधतात् । बोधताम् । बोधन्तु ॥ म० बोध–बोधतात् । बोधतम् । बोधत ॥ उ० बोधानि । बोधाव । बोधाम ॥ 3. लङ् । प्र० अबोधत् । अबोधताम् । अबोधन् । म० अबोधः । अबोधतम् । अबोधत ॥ उ० अबोधम् । अबोधाव । अबोधाम ॥ 4. विधि० । प्र० बोधेत् । बोधेताम् । बोधेयुः ॥ म० बोधेः । बोधेतम् । बोधेत ॥ उ० बोधेयम् । बोधेव । बोधेम ॥ 5. लिट् । प्र० बुबोध । बुबुधतुः ॥ बुबुधुः ॥ म० बुबोधिथ । बुबुधथुः । बुबुध ॥ उ० बुबोध । बुबुधिव । बुबुधिम ॥ 6. लुट् । प्र० बोधिता । म० बोधितासि ॥ उ० बोधितास्मि ॥ 7. लृट् । बोधिष्यति ॥ 8. आशी० । बुध्यात् । बुध्यास्ताम् ।

बुध्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अबोधीत् । अबोधिष्टाम् । अबोधिषुः ॥
10. लृङ् । अबोधिष्यत् ॥

[१३] कुच = शब्दे तारे । संपर्चनकौटिल्यप्रतिष्टंभविलेखनेषु च । सक० । अक० । सेट् । पर० । to cry sharply; to contract; to bend; to be crooked; to write. बुध (१२) धातुवत् ॥ 5. लिट् । चुकोच । चुकुचतुः ॥

[१४] कुजु (कुज्) = स्तेयकरणे । सक० । सेट् । पर० । to steal; बुध (१२) धातुवत् ॥ 5 लिट् । चुकोज ॥

[१५] पुष = पुष्टौ । सक० । सेट् । पर० । to nourish. बुध (१२) धातुवत् ॥

[१६] प्रुषु (प्रुष्) = दाहे । सक० । सेट् । पर० । to burn. बुध (१२) धातुवत् ॥ 5 लिट् । पुप्रोष । पुप्रुषतुः ॥

[१७] शुच = शोके । अक० सेट् । पर० । to bewail. बुध (१२) धातुवत् ॥

[१८] च्युतिर् (च्युत्)=क्षरणे । सक० । सेट् । पर० । to ooze. बुध (१२) । धातुवत् ॥ 5. लिट् । प्र० । चुच्योत । चुच्युततुः । चुच्युतुः ॥ म० चुच्योतिथ । चुच्युतथुः । चुच्युत ॥ उ० चुच्योत । चुच्युतिव । चुच्युतिम । 8. आशी० । च्युत्यात् । च्युत्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII.

7. लृट् । गदिष्यति ॥ 8. **आशी॰** । गद्यात् । गद्यास्ताम् । गद्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । VII. **प्र॰** अगादीत् । अगादिष्टाम् । अगादिषुः ॥ **म॰** अगादीः । अगादिष्टम् । अगादिष्ट ॥ **उ॰** अगादिषम् ।अगादिष्व । अगादिष्म ॥ **पक्षे–प्र॰** अगदीत् । अगदिष्टाम् । अगदिषुः ॥ **म॰** अगदीः । अगदिष्टम् । अगदिष्ट ॥ **उ॰** अगदिषम् । अगदिष्व । अगदिष्म ॥ 10. **लृङ्** । अगदिष्यत् ॥

[२६] **भण** = शब्दे । सक॰ । सेट् । पर॰ । to speak. **गद** (२५) धातुवत् ॥

[२७] **गज** = शब्दे । सक॰ । सेट् । पर॰ । to sound; to roar. **गद** (२५) धातुवत् ॥

[२८] **ह्रस** = शब्दे लाघवे च । अक॰ । सेट् । पर॰ । to sound; to become small. **गद** (२५) धातुवत् ॥ 5. **लिट्** । जह्रास । जह्रसतुः । जह्रसुः । 9. **लुङ्** । VII. अह्रासीत्–अह्रसीत् ॥

[२९] **ज्वल** = दीप्तौ । अक॰ । सेट् । पर॰ । to shine. **गद** (२५) धातुवत् । 5. **लिट्** । जज्वाल । जज्वलतुः जज्वलुः ॥

[३०] व्रज = गतौ । सक० । सेट् । पर० । to go. गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । वव्राज । वव्रजतुः । वव्रजुः ॥ 9. लुङ् । अव्राजीत् । अव्राजिष्टाम् ॥ इत्येकमेव रूपम् । न तु अव्रजीदित्यपि ॥

[३१] हसे (हस्) = हसने । अक० । सेट् । पर० । to laugh; to joke. गद (२५) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । VII. अहसीत् । अहसिष्टाम् । अहसिषुः ॥ न तु अहासीदित्यादि ॥

[३२] जल्प = व्यक्तायां वाचि । सक० । सेट् । पर० । to speak. गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । जजल्प । जजल्पतुः । जजल्पुः ॥ 9. लुङ् । VII. अजल्पीत् । अजल्पिष्टाम् । अजल्पिषुः ॥

[३३] रक्ष = पालने । सक० । सेट् । पर० । to protect. गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । ररक्ष । ररक्षतुः । ररक्षुः ॥ 9. लुङ् । VII अरक्षीत । अरक्षिष्टाम् । अरक्षिषुः ॥

[३४] नर्द = शब्दे । अक० । सेट् । पर० । to sound; to roar. गद (२५) धातुवत् । 5. लिट् । ननर्द । ननर्दतुः । ननर्दुः ॥ 9 लुङ् । VII अनर्दीत् । अनर्दिष्टाम् ॥

[३५] **तर्द** = हिंसायाम् । सक० । सेट् । पर० । to injure to hurt; **गद** (२५) धातुवत् ॥ 5. **लिट्** ॥ ततर्द । ततर्दतुः । ततर्दुः ॥ ९ **लुङ्** । VII. अतर्दीत् । अतर्दिष्टाम् । अतर्दिषुः ॥

[३६] **जप** – व्यक्तायां वाचि । सक० । सेट् । पर० । to speak; mutter; to utter in a low voice. **गद** (२५) धातुवत् । 5. **लिट्** । **प्र०** जजाप । जेपतुः । जेपुः ॥ **म०** जेपिथ । जेपथुः । जेप ॥ **उ०** जजाप–जजप । जेपिव । जेपिम ॥ 9. **लुङ्** । VIIअजपीत्–अजापीत् । अजपिष्टाम्–अजापिष्टाम् । अजपिषुः–अजापिषुः ॥

[३७] **रद** = भेदने । सक० । सेट् । पर० । to split; to scratch. **जप** (३६) धातुवत् ॥

[३८] **बद** = स्थैर्ये । अक० । सेट् । पर० । to be steady. **जप** (३६) धातुवत् ॥

[३९] **दल** = विशरणे । अक० । सेट् । पर० to split; to break. **जप** (३६) धातुवत् ॥

[४०] **चल** = कंपने । अक० । सेट् । पर० । to shake. **जप** (३६) धातुवत् ॥ 9. **लुङ्** **अचालीत्** ॥

[४१] **चर** = गतौ । भक्षणे च । गतावक० । सेट् । पर० । to go ; to walk ; to graze ; to eat. **जप** (३६) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । अचारीत् ॥

[४२] **लप** = व्यक्तायां वाचि । सक० । सेट् । पर० । to speak. **जप** (३६) धातुवत् ॥

[४३] **वद** = व्यक्तायां वाचि । सक० । सेट् । पर० । to speak. **गद** (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । प्र० उवाद । ऊदतुः । ऊदुः ॥ म० उवदिथ । ऊदथुः । ऊद ॥ उ० उवाद—उवद । ऊदिव । ऊदिम ॥ 6. लुट् । वदिता ॥ 7. लृट् । वदिष्यति ॥ 8. आशी० । उद्यात् । उद्यास्ताम् । उद्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अवादीत् । अवादिष्टाम् । अवादिषुः ॥ म० अवादीः । अवादिष्टम् । अवादिष्ट ॥ उ० अवादिषम् । अवादिष्व । अवादिष्म ॥ अत्र वृद्धिर्नित्या । अवदीत् इत्यादि नास्ति ॥

[४४] **चमु** (चम) = अदने । सक० । सेट् । पर० । to eat. **जप** (३६) धातुवत् ॥ आङुपसृष्टे तु आचामति इत्यादि विशेषः । आर्धधातुके न दीर्घः । आचमिष्यति ॥ 9. लुङ् VII अचमीत इत्येव ॥

[४५] **णिदि** (निन्द्) = कुत्सायाम् । सक० । सेट् । पर० । to

blame. 1. **लट्** । निन्दति ॥ 2. **लोट्** । निन्दतु ॥ 3. **लङ्** । अनिन्दत् ॥ 4. **विधि०** । निन्देत् ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** निनिन्द । निनिन्दतुः । निनिन्दुः ॥ **म०** निनिन्दिथ । निनिन्दथुः । निनिन्द ॥ **उ०** निनिन्द । निनिन्दिव । निनिन्दिम ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** निन्दिता ॥ **म०** निन्दितासि ॥ **उ०** निन्दितास्मि ॥ 7. **लृट्** । निन्दिष्यति ॥ 8. **आशी०** । निन्द्यात् । निन्द्यास्ताम् । निन्द्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । VII. अनिन्दीत् । अनिन्दिष्टाम् । अनिन्दिषुः ॥ 10. **लृङ्** । अनिन्दिष्यत् ॥

[४६] **टु नदि** (नन्द्) = समृद्धौ । अक० । सेट् । पर० । to be glad ; to be satisfied. 1. **लट्** । नन्दति ॥ 2. **लोट्** । नन्दतु ॥ 3. **लङ्** । अनन्दत् ॥ 4. **विधि०** नन्देत् ॥ 5. **लिट्** । ननन्द । ननन्दतुः ॥ 8. **आशी०** । नन्द्यात् । नन्द्यास्ताम् । नन्द्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । VII. अनन्दीत् । अनन्दिष्टाम् । अनन्दिषुः ॥ इत्यादि **णिदि** (४५) धातुवत् ॥

[४७] **वाच्छि** (वाञ्छ्) = वाञ्छायाम् । सक० । सेट् । पर० । to desire ; to wish. **नदि** (४६) धातुवत् ॥ 1. **लट्** । वाञ्छति ॥ 2. **लोट्** । वाञ्छतु ॥ 3. **लङ्** । अवाञ्छत् ॥ 4. **विधि०** । वाञ्छेत् ॥ 5. **लिट्** ।

प्र० ववाञ्छ । ववाञ्छतुः । ववाञ्छुः ॥ म० ववाञ्छिथ । ववाञ्छथुः । ववाञ्छ ॥ उ० ववाञ्छ । ववाञ्छिव । ववाञ्छिम ॥ 6. लुट् । वाञ्छिता ॥ 7. लृट् । वाञ्छिष्यति ॥ 8. आशी० । वाञ्छयात् । वाञ्छयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अवाञ्छीत् ॥ म० अवाञ्छीः ॥ उ० अवाञ्छिषम् ॥ 10. लृङ् । अवाञ्छिष्यत् ॥

[४८] खादृ = भक्षणे । सक० । सेट् । पर० । to eat; to devour. 1. लट् । खादति 2. लोट् । खादतु ॥ 3. लङ् । अखादत् ॥ 4. विधि० । खादेत् ॥ 5. लिट् प्र० चखाद । चखादतुः । चखादुः ॥ म० चखादिथ । चखादथुः । चखाद ॥ उ० चखाद । चखादिव । चखादिम ॥ 9. लुङ् । VII. अखादीत् । अखादिष्टाम् । अखादिषुः ॥

[४९] मथि (मन्थ्) = हिंसासंक्लेशनयोः । सक० । सेट् । पर० । to kill; to injure. नदि (४६) धातुवत् ॥

[५०] शंसु (शंस्) = स्तुतौ । सक० । सेट् । पर० । to praise. 1. लट् । शंसति ॥ 2. लोट् । शंसतु ॥ 3. लङ् । अशंसत् ॥ 4. विधि० । शंसेत् ॥ 5. लिट् । प्र० शशंस । शशंसतुः । शशंसुः ॥ म० शशंसिथ । शशंसथुः । शशंस ॥ उ० शशंस । शशंसिव । शशंसिम ॥ 6. लुट् । शंसिता ॥

7. लृट्। शंसिष्यति ॥ 8. आशी० । प्र० शस्यात् । शस्यास्ताम् । शस्यासुः ॥ म० शस्याः । शस्यास्तम् । शस्यास्त ॥ उ० शस्यासम् । शस्यास्व । शस्यास्म ॥ 9. लुङ् । VII.. अशंसीत् । अशंसिष्टाम् । अशंसिषुः ॥ 10. लृङ् । अशंसिष्यत् ॥

[५१] मन्थ = विलोडने । द्विक० । सेट् । पर० । to churn; to shake. शंसु (५०) धातुवत् ॥

[५२] दंश = दशने । सक० । अनि । पर० । to bite; to sting. 1 लट् । दशति ॥ 2. लोट् । दशतु ॥ 3. लङ् । अदशत् ॥ 4. विधि० । दशेत् ॥ 5. लिट् । प्र० ददंश । ददंशतुः । ददंशुः ॥ म० ददंशिथ-ददंष्ठ । ददंशथुः । ददंश ॥ उ० ददंश । ददंशिव । ददंशिम ॥ 6. लुट् । दंष्टा ॥ 7. लृट् । दङ्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । दश्यात् । दश्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अदाङ्क्षीत् । अदांष्टाम् । अदाङ्क्षुः ॥ म० अदाङ्क्षीः । अदांष्टम् । अदांष्ट ॥ उ० अदाङ्क्षम् । अदाङ्क्ष्व । अदाङ्क्ष्म ॥ 10. लृङ् । अदङ्क्ष्यत् ॥

[५३] अर्ह = पूजायाम् । सक० । सेट् । पर० । to worship; to deserve. 1. लट् । अर्हति ॥ 2. लोट् । अर्हतु ॥

3. लङ् । आर्हत् । आर्हताम् । आर्हन् ॥ 4 विधि० । अर्हेत् ॥ 5. लिट् । प्र० आनर्ह । आनर्हतुः । आनर्हुः ॥ म० आनर्हिथ । आनर्हथुः । आनर्ह ॥ उ० आनर्ह । आनर्हिव । आनर्हिम ॥ 6. लुट् । अर्हिता ॥ 7. लृट् । अर्हिष्यति ॥ 8. आशी० । अर्ह्यात् । अर्ह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० आर्हीत् । आर्हिष्टाम् । आर्हिषुः ॥ 10. लृङ् । आर्हिष्यत् ॥

[५४] अर्द = गतौ याचने च । सक० । सेट् । पर० । to go; to beg. अर्ह (५३) धातुवत् ॥

[५५] अर्ज = अर्जने । सक० । सेट् । पर० । to procure; to earn. अर्ह (५३) धातुवत् ।

[५६] अर्च = पूजायाम् । सक० । सेट् । पर० । to worship; to honour. अर्ह (५३) धातुवत् ॥

[५७] अर्घ = मूल्ये । सक० । सेट् । पर० । to cost. अर्ह (५६) धातुवत् ॥

[५८] धेट् (धे) = पाने । सक० । अनि० । पर० । to drink. to suck. 1. लट् । प्र० धयति । धयतः । धयन्ति ॥ म० धयसि । धयथः । धयथ ॥ उ० धयामि । धयावः । धयामः 2. लोट् । प्र० धयतु–धयतात् । धयताम् । धयन्तु ॥ म०

धय–धयतात् । धयतम् । धयत ॥ उ० धयानि । धयाव । धयाम ॥ 3. लङ् । प्र० अधयत् । अधयताम् । अधयन् ॥ म० अधयः । अधयतम् । अधयत ॥ उ० अधयम् । अधयाव । अधयाम ॥ 4. विधि० । प्र० धयेत् । धयेताम् । धयेयुः ॥ म० धयेः । धयेतम् । धयेत ॥ उ० धयेयम् । धयेव । धयेम ॥ 5. लिट् । प्र० दधौ । दधतुः । दधुः ॥ म० दधिथ–दधाथ । दधथुः । दध ॥ उ० दधौ । दधिव । दधिम ॥ 6. लुट् । धाता ॥ 7. लृट् । धास्यति ॥ 8. आशी० । धेयात् । धेयास्ताम् । धेयासुः ॥ 9. लुङ् । III. प्र० अदधत् । अदधताम् । अदधन् ॥ म० अदधः । अदधतम् । अदधत ॥ उ० अदधम् । अदधाव । अदधाम ॥ पक्षे–I. प्र० अधात् । अधाताम् । अधुः ॥ म० अधाः । अधातम् । अधात ॥ उ० अधाम् । अधाव । अधाम ॥ अथवा–IV. प्र० अधासीत् । अधासिष्टाम् । अधासिषुः ॥ म० अधासीः । अधासिष्टम् । अधासिष्ट ॥ उ० अधासिषम् । अधासिष्व । अधासिष्म ॥ 10. लृङ् । अधास्यत् ॥

[५९] ध्यै = चिन्तायाम् । सक० । अनि० । पर० । to think of ; to meditate ; to recollect. 1. लट् । ध्यायति ॥ 2. लोट् । ध्यायतु ॥ 3. लङ् । अध्यायत् ॥ 4. विधि० । ध्यायेत् ॥ 5. लिट् । प्र० दध्यौ । दध्यतुः । दध्युः ॥ म० दध्यिथ–दध्याथ । दध्यथुः । दध्य ॥ उ० दध्यौ । दध्यिव ।

दध्यिम ॥ 6. लुट् । ध्याता ॥ 7. लृट् । ध्यास्यति ॥ 8. आशी० । ध्यायात् । ध्यायास्ताम् । ध्यायासुः । पक्षे-ध्येयात् ध्येयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. अध्यासीत् । अध्यासिष्टाम् । अध्यासिषुः ॥ 10 लृङ् । अध्यास्यत् ॥

[६०] ग्लै = हर्षक्षये । क्लमे च । अक० । अनि० । पर० । to dispond; to be fatigued; to be weary. ध्यै (५७) धातुवत् ॥ 1. लट् । ग्लायति ॥ 5. लिट् । जग्लौ ॥ 8. आशी० । ग्लायात्-ग्लेयात् ॥ 9. लुङ् । IV. अग्लासीत् ॥

[६१] म्लै = हर्षक्षये । ग्लै (६०) धातुवत् ॥

[६२] श्रै = पाके । सक० । अनि० । पर० । to cook. ध्यै (५९) धातुवत् ॥

[६३] गै = शब्दे । सक० । अनि० । पर० । to sing. सार्वधातुके गायति इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० जगौ । जगतुः । जगुः ॥ म० जगिथ-जगाथ । जगथुः । जग ॥ उ० जगौ । जगिव । जगिम ॥ 6. लुट् । प्र० गाता ॥ म० गातासि ॥ उ० गातास्मि ॥ 7. लृट् । गास्यति ॥ 8. आशी० । गेयात् । गेयास्ताम् ॥ लुङ् । VI. अगासीत् । अगासिष्टाम् ॥

[६४] कै = शब्दे । सक० । अनि० । पर० । to sound. गै (६३) धातुवत् ॥

[६५] क्षै = क्षये । सक० । अनि० । पर० । to waste away. गै (६३) धातुवत् ॥

[६६] पा (पिब्) = पाने । सक० । अनि० । पर० । to drink. 1. लट् । पिबति ॥ 2. लोट् । पिबतु ॥ 3. लङ् । अपिबत् ॥ 4. विधि० । पिबेत् ॥ 5. लिट् । प्र० पपौ । पपतुः । पपुः ॥ म० पपिथ-पपाथ । पपथुः । पप ॥ उ० पपौ । पपिव । पपिम ॥ 6. लुट् । पाता ॥ 7. लृट् । पास्यति । 8. आशी० । पेयात् । पेयास्ताम् । पेयासुः ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अपात् । अपाताम् । अपुः ॥ म० अपाः । अपातम् । अपात ॥ उ० अपाम् । अपाव । अपाम ॥ 10. लृङ् । अपास्यत् ॥

[६७] घ्रा (जिघ्र्) = गन्धोपादाने । सक० । सेट्० । पर० । to smell. जिघ्रति इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० जघ्रौ । जघ्रतुः । जघ्रुः ॥ म० जघ्रिथ—जघ्राथ । जघ्रथुः । जघ्र ॥ उ० जघ्रौ । जघ्रिव । जघ्रिम ॥ 6. लुट् । घ्राता ॥ 7. लृट् । घ्रास्यति ॥ 8. आशी० घ्रायात् । घ्रायास्ताम् । घ्रायासुः ॥ पक्षे—घ्रेयात् । घ्रेयास्ताम् । घ्रेयासुः ॥ 9 लुङ् । I. प्र० अघ्रात् । अघ्राताम् । अघ्रुः ॥ पक्षे—IV. अघ्रासीत् ॥

[६८] ध्मा = शब्दे । अग्निसंयोगे च । अक० । सेट्० । पर० । to blow; to breath; to blow fire. 1. लट् । धमति ॥ 2. लोट् । धमतु ॥ 3. लङ् । अधमत् । 4. विधि० । धमेत ॥ 5. लिट् प्र० दध्मौ । दध्मतुः । इत्यादि घ्रा (६७) धातुवत ॥ लुङ् IV. अध्मासीत् ॥

[६९] ष्ठा (स्था) = गतिनिवृत्तौ । अक० । अनि० । पर० । to stand. 1. लट् । तिष्ठति ॥ 2. लोट् । तिष्ठतु ॥ 3. लङ् । अतिष्ठत् ॥ 4. विधि० । तिष्ठेत ॥ 5. लिट् । प्र० तस्थौ । तस्थतुः । तस्थुः ॥ म० तस्थिथ—तस्थाथ । तस्थथुः । तस्थ । उ० तस्थौ । तस्थिव । तस्थिम ॥ 6. लुट् । स्थाता । 7. लृट् । स्थास्यति ॥ 8. आशी० । स्थेयात् । स्थेयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । 1. प्र० अस्थात् । अस्थाताम् । अस्थुः ॥ म० अस्थाः । अस्थातम् । अस्थात ॥ उ० अस्थाम् । अस्थाव । अस्थाम ॥ 10. लृङ् । अस्थास्यत् ॥

[७०] म्ना (मन्) = अभ्यासे । सक० । अनि० । पर० । to study; to repeat. मनति इत्यादि ॥ 5. लिट् । मम्नौ । मम्नतुः । मम्नुः ॥ 8. आशी० । म्नायात् । म्नायास्ताम् ॥ पक्षे—म्नेयात् । म्नेयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. अम्नासीत् : अम्नासिष्टाम् । अम्नासिषुः ॥

[७१] **दाण्** (दा--यच्छ्) = दाने । सक० । अनि० । to give. यच्छति इत्यादि ॥ शेषं **पा** (६६) धातुवत् ॥

[७२] **ऋ** (ऋच्छ्) = गतिप्रापणयोः । सक० । अनि० । पर० । to acquire. सार्वधातुके ऋच्छति इत्यादि । 5. **लिट्** । **प्र०** आर । आरतुः । आरुः ॥ **म०** आरिथ । आरथुः । आर ॥ **उ०** आर । आरिव । आरिम ॥ 6. **लुट्** । अर्ता । अर्तारौ ॥ 7. **लृट्** । अरिष्यति ॥ 8. **आशी०** । अर्यात् । अर्यास्ताम् । अर्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । VI. **प्र०** आर्षीत् । आर्ष्टाम् । आर्षुः ॥ **म०** आर्षीः । आर्ष्टम् । आर्ष्ट ॥ **उ०** आर्षम् । आर्ष्व । आर्ष्म ॥ 10. **लृङ्** । आरिष्यत् ॥

[७३] **दृशिर्** (दृश्--पश्य्) = प्रेक्षणे । सक० । अनि० । पर० । to see. सार्वधातुके पश्यति इत्यादि । 5. **लिट्** । **प्र०** ददर्श । ददृशतुः । ददृशुः ॥ **म०** ददर्शिथ--दद्रष्ठ । ददृशथुः । ददृश । **उ०** ददर्श । ददृशिव । ददृशिम ॥ 6. **लुट्** । द्रष्टा ॥ 7. **लृट्** । द्रक्ष्यति ॥ 8. **आशी०** । दृश्यात् । दृश्यास्ताम् । दृश्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । II. **प्र०** अदर्शत् । अदर्शताम् । अदर्शन् ॥ **म०** अदर्शः । अदर्शतम् । अदर्शत ॥ **उ०** अदर्शम् । अदर्शाव । अदर्शाम ॥ अङभावपक्षे--VI. **प्र०** अद्राक्षीत् । अद्राष्टाम् । अद्राक्षुः ॥

म० अद्राक्षीः । अद्राष्टम् । अद्राष्ट ॥ उ० अद्राक्षम् । अद्राक्ष्व । अद्राक्ष्म ॥ 10. लृङ् । अद्रक्ष्यत् ॥

[७४] सृ = गतौ । सक० । अनि० । to go; to move ; to flow. सार्वधातुके सरति इत्यादि । 5 लिट् । प्र० ससार । सस्रतुः । सस्रुः ॥ म० ससर्थ । सस्रथुः । सस्र ॥ उ० ससार-ससर । सस्रृव । सस्रृम॥ 6. लुट् । सर्ता ॥ सर्तासि ॥ 7. लृट् । सरिष्यति ॥ 8. आशी० । स्रियात् । स्रियास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० असार्षीत् । असार्ष्टाम् । असार्षुः ॥ म० असार्षीः । असार्ष्टम् । असार्ष्ट ॥ उ० असार्षम् । असार्ष्व । असार्ष्म ॥ 10. लृङ् । असरिष्यत् ॥

[७५] घृ = सेचने । सक० । अनि० । पर० । to sprinkle. सृ (७४) धातुवत् । 5 लट् । घरति ॥ 5. लिट् । जघार । जघ्रतुः ॥

[७६] शद्लृ (शद्) = शातने । अक० । अनि० । to perish. अस्य सार्वधातुकलकारेषु शीय इत्यादेश आत्मनेपदं च । 1. लट् । प्र० शीयते । शीयेते । शीयन्ते ॥ म० शीयसे । शीयेथे । शीयध्वे ॥ उ० शीये । शीयावहे । शीयामहे ॥ 2. लोट् प्र० । शीयताम् । शीयेताम् । शीयन्ताम् ॥ म० शीयस्व । शीयेथाम् । शीयध्वम् ॥ उ० शीयै । शीयावहै । शीयामहै । 3. लङ् । प्र० अशीयत । अशीये-

ताम् । अशीयन्त ॥ म० अशीयथाः । अशीयेथाम् । अशीयध्वम् ॥ उ० अशीये । अशीयावहि । अशीयामहि ॥ 4. विधि० । प्र० शीयेत । शीयेयाताम् । शीयेरन् ॥ म० शीयेथाः । शीयेयाथाम् । शीयेध्वम् ॥ उ० शीयेय । शीयेवहि । शीयेमहि ॥ 5. लिट् । प्र० शशाद । शेदतुः । शेदुः ॥ म० शेदिथ–शशत्थ । शेदथुः । शेद ॥ उ० शशाद-शशद । शेदिव । शेदिम ॥ 6. लुट् । शत्ता ॥ 7. लृट् । शत्स्यति ॥ 8. आशी० । शद्यात् । शद्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अशदत् । अशदताम् । अशदन् ॥ 10. लृङ् । अशत्स्यत् ॥

[७७] षद्लृ (सद्--सीद्) = विशरणगत्यवसादनेषु । गतौ सक० । अनि० । पर० । to divide; to break; to go; to despond! to be weary.

1. लट् । सीदति ॥ 2. लोट् । सीदतु-सीदतात् ॥ 3. लङ् । असीदत् ॥ 4. विधि० । सीदेत् ॥ आर्धधातुके ससाद । सेदतुः । इत्यादि शद्लृ (७६) धातुवत् रूपम् ॥

[७८] वस = निवासे । अक । अनि० । पर० । to dwell. सार्वधातुके वसति इत्यादि गद (२५) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० उवास । ऊषतुः । ऊषुः ॥ म० उवसिथ-उवस्थ । ऊषथुः । ऊष ॥ उवास-उवस । ऊषिव । ऊषिम ॥ 6. लुट् ।

वस्ता । वस्तारौ ॥ म० वस्तासि ॥ 7. लृट् । वत्स्यति ॥ 8. आशी० । उष्यात् । उष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. प्र० अवात्सीत् । अवात्ताम् । अवात्सुः ॥ म० अवात्सीः । अवात्तम् अवात्त ॥ उ० अवात्सम् । अवात्स्व । अवात्स्म ॥ 10. लृङ् ॥ अवत्स्यत् ॥

[७९] पतॢ (पत्)=गतौ । अक० । सेट् । पर० । to fall. सार्वधातुके पतति इत्यादि गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । प्र० पपात । पेततुः । पेतुः । म० पेतिथ । पेतथुः । पेत ॥ उ० पपात-पपत । पेतिव । पेतिम ॥ 6. लुट् । पतिता ॥ पतितासि ॥ 7. लृट् । पतिष्यति ॥ 8. आशी० पत्यात् । पत्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अपप्तत् । अपप्तताम् । अपप्तन् ॥ म० अपप्तः । अपप्ततम् ॥ अपप्तत । उ० अपप्तम् । अपप्ताव । अपप्ताम ॥ 10. लृङ् । अपतिष्यत् ॥

[८०] गमॢ (गम् - गच्छ्)=गतौ । सक० । अनि० । पर० । to go. 1. लट् । गच्छति ॥ 2. लोट् । गच्छतु ॥ 3. लङ् । अगच्छत् ॥ 4. विधि० । गच्छेत् ॥ 5. लिट् । प्र० जगाम । जग्मतुः । जग्मुः ॥ म० जगमिथ—जगन्थ । जग्मथुः । जग्म ॥ उ० जगाम-जगम । जग्मिव । जग्मिम ॥ 6. लुट् । गन्ता । 7. लृट् । गमिष्यति ॥ 8. आशी० । गम्यात् । गम्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अगमत् । अगमताम् । अगमन् ॥ म०

अगमः । अगमतम् । अगमत ॥ उ० अगमम् । अगमाव । अगमाम ॥ 10. लृङ् । अगमिष्यत् ॥

[८१] सृप्लृ (सृप्) = गतौ । अक० । अनि० । पर० । to go; to creep. सार्वधातुकलकारे सर्पति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० ससर्प । सस्रपतुः । सस्रपुः ॥ म० ससर्पिथ । सस्रपथुः ॥ सस्रप । ससर्प । सस्रपिव । सस्रपिम ॥ 6. लुट् । स्रप्ता–सर्प्ता ॥ 7. लृट् । स्रप्स्यति–सर्प्स्यति ॥ 8. आशी० । सृप्यात् । सृप्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० असृपत् । असृपताम् ॥ 10. लृङ् । अस्रप्स्यत्–असर्प्स्यत् ॥

[८२] यम (यच्छ्) = उपरमे । अक० । अनि० । पर० । to check; to stop. सार्वधातुके यच्छति इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० ययाम । येमतुः । येमुः ॥ म० येमिथ–ययन्थ । येमथुः । येम ॥ उ० ययाम–ययम । येमिव । येमिम ॥ 6. लुट् । प्र० यन्ता । यन्तारौ ॥ म० यन्तासि ॥ उ० यन्तास्मि ॥ 7. लृट् । यंस्यति ॥ 8. आशी० । यम्यात् । यम्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. प्र० अयंसीत् । अयंसिष्टाम् । अयंसिषुः ॥ म० अयंसीः । अयंसिष्टम् । अयंसिष्ट ॥ उ० अयंसिषम् । अयंसिष्व । अयंसिष्म ॥ 10. लृङ् । अयंस्यत् ॥

[८३] णम (नम्) = प्रह्वत्वे शब्दे च । सक० । अनि० । पर० ।

to salute ; to bow to. 1. लट् । नमति इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० ननाम । नेमतुः । नेमुः ॥ म० नेमिथ–ननन्थ । नेमथुः । नेम ॥ उ० ननाम–ननम । नेमिव । नेमिव ॥ 6. लुट् । नन्ता ॥ 7. लृट् नंस्यति ॥ 8. आशी० । नम्यात् । नम्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. प्र० अनंसीत् । अनंसिष्टाम् । अनंसिषुः ॥ म० अनंसीः । अनंसिष्टम् । अनंसिष्ट ॥ उ० अनंसिषम् । अनंसिष्व । अनंसिष्म ॥ 10. लृङ् । अनंस्यत् ॥

[८४] क्रमु (क्रम्)=पादविक्षेपे । अक० । सेट् । पर० । to walk ; to step ; to go ; to cross. 1. लट् । क्रामति ॥ 2. लोट् । क्रामतु ॥ 3. लङ् । अक्रामत् । 4. विधि० । क्रामेत् ॥ पक्षे–सार्वधातुके श्यन् । 1. लट् । क्राम्यति ॥ 2. लोट् । क्राम्यतु ॥ 3. लङ् । अक्राम्यत् ॥ 4. विधि० । क्राम्येत् ॥ 5. लिट् । प्र० चक्राम । चक्रमतुः । चक्रमुः ॥ म० चक्रमिथ । चक्रमथुः । चक्रम ॥ उ० चक्राम–चक्रम । चक्रमिव । चक्रमिम ॥ 6. लुट् । क्रमिता ॥ 7. लृट् । क्रमिष्यति । 8. आशी० । क्रम्यात् । क्रम्यास्ताम् । क्रम्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अक्रमीत् । अक्रमिष्टाम् । अक्रमिषुः ॥ म० अक्रमीः । अक्रमिष्टम् । अक्रमिष्ट ॥ उ० अक्रमिषम् । अक्रमिष्व । अक्रमिष्म ॥ 10. लृङ् । अक्रमिष्यत् ॥

अनुपसृष्टस्यास्य धातोः आत्मनेपदं वा भवति । तदाऽयमनिट् । क्रमते । क्रन्ता इत्यादि ॥

[८५] भ्रमु (भ्रम्)=चलने । अक० । सेट् । पर० । to roam about. 1. लट् । भ्रमति–भ्रम्यति ॥ 2. लोट् । भ्रमतु–तात –भ्रम्यतु–तात् ॥ 3. लङ् । अभ्रमत्–अभ्रम्यत ॥ 4. विधि० भ्रमेत्–भ्रम्येत् ॥ 5. लिट् । प्र० बभ्राम । बभ्रमतुः–भ्रेमतुः । बभ्रमुः–भ्रेमुः ॥ म० बभ्रमिथ–भ्रेमिथ । बभ्रमथुः–भ्रेमथुः । बभ्रम–भ्रेम ॥ उ० बभ्राम–बभ्रम । बभ्रमिव–भ्रेमिव । बभ्रमिम–भ्रेमिम ॥ 6. लुट् । प्र० भ्रमिता ॥ म० भ्रमितासि ॥ उ० भ्रमितास्मि ॥ 7. लृट्–भ्रमिष्यति ॥ 9. लुङ् । VII. अभ्रमीत् । अभ्रमिष्टाम् । अभ्रमिषुः ॥

[८६] क्षि = क्षये । अक० । अनि० । पर० । to decay; to waste. 1. लट् । क्षयति ॥ 2. लोट् । क्षयतु ॥ 3. लङ् । अक्षयत् ॥ 4. विधि० । क्षयेत् ॥ 5. लिट् । प्र० चिक्षाय । चिक्षियतुः । चिक्षियुः ॥ म० चिक्षयिथ–चिक्षेथ । चिक्षियथुः । चिक्षिय ॥ उ० चिक्षाय–चिक्षय । चिक्षियिव । चिक्षियिम ॥ 6. लुट् । क्षेता । क्षेतासि ॥ 7. लृट् । क्षेष्यति ॥ 8. आशी० । क्षीयात् । क्षीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अक्षैषीत् । अक्षैष्टाम् । अक्षैषुः ॥ म० अक्षैषीः । अक्षैष्टम् । अक्षैष्ट ॥ उ० अक्षैषम् । अक्षैष्व । अक्षैष्म ॥ 10. लृङ् । अक्षेष्यत् ॥

[८७] जि = जये । अकर्मकः—सकर्मकश्च । अनि० । पर० । to conquer; to overcome. जयति इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० जिगाय । जिग्यतुः । जिग्युः ॥ म० जिगयिथ-जिगेथ । जिग्यथुः । जिग्य ॥ उ० जिगाय--जिगय । जिग्यिव । जिग्यिम ॥ 6. लुट् । जेता ॥ 7. लृट् । जेष्यति ॥ 8. आशी० । जीयात् । जीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अजैषीत् । अजैष्टाम् । अजैषुः ॥ म० अजैषीः । अजैष्टम् । अजैष्ट ॥ उ० अजैषम् । अजैष्व । अजैष्म ॥ 10. लृङ् अजेष्यत् ॥

[८८] षु (सु) = प्रसवैश्वर्ययोः । सकर्म०—अक० । अनि० । पर० । to bring forth; to possess power. 1. लट् । सवति ॥ 2. लोट् । सवतु ॥ 3. लङ् । असवत् ॥ 4. विधि० । सवेत् ॥ 5. लिट् । प्र० सुषाव । सुषुवतुः । सुषुवुः ॥ म० सुषविथ सुषोथ । सुषुवथुः । सुषुव ॥ उ० सुषाव-सुषव । सुषुविव । सुषुविम ॥ 6. लुट् । सोता । 7. लृट् । सोष्यति ॥ 8. आशी० । सूयात् । सूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० असावीत । असाविष्टाम् । असाविषुः ॥ म० असावीः । असाविष्टम् । असाविष्ट ॥ उ० असाविषम् । असाविष्व । असाविष्म ॥ इडभावपक्षे—VI. प्र० असौषीत् । असौष्टाम् । असौषुः ॥ म० असौषीः । असौष्टम् । असौष्ट ॥ उ० असौषम । असौष्व । असौष्म ॥ 10. लृङ् । असोष्यत ॥

[८९] द्रु = गतौ । अक० । अनि० । पर० । to go; to flow; to run; to melt. 1. लट् । द्रवति ॥ 2. लोट् । द्रवतु ॥ 3. लङ् । अद्रवत् ॥ 4. विधि० । द्रवेत् ॥ 5. लिट् । प्र० दुद्राव । दुद्रुवतुः । दुद्रुवुः ॥ म० दुद्रोथ । दुद्रुवथुः । दुद्रुव ॥ उ० दुद्राव–दुद्रव । दुद्रुव । दुद्रुम ॥ 6. लुट् । द्रोता । 7. लृट् । द्रोष्यति ॥ 8. आशी० । द्रूयात् । द्रूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । III. प्र० अदुद्रुवत् । अदुद्रुवताम् । अदुद्रुवन् ॥ म० अदुद्रुवः । अदुद्रुवतम् । अदुद्रुवत ॥ उ० अदुद्रुवम् । अदुद्रुवाव । अदुद्रुवाम ॥ 10. लृङ् । अद्रोष्यत् ॥

[९०] स्रु = गतौ । अक० । सेट् । पर० । to go; to flow. सर्वं द्रु (८९) धातुवत् ॥

[९१] श्रु = श्रवणे । सक० । अनि० । पर० । to hear. 1. लट् । प्र० शृणोति । शृणुतः । शृण्वन्ति ॥ म० शृणोषि । शृणुथः । शृणुथ ॥ उ० शृणोमि । शृणुवः–शृण्वः । शृणुमः--शृण्मः ॥ 2. लोट् । प्र० शृणोतु-शृणुतात् । शृणुताम् । शृण्वन्तु ॥ म० शृणु—शृणुतात् । शृणुतम् । शृणुत ॥ उ० शृणवानि । शृणवाव । शृणवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अशृणोत् । अशृणुताम् । अशृण्वन् ॥ म० अशृणोः । अशृणुतम् । अशृणुत ॥ उ० अशृणवम् । अशृणुव--अशृण्व ।

अशृणुम--अशृणम ॥ 4. विधि० । प्र० शृणुयात् । शृणुयाताम् । शृणुयुः ॥ म० शृणुयाः । शृणुयातम् ! शृणुयात ॥ उ० शृणुयाम् । शृणुयाव । शृणुयाम ॥ 5. लिट् । प्र० शुश्राव । शुश्रुवतुः । शुश्रुवुः ॥ म० शुश्रोथ । शुश्रुवथुः । शुश्रुव ॥ उ० शुश्राव-शुश्रव । शुश्रुव । शुश्रुम ॥ 6. लुट् । श्रोता ॥ 7. लृट । श्रोष्यति ॥ 8. आ शी० । श्रूयात् । श्रूयास्ताम् । श्रूयासुः ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अश्रौषीत् । अश्रौष्टाम् । अश्रौषुः ॥ म० अश्रौषीः । अश्रौष्टम् । अश्रौष्ट ॥ उ० अश्रौषम् । अश्रौष्व । अश्रौष्म ॥ 10. लृङ् । अश्रोष्यत् ॥

[९२] स्मृ=चिन्तायाम् । सक० । अनि० । पर० । to remember; to recollect; to think upon. स्मरति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० सस्मार । सस्मरतुः । सस्मरुः ॥ म० सस्मर्थ । सस्मरथुः । सस्मर ॥ उ० सस्मार–सस्मर । सस्मरिव । सस्मरिम ॥ 9. लुङ् । VI. अस्मार्षीत् । अस्मार्ष्टाम् । अस्मार्षुः ॥ इत्यादि सृ (७४) धातुवत् ॥

[९३] तॄ=प्लवनतरणयोः । सक० । सेट् । पर० । to swim; to cross over; to float; to escape from. 1. लट् । तरति ॥ 2. लोट् । तरतु । 3. लङ् । अतरत् ॥ 4. विधि० । तरेत् ॥ 5. लिट् । प्र० ततार । तेरतुः । तेरुः ॥ म० तेरिथ । तेरथुः । तेर । उ० ततार–

ततर । तेरिव । तेरिम ॥ 6. लुट् । तरिता–तरीता ॥ 7. लृट् । तरिष्यति–तरीष्यति ॥ 8. आशी० । तीर्यात् । तीर्यास्ताम् । तीर्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अतारीत् । अतारिष्टाम् । अतारिषुः ॥ म० अतारीः । अतारिष्टम् । अतारिष्ट ॥ उ० अतारिषम् । अतारिष्व । अतारिष्म ॥ 10. लृङ् । अतरिष्यत्-अतरीष्यत् ॥

[९४] तप = संतापे । सक० - अक० । अनि० । पर० । to shine; to be hot; to make hot. तपति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० तताप । तेपतुः । तेपुः ॥ म० तेपिथ–ततप्थ । तेपथुः । तेप ॥ उ० तताप–ततप । तेपिव । तेपिम ॥ 6. लुट् । तप्ता ॥ 7. लृट् । तप्स्यति ॥ 8. आशी० । तप्यात् । तप्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अताप्सीत् । अताप्ताम् । अताप्सुः ॥ म० अताप्सीः । अताप्तम् । अताप्त ॥ उ० अताप्सम् । अताप्स्व । अताप्स्म ॥ 10. लृङ् । अतप्स्यत् ॥

[९५] त्यज = हानौ । सक० । अनि० । पर० । to abandon; to leave; to let go. त्यजति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० तत्याज । तत्यजतुः । तत्यजुः ॥ म० तत्यजिथ–तत्यक्थ । तत्यजथुः । तत्यज ॥ उ० तत्याज–तत्यज । तत्यजिव । तत्यजिम ॥ 6. लुट् । त्यक्ता ॥

7. लृट्। त्यक्ष्यति ॥ 8. आशी०। त्यज्यात्। त्यज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ्। VI. प्र० अत्याक्षीत्। अत्याक्ताम्। अत्याक्षुः ॥ म० अत्याक्षीः। अत्याक्तम्। अत्याक्त ॥ उ० अत्याक्षम्। अत्याक्ष्व। अत्याक्ष्म ॥ 10. लृङ्। अत्यक्ष्यत् ॥

[९६] षञ्ज (सञ्ज्) = सङ्गे। अक०। अनि०। पर०। to cling to; to fasten; to embrace. 1. लट्। सजति ॥ 2. लोट्। सजतु ॥ 3. लङ्। असजत ॥ 4. विधि०। सजेत ॥ 5. लिट्। प्र० ससञ्ज। ससञ्जतुः। ससञ्जुः ॥ म० ससञ्जिथ-ससङ्क्थ। ससञ्जथुः। ससञ्ज ॥ उ० ससञ्ज। ससञ्जिव। ससञ्जिम ॥ 6. लुट्। सङ्क्ता। 7. लृट्। सङ्क्ष्यति ॥ 8. आशी०। सज्यात्। सज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ्। VI. प्र० असाङ्क्षीत् असाङ्क्ताम्। असाङ्क्षुः ॥ म० असाङ्क्षीः। असाङ्क्तम्। असाङ्क्त ॥ उ० आसाङ्क्षम्। असाङ्क्ष्व। असाङ्क्ष्म ॥ 10. लृङ्। असङ्क्ष्यत्। असङ्क्ष्यताम् ॥

[९७] दह = भस्मीकरणे। सक०। अनि०। पर०। to burn. 1. लट्। दहति। 2. लोट्। दहतु ॥ 3. लङ्। अदहत् ॥ 4. विधि०। दहेत् ॥ 5. लिट्। प्र० ददाह। देहतुः। देहः ॥ म० देहिथ-ददग्ध। देहथुः। देह ॥ उ०

दहाह-ददह । देहिव । देहिम ॥ 6. लुट् । दग्धा ॥ 7. लृट् । धक्ष्यति ॥ 8. आशी० । दह्यात् । दह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अधाक्षीत् । अदाग्धाम् । अधाक्षुः ॥ म० अधाक्षीः । अदाग्धम् । अदाग्ध ॥ उ० अधाक्षम् । अधाक्ष्व । अधाक्ष्म ॥ 10. लृङ् । अधक्ष्यत् ॥

[९८] मिह = सेचने । सक० । अनि० । पर० । to sprinkle; to wet. 1. लट् । मेहति ॥ 2. लोट् । मेहतु ॥ 3. लङ् । अमेहत् ॥ 4. विधि० । मेहेत् ॥ 5. लिट् । प्र० मिमेह । मिमिहतुः । मिमिहुः ॥ म० मिमेहिथ । मिमिहथुः । मिमिह ॥ उ० मिमेह । मिमिहिव । मिमिहिम ॥ 6. लुट् । प्र० मेढा । मेढारौ ॥ म० मेढासि ॥ उ० मेढास्मि ॥ 7. लृट् । मेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । मिह्यात् । मिह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । V. प्र० अमिक्षत् । अमिक्षताम् । अमिक्षन् ॥ म० अमिक्षः । अमिक्षतम् । अमिक्षत ॥ उ० अमिक्षम् । अमिक्षाव । अमिक्षाम ॥ 10. लृङ् । अमेक्ष्यत् ॥

[९९] रुह = बीजजन्मनि प्रादुर्भावे च । अक० । अनि० । पर० । to grow from seed; to become manifest; to rise. रोहति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० रुरोह । रुरुहतुः । रुरुहुः ॥ म० रुरोहिथ । रुरुहथुः । रुरुह ॥ उ० रुरोह । रुरुहिव । रुरुहिम ॥ 6. लुट् । रोढा । रोढारौ ॥

7. लृट्। रोक्ष्यति॥ 8. आशी०। रुह्यात्। रुह्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। V. प्र० अरुक्षत्। अरुक्षताम्। अरुक्षन्॥ म० अरुक्षः। अरुक्षतम्। अरुक्षत॥ उ० अरुक्षम्। अरुक्षाव। अरुक्षाम॥ 10. लृङ्। अरोक्ष्यत॥

[१००] स्कन्दिर् (स्कन्द्) = गतिशोषणयोः। सक०। अनि०। पर०। to go; to be dry. 1. लट्। स्कन्दति॥ 2. लोट्। स्कन्दतु॥ 3. लङ्। अस्कन्दत्॥ 4. विधि०। स्कन्देत्। 5. लिट्। प्र० चस्कन्द। चस्कन्दतुः। चस्कन्दुः॥ म० चस्कन्दिथ-चस्कन्थ। चस्कन्दथुः। चस्कन्द॥ उ० चस्कन्द। चस्कन्दिव। चस्कन्दिम॥ 6. लुट्। स्कन्ता॥ 7. लृट्। स्कन्त्स्यति॥ 8. आशी०। स्कद्यात्। स्कद्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। II. प्र० अस्कदत्। अस्कदताम्। अस्कदन्॥ म० अस्कदः। अस्कदतम्। अस्कदत॥ उ० अस्कदम्। अस्कदाव। अस्कदाम॥ पक्षे-VI. प्र० अस्कान्त्सीत्। अस्कान्ताम्। अस्कान्त्सुः॥ म० अस्कान्त्सीः। अस्कान्तम्। अस्कान्त॥ उ० अस्कान्त्सम्। अस्कान्त्स्व। अस्कान्त्स्म॥ 10. लृङ्। अस्कन्त्स्यत॥

[१०१] टु ओ श्वि (श्वि) = गतिवृद्ध्योः। अक०। सेट्। पर०। to move; to increase; to grow; to swell. 1. लट्। श्वयति॥ 2. लोट्। श्वयतु॥ 3. लङ्। अश्वयत्॥ 4. विधि०। श्वयेत्॥ 5. लिट्। प्र० शुशाव।

शुशुवतुः । शुशुवुः । म० शुशविथ--शुशोथ । शुशुवथुः । शुशुव ॥ उ० शुशाव--शुशव । शुशुविव । शुशुविम ॥ पक्षे-प्र० शिश्वाय । शिश्वियतुः । शिश्वियुः ॥ म० शिश्वयिथ । शिश्वियथुः । शिश्विय ॥ उ० शिश्वाय-शिश्वय । शिश्वि-यिव । शिश्वियिम ॥ 6. लुट् । श्वयिता ॥ 7. लृट् । श्वयिष्यति ॥ 8. आशी० । शूयात् । शूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अश्वत् । अश्वताम् । अश्वन ॥ म० अश्वः । अश्वतम् । अश्वत ॥ उ० अश्वम् । अश्वाव । अश्वाम ॥ चङ् पक्षे—III. प्र० अशिश्वियत् । अशि-श्वियताम् । अशिश्वियन् ॥ म० अशिश्वियः । अशिश्वियतम् । अशिश्वियत ॥ उ० अशिश्वियम् । अशिश्वियाव । अशि-श्वियाम ॥ अथवा—VII. प्र० अश्वयीत् । अश्वयिष्टाम् । अश्वयिषुः ॥ म० अश्वयीः । अश्वयिष्टम् । अश्वयिष्ट ॥ उ० अश्वयिषम् । अश्वयिष्व । अश्वयिष्म ॥ 10. लृङ् । अश्व-यिष्यत् ॥

[१०२] स्वृ = शब्दोपतापयोः । अक० । वेट् । पर० । to sound; to pain. 1. लट् । स्वरति । 2. लोट् । स्वरतु ॥ 3. लङ् । अस्वरत् ॥ 4. विधि० । स्वरेत् ॥ 5 लिट् । प्र० सस्वार । सस्वरतुः । सस्वरुः ॥ म० सस्वरिथ—सस्वर्थ । सस्वरथुः । सस्वर ॥ उ० सस्वार-सस्वर । सस्वरिव । सस्वरिम ॥ 6. लुट् । स्वर्ता—स्वरिता ॥

7. लृट् । स्वरिष्यति ॥ 8. आशी० स्वर्यात् । स्वर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अस्वारीत् । अस्वारिष्टाम् । अस्वारिषुः ॥ म० अस्वारीः । अस्वारिष्टम् । अस्वारिष्ट ॥ उ० अस्वारिषम् । अस्वारिष्व । अस्वारिष्म ॥ पक्षे—VI. प्र० अस्वार्षीत् । अस्वार्ष्टाम् । अस्वार्षुः ॥ म० अस्वार्षीः । अस्वार्ष्टम् । अस्वार्ष्ट ॥ उ० अस्वार्षम् । अस्वार्ष्व । अस्वार्ष्म ॥ 10. लृङ् । अस्वरिष्यत् ॥

[१०३] ह्वृ = कौटिल्ये । अक० । अनि० । पर० । to be crooked; to deceive. स्मृ (९२) धातुवत् ॥

इति भ्वादौ परस्मैपदिनः ।

अथ भ्वादावात्मनेपदिनः ।

दशानां लकाराणां परिनिष्ठिताः प्रत्ययाः प्रदर्श्यन्ते ॥ 1. लट्-
प्र० ते । इते । अन्ते ॥ म० से । इथे । ध्वे ॥ उ० इ ।
वहे । महे ॥ 2. लोट्-प्र० ताम् । इताम् । अन्ताम् ॥ म०
स्व । इथाम् । ध्वम् ॥ उ० ऐ । आवहै । आमहै ॥ 3. लङ् ।
प्र० त । इताम् । अन्त ॥ म० थास् । इथाम् । ध्वम् ॥
उ० इ । वहि । महि ॥ 4. विधि० । प्र० ईत । ईया-
ताम् । ईरन् । म० ईथाः । ईयाथाम् । ईध्वम् ॥ उ०
ईय । ईवहि । ईमहि ॥ 5. लिट् । प्र० ए । आते । इरे ॥
म० से । आथे । ध्वे ॥ उ० ए । वहे । महे ॥ 6. लुट् ।
प्र० ता । तारौ । तारः । म० तासे । तासाथे । ताध्वे ॥
उ० ताहे । तास्वहे । तास्महे ॥ 7. लृट् । प्र० स्यते ।
स्येते । स्यन्ते ॥ म० स्यसे । स्येथे । स्यध्वे ॥ उ० स्ये ।
स्यावहे । स्यामहे ॥ 8. आशी० । प्र० सीष्ट । सीया-
स्ताम् । सीरन् ॥ म० सीष्ठाः । सीयास्थाम् । सीध्वम् ॥
उ० सीय । सीवहि । सीमहि ॥ 9. लुङ् । प्रत्ययाः
पञ्चविधाः—

VIII. परस्मैपदमारभ्य अष्टमी विधा च्लेर[illegible]शेन । प्र० त । इताम् । अन्त ॥ म० थास् । इथाम् । ध्वम् ॥ उ० इ । वहि । महि ॥

उदाहरणम्—प्र० अवोचत । अवोचेताम् । अवोचन्त ॥ म० अवोचथाः । अवोचेथाम् । अवोचध्वम् ॥ उ० अवोचे । अवोचावहि । अवोचामहि ॥

IX. **नवमी विधा** च्लेश्चङादेशेन । प्रत्ययाः पूर्ववत् । विशेषस्तु धातोरत्र द्वित्वम् ।

उदाहरणम्—गदव्यक्तायां वाचि इत्यस्मात् णिचि । प्र० अजीगदत । अजीगदेताम् । अजीगदन्त ॥ म० अजीगदथाः । अजीगदेथाम् । अजीगदध्वम् ॥ उ० अजीगदे । अजीगदावहि । अजीगदामहि ॥

X. **दशमी विधा** । अनिड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः सिजादेशेन । प्र० स्त । साताम् । सत ॥ म० स्थाः । साथाम् । ध्वम् ॥ उ० । सि । स्वहि । स्महि ॥

उदाहरणम्—डु पचष् = पाके । प्र० अपक्त । अपक्षाताम् । अपक्षत ॥ म० अपक्थाः । अपक्षाथाम् । अपग्ध्वम् ॥ उ० अपक्षि । अपक्ष्वहि । अपक्ष्महि ॥

XI. **एकादशी विधा** । सेड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः सिजादेशेन । प्र० इष्ट । इषाताम् । इषत ॥ म० इष्ठाः । इषाथाम् ।

इध्वम् ॥ इषि । इष्वहि । इष्महि ॥

उदाहरणम्—प्र० अगाधिष्ट । अगाधिषाताम् । अगाधिषत ॥ म० अगाधिष्ठाः । अगाधिषाथाम् । अगाधिध्वम्–ढ्वम् ॥ उ० अगाधिषि । अगाधिष्वहि । अगाधिष्महि ॥

XII. **द्वादशी विधा** । अनिड्भ्यो धातुभ्यः च्लेः क्सादेशेन । प्र० सत । साताम् । सन्त ॥ म० सथाः । साथाम् । सध्वम् ॥ उ० सि । सावहि । सामहि ॥

उदाहरणम्—प्र० दिश=अतिसर्जने । अदिक्षत । अदिक्षाताम् । अदिक्षन्त ॥ म० अदिक्षथाः । अदिक्षाथाम् । अदिक्षध्वम् ॥ उ० अदिक्षि । अदिक्षावहि । अदिक्षामहि ॥

10. लृङ् । प्र० स्यत । स्येताम् । स्यन्त ॥ म० स्यथाः । स्येथाम् । स्यध्वम् ॥ उ० स्ये । स्यावहि । स्यामहि ॥

अथ भ्वादौ आत्मनेपदिनः ।

[१०४] एध = वृद्धौ । अक० । सेट् । आत्मनेपदी । to grow; to increase; to prosper; to rise. 1. लट् । प्र० एधते । एधेते । एधन्ते ॥ म० एधसे । एधेथे । एधध्वे ॥ उ० एधे । एधावहे । एधामहे ॥ 2. लोट् । प्र० एधताम् । एधेताम् । एधन्ताम् ॥ म० एधस्व । एधेथाम् । एधध्वम् ॥ उ० एधै । एधावहै । एधामहै ॥ 3. लङ् । प्र० ऐधत । ऐधेताम् । ऐधन्त ॥ म० ऐधथाः । ऐधेथाम् । ऐधध्वम् ॥ उ० ऐधे । ऐधावहि । ऐधामहि ॥ 4. विधि० । प्र० एधेत । एधेयाताम् । एधेरन् ॥ म० एधेथाः । एधेयाथाम् । एधेध्वम् ॥ उ० एधेय । एधेवहि । एधेमहि ॥ 5. लिटि कृञ्धातोरनुप्रयोगे—प्र० एधाञ्चक्रे । एधाञ्चक्राते । एधाञ्चक्रिरे ॥ म० एधाञ्चकृषे । एधाञ्चक्राथे । एधाञ्चकृढ्वे ॥ उ० एधाञ्चक्रे । एधाञ्चकृवहे । एधाञ्चकृमहे ॥ भूधातोरनुप्रयोगे—प्र० एधांबभूव । एधांबभूवतुः । एधांबभूवुः ॥ म० एधांबभूविथ । एधांबभूवथुः । एधांबभूव ॥ उ० एधांबभूव । एधांबभूविव । एधांबभूविम ॥ असधातोरनुप्रयोगे—प्र०

एधामास । एधामासतुः एधामासुः ॥ म० एधामासिथ । एधामासथुः । एधामास ॥ उ० एधामास । एधामासिव । एधामासिम ॥ 6. लुट् । प्र० एधिता । एधितारौ । एधितारः ॥ म० एधितासे । एधितासाथे । एधिताध्वे ॥ उ० एधिताहे । एधितास्वहे । एधितास्महे ॥ 7. लृट् । प्र० एधिष्यते । एधिष्येते । एधिष्यन्ते ॥ म० एधिष्यसे । एधिष्येथे । एधिष्यध्वे ॥ उ० एधिष्ये । एधिष्यावहे । एधिष्यामहे ॥ 8. आशी० । प्र० एधिषीष्ट । एधिषीयास्ताम् । एधिषीरन् ॥ म० एधिषीष्ठाः । एधिषीयास्थाम् । एधिषीध्वम् ॥ उ० एधिषीय । एधिषीवहि । एधिषीमहि ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० ऐधिष्ट । ऐधिषाताम् । ऐधिषत ॥ म० ऐधिष्ठाः । ऐधिषाथाम् । ऐधिढ्वम्—ध्वम् ॥ उ० ऐधिषि । ऐधिष्वहि । ऐधिष्महि ॥ 10. लृङ् । प्र० ऐधिष्यत । ऐधिष्येताम् । ऐधिष्यन्त ॥ म० ऐधिष्यथाः । ऐधिष्येथाम् । ऐधिष्यध्वम ॥ उ० ऐधिष्ये । ऐधिष्यावहि । ऐधिष्यामहि ॥

[१०५] एजृ (एज्) = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine एध (१०४) धातुवत् ॥ 1. लट् । एजते ॥ 3. लङ् । ऐजत ॥ 5. लिट् । एजांचक्रे ॥

[१०६] ईज = गतिकुत्सनयोः । सक० । सेट् । आ० । to go;

to censure. एध (१०४) धातुवत्। 1. लट्। ईजते 3. लङ्। ऐजत ॥ 5. लिट्। ईजांचक्रे ॥ 9. लुङ्। ऐजिष्ट ॥ 10. लृङ्। ऐजिष्यत ॥

[१०७] ईह = चेष्टायाम्। अक०। सेट्। आत्म०। to endeavour; to wish; to aim at. एध (१०४) धातुवत्। 3. लङ्। ऐहत ॥ 5. लिट्। ईहांचक्रे ॥ 9. लुङ्। XI. ऐहिष्ट ॥ 10. लृङ्। ऐहिष्यत ॥

[१०८] ऊह = वितर्के। सक०। सेट्। आ०। to guess; to reason. एध (१०४) धातुवत्। 3. लङ्। औहत ॥ 5. लिट्। ऊहांचक्रे ॥ 9. लुङ्। XI. औहिष्ट ॥ 10. लृङ्। औहिष्यत ॥

[१०९] मुद = हर्षे। अक०। सेट्। आत्म०। to rejoice; to be glad. 1. लट्। मोदते ॥ 2. लोट्। मोदताम् ॥ 3. लङ्। अमोदत ॥ 4. विधि०। मोदेत ॥ 5. लिट्। प्र० मुमुदे। मुमुदाते। मुमुदिरे ॥ म० मुमुदिषे। मुमुदाथे। मुमुदिध्वे ॥ उ० मुमुदे। मुमुदिवहे। मुमुदिमहे ॥ 6. लुट्। प्र० मोदिता ॥ 7. लृट्। मोदिष्यते ॥ 8. आशी०। प्र० मोदिषीष्ट। मोदिषीयास्ताम्। मोदिषीरन् ॥ म० मोदिषीष्ठाः। मोदिषीयास्थाम्। मोदिषीध्वम् ॥ उ० मोदिषीय। मोदिषीवहि। मोदिषीमहि ॥ 9. लुङ्। XI.

प्र० अमोदिष्ट । अमोदिषाताम् । अमोदिषत ॥ म० अमोदिष्ठाः । अमोदिषाथाम् । अमोदिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० अमोदिषि । अमोदिष्वहि । अमोदिष्महि ॥ 10. लृङ् । प्र० अमोदिष्यत । अमोदिष्येताम् । अमोदिष्यन्त ॥ इत्यादि ॥

[११०] रुच = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine; to be pleased. मुद (१०९) धातुवत् ॥ रोचते ॥ रुरुचे ॥

[१११] शुभ = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine. मुद (१०९) धातुवत् । शोभते ॥ शुशुभे ॥

[११२] कुक = आदाने । सक० । सेट् । आत्म० । to take. लट् । कोकते । मुद (१०९) धातुवत् 5. लिट् । चुकुके ॥ 9. लुङ् । XI. अकोकिष्ट ॥

[११३] ष्टुभु (स्तुभ्) = स्तंभे । अक० । सेट् । आत्म० । to stop मुद (१०९) धातुवत् ॥ 1. लट् । स्तोभते ॥ 5. लिट् । तुष्टुभे ॥ 9. लुङ् । अस्तोभिष्ट ॥

[११४] द्युत = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine; to be bright. 1. लट् । द्योतते ॥ 2. लोट् । द्योतताम् ॥ 3. लङ् । अद्योतत ॥ 4. विधि० । द्योतेत ॥ 5. लिट् । प्र० दिद्युते । दिद्युताते । दिद्युतिरे ॥ म० दिद्युतिषे । दिद्युताथे । दिद्युतिध्वे ॥ उ० दिद्युते । दिद्युतिवहे । दिद्युतिमहे ॥ 6. लुट् । द्योतिता ॥ 7. लृट् । द्योतिष्यते ॥

8. आशी० । द्योतिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अद्योतिष्ट । अद्योतिषाताम् । अद्योतिषत ॥ पक्षे–II. अद्युतत् । अद्युतताम् । अद्युतन् ॥ 10. लृङ् । अद्योतिष्यत ॥

[११५] **वदि** (वन्द्) = अभिवादनस्तुत्योः । सक० । सेट् । आत्म० । to salute ; to praise. 1. लट् । वन्दते । वन्देते । वन्दन्ते ॥ 2. लोट् । वन्दताम् ॥ 3. लङ् । अवन्दत ॥ 4. विधि० । वन्देत ॥ 5. लिट् । प्र० ववन्दे । ववन्दाते । ववन्दिरे ॥ म० । ववन्दिषे । ववन्दाथे । ववन्दिध्वे ॥ उ० । ववन्दे । ववन्दिवहे । ववन्दिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० वन्दिता ॥ म० वन्दितासे ॥ उ० वन्दिताहे ॥ 7. लृट् । वन्दिष्यते ॥ 8. आशी० । वन्दिषीष्ट । वन्दिषीयास्ताम् । वन्दिषीरन् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अवन्दिष्ट । अवन्दिषाताम् । अवन्दिषत ॥ म० अवन्दिष्ठाः । अवन्दिषाथाम् । अवन्दिध्वम्–ढ्वम् ॥ उ० अवन्दिषि । अवन्दिष्वहि । अवन्दिष्महि ॥ 10. लृङ् । अवन्दिष्यत ॥

[११६] **भदि** (भन्द्) = कल्याणे सुखे च । अक० । सेट् । आत्म० । to be prosperous ; to be glad. **वदिं** (११५) धातुवत् ॥ भन्दते ॥ बभन्दे ॥

[११७] **मदि** (मन्द्) = स्तुतिमोदमदस्वप्नकान्तिगतिषु । सक० । अक० । सेट् । आत्म० । to praise ; to be glad ; to

sleep; to shine; to move slowly. वदि (११५) धातुवत् ॥ मन्दते ॥ ममन्दे ॥

[११८] स्पदि = (स्पन्द्) – किञ्चिच्चलने । अक० । सेट् । आत्म० । to throb वदि (११५) धातुवत ॥ स्पन्दते ॥ पस्पन्दे ॥

[११९] स्पर्ध = संघर्षे । अक० । सेट् । आत्म० । to contend with; to challenge. वदि (११५) धातुवत् । स्पर्धते ॥ 5. लिट् । पस्पर्धे ॥ 9. लुङ् । XI. अस्पर्धिष्ट ॥

[१२०] दद=दाने । सक० । सेट् । आत्म० । to give; to offer. वदि (११५) धातुवत । ददते ॥ ददेते । ददन्ते ॥ 5. लिट् । प्र० ददेदे । ददेदाते । ददेदिरे ॥ म० ददेदिषे । ददेदाथे । ददेदिध्वे ॥ उ० ददेदे । ददेदिवहे । ददेदिमहे ॥ 9. लुङ् । XI. अददिष्ट ॥ म० अददिध्वम्–ढ्वम् ॥

[१२१] दध = धारणे । सक० । सेट् । आत्म० । to hold; to possess. लट् । दधते । 5. लिट् । प्र० देधे । देधाते । देधिरे ॥ म० देधिषे । देधाथे । देधिध्वे ॥ उ० देधे । देधिवहे । देधिमहे ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अदधिष्ट ॥ म० अदधिढ्वम्–ध्वम् ॥

[१२२] दय = दान-गति-रक्षण-हिंसाऽऽदानेषु । सक० । सेट् । आत्म० । to pity · to give; to go; to protect;

to kill; to take. दध (१२१) धातुवत्। 5. लिट्।
दयांचक्रे। दयामास। दयांबभूव॥ इति विशेषः।

[१२३] अय=गतौ। सक०। सेट्। आत्म०। to go. दध
(१२१) धातुवत्। 1. लट्। अयते॥ 2. लोट्। अय-
ताम्॥ 3. लङ्। आयत॥ 4. विधि०। अयेत॥
5. लिट्। अयांचक्रे॥ 8. आशी०। अयिषीष्ट॥ 9.
लुङ्। XI. आयिष्ट॥ म० आयिषीध्वम्--ढ्वम्॥

[१२४] चक=तृप्तौ प्रतिघाते च। सक०। सेट्। आत्म०।
to be satisfied; to repel; to resist; to shine
दध (१२१) धातुवत्॥ लट्। चकते॥ 5 लिट्। चेके॥

[१२५] वल=संवरणे संचरणे च। सक०। सेट्। आत्म०।
to cover; to move. दध (१२१) धातुवत्। विशेष-
स्तु॥ 5. लिट्। ववले। ववलाते। ववलिरे। इत्यादि
दद (१२०) धातुवत्॥

[१२६] कत्थ=श्लाघायाम्। सक०। सेट्। आत्म०। to
praise; to boast; to flatter. 1. लट्। कत्थते॥
2. लोट्। कत्थताम्॥ 3. लङ्। अकत्थत॥ 4. विधि०।
कत्थेत॥ 5. लिट्। चकत्थे। चकत्थाते। चकत्थिरे॥
9. लुङ्। XI. अकत्थिष्ट॥ म० अकत्थिध्वम्--ढ्वम्॥

[१२७] वर्च=दीप्तौ। अक०। सेट्। आत्म०। to shine.

1. लट्। वर्चते ॥ 2. लोट्। वर्चताम् ॥ 3. लङ् अवर्चत ॥ 4. विधि०। वर्चेत ॥ 5. लिट्। ववर्चे। ववर्चाते। ववर्चिरे ॥ 9. लुङ्। XI. अवर्चिष्ट ॥

[१२८] गाधृ (गाध्) = प्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रन्थे च। सक०। सेट्। आत्म०। to set out for; to dine; to seek; to compile; to string together. 1. लट्। गाधते ॥ 2. लोट्। गाधताम् ॥ 3. लङ्। अगाधत ॥ 4. विधि०। गाधेत ॥ 5. लिट्। प्र० जगाधे। जगाधाते। जगाधिरे ॥ म० जगाधिषे। जगाधाथे। जगाधिध्वे ॥ उ० जगाधे। जगाधिवहे। जगाधिमहे ॥ 6. लुट्। गाधिता ॥ 7. लृट्। गाधिष्यते ॥ 8. आशी०। गाधिषीष्ट ॥ 9. लुङ्। XI. प्र० अगाधिष्ट ॥ म० अगाधिष्ठाः। अगाधिध्वम् – ढ्वम् ॥ 10. लृट्। अगाधिष्यत ॥

[१२९] बाधृ (बाध्) = लोडने। सक०। सेट्। आत्म०। to oppress; to torment. बाधते ॥ बबाधे ॥ गाधृ (१२८) धातुवत् ॥

[१३०] भ्राजृ (भ्राज्) = दीप्तौ। अक०। सेट्। आत्म०। to shine. लट्। भ्राजते। 5. लिट्। बभ्राजे। इत्यादि गाधृ (१२८) धातुवत् ॥

[१३१] काशृ(काश्) = दीप्तौ। अक०। सेट्। आत्म०। to

shine. गाधृ (१२८) धातुवत् ॥ काशते ॥ चकाशे ॥

[१३२] भाष = व्यक्तायां वाचि । सक० । सेट् । आत्म० । to speak; to say; to describe. गाधृ (१२८) धातुवत् ॥ भाषते ॥ बभाषे ॥

[१३३] श्लाघृ (श्लाघ्) = सामर्थ्ये । सक० । सेट् । आत्म० । to praise; to flatter; to boast. गाधृ (१२८) धातुवत् । लट् । श्लाघते ॥ 5. लिट् । शश्लाघे ॥

[१३४] तिपृ (तिप्) = क्षरणे । सक० । अनि० । आत्म० । to drop; to ooze. लट् । तेपते ॥ 5. लिट् । प्र० तितिपे । तितिपाते । तितिपिरे ॥ म० तितिपिषे । तितिपाथे । तितिपिध्वे ॥ उ० तितिपे । तितिपिवहे । तितिपिमहे ॥ 6. लुट् । तेप्ता ॥ 7. लृट् । तेप्स्यते ॥ 8. आशी० । प्र० तिप्सीष्ट । तिप्सीयास्ताम् । तिप्सीरन् ॥ म० । तिप्सीष्ठाः ॥ उ० तिप्सीय ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अतिप्त । अतिप्साताम् । अतिप्सत ॥ म० अतिप्थाः । अतिप्साथाम् । अतिब्ध्वम् ॥ उ० अतिप्सि । अतिप्स्वहि । अतिप्स्महि ॥ 10. लृङ् । अतेप्स्यत ॥

[१३५] त्रपूष् (त्रप्) = लज्जायाम् । अक० । वेट् । आत्म० । to be ashamed. 1. लट् । त्रपते ॥ 2. लोट् । त्रपताम् ॥ 3. लङ् । अत्रपत ॥ 4. विधि० । त्रपेत ॥

5. लिट् । प्र० त्रेपे । त्रेपाते । त्रेपिरे ॥ म० त्रेपिषे—त्रेप्से । त्रेपाथे । त्रेपिध्वे – त्रेब्ध्वे ॥ उ० त्रेपे । त्रेपिवहे – त्रेप्वहे । त्रेपिमहे -- त्रेप्महे ॥ 6. लुट् । त्रपिता-त्रप्ता ॥ 7. लृट् । त्रपिष्यते -- त्रप्स्यते ॥ 8. आशी० -- त्रपिषीष्ट – त्रप्सीष्ट । त्रपिषीयास्ताम् -- त्रप्सीयास्ताम् । त्रपिषीरन् – त्रप्सीरन् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अत्रपिष्ट । अत्रपिषाताम् । अत्रपिषत ॥ म० अत्रपिष्ठाः । अत्रपिषाथाम् । अत्रपिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० अत्रपिषि । अत्रपिष्वहि । अत्रपिष्महि ॥ इडभावपक्षे । X. प्र० अत्रप्त । अत्रप्साताम् । अत्रप्सत ॥ म० अत्रब्धाः । अत्रप्साथाम् । अत्रब्ध्वम् ॥ उ० अत्रप्सि । अत्रप्स्वहि । अत्रप्स्महि ॥ 10. लृङ् । अत्रपिष्यत -- अत्रप्स्यत ॥

[१३६] कृपू (कल्प्)= सामर्थ्ये । अक० । वेट् । आत्म० । to be fit for; to be able. 1. लट् । कल्पते ॥ 2. लोट् । कल्पताम् ॥ 3. लङ् । अकल्पत ॥ 4 विधि० । कल्पेत ॥ 5. लिट् । प्र० चक्लृपे । चक्लृपाते । चक्लृपिरे ॥ म० चक्लृपिषे – चक्लृप्से । चक्लृपाथे । चक्लृपिध्वे ॥ उ० चक्लृपे । चक्लृपिवहे -- चक्लृप्वहे । चक्लृपिमहे -- चक्लृप्महे ॥ 6. लुट् । प्र० कल्पिता -- कल्प्ता ॥ म० कल्पितासे -- कल्प्तासे । उ० कल्पिताहे – कल्प्ताहे ॥ परस्मैपदपक्षे -- प्र० कल्प्ता ॥ म० कल्प्तासि ॥ उ० कल्प्तास्मि ॥ 7. लृट् । कल्पिष्यते -- कल्प्स्यते-कल्प्स्यति ।

इत्यादि परस्मैपदरूपाणि च ॥ 8. आशी० । कल्पिषीष्ट -- क्लृप्सीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अकल्पिष्ट । अकल्पिषाताम् । अकल्पिषत । अनिट्पक्षे -- X. -- अक्लृप्त । अक्लृप्साताम् । अक्लृप्सत ॥ परस्मैपदपक्षे II. अक्लृपत् । अक्लृपताम् । अक्लृपन् ॥ 10. लृङ् । अकल्पिष्यत -- अक्लृप्स्यत ॥ परस्मैपदपक्षे -- अकल्प्स्यत् ॥

[१३७] क्षमूष् (क्षम) = सहने। सक०। वेट्। आत्म०। to endure. 1. लट्। क्षमते ॥ 2. लोट्। क्षमताम् ॥ 3. लङ्। अक्षमत ॥ 4. विधि०। क्षमेत ॥ 5. लिट्। प्र० चक्षमे। चक्षमाते। चक्षमिरे॥ म० चक्षमिषे--चक्षंसे। चक्षमाथे। चक्षमिध्वे--चक्षन्ध्वे ॥ उ० चक्षमे। चक्षमिवहे--चक्षण्वहे। चक्षमिमहे--चक्षण्महे ॥ 6. लुट्। प्र० क्षमिता--क्षन्ता ॥ म० क्षमितासे--क्षन्तासे ॥ उ० क्षमिताहे--क्षन्ताहे ॥ 7. लृट्। क्षमिष्यते--क्षंस्यते ॥ 8. आशी०। क्षमिषीष्ट--क्षंसीष्ट ॥ 9. लुङ्। XI. अक्षमिष्ट। अक्षमिषाताम्। अक्षमिषत ॥ अनिट्पक्षे--X. अक्षंस्त। अक्षंसाताम्। अक्षंसत ॥ 10. लृङ्। अक्षमिष्यत--अक्षंस्यत ॥

[१३८] गाहू (गाह्) = विलोडने। सक०। वेट्। आत्म०। to dive; to bathe. 1. लट्। गाहते ॥ 2. लोट्। गाहताम् ॥ 3. लङ्। अगाहत ॥ 4. विधि०। गाहेत ॥

5. लिट् । प्र० जगाहे । जगाहाते । जगाहिरे ॥ म० जगाहिषे--जघाक्षे । जगाहाथे । जगाहिध्वे–ढ्वे जघाड्ढ्वे ॥ उ० जगाहे । जगाहिवहे– जगाह्वहे । जगाहिमहे–जगाह्महे ॥ 6. लुट् । गाहिता -- गाढा ॥ 7. लृट् । गाहिष्यते–घाक्ष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० गाहिषीष्ट–घाक्षीष्ट ॥ म० गाहिषीध्वम् -- ढ्वम् घाक्षीध्वम् ॥ 9. लुङ् । XI ; X. प्र० अगाहिष्ट--अगाढ । अगाहिषाताम्-अघाक्षाताम् । म० अगाहिध्वम्–ढ्वम्--अघाड्ढ्वम् ॥ 10. लृङ् । अगाहिष्यत-अघाक्ष्यत ॥

[१३९] शिक्ष = विद्योपादाने । सक० । सेट् । आत्म० । to learn ; to practice. 1. लट् शिक्षते ॥ 2. लोट् । शिक्षताम् ॥ 3. लङ् । अशिक्षत ॥ 4. विधि० । शिक्षेत ॥ 5. लिट् । प्र० शिशिक्षे । शिशिक्षाते । शिशिक्षिरे ॥ म० शिशिक्षिषे । शिशिक्षाथे । शिशिक्षिध्वे ॥ उ० शिशिक्षे । शिशिक्षिवहे । शिशिक्षिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० शिक्षिता । म० शिक्षितासे ॥ उ० शिक्षिताहे ॥ 7. लृट् शिक्षिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० शिक्षिषीष्ट । शिक्षिषीयास्ताम् । शिक्षिषीरन् ॥ म० शिक्षिषीष्ठाः ॥ उ० शिक्षिषीय । 9. लुङ् । XI. अशिक्षिष्ट । अशिक्षिषाताम् । अशिक्षिषत ॥ 10. लृङ् । अशिक्षिष्यत ॥

[१४०] भिक्ष = याच्ञायाम् । सक० । सेट् । आत्म० । to ask

for ; to beg. शिक्ष (१३९) धातुवत्॥ भिक्षते॥ बिभिक्षे॥

[१४१] दीक्ष = मौण्ड्येज्योपनयननियमव्रतादेशेषु । अक० सक० । सेट् । आत्म० । to be shaved ; to perform a sacrifice, &c. शिक्ष (१३९) धातुवत्॥ 1. लट् । दीक्षते॥ 5. लिट् । प्र० दिदीक्षे । दिदीक्षाते । दिदीक्षिरे ॥ म० दिदीक्षिषे । दिदीक्षाथे । दिदीक्षिध्वे॥ उ० दिदीक्षे । दिदीक्षिवहे । दिदीक्षिमहे॥ 9. लुङ् । XI. अदीक्षिष्ट॥

[१४२] ईक्ष = दर्शने । सक० । सेट् । आत्म० । to see. 1. लट् । ईक्षते । 2. लोट् । ईक्षताम्॥ 3. लङ् । ऐक्षत॥ 4. विधि० । ईक्षेत॥ 5. लिट् । ईक्षांचक्रे । ईक्षांबभूव । ईक्षामास॥ 9. लुङ् । XI. ऐक्षिष्ट । ऐक्षिषाताम् । ऐक्षिषत॥

[१४३] टु भ्राशृ (भ्राश्) = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine. 1. लट् । भ्राशते-भ्राश्यते॥ 2. लोट् । भ्राशताम्--भ्राश्यताम्॥ 3. लङ् । अभ्राशत--अभ्राश्यत॥ 4. विधि० । भ्राशेत--भ्राश्येत॥ 5. लिट् । प्र० बभ्राशे । बभ्राशाते । बभ्राशिरे॥ म० बभ्राशिषे । बभ्राशाथे । बभ्राशिध्वे॥ उ० बभ्राशे । बभ्राशिवहे । बभ्राशिमहे॥ पक्षे-- प्र० भ्रेशे । भ्रेशाते। भ्रेशिरे॥ म० भ्रेशिषे । भ्रेशाथे । भ्रेशिध्वे॥

उ० अशे। अशिवहे। अशिमहे॥ 6. लुट्। आशिता॥ 7. लृट्। आशिष्यते॥ 8. आशी० आशिषीष्ट। आशिषीयास्ताम्॥ 9. लुङ्। XI. अआशिष्ट॥

[१४४] डीङ् (डी) = विहायसा गतौ। अक०। सेट्। आत्म०। to fly; to pass through air. 1. लट्। डयते॥ 2. लोट्। डयताम्॥ 3. लङ्। अडयत॥ 4. विधि०। डयेत॥ 5. लिट्। प्र० डिड्ये। डिड्याते। डिड्यिरे॥ म०। डिड्यिषे। डिड्याथे। डिड्यिध्वे॥ उ० डिड्ये। डिड्यिवहे। डिड्यिमहे॥ 9. लुङ्। XI. अडयिष्ट। अडयिषाताम्। अडयिषत॥ म० अडयिध्वम्–ढ्वम्॥

[१४५] ष्मिङ् (स्मि) = ईषद्धसने। अक०। अनि०। आत्म०। 1. लट्। स्मयते॥ 2. लोट्। स्मयताम्॥ 3. लङ्। अस्मयत॥ 4. विधि०। स्मयेत॥ 5. लिट्॥ प्र० सिष्मिये। सिष्मियाते। सिष्मियिरे॥ म० सिष्मियिषे। सिष्मियाथे। सिष्मियिध्वे-ढ्वे॥ उ० सिष्मिये। सिष्मियिवहे। सिष्मियिमहे॥ 6. लुट्। स्मेता॥ 7. लृट्। स्मेष्यते॥ 8. आशी०। स्मेषीष्ट॥ 9. लुङ्। XI. अस्मेष्ट। अस्मेषाताम्। अस्मेषत॥

[१४६] रभ=रामस्ये। सक०। अनि०। आत्म०। to begin; to desire; to act rashly. 1. लट्। रभते॥ 2.

लोट् । रभताम् ॥ 3. लङ् । अरभत ॥ 4. विधि० । रभेत ॥ 5. लिट् । प्र० रेभे । रेभाते । रेभिरे ॥ म० रेभिषे । रेभाथे । रेभिध्वे ॥ उ० रेभे । रेभिवहे । रेभिमहे ॥ 6. लुट् । रब्धा ॥ 7. लृट् । रप्स्यते ॥ 8. आशी० । रप्सीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. अरब्ध । अरप्साताम् । अरप्सत ॥ 10. लृङ् अरप्स्यत ॥

[१४७] डु लभष् (लभ्) = प्राप्तौ । सक० । अनि० । आत्म० । to get; to obtain. रभ (१४६) धातुवत् । 1. लट् । लभते ॥ 2. लोट् । लभताम् । ॥ 3. लङ् । अलभत ॥ 4. विधि० । लभेत ॥ 5. लिट् । लेभे । लेभाते । लेभिरे ॥ 6. लुट् । लब्धा ॥ 7. लृट् । लप्स्यते ॥ 8. आशी० । लप्सीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. अलब्ध । अलप्साताम् ॥

[१४८] षह (सह्) = मर्षणे । सक० । सेट् । आत्म० । to endúre; to suffer; to forbear. दध (१२१) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० सेहे । सेहाते । सेहिरे ॥ म० सेहिषे । सेहाथे । सेहिध्वे – ढ्वे ॥ उ० सेहे । सेहिवहे । सेहिमहे ॥ 6. लुट् । सहिता – सोढा ॥ 7. लृट् । सहिष्यते ॥ 9. XI. लुङ् । असहिष्ट ॥ म० असहिध्वम्–ढ्वम् ॥

[१४९] स्रंसु (स्रंस्) = अवस्रंसने । अक० । सेट् । आत्म० ।

to drop to down. 1. लट् । स्रंसते ॥ 2. लोट् । स्रंसताम् ॥ 3. लङ् । अस्रंसत ॥ 4. विधि० । स्रंसेत ॥ 5. लिट् । प्र० सस्रंसे । सस्रंसाते । सस्रंसिरे ॥ म० सस्रंसिषे । सस्रंसाथे । सस्रंसिध्वे ॥ उ० सस्रंसे । सस्रंसिवहे । सस्रंसिमहे ॥ 6. लुट् । स्रंसिता ॥ 7. लृट् । स्रंसिष्यते ॥ 8. आशी० । स्रंसिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अस्रंसिष्ट । अस्रंसिषाताम् । अस्रंसिषत ॥ पक्षे । II. अस्रसत् । अस्रसताम् । अस्रसन् ॥

[१५०] ध्वंसु (ध्वंस्) = अवस्रंसने । स्रंसु (१४९) धातुवत् ॥

[१५१] ष्टंभि (स्तंभ्) = प्रतिबन्धे । अक० । सेट् । आत्म० । to stop; to hinder. स्तंभने ॥ 5. लिट् । तस्तंभे ॥ तस्तंभाते ॥ 9. लुङ् । XI. अस्तंभिष्ट । अस्तंभिषाताम् ॥

[१५२] लघि (लङ्घ्) = गतौ भोजननिवृत्तौ च । सक० । सेट् । आत्म० । to go; to transgress; to fast. त्रदि (११५) धातुवत् ॥

[१५३] टु वेपृ (वेप्) = कंपने । अक० । सेट् । आत्म० । to tremble. 1. लट् । वेपते ॥ 2. लोट् । वेपताम् ॥ 3. लङ् । अवेपत ॥ 4. विधि० वेपेत ॥ 5. लिट् । प्र० विवेपे । विवेपाते । विवेपिरे ॥ म० विवेपिषे । विवेपाथे । विवेपिध्वे ॥ उ० विवेपे । विवेपिवहे । विवेपिमहे ॥

6. लुट् । वेपिता ॥ 7. लृट् । वेपिष्यते ॥ 8. आशी०
• वेपिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अवेपिष्ट ॥

[१५४] षेवृ (सेव्) = सेवने । सक० । सेट् । आत्म० । to serve; to enjoy. 1. सेवते इत्यादि । वेपृ (१५३) धातुवत् ॥ 5. लिट् । सिषेवे ॥ म० सिषेविध्वे–ढ्वे ॥
9. लुङ् । XI. असेविष्ट ॥ म० असेविध्वम्--ढ्वम् ॥

[१५५] देवृ (देव्) = देवने । अक० । सेट् । आत्म० । to sport; to lament. षेवृ (१५४) धातुवत् ॥

[१५६] वेष्टृ = वेष्टने । सक० । सेट् । आत्म० । to surround. वेपृ (१५३) धातुवत् ॥

[१५७] चेष्टृ = चेष्टायाम् । अक० । सेट् । आत्म० । to stir; to make efforts. वेपृ (१५३) धातुवत् ॥

[१५८] वृतु (वृत्) = वर्तने । अक० । सेट् । आत्म० । to exist; to happen; to live on. 1. लट् । वर्तते ॥ 2. लोट् । वर्तताम् ॥ 3. लङ् । अवर्तत ॥ 4. विधि० । वर्तेत ॥ 5. लिट् । ववृते । ववृताते । ववृतिरे ॥ 6. लुट् । प्र० वर्तिता ॥ म० वर्तितासे ॥ उ० वर्तिताहे ॥ 7. लृट् । वर्तिष्यते वर्तिष्येते । वर्तिष्यन्ते ॥ परस्मैपदपक्षे--वर्त्स्यति । वर्त्स्यतः । वर्त्स्यन्ति ॥ 9. लुङ् । XI. अवर्तिष्ट । अवर्तिषाताम् ।

अवर्तिषत ॥ परस्मैपदपक्षे—II. अवृतत् । अवृतताम् । अवृतन् ॥ 10. लृङ् । अवर्तिष्यत-अवर्त्स्यत् ॥

[१५९] **वृधु** (वृध्) = वृद्धौ । अक० । सेट् । आत्म० । to grow. **वृतु** (१५८) धातुवत् ॥

[१६०] **शसि** (शंस्) आङ्पूर्वः । इच्छायाम् । सक० । सेट् । आत्म० । to hope; to bless. आशंसते इत्यादि **वदि** (११५) धातुवत् ॥

[१६१] **ऋज** = गतिस्थानार्जनोपार्जनेषु । सक० । सेट् । आत्म० । to go; to acquire. 1. **लट्** । अर्जते ॥ 2. **लोट्** । अर्जताम् ॥ 3. **लङ्** । आर्जत ॥ 4. **विधि०** । अर्जेत ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** आनृजे । आनृजाते । आनृजिरे ॥ **म०** आनृजिषे । आनृजाथे । आनृजिध्वे ॥ **उ०** आनृजे । आनृजिवहे । आनृजिमहे ॥ 6. **लुट्** । अर्जिता ॥ 7. **लृट्** । अर्जिष्यते ॥ 8. **आशी०** अर्जिषीष्ट ॥ **म०** अर्जिषीध्वम् ॥ 9. **लुङ्** । XI. आर्जिष्ट । आर्जिषाताम् । आर्जिषत ॥ आर्जिध्वम्—ढ्वम् ॥

[१६२] **जृभि** (जृंभ्) = गात्रविनामे । अक० । सेट् । आत्म० । to yawn. 1. **लट्** । जृंभते ॥ 5. **लिट्** । जजृंभे । जजृंभाते ॥ 8. **आशी०** । जृंभिषीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । XI. अजृंभिष्ट ॥

इति भ्वादावात्मनेपदिनः ।

अथ भ्वादावुभयपदिनः ।

[१६३] राजृ (राज्) दीप्तौ । अक० । सेट् । उभ० । to shine. **परस्मैपदे**–1. लट् । राजति ॥ 2. लोट् । राजतु ॥ 3. लङ् । अराजत् ॥ 4. विधि० । राजेत् ॥ 5. लिट् । प्र० रराज । रराजतुः–रेजतुः । रराजुः–रेजुः ॥ म० रराजिथ–रेजिथ । रराजथुः–रेजथुः । रराज- रेज ॥ उ० रराज । रराजिव–रेजिव । रराजिम–रेजिम ॥ 6. लुट् । प्र० राजिता ॥ म० राजितासि ॥ 7. लृट् । राजिष्यति ॥ 8. आशी० । राज्यात् । राज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अराजीत् । अराजिष्टाम् । अराजिषुः । 10. लृङ् । अराजिष्यत् ॥ **आत्मनेपदे**—1. लट् । राजते ॥ 2. लोट् । राजताम् । 3. लङ् । अराजत ॥ 4. विधि० । राजेत ॥ 5. लिट् । प्र० रेजे । रेजाते । रेजिरे ॥ म० रेजिषे । रेजाथे । रेजिध्वे ॥ उ० रेजे । रेजिवहे । रेजिमहे ॥ पक्षे–रराजे । रराजाते । रराजिरे । इत्यादि ॥ 6. लुट् । राजिता । म० राजितासे ॥ 7. लृट् । राजिष्यते ॥ 8. आशी० । राजिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अराजिष्ट । अराजिषाताम् ॥ 10. लृङ् । अराजिष्यत ॥

[१६४] टु याचृ (याच्) = याच्ञायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to beg. 1. लट् । याचति–याचते इत्यादि राजृ (१६३) वत् ॥ किं तु लिटि एत्वाभ्यासलोपौ न स्तः । ययाचे । ययाचाते । ययाचिरे ॥ इत्यादि ॥

[१६५] श्रिञ् (श्रि) = सेवायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to depend upon; to cling. **परस्मैपदे**—1. लट् । श्रयति ॥ 2. लोट् । श्रयतु ॥ 3. लङ् । अश्रयत् ॥ 4. **विधि०** । श्रयेत् ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** शिश्राय । शिश्रियतुः । शिश्रियुः ॥ **म०** शिश्रयिथ । शिश्रियथुः । शिश्रिय ॥ **उ०** शिश्राय–शिश्रय । शिश्रियिव । शिश्रियिम ॥ 6. लुट् । **प्र०** श्रयिता ॥ **म०** श्रयितासि ॥ 7. लृट् । श्रयिष्यति ॥ 8. **आशी०** । श्रीयात् । श्रीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । III. **प्र०** अशिश्रियत् ॥ 10. लृङ् । अश्रयिष्यत् ॥ **आत्मनेपदे**--1. लट् । श्रयते ॥ 2. लोट् । श्रयताम् ॥ 3. लङ् । अश्रयत ॥ 4. **विधि०** । श्रयेत ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** शिश्रिये । शिश्रियाते । शिश्रियिरे ॥ **म०** शिश्रियिषे ॥ शिश्रियाथे । शिश्रियिध्वे--ढ्वे ॥ **उ०** शिश्रिये । शिश्रियिवहे । शिश्रियिमहे ॥ 6. लुट् । श्रयिता ॥ श्रयितासे ॥ 7. लृट् । श्रयिष्यते ॥ 8. **आशी०** । श्रयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । IX. अशिश्रियत । अशिश्रियेताम् । अशिश्रियन्त ॥ 10. लृङ् । अश्रयिष्यत ॥

१६६] धृञ् (धृ) = धारणे। सक०। अनि०। उभ०। to hold. 1. लट्। धरति॥ 2. लोट्। धरतु॥ 3. लङ्। अधरत्॥ 4. विधि०। धरेत्॥ 5. लिट्। प्र० दधार। दध्रतुः। दध्रुः॥ म० दधर्थ। दध्रथुः। दध्र॥ उ० दधार-दधर। दध्रिव। दध्रिम॥ 6. लुट्। धर्तासि॥ 7. लृट्। धरिष्यति॥ 8. आशी०। ध्रियात्। ध्रियास्ताम्॥ 9. लुङ्। VI. प्र० अधार्षीत्। अधार्ष्टाम्। अधार्षुः॥ म० अधार्षीः। अधार्ष्टम्। अधार्ष्ट॥ उ० अधार्षम्। अधार्ष्व। अधार्ष्म॥ 10. लृङ्। अधरिष्यत्॥

आत्मनेपदे—1. लट्। धरते॥ 2. लोट्। धरताम्॥ 3. लङ्। अधरत॥ 4. विधि०। धरेत॥ 5. लिट्। प्र० दध्रे। दध्राते। दध्रिरे॥ म० दध्रिषे। दध्राथे। दध्रिध्वे॥ उ० दध्रे। दध्रिवहे। दध्रिमहे॥ 6. लुट्। प्र० धर्ता॥ म० धर्तासे॥ 7. लृट्। धरिष्यते॥ 8. आशी०। प्र० धृषीष्ट। धृषीयास्ताम्॥ म० धृषीष्ठाः। धृषीयास्थाम्। धृषीढ्वम्। 9. लुङ्। X. प्र० अधृत। अधृषाताम्। अधृषत॥ म० अधृथाः। अधृषाथाम्। अधृढ्वम्॥ उ० अधृषि। अधृष्वहि। अधृष्महि 10. लृङ्। अधरिष्यत॥

१६७] हृञ् (हृ) = हरणे। सक०। अनि०। उभ०। to take; to lead; to draw to a distance; to deprive

of; to win; to obtain. धृ (१६६) धातुवत् । परस्मैपदे— 5. लिट् । प्र० जहार । जह्रतुः । जह्रुः ॥ म० जहर्थ । जह्रथुः । जह्र ॥ उ० जहार-जहर । जह्रिव । जह्रिम ॥ 9. लुङ् । VI. अहार्षीत् ॥ 10. लृङ् । अहरिष्यत् ॥

आत्मनेपदे–5. लिट् । प्र० जह्रे । जह्राते । जह्रिरे ॥ म० जह्रिषे । जह्राथे । जह्रिध्वे--ढ्वे ॥ उ० जह्रे । जह्रिवहे । जह्रिमहे ॥ 9. लुङ् । X. अहृत ॥ अहृढ्वम् ॥

[१६८] भृञ् (भृ) = भरणे । सक० । अनि० । उभ० । to fill; to nourish. धृ (१६६) धातुवत् । परस्मैपदे—5. लिट् । प्र० बभार । बभ्रतुः । बभ्रुः ॥ म० बभर्थ । बभ्रथुः । बभ्र ॥ उ० बभार—बभर । बभृव । बभृम ॥ 9. लुङ् । VI. अभार्षीत् । आत्मनेपदे—5. लिट् । बभ्रे । बभ्राते । बभ्रिरे ॥ म० बभ्रिध्वे–ढ्वे ॥ 9. लुङ् । X. अभृत । अभृषाताम् । अभृषत ॥ म० अभृढ्वम् ॥

[१६९] णीञ् (नी) = प्रापणे । द्विक० । अनि० । उभ० । to lead; to carry; to bring; to pass. परस्मैपदे—1. लट् । नयति ॥ 2. लोट् । नयतु--नयतात् । 3. लङ् । अनयत् ॥ 4. विधि० । नयेत् ॥ 5. लिट् । प्र० निनाय । निन्यतुः । निन्युः ॥ म० निनयिथ--निनेथ । निन्यथुः । निन्य ॥ उ० निनाय–निनय । निन्यिव ।

निन्यिम ॥ 6. लुट् । नेता ॥ 7. लृट् । नेष्यति ॥ 8. आशी० । नीयात् । नीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अनैषीत् । अनैष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अनेष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । नयते ॥ 2. लोट् । नयताम् । नयेताम् ॥ 3. लङ् । अनयत । अनयेताम् ॥ 4. विधि० । नयेत । नयेयाताम् । नयेरन् ॥ 5. लिट् । प्र० निन्ये । निन्याते । निन्यिरे ॥ म० निन्यिषे । निन्याथे । निन्यिध्वे-ढ्वे ॥ उ० निन्ये । निन्यिवहे । निन्यिमहे ॥ 6. लुट् । नेता । नेतासे ॥ 7. लृट् । नेष्यते ॥ 8. आशी० । नेषीष्ट । नेषीयास्ताम् । नेषीरन् ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अनेष्ट । अनेषाताम् । अनेषत ॥ म० अनेढ्वम् ॥ 10. लृङ् । अनेष्यत ॥

इति भ्वादावुभयपदिनः ।

भ्वादयश्च संपूर्णाः ॥ १ ॥

श्रीगणेशाय नमः ।

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

अदादयः ॥ २ ॥

तत्र परस्मैपदिनः ।

[१७०] अद्=भक्षणे । सक० । अनि० । पर० । to eat. 1. लट् ।
प्र० अत्ति । अत्तः । अदन्ति ॥ म० अत्सि । अत्थः ।
अत्थ ॥ उ० अद्मि । अद्वः । अद्मः ॥ 2. लोट् ।
प्र० अत्तु-अत्तात् । अत्ताम् । अदन्तु ॥ म० अद्धि-
अत्तात् । अत्तम् । अत्त ॥ उ० अदानि । अदाव ।
अदाम ॥ 3. लङ् । प्र० आदत् । आत्ताम् । आदन् ॥
म० आदः । आत्तम् । आत्त ॥ उ० आदम् । आद्व ।
आद्म ॥ 4. विधि० । प्र० अद्यात् । अद्याताम् । अद्युः ॥
म० अद्याः । अद्यातम् । अद्यात ॥ उ० अद्याम् ।
अद्याव । अद्याम ॥

5. लिट् । प्र० जघास । जक्षतुः । जक्षुः ॥ म० जघसिथ । जक्षथुः । जक्ष ॥ उ० जघास–जघस । जक्षिव । जक्षिम ॥ पक्षे–प्र० आद । आदतुः । आदुः ॥ म० आदिथ । आदथुः । आद ॥ उ० आद । आदिव । आदिम ॥ 6. लुट् । प्र० अत्ता । अत्तारौ । अत्तारः ॥ म० अत्तासि । अत्तास्थः । अत्तास्थ ॥ उ० अत्तास्मि । अत्तास्वः । अत्तास्मः ॥ 7. लृट् । प्र० अत्स्यति । अत्स्यतः । अत्स्यन्ति ॥ म० अत्स्यसि । अत्स्यथः । अत्स्यथ ॥ उ० अत्स्यामि । अत्स्यावः । अत्स्यामः ॥ 8. आशी० । प्र० अद्यात् । अद्यास्ताम् । अद्यासुः ॥ म० अद्याः । अद्यास्तम् । अद्यास्त ॥ उ० अद्यासम् । अद्यास्व । अद्यास्म ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अघसत् । अघसताम् । अघसन् ॥ म० अघसः । अघसतम् । अघसत ॥ उ० अघसम् । अघसाव । अघसाम ॥ 10. लृङ् । प्र० आत्स्यत् । आत्स्यताम् । आत्स्यन् ॥ म० आत्स्यः । आत्स्यतम् । आत्स्यत ॥ उ० आत्स्यम् । आत्स्याव । आत्स्याम ॥

[१७१] हन = हिंसागत्योः । सक० । अनि० । वधादेशस्तु सेट् । पर० । to kill. 1. लट् । प्र० हन्ति । हतः । घ्नन्ति । म० हंसि । हथः । हथ ॥ उ० हन्मि । हन्वः । हन्मः ॥ 2. लोट् । प्र० हन्तु–हतात् । हताम् । घ्नन्तु ॥ म० जहि–हतात् ।

हतम् । हत ॥ उ० हनानि । हनाव । हनाम ॥ 3. लङ् । प्र० अहन् । अहताम् । अघ्नन् ॥ म० अहन् । अहतम् । अहत ॥ उ० अहनम् । अहन्व । अहन्म ॥ 4. विधि० । प्र० हन्यात् । हन्याताम् । हन्युः । म० हन्याः । हन्यातम् । हन्यात ॥ उ० हन्याम् । हन्याव । हन्याम ॥

5. लिट् । प्र० जघान । जघ्नतुः । जघ्नुः ॥ म० जघनिथ--जघन्थ । जघ्नथुः । जघ्न । उ० जघान--जघन । जघ्निव । जघ्निम ॥ 6. लुट् । प्र० हन्ता ॥ म० हन्तासि ॥ उ० हन्तास्मि ॥ 7. लृट् । प्र० हनिष्यति ॥ म० हनिष्यसि ॥ उ० हनिष्यामि ॥ 8. आशी० । प्र० वध्यात् । वध्यास्ताम् । वध्यासुः ॥ म० वध्याः । वध्यास्तम् । वध्यास्त ॥ उ० वध्यासम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अवधीत् । अवधिष्टाम् । अवधिषुः ॥ म० अवधीः । अवधिष्टम् । अवधिष्ट ॥ उ० अवधिषम् ॥ 10. लृङ् । अहनिष्यत् ॥

[१७२] वच = परिभाषणे । द्विक० । अनि० । पर० । to speak. 1. लट् । प्र० वक्ति । वक्तः । ० ॥ म० वक्षि । वक्थः । वक्थ ॥ उ० वच्मि । वच्वः । वच्मः ॥ 2. लोट् । प्र० वक्तु-वक्तात् । वक्ताम् । वचन्तु ॥ म० वग्धि--वक्तात् । वक्तम् । वक्त ॥ उ० वचानि । वचाव । वचाम ॥ 3. लङ् । प्र० अवक्--ग् । अवक्ताम् । अवचन् ॥ म० अवक्--ग् । अवक्तम् ।

अवक्त ॥ उ० अवचम् । अवच्व । अवच्म ॥ 4. विधि० । वच्यात् । वच्याताम् । वच्युः ॥ 5. लिट् । प्र० उवाच । ऊचतुः । ऊचुः ॥ म० उवचिथ--उवक्थ । ऊचथुः । ऊच ॥ उ० उवाच--उवच । ऊचिव । ऊचिम ॥ 6. लुट् । वक्ता ॥ 7. लृट् । वक्ष्यति ॥ 8. आशी० । उच्यात् । उच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अवोचत् । अवोचताम् । अवोचन् ॥ म० अवोचः । अवोचतम् । अवोचत ॥ उ० अवोचम् । अवोचाव । अवोचाम ॥ 10. लृङ् । अवक्ष्यत् ॥

१७३] विद = ज्ञाने । सक० । सेट् । पर० । to know; to regard. 1. लट् । प्र० वेत्ति । वित्तः । विदन्ति ॥ म० वेत्सि । वित्थः । वित्थ ॥ उ० वेद्मि । विद्वः । विद्मः ॥ पक्षे–प्र० वेद । विदतुः । विदुः ॥ म० वेत्थ । विदथुः । विद ॥ उ० वेद । विद्व । विद्म ॥ 2. लोट् । प्र० वेत्तु–वित्तात् । वित्ताम् । विदन्तु ॥ म० विद्धि–वित्तात् । वित्तम् । वित्त ॥ उ० वेदानि । वेदाव । वेदाम ॥ पक्षे–प्र० विदांकरोतु–विदांकुरुतात् । विदांकुरुताम् । विदांकुर्वन्तु ॥ म० विदांकुरु–तात् । विदांकुरुतम् । विदांकुरुत ॥ उ० विदांकरवाणि । विदांकरवाव । विदांकरवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अवेत्-द् । अवित्ताम् । अविदुः । म० अवेः–अवेत्--द् । अवित्तम् । अवित्त ॥ उ० अवेदम् । अविद्व । अविद्म ॥ 4. विधि० । विद्यात् । विद्याताम् । विद्युः ॥

5. लिट्। प्र० विवेद। विविदतुः। विविदुः॥ म० विवेदिथ। विविदथुः। विविद॥ उ० विवेद। विविदिव। विविदिम॥ पक्षे—विदांचकार—विदांबभूव--विदामास इत्यादि॥ 6. लुट्। वेदिता॥ 7. लृट्। वेदिष्यति॥ 8. आशी०। विद्यात्। विद्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। VII. अवेदीत्। अवेदिष्टाम्। अवेदिषुः॥ 10. लृङ्। अवेदिष्यत्॥

[१७४] अस = भुवि। अक०। सेट्। पर०। to be. 1. लट्। प्र० अस्ति। स्तः। सन्ति॥ म० असि। स्थः। स्थ॥ उ० अस्मि। स्वः। स्मः॥ 2. लोट् प्र० अस्तु—स्तात्। स्ताम्। सन्तु॥ म० एधि--स्तात्। स्तम्। स्त॥ उ० असानि। असाव। असाम॥ 3. लङ्। प्र० आसीत्। आस्ताम्। आसन्॥ म० आसीः। आस्तम्। आस्त॥ उ० आसम्। आस्व। आस्म॥ 4. विधि०। प्र० स्यात्। स्याताम्। स्युः॥ म० स्याः। स्यातम्। स्यात॥ उ० स्याम्। स्याव। स्याम॥ 5. लिट्। (आर्धधातुके) बभूव। बभूवतुरित्यादीनि भूधातो रूपाणि। 6. लुट्। भविता॥ 7. लृट्। भविष्यति॥ 8. आशी०। भूयात्। भूयास्ताम्॥ 9. लुङ् I.। अभूत्॥ 10. लृङ्। अभविष्यत्॥

[१७५] ञि ष्वप् (स्वप्) = शयने। अक०। अनि०। पर०। to sleep; to repose. 1. लट्। प्र० स्वपिति।

स्वपितः । स्वपन्ति ॥ म० स्वपिषि । स्वपिथः । स्वपिथ ॥ उ० स्वपिमि । स्वपिवः । स्वपिमः ॥ 2. लोट् । प्र० स्वपितु–स्वपितात् । स्वपिताम् । स्वपन्तु ॥ म० स्वपिहि–स्वपितात् । स्वपितम् । स्वपित । उ० स्वपानि । स्वपाव । स्वपाम ॥ 3. लङ् । प्र० अस्वपीत्–अस्वपत् । अस्वपिताम् । अस्वपन् ॥ म० अस्वपीः–अस्वपः । अस्वपितम् । अस्वपित ॥ उ० अस्वपम् । अस्वपिव । अस्वपिम ॥ 4. विधि० । स्वप्यात् । स्वप्याताम् ॥ 5. लिट् । प्र० सुष्वाप । सुषुपतुः । सुषुपुः ॥ म० सुष्वपिथ–सुष्वप्थ । सुषुपथुः । सुषुप ॥ उ० सुष्वाप–सुष्वप । सुषुपिव । सुषुपिम ॥ 6. लुट् । स्वप्ता ॥ 7. लृट् । स्वप्स्यति ॥ 8. आशी० । सुप्यात् । सुप्यास्ताम् । सुप्यासुः ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अस्वाप्सीत् । अस्वाप्ताम् । अस्वाप्सुः ॥ म० अस्वाप्सीः । अस्वाप्तम् । अस्वाप्त ॥ उ० अस्वाप्सम् । अस्वाप्स्व । अस्वाप्स्म ॥ 10. लृङ् । अस्वप्स्यत् ॥

[१७६] रुदिर् (रुद्) = अश्रुविमोचने । अक० । सेट् । पर० । to cry; to weep. 1. लट् । प्र० रोदिति । रुदितः । रुदन्ति ॥ म० रोदिषि । रुदिथः । रुदिथ ॥ उ० रोदिमि । रुदिवः । रुदिमः ॥ 2. लोट् । प्र० रोदितु–रुदितात् । रुदिताम् । रुदन्तु ॥ म० रुदिहि–रुदितात् । रुदितम् । रुदित ॥ उ० रोदानि । रोदाव । रोदाम ॥ 3. लङ् । प्र०

अरोदीत्–अरोदत् । अरुदिताम् । अरुदन् ॥ म० अरोदीः-अरोदः । अरुदितम् । अरुदित ॥ उ० अरोदम् । अरुदिव । अरुदिम ॥ 4. विधि० रुद्यात् । रुद्याताम् ॥ 5. लिट् । प्र० रुरोद । रुरुदतुः । रुरुदुः ॥ म० रुरोदिथ । रुरुदथुः । रुरुद ॥ उ० रुरोद । रुरुदिव । रुरुदिम ॥ 6. लुट् । रोदिता ॥ 7. लृट् । रोदिष्यति ॥ 8. आशी० । रुद्यात् । रुद्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अरोदीत् । अरोदिष्टाम् । अरोदिषुः ॥ पक्षे–II. अरुदत् । अरुदताम् । अरुदन् ॥ 10. लृङ् । अरोदिष्यत् ।

[१७७] **श्वस** = प्राणने । अक० । सेट् । पर० । to breathe; to sigh; to hiss. 1. लट् । प्र० श्वसिति । श्वसितः । श्वसन्ति ॥ म० श्वसिषि । श्वसिथः । श्वसिथ ॥ उ० श्वसिमि । श्वसिवः । श्वसिमः ॥ 2. लोट् । प्र० श्वसितु--श्वसितात् । श्वसिताम् । श्वसन्तु ॥ म० श्वसिहि--श्वसितात् । श्वसितम् । श्वसित ॥ उ० श्वसानि ॥ 3. लङ् । प्र० अश्वसीत्--अश्वसत् । अश्वसिताम् । अश्वसन् ॥ म० अश्वसीः--अश्वसः । अश्वसितम् । अश्वसित ॥ उ० अश्वसम् । अश्वसिव । अश्वसिम ॥ 4. विधि० । श्वस्यात् । श्वस्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० शश्वास । शश्वसतुः । शश्वसुः ॥ म० शश्वसिथ । शश्वसथुः । शश्वस ॥ उ० शश्वास--शश्वस । शश्व-

सिव ॥ 6. लुट् । श्वसिता ॥ 7. लृट् । श्वसिष्यति ॥ 8. आशी० । श्वस्यात् । श्वस्यास्ताम् ॥ श्वस्यासुः 9. लुङ् । VII. अश्वसीत् । अश्वसिष्टाम् । अश्वसिषुः ॥ 10. लृङ् । अश्वसिष्यत् ॥

[१७८] अन = प्राणने । अक० । सेट् । पर० । to live.
1. लट् । प्र० अनिति ॥ म० अनिषि ॥ उ० अनिमि ॥
2. लोट् । प्र० अनितु ॥ म० अनिहि ॥ उ० अनानि ॥
3. लङ् । प्र० आनीत्--आनत् । आनिताम् । आनन् ॥ म० आनीः--आनः । आनितम् । आनित ॥ उ० आनम् । आनिव । आनिम ॥ 4. विधि० । अन्यात् । अन्याताम् ॥
5. लिट् । प्र० आन । आनतुः । आनुः ॥ म० आनिथ । आनथुः । आन ॥ उ० आन । आनिव । आनिम ॥
6. लुट् । अनिता ॥ 7. लृट् । अनिष्यति ॥ 8. आशी० । अन्यात् । अन्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. आनीत् । आनिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । आनिष्यत् ॥

[१७९] जक्ष = भक्षणहसनयोः । भक्षणे सक० । सेट् । पर० । to eat; to laugh. 1. लट् । प्र० जक्षिति । जक्षितः । जक्षति ॥ म० जक्षिषि । जक्षिथः । जक्षिथ ॥ उ० जक्षिमि । जक्षिवः । जक्षिमः ॥ 2. लोट् । प्र० जक्षितु--तात् । जक्षिताम् । जक्षतु ॥ म० जक्षिहि--तात् । जक्षितम् ।

जक्षित ॥ उ० जक्षाणि । जक्षाव । जक्षाम ॥ 3. लङ् । प्र० अजक्षीत्—अजक्षत् । अजक्षिताम् । अजक्षुः ॥ म० अजक्षीः-अजक्षः । अजक्षितम् । अजक्षित ॥ उ० अजक्षम् । अजक्षिव । अजक्षिम ॥ 4. विधि० । जक्ष्यात् । जक्ष्याताम् ॥ 5. लिट् । प्र० जजक्ष । जजक्षतुः । जजक्षुः ॥ म० जजक्षिथ । जजक्षथुः । जजक्ष ॥ उ० जजक्ष । जजक्षिव । जजक्षिम ॥ 6. लुट् । जक्षिता ॥ 7. लृट् । जक्षिष्यति ॥ 8. आशी० । जक्ष्यात् । जक्ष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अजक्षीत् । अजक्षिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अजक्षिष्यत् ॥

[१८०] **मृजू (मृज्)** = शुद्धौ । सक० । वेट् । पर० । to wipe off; to clear. 1. लट् । प्र० मार्ष्टि । मृष्टः । मृजन्ति—मार्जन्ति ॥ म० मार्क्षि । मृष्ठः । मृष्ठ ॥ उ० मार्ज्मि । मृज्वः । मृज्मः ॥ 2. लोट् । प्र० मार्ष्टु--मृष्टात् । मृष्टाम् । मृजन्तु--मार्जन्तु ॥ म० मृड्ढि--मृष्टात् । मृष्टम् । मृष्ट ॥ उ० मार्जानि ॥ 3. लङ् । प्र० अमार्ट्-ड् । अमृष्टाम् । अमृजन्--अमार्जन् ॥ म० अमार्ट्-ड् । अमृष्टम् । अमृष्ट ॥ उ० अमार्जम् । अमृज्व । अमृज्म ॥ 4. विधि० । प्र० मृज्यात् । मृज्याताम् । मृज्युः ॥

5. लिट् । प्र० ममार्ज । ममार्जतुः—ममृजतुः । ममार्जुः—

ममृजुः ॥ म० ममार्जिथ--ममार्ष्ठ । ममार्जथुः--ममृजथुः । ममार्ज--ममृज ॥ उ० ममार्ज । ममृजिव--ममार्जिव--ममृज्व । ममृजिम--ममार्जिम--ममृज्म ॥ 6. लुट् । मार्जिता--मार्ष्टा ॥ 7. लृट् । मार्जिष्यति--मार्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । मृज्यात् । मृज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अमार्जीत् ॥ पक्षे--VI. अमार्क्षीत् ॥ 10. लृङ् । अमार्जिष्यत्-अमार्क्ष्यत् ॥

[१८१] **जागृ** = निद्राक्षये । अक० । सेट् । पर० । to awake.

1. लट् । प्र० जागर्ति । जागृतः । जाग्रति ॥ म० जागर्षि । जागृथः । जागृथ ॥ उ० जागर्मि । जागृवः । जागृमः ॥ 2. लोट् । प्र० जागर्तु--जागृतात् । जागृताम् । जाग्रतु ॥ म० जागृहि--जागृतात् । जागृतम् । जागृत ॥ उ० जागराणि ॥ 3. लङ् । प्र० अजागः । अजागृताम् । अजागरुः ॥ म० अजागः । अजागृतम् । अजागृत ॥ उ० अजागरम् । अजागृव । अजागृम ॥ 4. विधि० । जागृयात् । जागृयाताम् । जागृयुः ॥ 5. लिट् । प्र० जजागार । जजागरतुः । जजागरुः ॥ म० जजागरिथ । जजागरथुः । जजागर ॥ उ० जजागार--जजागर । जजागरिव । जजागरिम ॥ पक्षे--जागरांचकार--जागरांबभूव--जागरामास ॥ 6. लुट् । जागरिता ॥ 7. लृट् । जागरिष्यति ॥ 8. आशी० । जागर्यात् । जागर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अजागरीत् । अजागरिष्टाम् । अजागरिषुः ॥ 10. लृङ् । अजागरिष्यत् ॥

[१८२] दरिद्रा = दुर्गतौ । अक० । सेट् । पर० । to be poor; to be needy. 1. लट् । प्र० दरिद्राति । दरिद्रितः । दरिद्रति ॥ म० दरिद्रासि । दरिद्रिथः । दरिद्रिथ ॥ उ० दरिद्रामि । दरिद्रिवः । दरिद्रिमः ॥ 2. लोट् । प्र० दरिद्रातु–दरिद्रितात् । दरिद्रिताम् । दरिद्रतु ॥ म० दरिद्रिहि–दरिद्रितात् । दरिद्रितम् । दरिद्रित ॥ उ० दरिद्राणि । दरिद्राव । दरिद्राम ॥ 3. लङ् । प्र० अदरिद्रात् । अदरिद्रिताम् । अदरिद्रुः ॥ म० अदरिद्राः । अदरिद्रितम् । अदरिद्रित ॥ उ० अदरिद्राम् । अदरिद्रिव । अदरिद्रिम ॥ 4. विधि० । दरिद्रियात् । दरिद्रियाताम् ॥

5. लिट् । प्र० ददरिद्रौ । ददरिद्रतुः । ददरिद्रुः ॥ म० ददरिद्रिथ । ददरिद्रथुः । ददरिद्र ॥ उ० ददरिद्रौ । ददरिद्रिव । ददरिद्रिम ॥ पक्षे–दरिद्रांचकार–दरिद्रांबभूव–दरिद्रामास ॥ 6. लुट् । दरिद्रिता ॥ 7. लृट् । दरिद्रिष्यति ॥ 8. आशी० । दरिद्र्यात् । दरिद्र्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अदरिद्रीत् । अदरिद्रिष्टाम् । अदरिद्रिषुः ॥ म० अदरिद्रीः ॥ उ० अदरिद्रिषम् ॥ पक्षे–IV. अदरिद्रासीत् । अदरिद्रासिष्टाम् इत्यादि । 10. लृङ् । अदरिद्रिष्यत् ॥

[१८३] या = प्रापणे । सक० । अनि० । पर० । to go.

1. लट् । प्र० याति । यातः । यान्ति ॥ म० यासि । याथः । याथ ॥ उ० यामि । यावः । यामः ॥ 2. लोट् । प्र० यातु--यातात् । याताम् । यान्तु ॥ म० याहि--यातात् । यातम् । यात ॥ उ० यानि । याव । याम ॥ 3. लङ् । प्र० अयात् । अयाताम् । अयुः--अयान् ॥ म० अयाः । अयातम् । अयात ॥ उ० अयाम् । अयाव । अयाम ॥ 4. विधि० । यायात् । यायाताम् ॥

5. लिट् । प्र० ययौ । ययतुः । ययुः ॥ म० ययिथ--ययाथ । ययथुः । यय ॥ उ० ययौ । ययिव । ययिम ॥ 6. लुट् । याता ॥ 7. लृट् । यास्यति ॥ 8. आशी० । यायात् । यायास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. अयासीत् । अयासिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अयास्यत् ॥

[१८४] द्रा = कुत्सायां गतौ । निपूर्वः स्वापे । अक० । अनि० । पर० । with नि, to sleep या (१८३) धातुवत् । 8. आशी० । द्रायात् । द्रायास्ताम्--द्रेयात् । द्रेयास्ताम् इति विशेषः ।

[१८५] पा = रक्षणे । सक० । अनि० । पर० । to protect. या (१८३) धातुवत् । पाति ॥

[१८६] भा = दीप्तौ । अक० । अनि० । पर० । to shine. या (१८३) धातुवत् । 1. लट् । भाति ॥ 5. लिट् । बभौ ॥

[१८७] मा = माने । अक० । अनि० । पर० । to measure; to limit. या (१८३) धातुवत् । माति ॥ ममौ ॥ 8. आशी० । मेयात् । मेयास्ताम् । इति विशेषः ॥

[१८८] रा = दाने । सक० । अनि० । पर० । to give. या (१८३) धातुवत् । राति ॥ ररौ ॥

[१८९] ला = आदाने । सक० । अनि० । पर० । to take; to obtain. या (१८३) धातुवत् । लाति ॥ ललौ ॥

[१९०] वा = गतिगन्धनयोः । अक० । अनि० । पर० । to blow; to go; to strike; to kill. या (१८३) धातुवत् । वाति ॥ ववौ ॥

[१९१] श्रा = पाके । सक० । अनि० । पर० । to cook. या (१८३) धातुवत् । श्राति ॥ शश्रौ ॥ 8. आशी० । श्रायात् । श्रायास्ताम्--श्रेयात् । श्रेयास्ताम् ॥

[१९२] ष्णा (स्ना) = शौचे । अक० । अनि० । पर० । to bathe; to perform an ablution. या (१८३) धातुवत् ॥ स्नाति ॥ सस्नौ ॥ 8. आशी० । श्रा (१९१) धातुवत् ॥

[१९३] प्सा = भक्षणे । सक० । अनि० । पर० । to eat. to devour. श्रा (१९१) धातुवत् । प्साति ॥ पप्सौ ॥

[१९४] इण् (इ) = गतौ । सक० । अनि० । पर० । to go.

1. लट् । प्र० एति । इतः । यन्ति ॥ म० एषि । इथः । इथ ॥ उ० एमि । इवः । इमः ॥ 2. लोट् । प्र० एतु--इतात् । इताम् । यन्तु ॥ म० इहि--इतात् । इतम् । इत ॥ उ० अयानि । अयाव ॥ अयाम । 3. लङ् । प्र० ऐत् । ऐताम् । आयन् ॥ म० ऐः । ऐतम् । ऐत ॥ उ० आयम् । ऐव । ऐम ॥ 4. विधि० । प्र० इयात् । इयाताम् । इयुः ॥ म० इयाः । इयातम् । इयात ॥ उ० इयाम् । इयाव । इयाम ॥

5. लिट् । प्र० इयाय । ईयतुः । ईयुः ॥ म० इययिथ--इयेथ । ईयथुः । ईय ॥ उ० इयाय--इयय । ईयिव । ईयिम ॥ 6. लुट् । एता ॥ 7. लृट् । एष्यति ॥ 8. आशी० । ईयात् । ईयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । I. प्र० अगात् । अगाताम् । अगुः॥ म० अगाः । अगातम् । अगात ॥ उ० अगाम् । अगाव । अगाम ॥ 10. लृङ् । ऐष्यत् ॥

[१९५] यु = मिश्रणे अमिश्रणे च ॥ सक० । सेट् । पर० । to join; to separate. 1. लट् । प्र० यौति । युतः । युवन्ति ॥ म० यौषि । युथः । युथ ॥ उ० यौमि । युवः । युमः ॥ 2. लोट् । प्र० यौतु--युतात् । युताम् । युवन्तु ॥ म० युहि--युतात् । युतम् । युत ॥ उ० यवानि । यवाव । यवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अयौत् । अयुताम् । अयुवन् ॥ म० अयौः । अयुतम् । अयुत ॥ उ० अयवम् । अयुव ।

अयुम ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** युयात् । युयाताम् । युयुः ॥ **म०** युयाः । युयातम् । युयात ॥ **उ०** युयाम् । युयाव । युयाम ॥

5. **लिट्** । **प्र०** युयाव । युयुवतुः । युयुवुः ॥ **म०** युयविथ । युयुवथुः । युयुव ॥ **उ०** युयाव--युयव । युयुविव । युयुविम ॥ 6. **लुट्** । यविता ॥ 7. **लृट्** । यविष्यति ॥ 8. **आशी०** । यूयात् । यूयास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VII. अयावीत् । अयाविष्टाम् । अयाविषुः ॥ 10. **लृङ्** । अयविष्यत् ॥

[१९६] **णु** = (नु) स्तुतौ । सक० । सेट् । पर० । to praise. **यु** (१९५) धातुवत् । नौति ॥ नुनाव ॥

[१९७] **क्ष्णु** = तेजने । सक० । सेट् । पर० । to sharpen. **यु** (१९५) धातुवत् । क्ष्णौति ॥ चुक्ष्णाव ॥

[१९८] **ष्णु** = (स्नु) प्रस्रवणे । सक० । सेट् । पर० । to flow; to distil. **यु** (१९५) धातुवत् । स्नौति ॥ सुष्णाव ॥

[१९९] **रु** = शब्दे । अक० । सेट् । पर० । to cry; to yell; to hum. 1. **लट्** । **प्र०** रौति--रवीति । रुतः--रुवीतः । रुवन्ति ॥ **म०** रौषि--रवीषि । रुथः--रुवीथः । रुथ--रुवीथ ॥ **उ०** रौमि--रवीमि । रुवः--रुवीवः । रुमः--रुवीमः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** रौतु--रवीतु । रुतात्--रुवीतात् ।

रुताम्--रुवीताम् । रुवन्तु ॥ म० रुहि--रुवीहि--रुतात्--रुवीतात् । रुतम्--रुवीतम् । रुत--रुवीत ॥ उ० रवाणि । रवाव । रवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अरौत्--अरवीत् । अरुताम्--अरुवीताम् । अरुवन् ॥ म० अरौः--अरवीः । अरुतम्--अरुवीतम् । अरुत--अरुवीत ॥ उ० अरवम् । अरुव--अरुवीव । अरुम--अरुवीम ॥ 4. विधि० । प्र० रुयात्--रुवीयात् । रुयाताम्--रुवीयाताम् । रुयुः--रुवीयुः ॥ म० रुयाः--रुवीयाः । रुयातम्--रुवीयातम् । रुयात--रुवीयात ॥ उ० रुयाम्--रुवीयाम् । रुयाव--रुवीयाव । रुयाम--रुवीयाम ॥ आर्धधातुके । यु (१९५) धातुवत् । रुराव ॥ रविता । इत्याद्येकमेव रूपम् ॥

[२००] **चकास्** (चकास्) = दीप्तौ । अक० । सेट् । पर० । to shine. 1. लट् । प्र० चकास्ति । चकास्तः । चकासति ॥ म० चकास्सि । चकास्थः । चकास्थ ॥ उ० चकास्मि चकास्वः । चकास्मः ॥ 2. लोट् । प्र० चकास्तु--चकास्तात् । चकास्ताम् । चकासतु ॥ म० चकाधि--चकाद्धि--चकास्तात् । चकास्तम् । चकास्त ॥ उ० चकासानि । चकासाव । चकासाम ॥ 3. लङ् । प्र० अचकात्--द् । अचकास्ताम् । अचकासुः ॥ म० अचकात्--द्--अचकाः । अचकास्तम् । अचकास्त ॥ उ० अचकासम् । अचकास्व । अचकास्म ॥ 4. विधि० । चकास्यात् । चकास्याताम् ॥

5. **लिट्** । चकासांचकार--चकासांबभूव--चकासामास ॥ 6. **लुट्** । चकासिता ॥ 7. **लृट्** । चकासिष्यति ॥ 8. **आशी०** । चकास्यात् । चकास्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VII. अचकासीत् ॥ 10. **लृङ्** । अचकासिष्यत् ॥

[२०१] **शासु** (शास्) = अनुशिष्टौ । द्विक० । सेट् । पर० । to teach; to inform; to govern; to advise. 1. **लट्** । **प्र०** शास्ति । शिष्टः । शासति ॥ **म०** शास्सि । शिष्ठः । शिष्ठ ॥ **उ०** शास्मि । शिष्वः । शिष्मः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** शास्तु--शिष्टात् । शिष्टाम् । शासतु ॥ **म०** शाधि--शिष्टात् । शिष्टम् । शिष्ट ॥ **उ०** शासानि ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अशात्--द् । अशिष्टाम् । अशासुः ॥ **म०** अशात्--द्- अशाः । अशिष्टम् । अशिष्ट ॥ **उ०** अशासम् । अशिष्व । अशिष्म ॥ 4. **विधि०** । शिष्यात् । शिष्याताम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** शशास । शशासतुः । शशासुः ॥ **म०** शशासिथ । शशासथुः । शशास ॥ **उ०** शशास । शशासिव । शशासिम ॥ 6. **लुट्** । शासिता ॥ 7. **लृट्** । शासिष्यति ॥ 8. **आशी०** । शिष्यात् । शिष्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । II. अशिषत् । अशिषताम् । अशिषन् ॥ 10. **लृङ्** । अशासिष्यत् ॥

[२०२] वश=कान्तौ । सक० । सेट् । पर० । to wish; to shine. 1. लट् । प्र० वष्टि । उष्टः । उशन्ति ॥ म० वक्षि । उष्ठः । उष्ठ ॥ उ० वश्मि । उश्वः । उश्मः ॥ 2. लोट् । प्र० वष्टु--उष्टात् । उष्टाम् । उशन्तु ॥ म० उड्ढि--उष्टात् । उष्टम् । उष्ट ॥ उ० वशानि । वशाव । वशाम ॥ 3. लङ् । प्र० अवट्--ड् । औष्टाम् । औशन् ॥ म० अवट्--ड् । औष्टम् । औष्ट ॥ उ० अवशम् । औश्व । औश्म ॥ 4. विधि० । उश्यात् । उश्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० उवाश । ऊशतुः । ऊशुः ॥ म० उवशिथ । ऊशथुः । ऊश ॥ उ० उवाश--उवश । ऊशिव । ऊशिम ॥ 6. लुट् । वशिता ॥ 7. लृट् । वशिष्यति ॥ 8. आशी० । उश्यात् । उश्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अवशीत्--अवाशीत् ॥ 10. लृङ् । अवशिष्यत् ॥

[२०३] इक् (इ) । नित्यमधिपूर्वः । स्मरणे । सक० । अनि० । पर० । to think; to remember. 1. लट् । प्र० अध्येति । अधीतः । अधियन्ति--अधीयन्ति ॥ म० अध्येषि । अधीथः । अधीथ ॥ उ० अध्येमि । अधीवः । अधीमः ॥ 2. लोट् । प्र० अध्येतु--अधीतात् । अधीताम् । अधियन्तु--अधीयन्तु ॥ म० अधीहि--अधीतात् । अधीतम् । अधीत ॥ उ० अध्ययानि । अध्ययाव । अध्ययाम ॥ 3. लङ् । प्र०

अध्यैन् । अध्यैताम् । अध्यायन् ॥ म० अध्यैः । अध्यैतम् । अध्यैत ॥ उ० अध्यायम् । अध्यैव । अध्यैम ॥ 4. विधि० । अधीयात् । अधीयाताम् । अधीयुः ॥

5. लिट् । प्र० अधीयाय । अधीयतुः । अधीयुः ॥ म० अधीययिथ--अधीयेथ । अधीयथुः । अधीय ॥ उ० अधीयाय--अधीयय । अधीयिव । अधीयिम ॥ 6. लुट् । अध्येता ॥ 7. लृट् । अध्येष्यति ॥ 8. आशी० । अधीयात् । अधीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । 1. प्र० अध्यगात् । अध्यगाताम् । अध्यगुः ॥ म० अध्यगाः । अध्यगातम् । अध्यगात ॥ उ० अध्यगाम् । अध्यगाव । अध्यगाम ॥ 10. लृङ् । अध्यैष्यत् ॥

[२०४] वी = गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यसनखादनेषु -- सक० -- अक० । अनि० । पर० । to go ; to pervade ; to conceive ; to become pregnant, to eat ; to throw ; to shine. 1. लट् । वेति । वीतः । वियन्ति ॥ म० वेषि । वीथः । वीथ ॥ उ० वेमि । वीवः । वीमः ॥ 2. लोट् । प्र० वेतु—वीतात् । वीताम् । वियन्तु ॥ म० वीहि—वीतात् । वीतम् । वीत ॥ उ० वयानि । वयाव । वयाम ॥ 3. लङ् । प्र० अवेत् । अवीताम् । अवियन्--अव्यन् ॥ म० अवेः । अवीतम् । अवीत ॥ उ० अवयम् । अवीव । अवीम ॥ 4. विधि० । वीयात् । वीयाताम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** विवाय । विव्यतुः । विव्युः ॥ **म०** विवयिथ--विवेथ । विव्यथुः । विव्य ॥ **उ०** विवाय--विवय । विव्यिव । विव्यिम ॥ 6. **लुट्** । वेता ॥ वेतासि ॥ वेतास्मि ॥ 7. **लृट्** । वेष्यति ॥ 8. **आशी०** । वीयात् । वीयास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VI. अवैषीत् । अवैष्टाम् । अवैषुः ॥ 10. **लृङ्** । अवेष्यत् ॥

अथ अदादौ आत्मनेपदिनः ।

[२०५] **आस** = उपवेशने । अक० । सेट् । आत्म० । to sit; to be. 1. **लट्** । **प्र०** आस्ते । आसाते । आसते ॥ **म०** आस्से । आसाथे । आध्वे ॥ **उ०** आसे । आस्वहे । आस्महे ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** आस्ताम् । आसाताम् । आसताम् ॥ **म०** आस्स्व । आसाथाम् । आध्वम् ॥ **उ०** आसै । आसावहै । आसामहै ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** आस्त । आसाताम् । आसत ॥ **म०** आस्थाः । आसाथाम् । आध्वम् ॥ **उ०** आसि । आस्वहि । आस्महि ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** आसीत । आसीयाताम् । आसीरन् ॥ **म०** आसीथाः । आसीयाथाम् । आसीध्वम् ॥ **उ०** आसीय । आसीवहि । आसीमहि ॥

5. **लिट्** । **प्र०** आसांचक्रे । आसांचक्राते । आसांचक्रिरे—आसांबभूव । आसांबभूवतुः । आसांबभूवुः ॥--आसामास । आसामासतुः । आसामासुः । इत्यादि **एध** (१०४) धातुवत् ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** आसिता ॥ **म०** आसितासे ॥ **उ०** आसिताहे ॥ 7. **लृट्** । आसिष्यते ॥ 8. **आशी०** । आसिषीष्ट । आसिषीयास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । XI. आसिष्ट ।

आसिषाताम् । आसिषत ॥ म० आसिष्ठाः । आसिषाथाम् । आसिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० आसिषि । आसिष्वहि । आसिष्महि॥ 10. लृङ् । आसिष्यत ॥

[२०६] ईड = स्तुतौ । सक० । सेट् । आत्म० । to praise.
1. लट् । प्र० ईट्टे । ईडाते । ईडते ॥ म० ईडिषे । ईडाथे । ईडिध्वे ॥ उ० ईडे । ईड्वहे । ईड्महे ॥ 2. लोट् । प्र० ईट्टाम् । ईडाताम् । ईडताम् ॥ म० ईडिष्व । ईडाथाम् । ईडिध्वम् ॥ उ० ईडै । ईडावहै । ईडामहै ॥ 3. लङ् । प्र० ऐट्ट । ऐडाताम् । ऐडत ॥ म० ऐट्ठाः । ऐडाथाम् । ऐड्ढ्वम् ॥ उ० ऐडि । ऐड्वहि । ऐड्महि ॥ 4. विधि० । प्र० ईडीत । ईडीयाताम् । ईडीरन् ॥ म० ईडीथाः । ईडीयाथाम् । ईडीध्वम् ॥ उ० ईडीय । ईडीवहि । ईडीमहि ॥

5. लिट् । ईडांचक्रे इत्यादि एध (१०४) धातुवत् ॥ 6. लुट् । ईडिता ॥ ईडितासे ॥ 7. लृट् । ईडिष्यते ॥ 8. आशी० । ईडिषीष्ट । ईडिषीयास्ताम् ॥ म० ईडिषीध्वम् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० ऐडिष्ट ॥ म० ऐडिध्वम् -ढ्वम् ॥ 10. लृङ् । ऐडिष्यत ॥

[२०७] ईश = ऐश्वर्ये । अक० । सेट् । आत्म० । to rule; to command. ईड (२०६) धातुवत् । 1. लट् । प्र० ईष्टे । ईशाते । ईशते ॥ म० ईशिषे । ध्वे ॥ उ० ईशे ।

ईश्वहे ॥ 2. लोट् । ईष्टाम् ॥ 3. लङ् । ऐष्ट ॥ 4. विधि० । ईशीत । ईशीयाताम् ॥ 5. लिट् । ईशांचक्रे ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० ऐशिष्ट ॥ म० ऐशिध्वम्--ढ्वम् ॥

[२०८] वस = आच्छादने । सक० । सेट् । आत्म० । to wear; to dress. 1. लट् । प्र० वस्ते । वसाते । वसते ॥ म० वस्से । वसाथे । वध्वे ॥ उ० वसे । वस्वहे । वस्महे ॥ 2. लोट् । प्र० वस्ताम् । वसाताम् । वसताम् ॥ म० वस्स्व । वसाथाम् । वध्वम् ॥ उ० वसै । वसावहै । वसामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अवस्त । अवसाताम् । अवसत ॥ म० अवस्थाः । अवसाथाम् । अवध्वम् ॥ उ० अवसि । अवस्वहि । अवस्महि ॥ 4. विधि० । वसीत । वसीयाताम् । वसीरन् ॥

5. लिट् । प्र० ववसे । ववसाते । ववसिरे ॥ म० ववसिषे । ववसाथे । ववसिध्वे ॥ उ० ववसे । ववसिवहे । ववसिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० वसिता ॥ म० वसितासे ॥ 7. लृट् । वसिष्यते ॥ 8. आशी० । वसिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अवसिष्ट ॥ म० अवसिष्ठाः । अवसिढ्वम्--ध्वम् ॥ उ० अवसिषि । अवसिष्वहि ॥ 10. लृङ् । अवसिष्यत ॥

[२०९] आङः शासु (आशास्) = इच्छायाम् ॥ सक० । सेट् । आत्म० । to expect; to bless. 1. लट् ।

प्र० आशास्ते । आशासाते । आशासते ॥ म० आशास्से । आशासाथे । आशाध्वे ॥ उ० आशासे । आशास्वहे । आशास्महे ॥ 2. लोट् । प्र० आशास्ताम् । आशासाताम् । आशासताम् ॥ म० आशास्स्व । आशासाथाम् । आशाध्वम् ॥ उ० आशासै । आशासावहै । आशासामहै ॥ 3. लङ् । प्र० आशास्त । आशासाताम् । आशासत ॥ म० आशास्थाः । आशासाथाम । आशाध्वम् ॥ उ० आशासि । आशास्वहि । आशास्महि ॥ 4. विधि० । प्र० आशासीत । आशासीयाताम् । आशासीरन् ॥ म० आशासीथाः । आशासीयाथाम् । आशासीध्वम् ॥ उ० आशासीय । आशासीवहि । आशासीमहि ॥

5. लिट् । प्र० आशशासे । आशशासाते । आशशासिरे ॥ म० आशशासिषे । आशशासाथे । आशशासिध्वे ॥ उ० आशशासे । आशशासिवहे । आशशासिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० आशासिता ॥ म० आशासितासे ॥ उ० आशासिताहे ॥ 7. लृट् । आशासिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० आशासिषीष्ट ॥ म० आशासिषीष्ठाः ॥ उ० आशासिषीय ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० आशासिष्ट । आशासिषाताम् । आशासिषत ॥ म० आशासिष्ठाः । आशासिषाथाम् । आशासिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० आशासिषि । आशासिष्वहि । आशासिष्महि ॥ 10. लृङ् । आशासिष्यत ॥

[२१०] **षूङ्** (सू) = प्राणिगर्भविमोचने। सक०। सेट्। आत्म०। to bring forth as a child. 1. **लट्**। **प्र०** सूते। सुवाते। सुवते॥ **म०** सूषे। सुवाथे। सूध्वे॥ **उ०** सुवे। सूवहे। सूमहे॥ 2. **लोट्**। **प्र०** सूताम्। सुवाताम्। सुवताम्॥ **म०** सूष्व। सुवाथाम्। सूध्वम्॥ **उ०** सुवै। सुवावहै। सुवामहै॥ 3. **लङ्**। **प्र०** असूत। असुवाताम्। असुवत॥ **म०** असूथाः। असुवाथाम्। असूध्वम्॥ **उ०** असुवि। असूवहि। असूमहि॥ 4. **विधि०**। सुवीत। सुवीयाताम्। सुवीरन्॥

5. **लिट्**। **प्र०** सुषुवे। सुषुवाते। सुषुविरे॥ **म०** सुषुविषे। सुषुवाथे। सुषुविध्वे--ढ्वे॥ **उ०** सुषुवे। सुषुविवहे। सुषुविमहे॥ 6. **लुट्**। सविता--सोता॥ 7. **लृट्**। सविष्यते--सोष्यते॥ 8. **आशी०**। **प्र०** सविषीष्ट। सविषीयास्ताम्। सविषीरन्--सोषीष्ट। सोषीयास्ताम्। सोषीरन्॥ **म०** सविषीष्ठाः। सविषीयास्थाम्। सविषीध्वम्--ढ्वम्--सोषीष्ठाः। सोषीयास्थाम्--सोषीढ्वम्॥ 9. **लुङ्**। XI. **प्र०** असविष्ट। असविषाताम्। असविषत--असोष्ट। असोषाताम्। असोषत॥ **म०** असोष्ठाः। असोषाथाम्। असोढ्वम्। असविष्ठाः। असविषाथाम्। असविध्वम्--ढ्वम्॥ 10. **लृङ्**। असविष्यत--असोष्यत॥

[२११] **शीङ्** (शी) = स्वप्ने। अक०। सेट्। आत्म०।

to sleep; to lie down. 1. लट् । प्र० शेते । शयाते । शेरते ॥ म० शेषे । शयाथे । शेध्वे ॥ उ० शये । शेवहे । शेमहे ॥ 2. लोट् । प्र० शेताम् । शयाताम् । शेरताम् ॥ म० शेष्व । शयाथाम् । शेध्वम् ॥ उ० शयै । शयावहै । शयामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अशेत । अशयाताम् । अशेरत ॥ म० अशेथाः । अशयाथाम् । अशेध्वम् ॥ उ० अशयि । अशेवहि । अशेमहि ॥ 4. विधि० । प्र० शयीत । शयीयाताम् । शयीरन् ॥ म० शयीथाः । शयीयाथाम् । शयीध्वम् ॥ उ० शयीय । शयीवहि । शयीमहि ॥ 5. लिट् । प्र० शिश्ये । शिश्याते । शिश्यिरे ॥ म० शिश्यिषे । शिश्याथे । शिश्यिढ्वे-ध्वे ॥ उ० शिश्ये । शिश्यिवहे । शिश्यिमहे ॥ 6. लुट् । शयिता ॥ 7. लृट् । शयिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० शयिषीष्ट । शयिषीयास्ताम् । शयिषीरन् ॥ म० शयिषीध्वम्-ढ्वम् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अशयिष्ट । अशयिषाताम् । अशयिषत ॥ म० अशयि ढ्वम्-ध्वम् ॥ 10. लृङ् । अशयिष्यत ॥

[२१२] इङ् (इ) = अध्ययने । सक० । अनि० । आत्म० । नित्यमधिपूर्वः । to study. 1. लट् । प्र० अधीते । अधीयाते । अधीयते ॥ म० अधीषे । अधीयाथे । अधीध्वे ॥ उ० अधीये । अधीवहे । अधीमहे ॥ 2. लोट् । प्र० अधीताम् । अधीयाताम् । अधीयताम् ॥ म० अधीष्व । अधी-

याथाम् । अधीध्वम् ॥ उ० अध्ययै । अध्ययावहै । अध्ययामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अध्यैत । अध्यैयाताम् । अध्यैयत ॥ म० अध्यैथाः । अध्यैयाथाम् । अध्यैध्वम् ॥ उ० अध्यैयि । अध्यैवहि । अध्यैमहि ॥ 4. विधि० । प्र० अधीयीत । अधीयीयाताम् । अधीयीरन् ॥ म० अधीयीथाः । अधीयीयाथाम् । अधीयीध्वम् ॥ उ० अधीयीय । अधीयीवहि । अधीयीमहि ॥

5. लिट् । प्र० अधिजगे । अधिजगाते । अधिजगिरे ॥ म० अधिजगिषे । अधिजगाथे । अधिजगिध्वे ॥ उ० अधिजगे । अधिजगिवहे । अधिजगिमहे ॥ 6. लुट् । अध्येता ॥ अध्येतासे ॥ 7. लृट् । अध्येष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० अध्येषीष्ट । अध्येषीयास्ताम् । अध्येषीरन् ॥ म० अध्येषीष्ठाः । अध्येषीयास्थाम् । अध्येषीढ्वम् ॥ उ० अध्येषीय । अध्येषीवहि । अध्येषीमहि ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अध्यगीष्ट । अध्यगीषाताम् । अध्यगीषत ॥ म० अध्यगीष्ठाः । अध्यगीषाथाम् । अध्यगीढ्वम् ॥ उ० अध्यगीषि । अध्यगीष्वहि । अध्यगीष्महि ॥ पक्षे—प्र० अध्यैष्ट । अध्यैषाताम् । अध्यैषत । म० अध्यैष्ठाः । अध्यैषाथाम् । अध्यैढ्वम् ॥ उ० अध्यैषि । अध्यैष्वहि । अध्यैष्महि ॥ 10. लृङ् । अध्यगीष्यत--अध्यैष्यत ॥

अथ अदादौ उभयपदिनः ।

[२१३] **द्विष** = अप्रीतौ । सक० । अनि० । उभ० । to hate; to dislike. **परस्मैपदे** 1. **लट्** । **प्र०** द्वेष्टि । द्विष्टः । द्विषन्ति ॥ **म०** द्वेक्षि । द्विष्ठः । द्विष्ठ ॥ **उ०** द्वेष्मि । द्विष्वः । द्विष्मः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** द्वेष्टु--द्विष्टात् । द्विष्टाम् । द्विषन्तु ॥ **म०** द्विड्ढि--द्विष्टात् । द्विष्टम् । द्विष्ट ॥ **उ०** द्वेषाणि । द्वेषाव । द्वेषाम ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अद्वेट्--अद्वेड् । अद्विष्टाम् । अद्विषन्--अद्विषुः ॥ **म०** अद्वेट्--अद्वेड् । अद्विष्टम् । अद्विष्ट ॥ **उ०** अद्वेषम् । अद्विष्व । अद्विष्म ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** द्विष्यात् । द्विष्याताम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** दिद्वेष । दिद्विषतुः । **म०** दिद्वेषिथ । दिद्विषथुः । दिद्विष ॥ **उ०** दिद्वेष । दिद्विषिव । दिद्विषिम ॥ 6. **लुट्** । द्वेष्टा ॥ द्वेष्टासि ॥ 7. **लृट्** । द्वेक्ष्यति ॥ 8. **आशी०** । द्विष्यात् । द्विष्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । V. **प्र०** अद्विक्षत् । अद्विक्षताम् । अद्विक्षन् ॥ **म०** अद्विक्षः । अद्विक्षतम् । अद्विक्षत ॥ **उ०**

अद्विक्षम् । अद्विक्षाव । अद्विक्षाम ॥ 10. लृङ् । अद्वेक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे-- 1. लट् । प्र० द्विष्टे । द्विषाते । द्विषते ॥ म० द्विक्षे । द्विषाथे । द्विड्ढ्वे । उ० द्विषे । द्विष्वहे । द्विष्महे ॥ 2. **लोट्** । प्र० द्विष्टाम् । द्विषाताम् । म० द्विषताम् ॥ म० द्विक्ष्व । द्विषाथाम् । द्विड्ढ्वम् ॥ उ० द्वेषै । द्वेषावहै । द्वेषामहै ॥ 3. **लङ्** । प्र० अद्विष्ट । अद्विषाताम् । अद्विषत ॥ म० अद्विष्ठाः । अद्विषाथाम् । अद्विड्ढ्वम् ॥ उ० अद्विषि । अद्विष्वहि । अद्विष्महि ॥ 4. **विधि०** । प्र० द्विषीत । द्विषीयाताम् । द्विषीरन् ॥ म० द्विषीथाः । द्विषीयाथाम् । द्विषीध्वम् ॥ उ० द्विषीय । द्विषीवहि । द्विषीमहि ॥

5. **लिट्** । प्र० दिद्विषे । दिद्विषाते । दिद्विषिरे ॥ म० दिद्विषिषे । दिद्विषाथे । दिद्विषिध्वे ॥ उ० दिद्विषे । दिद्विषिवहे । दिद्विषिमहे ॥ 6. **लुट्** । प्र० द्वेष्टा ॥ म० द्वेष्टासे ॥ उ० द्वेष्टाहे ॥ 7. लृट् । द्वेक्ष्यते ॥ 8. **आशी०** । प्र० द्विक्षीष्ट । द्विक्षीयास्ताम् । द्विक्षीरन् ॥ म० द्विक्षीष्ठाः । द्विक्षीयास्थाम् । द्विक्षीध्वम् ॥ उ० द्विक्षीय । द्विक्षीवहि । द्विक्षीमहि ॥ 9. **लुङ्** । XII. प्र० अद्विक्षत । अद्विक्षाताम् । अद्विक्षन्त ॥ म० अद्विक्षथाः । अद्विक्षाथाम् । अद्विक्षध्वम् ॥ उ० अद्विक्षि । अद्विक्षावहि । अद्विक्षामहि ॥ 10. लृङ् । अद्वेक्ष्यत ॥

[२१४] दुह = प्रपूरणे । सक० । अनि० । उभ० । to milk; to extract; to yield.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० दोग्धि । दुग्धः । दुहन्ति ॥ म० धोक्षि । दुग्धः ॥ दुग्ध ॥ उ० दोह्मि । दुह्वः । दुह्मः ॥ 2. लोट् । प्र० दोग्धु--दुग्धात् । दुग्धाम् । दुहन्तु ॥ म० दुग्धि--दुग्धात् । दुग्धम् । दुग्ध ॥ उ० दोहानि । दोहाव । दोहाम ॥ 3. लङ् । प्र० अधोक्--ग् । अदुग्धाम् । अदुहन् ॥ म० अधोक्--ग् । अदुग्धम् । अदुग्ध ॥ उ० अदोहम् । अदुह्व । अदुह्म ॥ 4. विधि० । प्र० दुह्यात् । दुह्याताम् । दुह्युः ॥

5. लिट् । प्र० दुदोह । दुदुहतुः । दुदुहुः ॥ म० दुदोहिथ । दुदुहथुः । दुदुह ॥ उ० दुदोह । दुदुहिव । दुदुहिम ॥ 6. लुट् । दोग्धा ॥ दोग्धासि ॥ 7. लृट् । धोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । दुह्यात् । दुह्यास्ताम् । दुह्यासुः ॥ 9. लुङ् । V. प्र० अधुक्षत् । अधुक्षताम् । अधुक्षन् ॥ म० अधुक्षः । अधुक्षतम् । अधुक्षत ॥ उ० अधुक्षम् । अधुक्षाव । अधुक्षाम ॥ 10. लृङ् । अधोक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० दुग्धे । दुहाते । दुहते ॥ म० धुक्षे । दुहाथे । धुग्ध्वे ॥ उ० दुहे । दुह्वहे । दुह्महे ॥ 2. लोट् । प्र० दुग्धाम् । दुहाताम् । दुहताम् ॥ म० धुक्ष्व ।

दुहाथाम् । धुग्ध्वम् ॥ उ० दोहै । दोहावहै । दोहामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अदुग्ध । अदुहाताम् । अदुहत ॥ म० अदुग्धाः । अदुहाथाम् । अधुग्ध्वम् ॥ उ० अदुहि । अदुह्वहि । अदुह्महि ॥ 4. विधि० । दुहीत । दुहीयाताम् । दुहीरन् ॥

5. लिट् । प्र० दुदुहे । दुदुहाते । दुदुहिरे ॥ म० दुदुहिषे । दुदुहाथे । दुदुहिध्वे--ढ्वे ॥ उ० दुदुहे । दुदुहिवहे । दुदुहिमहे ॥ 6. लुट् । दोग्धा ॥ दोग्धासे ॥ 7. लृट् । धोक्ष्यते ॥ 8. आशी० । धुक्षीष्ट । धुक्षीयास्ताम् । धुक्षीरन् ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अदुग्ध--अधुक्षत । अधुक्षाताम् ॥ अधुक्षन्त ॥ म० अदुग्धाः--अधुक्षथाः । अधुक्षाथाम् । अधुक्षध्वम्--अधुग्ध्वम् ॥ उ० अधुक्षि । अदुह्वहि--अधुक्षावहि । अधुक्षामहि ॥ 10. लृङ् । अधोक्ष्यत ॥

[२१५] दिह = उपचये । अक० । अनि० । उभ० । to increase; to anoint. दुह (२१४) धातुवत् । देग्धि ॥ दिग्धे ॥ इत्यादि ॥

[२१६] लिह = आस्वादने । सक० । अनि० । उभ० । to taste; to lick.

परस्मैपदे--1. लट् । प्र० लेढि । लीढः । लिहन्ति ॥ म० लेक्षि । लीढः । लीढ ॥ उ० लेह्मि । लिह्वः । लिह्मः ॥ 2. लोट् । प्र० लेढु--लीढात् । लीढाम् । लिहन्तु ॥ म०

लीढि--लीढात् । लीढम् । लीढ ॥ उ० लेहानि । लेहाव । लेहाम ॥ 3. लङ् । प्र० अलेट्--ड् । अलीढाम् । अलिहन् ॥ म० अलेट्--ड् । अलीढम् । अलीढ ॥ उ० अलेहम् । अलिह्व । अलिह्म ॥ 4. विधि० । लिह्यात् । लिह्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० लिलेह । लिलिहतुः । लिलिहुः ॥ म० लिलेहिथ । लिलिहथुः । लिलिह ॥ उ० लिलेह । लिलिहिव । लिलिहिम ॥ 6. लुट् । लेढा ॥ 7. लृट् । लेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । लिह्यात् । लिह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । V. प्र० अलिक्षत् । अलिक्षताम् । अलिक्षन् ॥ 10. लृङ् । अलेक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे--1. लट् । प्र० लीढे । लिहाते । लिहते ॥ म० लिक्षे । लिहाथे । लीढ्वे ॥ उ० लिहे । लिह्वहे । लिह्महे ॥ 2. लोट् । प्र० लीढाम् । लिहाताम् । लिहताम् ॥ म० लिक्ष्व । लिहाथाम् । लीढ्वम् ॥ उ० लेहै । लेहावहै । लेहामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अलीढ । अलिहाताम् । अलिहत ॥ म० अलीढाः । अलिहाथाम् । अलीढ्वम् ॥ उ० अलिहि । अलिह्वहि । अलिह्महि ॥ 4. विधि० । लिहीत । लिहीयाताम् । लिहीरन् ॥

5. लिट् । प्र० लिलिहे । लिलिहाते । लिलिहिरे ॥

म० लिलिक्षिषे। लिलिहाथे। लिलिहिढ्वे-ध्वे ॥ उ० लिलिहे। लिलिहिवहे। लिलिहिमहे ॥ 6. लुट्। लेढा। लेढासे ॥ 7. लृट्। लेक्ष्यते ॥ 8. आशी०। लिक्षीष्ट। लिक्षीयास्ताम्। लिक्षीरन् ॥ लिक्षीष्ठाः। लिक्षीयास्थाम्। लिक्षीध्वम् ॥ 9. लुङ्। X. प्र० अलिक्षत--अलीढ। अलिक्षाताम्। अलिक्षन्त ॥ म० अलिक्षथाः--अलीढाः। अलिक्षाथाम्। अलीढ्वम्--अलिक्षध्वम् ॥ उ० अलिक्षि। अलिक्षावहि--अलिह्वहि। अलिक्षामहि ॥ 10. लृङ्। अलेक्ष्यत ॥

[२१७] ष्टुञ् (स्तु) = स्तुतौ। सक०। अनि०। उभ०। to praise; to glorify.

1. लट्। प्र० स्तौति--स्तवीति। स्तुतः--स्तुवीतः। स्तुवन्ति ॥ म० स्तौषि--स्तवीषि। स्तुथः--स्तुवीथः। स्तुथ--स्तुवीथ ॥ उ० स्तौमि--स्तवीमि। स्तुवः--स्तुवीवः। स्तुमः--स्तुवीमः ॥ 2. लोट्। प्र० स्तौतु--स्तवीतु- स्तुतात्--स्तुवीतात्। स्तुताम्--स्तुवीताम्। स्तुवन्तु ॥ म० स्तुहि--स्तुवीहि--स्तुतात्--स्तुवीतात्। स्तुतम्-स्तुवीतम्। स्तुत--स्तुवीत ॥ उ० स्तवानि। स्तवाव। स्तवाम ॥ 3. लङ्। प्र० अस्तौत्--अस्तवीत्। अस्तुताम्--अस्तुवीताम्। अस्तुवन् ॥ म० अस्तौः--अस्तवीः। अस्तुतम्--अस्तुवीतम्।

अस्तुत--अस्तुवीत ॥ उ० अस्तवम् । अस्तुव--अस्तुवीव । अस्तुम--अस्तुवीम ॥ 4. विधि० । प्र० स्तुयात्--स्तुवीयात् । स्तुयाताम्-स्तुवीयाताम् । स्तुयुः-स्तुवीयुः ॥ म० स्तुयाः--स्तुवीयाः । स्तुयातम्--स्तुवीयातम् । स्तुयात--स्तुवीयात ॥ उ० स्तुयाम्--स्तुवीयाम् । स्तुयाव--स्तुवीयाव । स्तुयाम--स्तुवीयाम ॥

5. लिट् । प्र० तुष्टाव । तुष्टुवतुः । तुष्टुवुः ॥ म० तुष्टोथ । तुष्टुवथुः । तुष्टुव ॥ उ० तुष्टाव--तुष्टव । तुष्टुव । तुष्टुम ॥ 6. लुट् । स्तोता । 7. लृट् । स्तोष्यति ॥ 8. आशी० । स्तूयात् । स्तूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । प्र० VII. अस्तावीत् । अस्ताविष्टाम् । अस्ताविषुः ॥ 10. लृङ् । अस्तोष्यत् ॥

आत्मनेपदे--1. लट् । प्र० स्तुते-स्तुवीते । स्तुवाते । स्तुवते ॥ म० स्तुषे--स्तुवीषे । स्तुवाथे । स्तुध्वे--स्तुवीध्वे ॥ उ० स्तुवे । स्तुवहे--स्तुवीवहे । स्तुमहे--स्तुवीमहे ॥ 2. लोट् । प्र० स्तुताम्--स्तुवीताम् । स्तुवाताम् ॥ स्तुवताम् ॥ म० स्तुष्व--स्तुवीष्व । स्तुवाथाम् । स्तुध्वम्--स्तुवीध्वम् ॥ उ० स्तवै । स्तवावहै । स्तवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अस्तुत--अस्तुवीत । अस्तुवाताम् । अस्तुवत ॥ म० अस्तुथाः--अस्तुवीथाः । अस्तुवाथाम् । अस्तुध्वम्--अस्तुवीध्वम् ॥ उ०

अस्तुवि। अस्तुवहि--अस्तुवीवहि। अस्तुमहि-अस्तुवीमहि॥
4. **विधि०** । **प्र०** स्तुवीत। स्तुवीयाताम्। स्तुवीरन्॥

5. **लिट्** । **प्र०** तुष्टुवे। तुष्टुवाते। तुष्टुविरे॥ **म०** तुष्टुषे। तुष्टुवाथे। तुष्टुढ्वे॥ **उ०** तुष्टुवे। तुष्टुवहे। तुष्टुमहे॥ 6. **लुट्** । स्तोता॥ स्तोतासे॥ 7. **लृट्** । स्तोष्यते॥ 8. **आशी०** । **प्र०** स्तोषीष्ट। स्तोषीयास्ताम्। **म०** स्तोषीढ्वम्॥ 9. **लुङ्** । X. **प्र०** अस्तोष्ट। अस्तोषाताम्। अस्तोषत॥ **म०** अस्तोढ्वम्॥ 10. **लृङ्** । अस्तोष्यत॥

[२१८] **ब्रूञ्** (ब्रू) = व्यक्तायां वाचि। सक०। सेट्। वच्यादेशे त्वनिट्। उभ०। to speak clearly.

1. **लट्** । **प्र०** ब्रवीति--आह। ब्रूतः--आहतुः। ब्रुवन्ति--आहुः॥ **म०** ब्रवीषि--आत्थ। ब्रूथः--आहथुः। ब्रूथ॥ **उ०** ब्रवीमि। ब्रूवः। ब्रूमः॥ 2. **लोट्** । **प्र०** ब्रवीतु--ब्रूतात्। ब्रूताम्। ब्रुवन्तु॥ **म०** ब्रूहि--ब्रूतात्। ब्रूतम्। ब्रूत॥ **उ०** ब्रवाणि। ब्रवाव। ब्रवाम॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अब्रवीत्। अब्रूताम्। अब्रुवन्॥ **म०** अब्रवीः। अब्रूतम्। अब्रूत॥ **उ०** अब्रवम्। अब्रूव। अब्रूम॥ 4. **विधि०** । **प्र०** ब्रूयात्। ब्रूयाताम्। ब्रूयुः॥

5. **लिट्** । **प्र०** उवाच। ऊचतुः। ऊचुः॥ **म०** उवचिथ--उवक्थ। ऊचथुः। ऊच॥ **उ०** उवाच--उवच।

ऊचिव । ऊचिम ॥ 6. लुट् । वक्ता ॥ वक्तासि ॥ 7. लृट् । वक्ष्यति ॥ 8. आशी० । उच्यात् । उच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अवोचत् । अवोचताम् । अवोचन् ॥ म० अवोचः । अवोचतम् । अवोचत ॥ उ० अवोचम् । अवोचाव । अवोचाम ॥ 10. लृङ् । अवक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे–1. लट् । प्र०.ब्रूते । ब्रुवाते । ब्रुवते ॥ म० ब्रूषे । ब्रुवाथे । ब्रूध्वे । उ० ब्रुवे । ब्रूवहे । ब्रूमहे ॥ 2. लोट् । प्र० ब्रूताम् । ब्रुवाताम् । ब्रुवताम् ॥ म० ब्रूष्व । ब्रुवाथाम् । ब्रूध्वम् ॥ उ० ब्रवै । ब्रवावहै । ब्रवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अब्रूत । अब्रुवाताम् । अब्रुवत ॥ म० अब्रूथाः । अब्रुवाथाम् । अब्रूध्वम् ॥ उ० अब्रुवि । अब्रूवहि । अब्रूमहि ॥ 4. विधि० । ब्रुवीत । ब्रुवीयाताम् । ब्रुवीरन् ॥

5. लिट् । प्र० ऊचे । ऊचाते । ऊचिरे ॥ म० ऊचिषे । ऊचाथे । ऊचिध्वे ॥ उ० ऊचे । ऊचिवहे । ऊचिमहे ॥ 6. लुट् । वक्ता । वक्तासे ॥ 7. लृट् । वक्ष्यते ॥ 8. आशी० । वक्षीष्ट । वक्षीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VIII. प्र० अवोचत । अवोचेताम् । अवोचन्त ॥ 10. लृङ् । अवक्ष्यत ॥

इति अदादयः ॥ २ ॥

॥ श्री वेङ्कटेशायमङ्गलम् ॥

श्रीलक्ष्मीनृसिंहो विजयते ।

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

जुहोत्यादयः ॥ ३ ॥

तत्र परस्मैपदिनः ।

[२१९] हु=दानादनयोः । सक० । अनि० । पर० । to offer ; to perform a sacrifice ; to eat.

1. लट् । प्र० जुहोति । जुहुतः । जुह्वति ॥ म० जुहोषि । जुहुथः । जुहुथ ॥ उ० जुहोमि । जुहुवः । जुहुमः ॥ 2. लोट् । प्र० जुहोतु–जुहुतात् । जुहुताम् । जुह्वतु ॥ म० जुहुधि–जुहुतात् । जुहुतम् । जुहुत ॥ उ० जुहवानि । जुहवाव । जुहवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अजुहोत् । अजुहुताम् । अजुहवुः ॥ म० अजुहोः । अजुहुतम् । अजुहुत ॥ उ० अजुहवम् । अजुहुव । अजुहुम ॥ 4. विधि० । प्र० जुहुयात् । जुहुयाताम् । जुहुयुः ॥ म० जुहुयाः । जुहुयातम् । जुहुयात ॥ उ० जुहुयाम् । जुहुयाव । जुहुयाम ॥

5. **लिट्**। प्र० जुहाव। जुहुवतुः। जुहुवुः॥ म० जुहविथ--जुहोथ। जुहुवथुः। जुहुव॥ उ० जुहाव--जुहव। जुहुविव। जुहुविम॥ पक्षे--जुहवांचकार--जुहवांबभूव। जुहवामास॥ इत्याद्यपि॥ 6. लुट्। होता॥ होतासि॥ 7. लृट्। होष्यति॥ 8. आशी०। हूयात्। हूयास्ताम्। हूयासुः॥ 9. लुङ्। VI. प्र० अहौषीत्। अहौष्टाम्। अहौषुः॥ म० अहौषीः। अहौष्टम्। अहौष्ट॥ उ० अहौषम्। अहौष्व। अहौष्म॥ 10. लृङ्। अहोष्यत्॥

[२२०] ञि भी (भी) = भये। अक०। अनि०। पर०। to fear; to be anxious about.

1. लट्। प्र० बिभेति। बिभितः--बिभीतः। बिभ्यति॥ म० बिभेषि। बिभिथः--बिभीथः। बिभिथ--बिभीथ॥ उ० बिभेमि। बिभिवः--बिभीवः। बिभिमः--बिभीमः॥ 2. लोट्। प्र० बिभेतु--बिभितात्--बिभीतात्। बिभिताम्--बिभीताम्। बिभ्यतु॥ म० बिभिहि-बिभीहि--बिभितात्--बिभीतात्। बिभितम्--बिभीतम्। बिभित--बिभीत॥ उ० बिभयानि। बिभयाव। बिभयाम॥ 3. लङ्। प्र० अबिभेत्। अबिभिताम्--अबिभीताम्। अबिभयुः॥ म० अबिभेः। अबिभितम्--अबिभीतम्। अबिभित--अबिभीत॥ उ० अबिभयम्॥ अबिभिव--अबिभीव। अबिभिम--अबिभीम॥

4. विधि० । प्र० बिभियात्--बिभीयात् । बिभियाताम्--बिभीयाताम् । बिभियुः--बिभीयुः ॥

5. लिट् । प्र० बिभाय । बिभ्यतुः । बिभ्युः ॥ म० बिभयिथ--बिभेथ । बिभ्यथुः । बिभ्य । उ० बिभाय--बिभय । बिभ्यिव । बिभ्यिम ॥ 6. लुट् । भेता ॥ भेतासि ॥ 7. लृट् । भेष्यति ॥ 8. आशी० । भीयात् । भीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अभैषीत् । अभैष्टाम् । अभैषुः ॥ 10. लृङ् । अभेष्यत् ॥

[२२१] ह्री = लज्जायाम् । अक० । अनि० । पर० । to be ashamed of; to blush.

1. लट् । प्र० जिह्रेति । जिह्रीतः । जिह्रियति ॥ म० जिह्रेषि । जिह्रीथः । जिह्रीथ ॥ उ० जिह्रेमि । जिह्रीवः । जिह्रीमः ॥ 2. लोट् । प्र० जिह्रेतु--जिह्रीतात् । जिह्रीताम् । जिह्रियतु ॥ म० जिह्रीहि--जिह्रीतात् । जिह्रीतम् । जिह्रीत ॥ उ० जिह्रयाणि । जिह्रयाव । जिह्रयाम ॥ 3. लङ् । प्र० अजिह्रेत् । अजिह्रीताम् । अजिह्रयुः ॥ म० अजिह्रेः । अजिह्रीतम् । अजिह्रीत ॥ उ० अजिह्रयम् । अजिह्रीव । अजिह्रीम ॥ 4. विधि० । जिह्रयात् । जिह्रीयाताम् । जिह्रीयुः ॥ म० जिह्रीयाः । जिह्रीयातम् । जिह्रीयात ॥ उ० जिह्रीयाम् । जिह्रीयाव । जिह्रीयाम ॥

5. लिट् । प्र० जिह्राय । जिह्रियतुः । जिह्रियुः ॥ म० जिह्रयिथ--जिह्रेथ । जिह्रियथुः । जिह्रिय ॥ उ० जिह्राय--जिह्रय । जिह्रियिव । जिह्रियिम ॥ पक्षे--जिह्रयांचकार--जिह्रयांबभूव--जिह्रयामास इत्यादि ॥ 6. लुट् । ह्रेता । ह्रेतासि ॥ 7. लृट् । ह्रेष्यति ॥ 8. आशी० । ह्रीयात् । ह्रीयास्ताम् । ह्रीयासुः ॥ 9. लुङ् । VI. अह्रैषीत् । अह्रैष्टाम् । अह्रैषुः ॥ 10. लृङ् । अह्रेष्यत् ॥

[२२२] पॄ = पालनपूरणयोः । सक० । सेट्० । पर० । to protect ; to fill ;

1. लट् । प्र० पिपर्ति । पिपूर्तः । पिपुरति ॥ म० पिपर्षि । पिपूर्थः । पिपूर्थ ॥ उ० पिपर्मि । पिपूर्वः । पिपूर्मः ॥ 2. लोट् । प्र० पिपर्तु--पिपूर्तात् । पिपूर्ताम् । पिपुरतु ॥ म० पिपूर्हि--पिपूर्तात् । पिपूर्तम् । पिपूर्त ॥ उ० पिपराणि । पिपराव । पिपराम ॥ 3. लङ् । प्र० अपिपः । अपिपूर्ताम् । अपिपरुः । म० अपिपः । अपिपूर्तम् । अपिपूर्त ॥ उ० अपिपरम् । अपिपूर्व । अपिपूर्म ॥ 4. विधि० । प्र० पिपूर्यात् । पिपूर्याताम् । पिपूर्युः ॥

5. लिट् । प्र० पपार । पप्रतुः--पपरतुः । पप्रुः--पपरुः ॥ म० पपरिथ । पप्रथुः--पपरथुः । पप्र--पपर ॥ उ० पपार--पपर । पप्रिव--पपरिव । पप्रिम--पपरिम ॥ 6. लुट् ।

परिता--परीता ॥ 7. लृट्। परिष्यति--परीष्यति ॥ 8. आशी०। पूर्यात्। पूर्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। VII. अपारीत्। अपारिष्टाम्। अपारिषुः॥ 10. लृङ्। अपरिष्यत्-अपरीष्यत्॥

[२२३] ओहाक् (हा) = त्यागे। सक०। अनि०। परस्मै०। to abandon; to resign; to let fall; to omit.

1. लट्। प्र० जहाति। जहितः--जहीतः। जहति॥ म० जहासि। जहिथः--जहीथः। जहिथ--जहीथ॥ उ० जहामि। जहिवः--जहीवः। जहिमः--जहीमः। 2. लोट्। प्र० जहातु--जहितात्--जहीतात्। जहिताम्--जहीताम्। जहतु॥ म० जहाहि--जहिहि--जहीहि। जहितात्- जहीतात्। जहितम्--जहीतम्। जहित--जहीत॥ उ० जहानि। जहाव। जहाम॥ 3. लङ्। प्र० अजहात्। अजहिताम्--अजहीताम्। अजहुः॥ म० अजहाः। अजहितम्--अजहीतम्। अजहित--अजहीत॥ उ० अजहाम्। अजहिव--अजहीव। अजहिम--अजहीम॥ 4. विधि०। जह्यात्। जह्याताम्। जह्युः॥

5. लिट्। प्र० जहौ। जहतुः। जहुः॥ म० जहिथ--जहाथ। जहथुः। जह॥ उ० जहौ। जहिव।

जहिम ॥ 6. लुट् । हाता ॥ हातासि ॥ 7. लृट् । हास्यति ।
8. आशी० । हेयात् । हेयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. प्र०
अहासीत् । अहासिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अहास्यत् ॥

[२२४] माङ्=(मा) माने शब्दे च । सक० । अनि० । आत्म० ।
to measure.

1. लट् । प्र० मिमीते । मिमाते । मिमते ॥ म० मिमीषे ।
मिमाथे । मिमीध्वे ॥ उ० मिमे । मिमीवहे । मिमीमहे ॥
2. लोट् । प्र० मिमीताम् । मिमाताम् । मिमताम् ॥
म० मिमीष्व । मिमाथाम् । मिमीध्वम् ॥ उ० मिमै ।
मिमावहै । मिमामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अमिमीत । अमि-
माताम् । अमिमत ॥ म० अमिमीथाः । अमिमाथाम् । अमि-
मीध्वम् ॥ उ० अमिमि । अमिमीवहि । अमिमीमहि ॥
4. विधि० । प्र० मिमीत । मिमीयाताम् । मिमीरन् ॥
म० मिमीथाः । मिमीयाथाम् । मिमीध्वम् ॥ उ० मिमीय ।
मिमीवहि । मिमीमहि ॥

5. लिट् । प्र० ममे । ममाते । ममिरे ॥ म० ममिषे ।
ममाथे । ममिध्वे ॥ उ० ममे । ममिवहे । ममिमहे ॥
6. लुट् । माता । मातासे ॥ 7. लृट् । मास्यते ॥
8. आशी० । मासीष्ट । मासीयास्ताम् । मासीरन् ॥ 9.
लुङ् । X. अमास्त । अमासाताम् । अमासत ॥ 10.
लृङ् । अमास्यत ॥

[२२५] ओ हाङ् (हा) = गतौ। सक०। सेट्। आत्म०।
to go; to attain; to get. **माङ्** (२२४) धातुवत्॥
1. **लट्**। जिहीते॥ 2. **लोट्**। जिहीताम्॥ 3. **लङ्**। अजिहीत॥ 4. **विधि०**। जिहीत। जिहीयाताम्॥ 5. **लिट्**। जहे॥ 6. **लुट्**। हाता॥ हातासे॥ 7. **लृट्**। हास्यते॥ 8. **आशी०**। हासीष्ट॥ 9. **लुङ्**। X. अहास्त। अहासाताम्॥ 10. **लृङ्**। अहास्यत॥

[२२६] डु भृञ् (भृ) = धारणपोषणयोः। सक०। अनि०। उभ०।
to hold; to support.

परस्मैपदे—1. **लट्**। **प्र०** बिभर्ति। बिभृतः। बिभ्रति॥ **म०** बिभर्षि। बिभृथः। बिभृथ॥ **उ०** बिभर्मि। बिभृवः। बिभृमः॥ 2. **लोट्**। **प्र०** बिभर्तु--बिभृतात्। बिभृताम्। बिभ्रतु॥ **म०** बिभृहि--बिभृतात्। बिभृतम्। बिभृत॥ **उ०** बिभराणि। बिभराव। बिभराम॥ 3. **लङ्**। **प्र०** अबिभः। अबिभृताम्। अबिभरुः॥ **म०** अबिभः। अबिभृतम्। अबिभृत॥ **उ०** अबिभरम्। अबिभृव। अबिभृम॥ 4. **विधि०**। **प्र०** बिभृयात्। बिभृयाताम्। बिभृयुः॥ **म०** बिभृयाः। बिभृयातम्। बिभृयात॥ **उ०** बिभृयाम्। बिभृयाव। बिभृयाम॥

5. **लिट्**। **प्र०** बभार। बभ्रतुः। बभ्रुः॥ **म०**

बभर्थ । बभ्रथुः । बभ्र ॥ उ० बभार–बभर । बभृव । बभृम ॥ पक्षे—बिभरांचकार–बिभरांबभूव–बिभरामास ॥ 6. लुट् । भर्ता । भर्तासि ॥ 7. लृट् । भरिष्यति ॥ 8. आशी० । भ्रियात् । भ्रियास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अभार्षीत् । अभार्ष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अभरिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० बिभृते । बिभ्राते । बिभ्रते ॥ म० बिभृषे । बिभ्राथे । बिभृध्वे ॥ उ० बिभ्रे । बिभृवहे । बिभृमहे ॥ 2. लोट् । प्र० बिभृताम् । बिभ्राताम् । बिभ्रताम् । म० बिभृष्व । बिभ्राथाम् । बिभृध्वम् ॥ उ० बिभरै । बिभरावहै । बिभरामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अबिभृत । अबिभ्राताम् । अबिभ्रत ॥ म० अबिभृथाः । अबिभ्राथाम् । अबिभृध्वम् ॥ उ० अबिभ्रि । अबिभृवहि । अबिभृमहि ॥ 4. विधि० । प्र० बिभ्रीत । बिभ्रीयाताम् । बिभ्रीरन् ॥ म० बिभ्रीथाः । बिभ्रीयाथाम् । बिभ्रीध्वम् ॥ उ० बिभ्रीय । बिभ्रीवहि । बिभ्रीमहि ॥

5. लिट् । प्र० बभ्रे । बभ्राते । बभ्रिरे ॥ म० बभृषे । बभ्राथे । बभृढ्वे ॥ उ० बभ्रे । बभृवहे । बभृमहे ॥ 6. लुट् । भर्ता । भर्तासे ॥ 7. लृट् । भरिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० भृषीष्ट । भृषीयास्ताम् । भृषीरन् ॥ म० भृषीढ्वम् ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अभृत । अभृषाताम् । अभृषत ॥ म० अभृढ्वम् ॥ 10. लृङ् । अभरिष्यत ॥

[२२७] डु दाञ् (दा) = दाने । सक० । अनि० । उभ० ।
to give.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० । ददाति । दत्तः । ददति ॥ म० ददासि । दत्थः । दत्थ ॥ उ० ददामि । दद्वः । दद्मः ॥ 2. लोट् । प्र० ददातु–दत्तात् । दत्ताम् । ददतु ॥ म० देहि--दत्तात् । दत्तम् । दत्त ॥ उ० ददानि । ददाव । ददाम ॥ 3. लङ् । प्र० अददात् । अदत्ताम् । अददुः ॥ म० अददाः । अदत्तम् । अदत्त ॥ उ० अददाम् । अदद्व । अदद्म ॥ 4. विधि० । प्र० दद्यात् । दद्याताम् । दद्युः ॥

5. लिट् । प्र० ददौ । ददतुः । ददुः ॥ म० ददिथ--ददाथ । ददथुः । दद ॥ उ० ददौ । ददिव । ददिम ॥ 6. लुट् । दाता ॥ दातासि ॥ दातास्मि ॥ 7. लृट् । दास्यति ॥ 8. आशी० । देयात् । देयास्ताम् । देयासुः ॥ 9. लुङ् । 1. प्र० अदात् । अदाताम् । अदुः ॥ 10. लृङ् । अदास्यत् ॥

आत्मनेपदे–1. लट् । प्र० दत्ते । ददाते । ददते ॥ म० दत्से । ददाथे । दद्ध्वे ॥ उ० ददे । दद्वहे । दद्महे ॥ 2. लोट् । प्र० दत्ताम् । ददाताम् । ददताम् ॥ म० दत्स्व । ददाथाम् । दद्ध्वम् ॥ उ० ददै । ददावहै ।

ददामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अदत्त । अददाताम् । अददत॥ म० अदत्थाः । अददाथाम् । अदद्ध्वम् ॥ उ० अददि । अदद्वहि । अदद्महि ॥ 4. विधि० । प्र० ददीत । ददीयाताम् । ददीरन् । म० ददीथाः । ददीयाथाम् । ददीध्वम् ॥ उ० ददीय । ददीवहि । ददीमहि ॥

5. लिट् । प्र० ददे । ददाते । ददिरे ॥ म० ददिषे । ददाथे । ददिध्वे ॥ उ० ददे । ददिवहे । ददिमहे ॥ 6. लुट् । दाता ॥ दातासे ॥ 7. लृट् । दास्यते । 8. आशी० । दासीष्ट । दासीयास्ताम् । 9. लुङ् । प्र० अदित । अदिषाताम् । अदिषत ॥ म० अदिढ्वम् ॥ 10. लृङ् । अदास्यत ॥

[२२८] डु धाञ् (धा) = धारणपोषणयोः । सक० । अनि० । उभ० । to put; to grant; to produce; to bear.

1. लट् । प्र० दधाति । धत्तः । दधति ॥ म० दधासि । धत्थः । धत्थ ॥ उ० दधामि । दध्वः । दध्मः ॥ 2. लोट् । प्र० दधातु–धत्तात् । धत्ताम् । दधतु ॥ म० [illegible]–धत्तात् । धत्तम् । धत्त ॥ उ० दधानि । दधाव । दधाम ॥ 3. लङ् । प्र० अदधात् । अधत्ताम् । अदधुः ॥ म० अदधाः । अधत्तम् । अधत्त ॥ उ० अदधाम् ।

अदध्व । अदध्म ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** दध्यात् । दध्याताम् । दध्युः ॥

5. **लिट्** । **प्र०** दधौ । दधतुः इत्यादि डु **दाञ्** (२२७) धातुवत् । 6. **लुट्** । धाता ॥ 7. **लृट्** । धास्यति ॥ 8. **आशी०** । धेयात् । धेयास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । I. अधात् । अधाताम् । अधुः ॥ 10. **लृङ्** । अधास्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । **प्र०** धत्ते । दधाते । दधते ॥ **म०** धत्से । दधाथे । धद्ध्वे ॥ **उ०** दधे । दध्वहे । दध्महे ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** धत्ताम् । दधाताम् । दधताम् ॥ **म०** धत्स्व । दधाथाम् । धद्ध्वम् ॥ **उ०** दधै । दधावहै । दधामहै ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अधत्त । अदधाताम् । अदधत ॥ **म०** अधत्थाः । अदधाथाम् । अधद्ध्वम् ॥ **उ०** अदधि । अदध्वहि । अदध्महि ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** दधीत । दधीयाताम् । दधीरन् ॥

5. **लिट्** । डु **दाञ्** (२२७) धातुवत् दधे इत्यादि ॥ 6. **लुट्** । धाता ॥ 7. **लृट्** । धास्यते ॥ 8. **आशी०** । धासीष्ट । धासीयास्ताम् । धासीरन् ॥ 9. **लुङ्** । X. **प्र०** अधित । अधिषाताम् । अधिषत ॥ **म०** अधिढ्वम् 10. **लृङ्** । अधास्यत ॥

[२२९] **णिजिर्** (निज्) = शौचपोषणयोः । सक० । अनि० । उभ० । to wash; to be purified; to nourish.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० नेनेक्ति । नेनिक्तः । नेनिजति ॥ म० नेनेक्षि । नेनिक्थः । नेनिक्थ ॥ उ० नेनेज्मि । नेनिज्वः । नेनिज्मः ॥ 2. लोट् । प्र० नेनेक्तु–नेनिक्तात् । नेनिक्ताम् । नेनिजतु ॥ म० नेनिग्धि–नेनिक्तात् । नेनिक्तम् । नेनिक्त ॥ उ० नेनिजानि । नेनिजाव । नेनिजाम ॥ 3. लङ् । प्र० अनेनेक् । अनेनिक्ताम् । अनेनिजुः ॥ म० अनेनेक् । अनेनिक्तम् । अनेनिक्त ॥ उ० अनेनिजम् । अनेनिज्व । अनेनिज्म ॥ 4. विधि० । प्र० नेनिज्यात् । नेनिज्याताम् । नेनिज्युः ॥

5. लिट् । प्र० निनेज । निनिजतुः । निनिजुः ॥ म० निनेजिथ । निनिजथुः । निनिज ॥ उ० निनेज । निनिजिव । निनिजिम ॥ 6. लुट् । नेक्ता ॥ नेक्तासि ॥ 7. लृट् । नेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । निज्यात् । निज्यास्ताम् । निज्यासुः ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अनैक्षीत् । अनैक्ताम् । अनैक्षुः ॥ पक्षे II. अनिजत् । अनिजताम् । अनिजन् ॥ 10. लृङ् । अनेक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० नेनिक्ते । नेनिजाते । नेनिजते ॥ म० नेनिक्षे । नेनिजाथे । नेनिग्ध्वे ॥ उ०

नेनिजे । नेनिज्वहे । नेनिज्महे ॥ 2. लोट् । प्र० नेनिक्ताम् । नेनिजाताम् । नेनिजताम् ॥ म० नेनिक्ष्व । नेनिजाथाम् । नेनिग्ध्वम् ॥ उ० नेनिजै । नेनिजावहै । नेनिजामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अनेनिक्त । अनेनिजाताम् । अनेनिजत ॥ म० अनेनिक्थाः । अनेनिजाथाम् । अनेनिग्ध्वम् ॥ उ० अनेनिजि । अनेनिज्वहि । अनेनिज्महि ॥ 4. विधि० । प्र० नेनिजीत । नेनिजीयाताम् । नेनिजीरन् ॥

5. लिट् । प्र० निनिजे । निनिजाते । निनिजिरे ॥ म० निनिजिषे । निनिजाथे । निनिजिध्वे ॥ उ० निनिजे । निनिजिवहे । निनजिमहे ॥ 6. लुट् । नेक्ता । नेक्तासे ॥ 7. लृट् । नेक्ष्यते ॥ 8. आशी० । निक्षीष्ट । निक्षीयास्ताम् । निक्षीरन् ॥ 9. लुङ् । X. अनिक्त । अनिक्षाताम् । अनिक्षत ॥ 10. लृङ् । अनेक्ष्यत ॥

[२३०] विजिर् (विज्) = पृथग्भावे । अक० । अनि० । उभ० । to separate; to distinguish. णिजिर् (२२९) धातुवत् ॥ वेवेक्ति—वेविक्ते ॥

[२३१] विष्लृ (विष्) व्याप्तौ । सक० । अनि० । उभ० । to pervade; to surround.

1. लट् । प्र० वेवेष्टि । वेविष्टः । वेविषति ॥ म० वेवेक्षि । वेविष्ठः । वेविष्ठ । उ० वेवेष्मि । वेविष्वः ।

वेविष्मः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** वेवेष्टु–वेविष्टात् । वेविष्टाम् । वेविषतु ॥ **म०** वेविड्ढि--वेविष्टात् । वेविष्टम् । वेविष्ट ॥ **उ०** वेविषाणि । वेविषाव । वेविषाम ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अवेवेट् । अवेविष्टाम् । अवेविषुः ॥ **म०** अवेवेट् । अवेविष्टम् । अवेविष्ट ॥ **उ०** अवेविषम् । अवेविष्व । अवेविष्म ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** वेविष्यात् । वेविष्याताम् । वेविष्युः ॥

5. **लिट्** । **प्र०** विवेष । विविषतुः । विविषुः ॥ **म०** विवेषिथ । विविषथुः । विविष ॥ **उ०** विवेष । विविषिव । विविषिम ॥ 6. **लुट्** । वेष्टा । वेष्टासि ॥ 7. **लृट्** । वेक्ष्यति ॥ 8. **आशी०** ; विष्यात् । विष्यास्ताम् । विष्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । II. **प्र०** अविषत् । अविषताम् । अविषन् ॥ 10. **लृङ्** । अवेक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । **प्र०** वेविष्टे । वेविषाते । वेविषते ॥ **म०** वेविक्षे । वेविषाथे । वेविड्ढ्वे ॥ **उ०** वेविषे । वेविष्वहे । वेविष्महे ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** वेविष्टाम् । वेविषाताम् । वेविषताम् ॥ **म०** वेविक्ष्व । वेविषाथाम् । वेविड्ढ्वम् ॥ **उ०** वेविषै । वेविषावहै । वेविषामहै ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अवेविष्ट । अवेविषाताम् । अवेविषत ॥ **म०** अवेविष्ठाः । अवेविषाथाम् । अवेविड्ढ्वम् ॥ **उ०**

अवेविषि। अवेविष्वहि। अवेविष्महि ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** वेविषीत। वेविषीयाताम्। वेविषीरन् ॥

5. **लिट्**। **प्र०** विविषे। विविषाते। विविषिरे॥ **म०** विविषिषे। विविषाथे। विविषिध्वे॥ **उ०** विविषे। विविषिवहे। विविषिमहे॥ 6. **लुट्**। वेष्टा। वेष्टासे॥ 7 **लृट्**। वेक्ष्यते॥ 8. **आशी०**। विक्षीष्ट। विक्षीयास्ताम् विक्षीरन्॥ 9. **लुङ्**। XII. **प्र०** अविक्षत। अविक्षाताम् अविक्षन्त॥ 10. **लृङ्**। अवेक्ष्यत॥

इति जुहोत्यादयः॥ ३॥

श्रीलक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः ।

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

दिवादयः ॥ ४ ॥

तत्रादौ परस्मैपदिनः ।

[२३२] दिवु (दिव्) = क्रीडाविजिगीषाव्यवहारद्युतिस्तुतिमोद-मदस्वप्नकान्तिगतिषु । सक–अक० । सेट् । पर० ॥ to play with dice; to wish to conquer; to traffic · to sell; to shine; to praise; to be glad; to be mad; to be sleepy; to wish for; to go.

1. लट् । प्र० दीव्यति । दीव्यतः । दीव्यन्ति ॥ म० दीव्यसि । दीव्यथः । दीव्यथ ॥ उ० दीव्यामि । दीव्यावः ॥ दीव्यामः ॥ 2. लोट् । प्र० दीव्यतु–दीव्यतात् । दीव्यताम् । दीव्यन्तु ॥ म० दीव्य–दीव्यतात् । दीव्यतम् । दीव्यत ॥ उ० दीव्यानि । दीव्याव । दीव्याम ॥ 3. लङ् । प्र० अदीव्यत् । अदीव्यताम् । अदीव्यन् ॥ म० अदीव्यः ।

अदीव्यतम् । अदीव्यत ॥ उ० अदीव्यम् । अदीव्याव । अदीव्याम ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** दीव्येत् । दीव्येताम् । दीव्येयुः ॥ **म०** दीव्येः । दीव्येतम् । दीव्येत ॥ उ० दीव्येयम् । दीव्येव । दीव्येम ॥

5. **लिट्** । **प्र०** दिदेव । दिदिवतुः । दिदिवुः ॥ **म०** दिदेविथ । दिदिवथुः । दिदिव ॥ उ० दिदेव । दिदिविव । दिदिविम ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** देविता । देवितारौ । देवितारः ॥ **म०** देवितासि । देवितास्थः । देवितास्थ ॥ उ० देवितास्मि । देवितास्वः । देवितास्मः ॥ 7. **लृट्** । **प्र०** देविष्यति । देविष्यतः । देविष्यन्ति ॥ **म०** देविष्यसि । देविष्यथः । देविष्यथ ॥ उ० देविष्यामि । देविष्यावः । देविष्यामः ॥ 8. **आशी०** । **प्र०** दीव्यात् । दीव्यास्ताम् । दीव्यासुः ॥ **म०** दीव्याः । दीव्यास्तम् । दीव्यास्त ॥ उ० दीव्यासम् । दीव्यास्व । दीव्यास्म ॥ 9. **लुङ्** । VII. **प्र०** अदेवीत् । अदेविष्टाम् । अदेविषुः ॥ **म०** अदेवीः । अदेविष्टम् । अदेविष्ट ॥ उ० अदेविषम् । अदेविष्व । अदेविष्म ॥ 10. **लृङ्** । **प्र०** अदेविष्यत् । अदेविष्यताम् । अदेविष्यन् ॥ **म०** अदेविष्यः । अदेविष्यतम् । अदेविष्यत ॥ उ० अदेविष्यम् । अदेविष्याव । अदेविष्याम ॥

[२३३] **षिधु** (सिध्) = निष्पत्तौ । अक० । अनि० । पर० ।
to accomplish; to succeed.

1. लट् । सिध्यति ॥ 2. लोट् । सिध्यतु ॥ 3. लङ् । असिध्यत् ॥ 4. विधि० । सिध्येत् ॥

5. लिट् । प्र० सिषेध । सिषिधतुः । सिषिधुः ॥ म० सिषेधिथ । सिषिधथुः । सिषिध ॥ उ० सिषेध । सिषिधिव । सिषिधिम ॥ 6. लुट् । सेद्धा ॥ 7. लृट् । सेत्स्यति ॥ 8. आशी० । सिध्यात् । सिध्यास्ताम् । सिध्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. प्र० असिधत् । असिधताम् । असिधन् ॥ 10. लृङ् । असेत्स्यत् ॥

[२३४] इष = गतौ । सक० । सेट् । पर० । to go.

1. लट् । इष्यति ॥ 2. लोट् । इष्यतु ॥ 3. लङ् । ऐष्यत् ॥ 4. विधि० । इष्येत् ॥

5. लिट् । प्र० इयेष । ईषतुः । ईषुः ॥ म० इयेषिथ । ईषथुः । ईष ॥ उ० इयेष । ईषिव । ईषिम ॥ 6. लुट् । एषिता ॥ 7. लृट् । एषिष्यति ॥ 8. आशी० । इष्यात् । इष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. ऐषीत् । ऐषिष्टाम् । ऐषिषुः ॥ 10. लृङ् । ऐषिष्यत् ॥

[२३५] कुस = संश्लेषणे । सक० । सेट् । पर० । to embrace.

1. लट् । कुस्यति ॥ 2. लोट् । कुस्यतु ॥ 3. लङ् । अकुस्यत् ॥ 4. विधि० कुस्येत् ॥

5. लिट् । चुकोस । चुकुसतुः । चुकुसुः ॥ 6. लुट् । कोसिता ॥ 7. लृट् । कोसिष्यति ॥ 8. आशी० कुस्यात् कुस्यास्ताम् । 9. लुङ् । II. अकुसत् ॥

[२३६] कुप । = क्रोधे । अक० । सेट् । पर० । to be angry with. कुप्यति इत्यादि । कुस (२३५) धातुवत् ॥

[२३७] लुपु = (लुप्) विमोहने । सक० । सेट् । पर० । to confound. लुप्यति इत्यादि । कुस (२३५) धातुवत् ॥

[२३८] पुष = पुष्टौ । सक० । अनि० । पर० । to nourish.

1. लट् । पुष्यति ॥ 2. लोट् । पुष्यतु ॥ 3. लङ् । अपुष्यत् ॥ 4. विधि० । पुष्येत् ॥

5. लिट् । प्र० पुपोष । पुपुषतुः । पुपुषुः ॥ म० पुपोषिथ । पुपुषथुः । पुपुष ॥ उ० पुपोष । पुपुषिव । पुपुषिम ॥ 6. लुट् । पोष्टा ॥ 7. लृट् । पोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । पुष्यात् । पुष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अपुषत् ॥ 10. लृङ् । अपोक्ष्यत् ॥

[२३९] शुष = शोषणे । अक० । अनि० । पर० । to dry up; to be dried. शुष्यति इत्यादि । पुष (२३८) धातुवत् ॥

[२४०] तुष = प्रीतौ । अक० । अनि० । पर० । to be pleased

or satisfied. तुष्यति इत्यादि। **पुष** । (२३८) धातुवत् ॥

[२४१] **शुध** = शौचे । अक० । अनि० । पर० । to be pure; to have doubts removed. शुध्यति इत्यादि। **पुष** (२३८) धातुवत् ॥

[२४२] **क्रुध** = क्रोधे । अक० । अनि० । पर० । to be angry. क्रुध्यति इत्यादि **पुष** (२३८) धातुवत् ॥

[२४३] **क्षुभ** = संचलने । अक० । सेट् । पर० । to be agitated. क्षुभ्यति इत्यादि । **कुस** (२३५) धातुवत् । 5. **लिट्** । चुक्षोभ ॥

[२४४] **हृष** = तुष्टौ । अक० । सेट् । पर० । to be delighted; to stand erect (as hair). हृष्यति इत्यादि । **कुस** (२३५) धातुवत् । 1. **लट्** । हृष्यति ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** जहर्ष । जहृषतुः । जहृषुः ॥ **म०** जहर्षिथ । जहृषथुः । जहृष ॥ **उ०** जहर्ष । जहृषिव । जहृषिम ॥ 6. **लुट्** । हर्षिता ॥ 7. **लृट्** । हर्षिष्यति ॥ 8. **आशी०** । हृष्यात् । हृष्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । II. अहृषत् ॥ 10. **लृङ्** । अर्षिष्यत् ॥

[२४५] **दृप्** = हर्षमोहनयोः । मोहनं गर्वः । अक० । वेट् । पर० । to be glad; to be proud.

1. लट्। दृप्यति। 2. लोट्। दृप्यतु॥ 3. लङ्। अदृप्यत्॥ 4. विधि०। दृप्येत्॥

5. लिट्। प्र० ददर्प। ददृपतुः। ददृपुः॥ म० ददर्पिथ--ददर्प्थ--दद्रप्थ। ददृपथुः॥ ददृप॥ उ० ददर्प। ददृपिव--ददृप्व। ददृपिम--ददृप्म॥ 6. लुट्। दर्पिता--दर्प्ता--द्रप्ता॥ 7. लृट्। दर्पिष्यति--दर्प्स्यति--द्रप्स्यति। 8. आशी०। दृप्यात्। दृप्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। VI. प्र० अद्राप्सीत्। अद्राप्ताम्। अद्राप्सुः॥ पक्षे—अदार्प्सीत्। अदार्प्ताम्। अदार्प्सुः॥ अथवा—II. अदृपत्। अदृपताम्। अदृपन्॥ किं वा--अदर्पीत्। अदर्पिष्टाम्। अदर्पिषुः॥ 10. लृङ्। अदर्पिष्यत्--अद्रप्स्यत्--अदर्प्स्यत्॥

[२४६] तृप = प्रीणने। अक०—सक०। वेट्। पर०। to become satisfied. तृप्यति इत्यादि। दृप (२४५) धातुवत्॥

[२४७] द्रुह = जिघांसायाम्। सक०। वेट्। पर०। to seek to hurt; to bear hatred.

1. लट्। द्रुह्यति। 2. लोट्। द्रुह्यतु॥ 3. लङ्। अद्रुह्यत्॥ 4. विधि०। द्रुह्येत्॥

5. लिट्। प्र० दुद्रोह। दुद्रुहतुः। दुद्रुहुः॥

म० दुद्रोहिथ--दुद्रोग्ध--दुद्रोढ । दुद्रुहथुः । दुद्रुह ॥ उ० दुद्रोह । दुद्रुहिव--दुद्रुह्व । दुद्रुहिम--दुद्रुह्म ॥ 6. लुट् । द्रोहिता--द्रोग्धा--द्रोढा ॥ 7. लृट् । द्रोहिष्यति--ध्रोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । द्रुह्यात् । द्रुह्यास्ताम् । द्रुह्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. अद्रुहत् ॥ 10. लृङ् । अद्रोहिष्यत्--अध्रोक्ष्यत् ॥

[२४८] मुह = वैचित्ये । अक० । वेट् । पर० । to loose sense; to faint; to err; to be foolish. मुह्यति इत्यादि । द्रुह (२४७) धातुवत् ॥

5. लिट् । प्र० मुमोह । मुमुहतुः । मुमुहुः ॥ म० मुमोहिथ--मुमोग्ध--मुमोढ । मुमुहथुः । मुमुह ॥ उ० मुमोह । मुमुहिव--मुमुह्व । मुमुहिम--मुमुह्म ॥ 6. लुट् । मोहिता--मोग्धा--मोढा ॥ 7. लृट् । मोहिष्यति--मोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । मुह्यात् । मुह्यास्ताम् । मुह्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. अमुहत् ॥ 10. लृङ् । अमोहिष्यत्--अमोक्ष्यत् ॥

[२४९] असु (अस्) = क्षेपणे । सक० । सेट् । पर० । to throw; अस्यति इत्यादि ॥

5. लिट् । प्र० आस । आसतुः । आसुः ॥ म० आसिथ । आसथुः । आस ॥ उ० आस । आसिव । आसिम ॥ 6. लुट् । असिता ॥ 7. लृट् । असिष्यति ॥

8. **आशी०** । अस्यात् । अस्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** II.
प्र० आस्थत् । आस्थताम् । आस्थन् ॥ **म०** आस्थः ।
आस्थतम् । आस्थत ॥ **उ०** आस्थम् । आस्थाव ।
आस्थाम ॥ 10. **लृङ्** । आसिष्यत् ॥

[२५०] **ञि तृषा** (तृष्) = पिपासायाम् । अक० । सेट् ।
पर० । to be thirsty; to wish. 1. **लट्** । तृष्यति ।
2. **लोट्** । तृष्यतु ॥ 3. **लङ्** । अतृष्यत् । इत्यादि ।
कुस (२३५) धातुवत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** ततर्ष । ततृषतुः । ततृषुः ॥ **म०** ततर्षिथ ।
ततृषथुः । ततृष ॥ **उ०** ततर्ष । ततृषिव । ततृषिम ॥

[२५१] **शमु** (शम्) = उपशमे । अक० । सेट् । पर० ।
to calm; to stop.

1. **लट्** । शाम्यति ॥ 2. **लोट्** । शाम्यतु ॥ 3. **लङ्** ।
अशाम्यत् ॥ 4. **विधि०** । शाम्येत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** शशाम । शेमतुः । शेमुः ॥ **म०**
शेमिथ । शेमथुः । शेम ॥ **उ०** शशाम--शशम । शेमिव ।
शेमिम ॥ 6. **लुट्** । शमिता ॥ 7. **लृट्** । शमिष्यति ॥
8. **आशी०** । शम्यात् । शम्यास्ताम् । 9. **लुङ्** । II.
अशमत् ॥ 10. **लृङ्** । अशमिष्यत् ॥

[२५२] **तमु** (तम्) = काङ्क्षायाम् खेदे च । अक० । सेट् ।

पर० । to be anxious; to be fatigued. ताम्यति इत्यादि शमु (२५१) धातुवत् ॥

[२५३] श्रमु = तपसि खेदे च । अक० । सेट् । पर० । to take pains; to mortify; to be fatigued. श्राम्यति इत्यादि शमु (२५१) धातुवत् ॥

5. लिट् । प्र० शश्राम । शश्रमतुः । शश्रमुः ॥ म० शश्रमिथ । शश्रमथुः । शश्रम ॥ उ० शश्राम--शश्रम । शश्रमिव । शश्रमिम ॥

[२५४] क्षमू (क्षम्) = सहने । सक० । वेट् । पर० । to suffer; to forgive; to endure. शमु (२५१) धातुवत् । 1. लट् । क्षाम्यति ॥ 2. लोट् । क्षाम्यतु ॥

5. लिट् । प्र० चक्षाम । चक्षमतुः । चक्षमुः ॥ म० चक्षमिथ--चक्षन्थ । चक्षमथुः । चक्षम ॥ उ० चक्षाम--चक्षम । चक्षमिव--चक्षण्व । चक्षमिम--चक्षण्म ॥ 6. लुट् । क्षमिता--क्षन्ता ॥ 7. लृट् । क्षमिष्यति--क्षंस्यति ॥ 8. आशी० । क्षम्यात् । क्षम्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अक्षमत् ॥ 10. लृङ् । अक्षमिष्यत्--अक्षंस्यत् ॥

[२५५] भ्रमु (भ्रम्) = अनवस्थाने । अक० । सेट् । पर० । to roam about. भ्राम्यति इत्यादि शमु (२५१) धातुवत् ॥

5. लिट् । बभ्राम । भ्रेमतुः--बभ्रमतुः । इत्यादि ॥ सार्वधातुकलकारेषु भ्रमतीत्याद्यपि **गद** (२२) धातुवत् रूपम् ॥

[२५६] **क्लमु** = ग्लानौ । अक० । सेट् । पर० । to be fatigued. क्लाम्यति इत्यादि **शमु** (२५१) धातुवत् ॥

5. लिट् । प्र० चक्लाम । चक्लमतुः । चक्लमुः ॥ म० चक्लमिथ । चक्लमथुः । चक्लम । उ० चक्लाम--चक्लम । चक्लमिव । चक्लमिम ॥

[२५७] **मदी** (मद्) = हर्षे ग्लेपने च । अक० । सेट् । पर० । to be glad; to be intoxicated. माद्यति इत्यादि । **शमु** (२५१) धातुवत् ॥

5. लिट् । प्र० ममाद । मेदतुः । मेदुः ॥ म० मेदिथ । मेदथुः । मेद ॥ उ० ममाद--ममद । मेदिव । मेदिम ॥

[२५८] **यसु** (यस्) = प्रयत्ने । अक० । सेट् । पर० । to endeavour; to labour.

1. लट् । यस्यति ॥ 2. लोट् । यस्यतु ॥ 3. लङ् । अयस्यत् ॥ 4. विधि० । यस्येत् ॥ सार्वधातुके **गद** (२५) धातुवदप्यस्य रूपाणि । यथा—यसति ॥ यसतु ॥ अयसत् ॥ यसेत् इति ॥

5. **लिट्** । **प्र०** ययास । येसतुः । येसुः ॥ **म०** येसिथ । येसथुः । येस ॥ **उ०** ययास--ययस । येसिव । येसिम ॥ 6. लुट् । यसिता ॥ 7. लृट् । यसिष्यति ॥ 8. **आशी०** । यस्यात् । यस्यास्ताम् । यस्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. **प्र०** अयसत् । अयसताम् । अयसन् ॥ **म०** अयसः । अयसतम् । अयसत ॥ **उ०** अयसम् । अयसाव । अयसाम ॥ 10. लृङ् । अयस्यत् ॥

[२५९] **रध** = हिंसासंराध्योः । सक०--अक० । वेट् । पर० ।
to kill; to injure; to cook; to finish.

1. लट् । रध्यति ॥ 2. लोट् । रध्यतु ॥ 3. लङ् । अरध्यत् ॥ 4. **विधि०** । रध्येत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** ररन्ध । ररन्धतुः । ररन्धुः ॥ **म०** ररन्धिथ--ररद्ध । ररन्धथुः । ररन्ध ॥ **उ०** ररन्ध । ररन्धिव--रेध्व । ररन्धिम--रेध्म ॥ 6. लुट् । रधिता--रद्धा ॥ 7. लृट् । रधिष्यति--रत्स्यति ॥ 8. **आशी०** । रध्यात् । रध्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. **प्र०** अरधत् । अरधताम् ॥ 10. लृङ् । अरधिष्यत्--अरत्स्यत् ॥

[२६०] **व्यध** = ताडने । सक० । अनि० । पर० ।
to strike; to hurt.

1. लट् । **प्र०** विध्यति ॥ **म०** विध्यसि ॥ **उ०** विध्यामि ॥

2. लोट् । प्र० विध्यतु--तात् ॥ म० विध्य--विध्यतात् ॥ उ० विध्यानि ॥ 3. लङ् । अविध्यत् ॥ 4. विधि० । विध्येत् ॥

5. लिट् । प्र० विव्याध । विविधतुः । विविधुः ॥ म० विव्यधिथ--विव्यद्ध । विविधथुः । विविध ॥ उ० विव्याध--विव्यध । विविधिव । विविधिम ॥ 6. लुट् । व्यद्धा ॥ 7. लृट् । व्यत्स्यति ॥ 8. आशी० । विध्यात् । विध्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र०अव्यात्सीत् । अव्याद्धाम् । अव्यात्सुः ॥ म० अव्यात्सीः । अव्याद्धम् । अव्याद्ध ॥ उ० अव्यात्सम् । अव्यात्स्व । अव्यात्स्म ॥ 10. लृङ् । अव्यत्स्यत् ॥

[२६१] श्लिष = आलिङ्गने ॥ सक० । अनि० । पर० । to embrace; to unite.

1. लट् । श्लिष्यति ॥ 2. लोट् । श्लिष्यतु ॥ 3. लङ् । अश्लिष्यत् ॥ 4. विधि० । श्लिष्येत् ॥

5. लिट् । प्र० शिश्लेष । शिश्लिषतुः । शिश्लिषुः ॥ म० शिश्लेषिथ । शिश्लिषथुः । शिश्लिष ॥ उ० शिश्लेष । शिश्लिषिव । शिश्लिषिम ॥ 6. लुट् । श्लेष्टा ॥ 7. लृट् । श्लेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । श्लिष्यात् । श्लिष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अश्लिषत् ॥ 10. लृङ् । अश्लेक्ष्यत् ॥

[२६२] ष्णिह (स्निह्) = प्रीतौ । अक० । वेट् । पर० ।
to love ; to feel affection for ; to be kind to.

1. लट् । स्निह्यति । 2. लोट् । स्निह्यतु ॥ 3. लङ् । अस्निह्यत् ॥ 4. विधि० । स्निह्येत् ॥

5. लिट् । प्र० सिष्णेह । सिष्णिहतुः । सिष्णिहुः ॥ म० सिष्णेहिथ–सिष्णेग्ध–सिष्णेढ । सिष्णिहथुः । सिष्णिह ॥ उ० सिष्णेह । सिष्णिहिव–सिष्णिह्व । सिष्णिहिम–सिष्णिह्म ॥ 6. लुट् । स्नेहिता–स्नेग्धा–स्नेढा ॥ 7. लृट् । स्नेहिष्यति–स्नेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । स्निह्यात् । स्निह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अस्निहत् ॥ 10. लृङ् । अस्नेहिष्यत् । अस्नेक्ष्यत् ॥

[२६३] ऋधु = वृद्धौ । अक० । सेट् । पर० । 1. लट् । ऋध्यति ॥ 2. लोट् । ऋध्यतु ॥ 3. लङ् । आर्ध्यत् ॥ 4. विधि० । ऋध्येत् ॥ 5. लिट् । प्र० आनर्ध । आनृधतुः । आनृधुः ॥ म० आनर्धिथ । आनृधथुः । आनृध ॥ उ० आनर्ध । आनृधिव । आनृधिम ॥ 6. लुट् । अर्धिता ॥ 7. लृट् । अर्धिष्यति ॥ 8. आशी० । ऋध्यात् । ऋध्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. आर्धत् । आर्धताम् । आर्धन् ॥ 10. लृङ् । आर्धिष्यत् ॥

[२६४] दो = अवखण्डने । सक० । अनि० । पर० । to cut; to divide.

1. लट् । द्यति ॥ 2. लोट् । द्यतु ॥ 3. लङ् । अद्यत् ॥ 4. विधि० । द्येत् । द्येताम् । द्येयुः ॥

5. लिट् । प्र० ददौ । ददतुः । ददुः ॥ म० ददिथ–ददाथ । ददथुः । दद ॥ उ० ददौ । ददिव । ददिम ॥ 6. लुट् । दाता ॥ 7. लृट् । दास्यति ॥ 8. आशी० । देयात् । देयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । I. अदात् । अदाताम् । अदुः ॥10. लृङ् । अदास्यत् ॥

[२६५] षो = अन्तकर्मणि । सक० । अनि० । पर० । to destroy; to bring to an ned. दो (२६४) धातुवत् ॥

1. लट् । स्यति ॥

5. लिट् । ससौ ॥ 6. लुट् । साता ॥ 7. लृट् । सास्यति ॥ 8. आशी० । सायात् । सायास्ताम् ॥ 9. लुङ् । I. असात् । असाताम् । असुः ॥ पक्षे—IV. असासीत् । असासिष्टाम् । असासिषुः ॥

[२६६] नृती (नृत्) = गात्रविक्षेपे । अक० । सेट् । पर० । to dance.

1. लट् । नृत्यति ॥ 2. लोट् । नृत्यतु ॥ 3. लङ् । अनृत्यत् ॥ 4. विधि० । नृत्येत् ॥

5. लिट् । प्र० ननर्त । ननृततुः । ननृतुः ॥ म० ननर्तिथ । ननृतथुः । ननृत ॥ उ० ननर्त । ननृतिव । ननृतिम ॥ 6. लुट् । नर्तिता ॥ 7. लृट् । नर्तिष्यति ॥ 8. आशी० । नृत्यात् । नृत्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अनर्तीत् । अनर्तिष्टाम् ॥

[२६७] तप = ऐश्वर्ये । अक०। अनि० । आत्म० । to rule ; to be powerful.

1. लट् । तप्यते ॥ 2. लोट् । तप्यताम् ॥ 3. अतप्यत ॥ 4. विधि० । तप्येत ॥

5. लिट् । प्र० तेपे । तेपाते । तेपिरे ॥ म० तेपिषे । तेपाथे । तेपिध्वे ॥ उ० तेपे । तेपिवहे । तेपिमहे ॥ 6. लुट् । तप्ता ॥ तप्तासे ॥ 7. लृट् । तप्स्यते ॥ 8. आशी० । तप्सीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अतप्त । अतप्साताम् । अतप्सत ॥ म० अतप्थाः । अतप्साथाम् । अतब्ध्वम् ॥ उ० अतप्सि । अतप्स्वहि । अतप्स्महि ॥ 10. लृङ् । अतप्स्यत ॥

[२६८] पद = गतौ । सक० । अनि० । आत्म० । to go ; to attain. पद्यते । तप (२६७) धातुवत् ॥ 6. लुट् । पत्ता ॥ 7. लृट् । पत्स्यते ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अपादि । अपत्साताम् । अपत्सत ॥ म० अपत्थाः ।

अपत्साथाम् । अपद्ध्वम् ॥ उ० अपत्सि । अपत्स्वहि । अपत्स्महि ॥ 10. लृङ् । अपत्स्यत ॥

[२६९] मन = ज्ञाने । सक० । अनि० । आत्म० । to know; to think. मन्यते । तप (२६७) धातुवत् ॥ 6. लुट् । मन्ता ॥ 7. लृट् । मंस्यते ॥ 9. लुङ् । X. अमंस्त ॥

[२७०] अण = प्राणने । अक० । सेट् । आत्म० । to breathe; to live. अण्यते इत्यादि ॥

5. लिट् । प्र० आणे । आणाते । आणिरे ॥ म० आणिषे । आणाथे । आणिध्वे ॥ उ० आणे । आणिवहे । आणिमहे ॥ 9. लुङ् । X. आणिष्ट । आणिषाताम् ॥

[२७१] विद = सत्तायाम् । अक० । अनि० । आत्म० । to be; to happen. विद्यते इत्यादि ॥

5. लिट् । प्र० विविदे । विविदाते । विविदिरे ॥ म० विविदिषे । विविदाथे । विविदिध्वे ॥ उ० विविदे विविदिवहे । विविदिमहे ॥ 6. लुट् । वेत्ता ॥ 7. लृट् वेत्स्यते ॥ 8. आशी० । वित्सीष्ट ॥ 9. लुङ् X. प्र० अवित्त । अवित्साताम् । अवित्सत ॥ म० अवित्थाः अवित्साथाम् । अविद्ध्वम् ॥ उ० अवित्सि । अवित्स्वहि अवित्स्महि ॥ 10. लृङ् । अवेत्स्यत ॥

[२७२] लीङ् (ली) = श्लेषणे । अक० । अनि० । आत्म० । to stick ; to lie on. लीयते इत्यादि ॥ 5. लिट् । लिल्ये । लिल्याते ॥ 6. लुट् । लेता—लाता ॥ 7. लृट् । लेष्यते—लास्यते ॥ 8. आशी० । लेषीष्ट—लासीष्ट ॥ म० लेषीढ्वम् । 9. लुङ् । X. प्र० अलेष्ट--अलास्त ॥ म० अलेढ्वम् ।

[२७३] दीपी (दीप्) = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० । to shine ; to burn. दीप्यते इत्यादि ॥

5. लिट् । दिदीपे । 6. लुट् । दीपिता ॥ 7. लृट् । दीपिष्यते ॥ 8. आशी० । दीपिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अदीपि--अदीपिष्ट । अदीपिषाताम् । अदीपिषत ॥ म० अदीपिष्ठाः । अदीपिषाथाम् । अदीपिध्वम् ॥ उ० आदीप्रिषि । अदीपिष्वहि । अदीपिष्महि ॥

[२७४] जनी = प्रादुर्भावे । अक० । सेट् । आत्म० । to be born.

1. लट् । जायते ॥ 2. लोट् । जायताम् ॥ 3. लङ् । अजायत ॥ 4. विधि० । जायेत ॥

5. लिट् । प्र० जज्ञे । जज्ञाते । जज्ञिरे ॥ म० जज्ञिषे । जज्ञाथे । जज्ञिध्वे ॥ उ० जज्ञे । जज्ञिवहे । जज्ञिमहे ॥ 6. लुट् । जनिता ॥ 7. लृट् । जनिष्यते । 8. आशी० । जनिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. अजनि—

अजनिष्ट । अजनिषाताम् । अजनिषत ॥ 10. लङ् । अजनिष्यत ॥

[२७५] षूङ् (सू) = प्राणिप्रसवे । सक० । वेट् । आत्म० । to bring forth a child.

1. लट् । सूयते ॥ 2. लोट् । सूयताम् ॥ 3. लङ् । असूयत ॥ 4. विधि० । सूयेत ॥

5. लिट् । प्र० सुषुवे । सुषुवाते । सुषुविरे ॥ म० सुषुविषे । सुषुवाथे । सुषुविढ्वे--ध्वे ॥ उ० सुषुवे । सुषुविवहे । सुषुविमहे ॥ 6. लुट् । सोता--सविता ॥ 7. लृट् । सोष्यते--सविष्यते ॥ 8. प्र० आशी० । सोषीष्ट--सविषीष्ट ॥ म० सोषीढ्वम्--सविषीढ्वम्--ध्वम् ॥ 9. लुङ् । X. XI. प्र० असविष्ट--असोष्ट ॥ म० असविध्वम्--ढ्वम्--असोढ्वम् ॥ 10. लृङ् । असोष्यत--असविष्यत ॥

[२७६] बुध = अवगमे । सक० । अनि० । आत्म० । to know; to understand. बुध्यते इत्यादि । 5. लिट् । बुबुधे ॥ 6. लुट् । बोद्धा ॥ 7. लृट् । भोत्स्यते ॥ 8. आशी० । भुत्सीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अबोधि--अबुद्ध । अभुत्साताम् । अभुत्सत ॥ म० अबुद्धाः । अभुत्साताम् । अभुद्ध्वम् ॥ उ० अभुत्सि । अभुत्स्वहि । अभुत्स्महि ॥ 10. लृङ् । अभोत्स्यत ॥

[२७७] **युध** = संप्रहारे । अक० । अनि० । आत्म० । to fight. युध्यते इत्यादि **बुध** (२७६) धातुवत् ॥

[२७८] **रुधधातुरनुपूर्वः** = कामे । सक० । अनि० । आत्म० । to desire ; to obey. **बुध** (२७६) धातुवत् ॥ अनुरुध्यते ॥ अनुरुरुधे ॥

[२७९] **युज** = समाधौ । अक० । अनि० । आत्म० । to concentrate the mind. **बुध** (२७६) धातुवत् ॥ 8. **आशी०** । युक्षीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । XII. अयुक्त । अयुक्षाताम् ॥

[२८०] **णह** (नह्) = बन्धने । सक० । अनि० । उभ० । to lie ; to bind. **परस्मैपदे**—1. **लट्** । नह्यति ॥ 2. **लोट्** । नह्यतु । 3. **लङ्** । अनह्यत् ॥ 4. **विधि०** । नह्येत् ॥ 5. **लिट्** । ननाह । नेहतुः । नेहुः ॥ 6. **लुट्** । नद्धा ॥ 7. **लृट्** । नत्स्यति ॥ 8. **आशी०** । नह्यात् । नह्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VI. अनात्सीत् । अनाद्धाम् ॥ 10. **लृङ्** । अनत्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—तप (२६७) धातुवत् ॥ 5. **लिट्** । नेहे । नेहाते । नेहिरे ॥ 9. **लुङ्** । अनद्ध ॥

ते दिवादयः ॥ ४ ॥

पार्वतीपरमेश्वराभ्यां नमः ।

अथ मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

स्वादयः ॥ ५ ॥

तत्र परस्मैपदिनः ।

[२८१] शक्लृ (शक्)=शक्तौ । अक० । अनि० । पर० । to be able ; to be powerful ; to endure.

1. लट् । प्र० शक्नोति । शक्नुतः । शक्नुवन्ति ॥ म० शक्नोषि । शक्नुथः । शक्नुथ ॥ उ० शक्नोमि । शक्नुवः ॥ शक्नुमः ॥

2. लोट् । प्र० शक्नोतु--शक्नुतात् । शक्नुताम् । शक्नुवन्तु ॥ म० शक्नुहि--शक्नुतात् । शक्नुतम् । शक्नुत ॥ उ० शक्नवानि । शक्नवाव । शक्नवाम ॥

3. लङ् । प्र० अशक्नोत् । अशक्नुताम् । अशक्नुवन् ॥ म० अशक्नोः । अशक्नुतम् । अशक्नुत ॥ उ० अशक्नवम् । अशक्नुव । अशक्नुम ॥

4. विधि० । प्र० शक्नुयात् । शक्नुयाताम् । शक्नुयुः ॥ म० शक्नुयाः । शक्नुयातम् । शक्नुयात ॥ उ० शक्नुयाम् । शक्नुयाव । शक्नुयाम ॥

5. लिट् । प्र० शशाक । शेकतुः । शेकुः ॥ म० शेकिथ—शशक्थ । शेकथुः । शेक ॥ उ० शशाक--शशक । शेकिव । शेकिम ॥ 6. लुट् । प्र० शक्ता । शक्तारौ । शक्तारः ॥ म० शक्तासि । शक्तास्थः । शक्तास्थ ॥ उ० शक्तास्मि । शक्तास्वः । शक्तास्मः ॥ 7. लृट् । प्र० शक्ष्यति । शक्ष्यतः । शक्ष्यन्ति ॥ म० शक्ष्यसि । शक्ष्यथः । शक्ष्यथ ॥ उ० शक्ष्यामि । शक्ष्यावः । शक्ष्यामः ॥

8. आशी० । प्र० शक्यात् । शक्यास्ताम् । शक्यासुः ॥ म० शक्याः । शक्यास्तम् । शक्यास्त ॥ उ० शक्यासम् । शक्यास्व । शक्यास्म ॥

9. लुङ् II. प्र० अशकत् । अशकताम् । अशकन् ॥ म० अशकः । अशकतम् । अशकत ॥ उ० अशकम् । अशकाव । अशकाम ॥

10. लृङ् । प्र० अशक्ष्यत् । अशक्ष्यताम् । अशक्ष्यन् ॥ म० अशक्ष्यः । अशक्ष्यतम् । अशक्ष्यत ॥ उ० अशक्ष्यम् । अशक्ष्याव । अशक्ष्याम ॥

[२८२] आपॢ (आप्) = व्याप्तौ । सक० । अनि० । पर० । to obtain ; to pervade.

1. लट् । प्र० आप्नोति ॥ म० आप्नोषि ॥ उ० आप्नोमि ॥ 2. लोट् । प्र० आप्नोतु ॥ म० आप्नुहि ॥ उ० आप्नवानि ॥ 3. लङ् । प्र० आप्नोत् ॥ म० आप्नोः ॥ उ० आप्नवम् । आप्नुव । आप्नुम ॥ 4. विधि० । आप्नुयात् । आप्नुयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० आप । आपतुः । आपुः ॥ म० आपिथ । आपथुः । आप ॥ उ० आप । आपिव । आपिम ॥ 6. लुट् । प्र० आप्ता ॥ म० आप्तासि । उ० आप्तास्मि ॥ 7. लृट् । आप्स्यति ॥ 8. आशी० । आप्यात् । आप्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. आपत् । आपताम् । आपन् ॥ 10. लृङ् । आप्स्यत् ॥

[२८३] टु दु (दु) = उपतापे । सक० । अनि० । पर० । to give pain to ; to distress ; to burn. 1. लट् । ति ॥ 2. लोट् । दुनोतु ॥ 3. लङ् । अदुनोत् ॥ 4. विधि० । दुनुयात् ॥

5. लिट् । प्र० दुदाव । दुदुवतुः । दुदुवुः ॥ म० दुदविथ--दुदोथ । दुदुवथुः । दुदुव ॥ उ० दुदाव--दुदव । दुदुविव । दुदुविम ॥ 6. लुट् । दोता ॥ 7. लृट् । दोष्यति ।

8. आशी० ! दूयात् । दूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अदौषीत् । अदौष्टाम् । अदौषुः ॥ 10. लृङ् । अदोष्यत् ॥

[२८४] ञि धृषा (धृष्) = प्रागल्भ्ये । अक० । सेट्० । पर० ।
to be brave ; to be bold ; to be proud ; to be confident

1. लट् । प्र० धृष्णोति॰। धृष्णुतः । धृष्णुवन्ति ॥ 2. लोट् । प्र० धृष्णोतु ॥ म० धृष्णुहि ॥ उ० धृष्णवानि ॥ 3. लङ् । प्र० अधृष्णोत् । अधृष्णुताम् । अधृष्णुवन् ॥ म० अधृष्णोः । अधृष्णुतम् । अधृष्णुत ॥ उ० अधृष्णवम् । अधृष्णुव । अधृष्णुम ॥ 4. विधि० । धृष्णुयात् ॥

5. लिट् । प्र० दधर्ष । दधृषतुः । दधृषुः ॥ म० दधर्षिथ । दधृषथुः । दधृष ॥ उ० दधर्ष । दधृषिव । दधृषिम ॥ 6. लुट् । धर्षिता ॥ 7. लृट् । धर्षिष्यति ॥ 8. आशी० । धृष्यात् । धृष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अधर्षीत् । अधर्षिष्टाम् । अधर्षिषुः ॥ 10. लृङ् । अधर्षिष्यत् ॥

[२८५] राध = संसिद्धौ हिंसायां च । अक० । अनि० । पर० ॥
to accomplish ; to kill. राध्नोति इत्यादि । शकॢ (२८१) धातुवत् ॥ 5. लिट् । प्र० रराध । रराधतुः । रराधुः ॥ म० रराधिथ । रराधथुः । रराध ॥ उ० रराध । रराधिव । रराधिम ॥ हिंसार्थे तु, प्र० रराध ।॰ रेधतुः ।

रेधुः । म० रेधिथ । रेधथुः । रेध ॥ उ० रराध । रेधिव । रेधिम ॥ 6. लुट् । राद्धा ॥ 7. लृट् । रात्स्यति ॥ 8. आशी० । राध्यात् । राध्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अरात्सीत् । अराद्धाम् । अरात्सुः ॥ 10. लृङ् । अरात्स्यत् ॥

[२८६] साध = संसिद्धौ । अक० । अनि० । पर० । to accomplish. राध (२८५) धातुवत् ।

1. लट् । साध्नोति ॥ 5. लिट् । प्र०ससाध । ससाधतुः । ससाधुः ॥ म० ससाधिथ । ससाधथुः । ससाध ॥

[२८७] हि = गतौ वृद्धौ च । अक० । अनि० । पर० । to go; to send; to shoot.

1. लट् । प्र० हिनोति । हिनुतः । हिन्वन्ति ॥ म० हिनोषि । हिनुथः । हिनुथ ॥ उ० हिनोमि । हिनुवः—हिन्वः । हिनुमः—हिन्मः ॥ 2. लोट् । प्र० हिनोतु—हिनुतात् ॥ म० हिनु—तात् ॥ उ० हिनवानि ॥ 3. लङ् । अहिनोत् । 4. विधि० । हिनुयात् । हिनुयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० जिघाय । जिघ्यतुः । जिघ्युः ॥ म० जिघयिथ—जिघेथ । जिघ्यथुः । जिघ्य ॥ उ० जिघाय—जिघय । जिघ्यिव । जिघ्यिम ॥ 6. लुट् । हेता ॥ 7. लृट् । हेष्यति ॥ 8. आशी० । हीयात् । हीयास्ताम् ॥

9. लुङ् । VI. अहैषीत् । अहैष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अहेष्यत् ॥

[२८८] अशू = व्याप्तौ । संघाते च । सक० । वेट् । आत्म० ।
to pervade ; to accumulate.

1. लट् । प्र० अश्नुते । अश्नुवाते । अश्नुवते ॥ म० अश्नुषे । अश्नुवाथे । अश्नुध्वे ॥ उ० अश्नुवे । अश्नुवहे । अश्नुमहे ॥ 2. लोट् । प्र० अश्नुताम् । अश्नुवाताम् । अश्नुवताम् ॥ म० अश्नुष्व । अश्नुवाथाम् । अश्नुध्वम् ॥ उ० अश्नवै । अश्नवावहै । अश्नवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० आश्नुत । आश्नुवाताम् । आश्नुवत ॥ म० आश्नुथाः । आश्नुवाथाम् । आश्नुध्वम् ॥ उ० आश्नुवि । आश्नुवहि । आश्नुमहि ॥ 4. विधि० । प्र० अश्नुवीत । अश्नुवीयाताम् । अश्नुवीरन् ॥ म० अश्नुवीथाः । अश्नुवीयाथाम् । अश्नुवीध्वम् ॥ उ० अश्नुवीय । अश्नुवीवहि । अश्नुवीमहि ॥

5. लिट् । प्र० आनशे । आनशाते । आनशिरे ॥ म० आनशिषे--आनक्षे ॥ आनशाथे । आनशिध्वे-आनड्ढ्वे ॥ उ० आनशे । आनशिवहे--आनश्वहे । आनशिमहे—आनश्महे ॥ 6. लुट् । अशिता-अष्टा ॥ 7. लृट् । अशिष्यते-अक्ष्यते ॥ 8. आशी० । इट्पक्षे—प्र० अशि-

षीष्ट । अशिषीयास्ताम् । अशिषीरन् ॥ म० अशिषीष्ठाः । अशिषीयास्थाम् । अशिषीध्वम् ॥ उ० अशिषीय । अशिषीवहि । अशिषीमहि ॥ इडभावपक्षे—प्र० अक्षीष्ट । अक्षीयास्ताम् । अक्षीरन् ॥ म० अक्षीष्ठाः । अक्षीयास्थाम् । अक्षीध्वम् ॥ उ० अक्षीय । अक्षीवहि । अक्षीमहि ॥ 9. लुङ् । इट्पक्षे—XI. प्र० आशिष्ट । आशिषाताम् । आशिषत ॥ म० आशिष्ठाः । आशिषाथाम् । आशिध्वम्–आशिढ्ढम् ॥ उ० आशिषि । आशिष्वहि । आशिष्महि ॥ इडभावपक्षे—X. प्र० आष्ट । आक्षाताम् । आक्षत ॥ म० आष्ठाः । आक्षाथाम् । आड्ढ्वम् ॥ उ० आक्षि । आक्ष्वहि । आक्ष्महि ॥ 10. लृङ् । इट्पक्षे—प्र० आशिष्यत । आशिष्येताम् । आशिष्यन्त ॥ म० आशिष्यथाः । आशिष्येथाम् । आशिष्यध्वम् । उ० आशिष्ये । आशिष्यावहि । आशिष्यामहि ॥ इडभावपक्षे—आक्ष्यत । आक्ष्येताम् । आक्ष्यन्त ॥ इत्यादि ॥

[२८९] चिञ् (चि) = चयने । द्विक० । अनि० । उभ० ।
to heap up ; to collect.

परस्मैपदे— 1. लट् । प्र० चिनोति । चिनुतः । चिन्वन्ति ॥ म० चिनोषि । चिनुथः । चिनुथ ॥ उ० चिनोमि । चिनुवः–चिन्वः । चिनुमः–चिन्मः ॥ 2.

लोट् । प्र० चिनोतु–चिनुतात् । चिनुताम् । चिन्वन्तु ॥ म० चिनु–चिनुतात् । चिनुतम् । चिनुत ॥ उ० चिनवानि । चिनवाव । चिनवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अचिनोत् । अचिनुताम् । अचिन्वन् ॥ म० अचिनोः । अचिनुतम् । अचिनुत ॥ उ० अचिनवम् । अचिनुव--अचिन्व । अचिनुम--अचिन्म ॥ 4. विधि० । चिनुयात् ॥

5. लिट् । प्र० चिकाय । चिक्यतुः । चिक्युः ॥ म० चिकयिथ--चिकेथ । चिक्यथुः । चिक्य ॥ उ० चिकाय--चिकय । चिक्यिव । चिक्यिम ॥ पक्षे—चिचाय । चिच्यतुः । चिच्युः इत्यादि ॥ 6. लुट् । प्र० चेता ॥ म० चेतासि ॥ उ० चेतास्मि ॥ 7. लृट् । चेष्यति ॥ 8. आशी० । चीयात् । चीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अचैषीत् । अचैष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अचेष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० चिनुते । चिन्वाते । चिन्वते ॥ म० चिनुषे । चिन्वाथे । चिनुध्वे ॥ उ० चिन्वे । चिनुवहे–चिन्वहे । चिनुमहे–चिन्महे ॥ 2. लोट् । प्र० चिनुताम् । चिन्वाताम् । चिन्वताम् ॥ म० चिनुष्व । चिन्वाथाम् । चिनुध्वम् ॥ उ० चिनवै । चिनवावहै । चिनवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अचिनुत । अचिन्वाताम् । अचिन्वत ॥ म० अचिनुथाः । अचिन्वाथाम् । अचिनुध्वम् ॥

उ० अचिन्वि । अचिनुवहि–अचिन्वहि । अचिनुमहि–अचिन्महि ॥ 4. विधि० । प्र० चिन्वीत । चिन्वीयाताम् । चिन्वीरन् ॥ म० चिन्वीथाः । चिन्वीयाथाम् । चिन्वीध्वम् ॥ उ० चिन्वीय । चिन्वीवहि । चिन्वीमहि ॥

5. लिट् । प्र० चिक्ये । चिक्याते । चिक्यिरे ॥ म० चिक्यिषे । चिक्याथे । चिक्यिध्वे--ढ्वे ॥ उ० चिक्ये । चिक्यिवहे । चिक्यिमहे ॥ पक्षे–चिच्ये । चिच्याते । चिच्यिरे ॥ इत्यादि ॥ 6. लुट् । प्र० चेता ॥ म० चेतासे ॥ उ० चेताहे ॥ 7. लृट् । चेष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० चेषीष्ट । चेषीयास्ताम् । चेषीरन् ॥ म० चेषीढ्वम् ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अचेष्ट । अचेषाताम् । अचेषत ॥ म० अचेढम् ॥ 10. लृङ् । अचेष्यत ॥

[२९०] षुञ् (सु) = स्नपन-पीडन-स्नान-सुरासन्धानेषु । अक०–सक० । अनि० । उभ० । to sprinkle; to pour out; to bathe; to press out juice.

परस्मैपदे–1. लट् । प्र० सुनोति । सुनुतः । सुन्वन्ति ॥ म० सुनोषि । सुनुथः । सुनुथ ॥ उ० सुनोमि । सुनुवः–सुन्वः । सुनुमः–सुन्मः ॥ 2. लोट् । प्र० सुनोतु--सुनुतात् ॥ सुनुताम् । सुन्वन्तु ॥ म० सुनु–सुनुतात् । सुनुतम् । सुनुत ॥ उ० सुनवानि । सुनवाव । सुनवाम ॥ 3. लङ् । प्र० असुनोत् । असुनुताम् । असुन्वन् ॥ म० असुनोः । असुनुतम् । असु-

नुत ॥ उ० असुनवम् । असुनुव–असुन्व । असुनुम–असुन्म ॥ 4. विधि० । प्र० सुनुयात् । सुनुयाताम् । सुनुयुः ॥ म० सुनुयाः । सुनुयातम् । सुनुयात ॥ उ० सुनुयाम् । सुनुयाव । सुनुयाम ॥

5. लिट् । प्र० सुषाव । सुषुवतुः । सुषुवुः ॥ म० सुषविथ--सुषोथ । सुषुवथुः । सुषुव ॥ उ० सुषाव--सुषव । सुषुविव । सुषुविम ॥ 6. लुट् । प्र० सोता ॥ म० सोतासि ॥ उ० सोतास्मि ॥ 7. लृट् । सोष्यति ॥ 8. आशी० । प्र० सूयात् । सूयास्ताम् । सूयासुः ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० असावीत् । असाविष्टाम् । असाविषुः ॥ म० असावीः । असाविष्टम् । असाविष्ट ॥ उ० असाविषम् । असाविष्व । असाविष्म ॥ 10. लृङ् । असोष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० सुनुते । सुन्वाते । सुन्वते । म० सुनुषे । सुन्वाथे । सुनुध्वे ॥ उ० सुन्वे । सुनुवहे–सुन्वहे । सुनुमहे- सुन्महे ॥ 2. लोट् । प्र० सुनुताम् । सुन्वाताम् । सुन्वताम् ॥ म० सुनुष्व । सुन्वाथाम् । सुनुध्वम् ॥ उ० सुनवै । सुनवावहै । सुनवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० असुनुत । असुन्वाताम् । असुन्वत ॥ म० असुनुथाः । असुन्वाथाम् । असुनुध्वम् । उ० असुन्वि । असुनुवहि–असुन्वहि । असुनुमहि–असुन्महि ॥ 4. विधि० । प्र०

सुन्वीत। सुन्वीयाताम्। सुन्वीरन् ॥ म० सुन्वीथाः। सुन्वीयाथाम्। सुन्वीध्वम् ॥ उ० सुन्वीय। सुन्वीवहि। सुन्वीमहि ॥

5. लिट्। प्र० सुषुवे। सुषुवाते। सुषुविरे ॥ म० सुषुविषे। सुषुवाथे। सुषुविढ्वे--ध्वे ॥ उ० सुषुवे। सुषुविवहे। सुषुविमहे ॥ 6. लुट्। प्र० सोता ॥ म० सोतासे ॥ उ० सोताहे ॥ 7. लृट्। सोष्यते ॥ 8. आशी०। प्र० सोषीष्ट ॥ म० सोषीढ्वम् ॥ 9. लुङ्। X. प्र० असोष्ट। असोषाताम्। असोषत ॥ म० असोष्ठाः। असोषाथाम्। असोढ्वम्। उ० असोषि। असोष्वहि। असोष्महि ॥ 10. लृङ्। असोष्यत ॥

[२९१] धुञ् (धु) = कंपने। सक०। अनि०। उभ०। to shake. षुञ् (२९०) धातुवत्। परस्मैपदे—9. लुङ्। VI. अधौषीत्। आत्म०। X. अधोष्ट। इति ॥

[२९२] धूञ् (धू) = कंपने। सक०। वेट्०। उभ०। to shake.

परस्मैपदे—धुञ् (२९१) धातुवत्। किंतु--"धु" इति स्थाने धू इति दीर्घो विशेषः। अपि च। 5. लिट्। दुधाव। दुधुवतुः। इत्यादिषु ह्रस्व एव। 6. लुट्। धविता—धोता ॥ 7. लृट्। धविष्यति--धोष्यति ॥ 8. आशी०। धूयात्। धूयास्ताम् ॥ 9. लुङ्। VII.

अधावीत् । अधाविष्टाम् । अधाविषुः ॥ 10. लृङ् । अध-विष्यत्--अधोष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । धूनुते । धून्वाते ॥ 2. **लोट्** । धूनुताम् । धून्वाताम् ॥ 3. **लङ्** । अधूनुत । अधून्वाताम् ॥ 4. **विधि०** । धून्वीत । धून्वीयाताम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** दुधुवे । दुधुवाते । दुधुविरे ॥ **म०** ध्वे--ढ्वे ॥ 6. **लुट्** । धोता—धविता ॥ 7. **लृट्** । धोष्यते—धविष्यते ॥ 8. **आशी०** । धोषीष्ट—धविषीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । X. **प्र०** अधोष्ट । अधोषाताम् । अधोषत ॥ **म०** अधोढ्वम् ॥ **पक्षे**—XI. **प्र०** अधविष्ट । अधविषाताम् । अधविषत ॥ **म०** अधविध्वम्--ढ्वम् ॥ 10. **लृङ्** । अधोष्यत—अधविष्यत ॥

[२९३] **स्तृञ्** (स्तृ) = आच्छादने । सक० । अनि० । उभ० । to cover.

परस्मैपदे—1. **लट्** । **प्र०** स्तृणोति । स्तृणुतः । स्तृण्वन्ति ॥ **म०** स्तृणोषि । स्तृणुथः । स्तृणुथ ॥ **उ०** स्तृणोमि । स्तृणुवः—स्तृण्वः । स्तृणुमः—स्तृण्मः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** स्तृणोतु-स्तृणुतात् । स्तृणुताम् । स्तृण्वन्तु ॥ **म०** स्तृणु--स्तृणुतात् । स्तृणुतम् । स्तृणुत ॥ **उ०** स्तृण-वानि । स्तृणवाव । स्तृणवाम ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अस्तृणोत् । अस्तृणुताम् । अस्तृण्वन् ॥ **म०** अस्तृणोः । अस्तृणुतम् ।

अस्तृणुत ॥ उ० अस्तृणवम् । अस्तृणुव--अस्तृण्व । अस्तृणुम--अस्तृण्म ॥ 4. विधि० । प्र० स्तृणुयात् । स्तृणुयाताम् । स्तृणुयुः । म० स्तृणुयाः ॥ उ० स्तृणुयाम् ॥

5. लिट् । प्र० तस्तार । तस्तरतुः । तस्तरुः ॥ म० तस्तर्थ । तस्तरथुः । तस्तर ॥ उ० तस्तार--तस्तर । तस्तरिव । तस्तरिम ॥ 6. लुट् । प्र० स्तर्ता ॥ म० स्तर्तासि ॥ उ० स्तर्तास्मि ॥ 7. लृट् । स्तरिष्यति ॥ 8. आशी० । स्तर्यात् । स्तर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अस्तार्षीत् । अस्तार्ष्टाम् । अस्तार्षुः ॥ 10. लृङ् । अस्तरिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० स्तृणुते । स्तृण्वाते । स्तृण्वते ॥ म० स्तृणुषे । स्तृण्वाथे । स्तृणुध्वे ॥ उ० स्तृण्वे । स्तृणुवहे—स्तृण्वहे । स्तृणुमहे--स्तृण्महे ॥ 2. लोट् । प्र० स्तृणुताम् । स्तृण्वाताम् । स्तृण्वताम् ॥ म० स्तृणुष्व । स्तृण्वाथाम् । स्तृणुध्वम् ॥ उ० स्तृणवै । स्तृणवावहै । स्तृणवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अस्तृणुत । अस्तृण्वाताम् । अस्तृण्वत ॥ म० अस्तृणुथाः । अस्तृण्वाथाम् । अस्तृणुध्वम् ॥ उ० अस्तृण्वि । अस्तृणुवहि--अस्तृण्वहि । अस्तृणुमहि—अस्तृण्महि ॥ 4. विधि० । प्र० स्तृण्वीत । स्तृण्वीयाताम् । स्तृण्वीरन् ॥ म० स्तृ-

ण्वीथाः । स्तृण्वीयाथाम् । स्तृण्वीध्वम् ॥ उ० स्तृण्वीय । स्तृण्वीवहि । स्तृण्वीमहि ॥

5. **लिट्** । **प्र०** तस्तरे । तस्तराते । तस्तरिरे ॥ **म०** तस्तरिषे । तस्तराथे । तस्तरिध्वे--ढ्वे ॥ उ० तस्तरे । तस्तरिवहे । तस्तरिमहे ॥ 6. **लुट्** । स्तर्ता ॥ 7. **लृट्** । स्तरिष्यते ॥ 8. **आशी०** । **प्र०** स्तरिषीष्ट । स्तरिषीयास्ताम् । स्तरिषीरन् ॥ **म०** स्तरिषीष्ठाः । स्तरिषीयास्थाम् । स्तरिषीध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० स्तरिषीय । स्तरिषीवहि । स्तरिषीमहि ॥ **पक्षे**--**प्र०** स्तृषीष्ट । स्तृषीयास्ताम् । स्तृषीरन् ॥ **म०** स्तृषीढ्वम् ॥ इत्यादि ॥ 9. **लुङ्** । XI. **प्र०** अस्तरिष्ट । अस्तरिषाताम् । अस्तरिषत ॥ **म०** अस्तरिष्ठाः । अस्तरिषाथाम् । अस्तरिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० अस्तरिषि । अस्तरिष्वहि । अस्तरिष्महि ॥ **इडभावपक्षे**—X. **प्र०** अस्तृत । अस्तृषाताम् । अस्तृषत ॥ **म०** अस्तृथाः । अस्तृषाथाम् । अस्तृढ्वम् ॥ उ० अस्तृषि । अस्तृष्वहि । अस्तृष्महि ॥ 10. **लृङ्** । अस्तरिष्यत ॥

[२९४] **कृञ्** (कृ) = हिंसायाम् । सक० । अनि० । उभ० । to hurt; to kill.

परस्मैपदे—सार्वधातुके । **स्तृञ्** (२९३) धातुवत् । 5. **लिट्** । **प्र०** चकार । चक्रतुः । चक्रुः ॥ **म०**

चकर्थ । चक्रथुः । चक्र ॥ उ० चकार–चकर । चकृव । चकृम ॥ 6. लुट् । कर्ता ॥ 7. लृट् । करिष्यति ॥ 8. आशी० । क्रियात् । क्रियास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अकार्षीत् । अकार्ष्टाम् । अकार्षुः ॥ 10. लृङ् । अकरिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—सार्वधातुके--स्तृञ् (२९३) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० चक्रे । चक्राते । चक्रिरे ॥ म० चकृषे । चक्राथे । चकृढ्वे ॥ उ० चक्रे । चकृवहे । चकृमहे ॥ 6. लुट् । प्र० कर्ता ॥ म० कर्तासे ॥ उ० कर्ताहे ॥ 7. लृट् । करिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० कृषीष्ट । कृषीयास्ताम् । कृषीरन् ॥ म० कृषीष्ठाः । कृषीयास्थाम् । कृषीढ्वम् ॥ उ० कृषीय । कृषीवहि । कृषीमहि ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अकृत । अकृषाताम् । अकृषत ॥ म० अकृथाः । अकृषाथाम् । अकृढ्वम् ॥ उ० अकृषि । अकृष्वहि । अकृष्महि ॥ 10. लृङ् । अकरिष्यत ॥

[२९५] वृञ् (वृ) = वरणे । सक० । सेट् । उभ० । to choose.

परस्मैपदे—सार्वधातुकेलिटि च, कृञ् (२९४) धातुवत् । 6. लुट् । वरिता–वरीता ॥ 7. लृट् । वरिष्यति–वरीष्यति ॥ 8. आशी० । व्रियात् । व्रियास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अवारीत् । अवारिष्टाम् । अवारिषुः ॥

10. लृङ् । अवरिष्यत्--अवरीष्यत् ॥

आत्मनेपदे—सार्वधातुके लिटि च कृञ् (२९४) धातुवत् । 6. लुट् । वरिता--वरीता ॥ 7. लृट् । वरिष्यते--वरीष्यते ॥ 8. आशी० । म० वृषीष्ट--वरिषीष्ट ॥ म० वृषीढ्वम्--वरिषीढ्वम्--ध्वम् ॥ 9. लुङ् । X. and XI. प्र० अवृत--अवरिष्ट--अवरीष्ट । अवृषाताम्--अवरिषाताम्--अवरीषाताम् । अवृषत--अवरिषत--अवरीषत ॥ म० अवृढ्वम्--अवरिध्वम्--ढ्वम्--अवरीध्वम्--ढ्वम् ॥ इत्यादि ॥

10. लृङ् । अवरिष्यत--अवरीष्यत ॥

इति स्वादयः ॥ ५ ॥

श्रीशाय नमः ।

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

तुदादयः ॥ ६ ॥

परस्मैपदिनः ।

[२९६] प्रच्छ (पृच्छ्) = ज्ञीप्सायाम् । सक० । अनि० । पर० ।
to ask.

1. लट् । प्र० पृच्छति । पृच्छतः । पृच्छन्ति ॥ म० पृच्छसि । पृच्छथः । पृच्छथ ॥ उ० पृच्छामि । पृच्छावः । पृच्छामः ॥ 2. लोट् । प्र० पृच्छतु--पृच्छतात् । पृच्छताम् । पृच्छन्तु ॥ म० पृच्छ--पृच्छतात् । पृच्छतम् । पृच्छत ॥ उ० पृच्छानि । पृच्छाव । पृच्छाम ॥ 3. लङ् । प्र० अपृच्छत् । अपृच्छताम् । अपृच्छन् ॥ म० अपृच्छः । अपृच्छतम् । अपृच्छत ॥ उ० अपृच्छम् । अपृच्छाव । अपृच्छाम ॥

4. विधि० । प्र० पृच्छेत् । पृच्छेताम् । पृच्छेयुः ॥ म०

पृच्छेः । पृच्छेतम् । पृच्छेत ॥ उ० पृच्छेयम् । पृच्छेव । पृच्छेम ॥

5. लिट् । प्र० पप्रच्छ । पप्रच्छतुः । पप्रच्छुः ॥ म० पप्रच्छिथ--पप्रष्ठ । पप्रच्छथुः । पप्रच्छ ॥ उ० पप्रच्छ । पप्रच्छिव । पप्रच्छिम ॥

6. लुट् । प्र० प्रष्टा । प्रष्टारौ । प्रष्टारः ॥ म० प्रष्टासि । प्रष्टास्थः । प्रष्टास्थ ॥ उ० प्रष्टास्मि । प्रष्टास्वः । प्रष्टास्मः ॥

7. लृट् । प्र० प्रक्ष्यति । प्रक्ष्यतः । प्रक्ष्यन्ति ॥ म० प्रक्ष्यसि । प्रक्ष्यथः । प्रक्ष्यथ ॥ उ० प्रक्ष्यामि । प्रक्ष्यावः । प्रक्ष्यामः ॥ 8. आशी० । प्र० पृच्छ्यात् । पृच्छ्यास्ताम् । पृच्छ्यासुः ॥ म० पृच्छ्याः । पृच्छ्यास्तम् । पृच्छ्यास्त ॥ उ० पृच्छ्यासम् । पृच्छ्यास्व । पृच्छ्यास्म ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अप्राक्षीत् । अप्राष्टाम् । अप्राक्षुः ॥ म० अप्राक्षीः । अप्राष्टम् । अप्राष्ट ॥ उ० अप्राक्षम् । अप्राक्ष्व ॥ अप्राक्ष्म ॥

10. लृङ् । प्र० अप्रक्ष्यत् । अप्रक्ष्यताम् । अप्रक्ष्यन् ॥ म० अप्रक्ष्यः । अप्रक्ष्यतम् । अप्रक्ष्यत ॥ उ० अप्रक्ष्यम् । अप्रक्ष्याव । अप्रक्ष्याम ॥

[२९७] सृज = विसर्गे । सक० । अनि० । पर० । to abandon; to create; to let loose.

[३०१] **विश** = प्रवेशने । सक० । अनि० । पर० । to enter.
1. **लट्** । विशति ॥ 2. **लोट्** । विशतु ॥ 3. **लङ्** । अविशत् 4. **विधि०** । विशेत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** विवेश । विविशतुः । विविशुः ॥ **म०** विवेशिथ । विविशथुः । विविश ॥ **उ०** विवेश । विविशिव । विविशिम ॥ 6. **लुट्** । वेष्टा ॥ 7. **लृट्** । वेक्ष्यति ॥ 8. **आशी०** । विश्यात् । विश्यास्ताम् । 9. **लुङ्** । V. अविक्षत् । अविक्षताम् । अविक्षन् ॥ 10. **लृङ्** । अवेक्ष्यत् ॥

[३०२] **इष** (इच्छ्) = इच्छायाम् । सक० । सेट् । पर० । to wish.

1. **लट्** । इच्छति ॥ 2. **लोट्** । इच्छतु ॥ 3. **लङ्** । ऐच्छत् ॥ 4. **विधि०** । इच्छेत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** इयेष । ईषतुः । ईषुः ॥ **म०** इयेषिथ । ईषथुः । ईष ॥ **उ०** इयेष । ईषिव । ईषिम ॥ 6. **लुट्** । एषिता–एष्टा ॥ 7. **लृट्** । एषिष्यति ॥ 8. **आशी०** । इष्यात् । इष्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VII. ऐषीत् । ऐषिष्टाम् । ऐषिषुः ॥ 10. **लृङ्** । ऐषिष्यत् ॥

[३०३] **मृश** = स्पर्शने । सक० । अनि० । पर० । to touch.
स्पृश (२९८) धातुवत् ॥ मृशति ॥ ममर्श ॥

[३०४] स्फुर = संचलने स्फुरणे च । अक० । सेट् । पर० ।
to tremble; to throb.

1. लट् । स्फुरति ॥ 2. लोट् । स्फुरतु ॥ 3. लङ् । अस्फुरत् ॥ 4. विधि० । स्फुरेत् ॥

5. लिट् । प्र० पुस्फोर । पुस्फुरतुः । पुस्फुरुः ॥ म० पुस्फुरिथ । पुस्फुरथुः । पुस्फुर ॥ उ० पुस्फोर । पुस्फुरिव । पुस्फुरिम ॥ 6. लुट् । स्फुरिता ॥ 7. लृट् । स्फुरिष्यति ॥ 8. आशी० । स्फूर्यात् । स्फूर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अस्फुरीत् । अस्फुरिष्टाम् । अस्फुरिषुः ॥ 10. लृङ् । अस्फुरिष्यत् ॥

[३०५] स्फुर = विकसने । अक० । सेट् । पर० । to blossom; to open; to split. स्फुर (३०४) धातुवत् ॥

[३०६] त्रुट = छेदने । अक० । सेट् । पर० । to tear; to break. स्फुर (३०४) धातुवत् । किंच सार्वधातुके—

1. लट् । त्रुट्यति ॥ 2. लोट् । त्रुट्यतु ॥ 3. लङ् । अत्रुट्यत् ॥ 4. विधि० । त्रुट्येत् ॥ इत्यपि रूपम् इति विशेषः ।

[३०७] लिख = अक्षरविन्यासे । सक० । सेट् । पर० ।

1. लट् । लिखति ॥ 2. लोट् । लिखतु ॥ 3. लङ् । अलिखत् ॥ 4. विधि० । लिखेत् ॥

5. लिट् । लिलेख । लिलिखतुः ॥ 6. लुट् । लेखिता ॥ 7. लृट् । लेखिष्यति ॥ 8. आशी० । लिख्यात् ॥ 9. लुङ् । VII. अलेखीत् ॥ 10. लङ् । अलेखिष्यत् ॥

[३०८] कृती (कृन्त्) = छेदने । सक० । सेट् । पर० । to cut ; to divide. सार्वधातुके—कृन्तति इत्यादि ।

5. लिट् । प्र० चकर्त । चकृततुः । चकृतुः ॥ म० चकर्तिथ । चकृतथुः । चकृत ॥ उ० चकर्त । चकृतिव । चकृतिम ॥ 6. लुट् । कर्तिता ॥ 7. लृट् । कर्तिष्यति । कर्त्स्यति ॥ 8. आशी० । कृत्यात् । कृत्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अकर्तीत् । अकर्तिष्टाम् । अकर्तिषुः ॥ 10. लृङ् । अकर्तिष्यत्-अकर्त्स्यत् ॥

[३०९] कॄ = विक्षेपे । सक० । सेट् । पर० । to pour out ; to scatter. सार्वधातुके किरति इत्यादि ।

5. लिट् । प्र० चकार । चकरतुः । चकरुः ॥ म० चकरिथ । चकरथुः । चकर ॥ उ० चकार--चकर । चकरिव । चकरिम ॥ 6. लुट् । करिता–करीता ॥ 7. लृट् । करिष्यति–करीष्यति ॥ 8. आशी० । कीर्यात् ।

कीर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अकारीत् । अकारिष्टाम् । अकारिषुः ॥ 10. लृङ् । अकरिष्यत्–अकरीष्यत् ॥

[३१०] गॄ = निगरणे । सक० । सेट् । पर० । to swallow; to devour; to emit.

1. लट् । गिरति–गिलति ॥ 2. लोट् । गिरतु–गिलतु ॥ 3. लङ् । अगिरत्--अगिलत् ॥ 4. विधि० । गिरेत्–गिलेत् ॥

5. लिट् । प्र० जगार । जगरतुः । जगरुः ॥ म० जगरिथ । जगरथुः । जगर ॥ उ० जगार--जगर । जगरिव । जगरिम । पक्षे–जगाल । जगलतुः । इत्यादि । 6. लुट् । गरिता--गरीता; गलिता–गलीता ॥ 7. लृट् । गरिष्यति–गरीष्यति; गलिष्यति–गलीष्यति ॥ 8. आशी० । गीर्यात् । गीर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अगारीत्–अगालीत् ॥ 10. लृङ् । अगरिष्यत्--अगरीष्यत् ॥ अगलिष्यत्--अगलीष्यत् ॥

[३११] क्षि = निवासगत्योः । अक० । अनि० । पर० । to dwell.

1. लट् । क्षियति ॥ 2. लोट् । क्षियतु ॥ 3. लङ् । अक्षियत् ॥ 4. विधि० । क्षियेत् ॥ आर्धधातुके क्षि (८६). धातुवत् ॥

[३१२] धि = धारणे । सक० । अनि० । पर० । to have;

to hold. सर्वं क्षि (३११) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० दिधाय । दिध्यतुः । दिध्युः ॥ म० दिधयिथ–दिधेथ । दिध्यथुः । दिध्य ॥ उ० दिधाय--दिधय । दिध्यिव । दिध्यिम ॥

३१३] षू (सू) = प्रेरणे । सक० । सेट् । पर० । to excite; to impel.

1. लट् । सुवति ॥ 2. लोट् । सुवतु ॥ 3. लङ् । असुवत् ॥ 4. विधि० । सुवेत् ॥

5. लिट् । प्र० सुषाव । सुषुवतुः । सुषुवुः ॥ म० सुषविथ । सुषुवथुः । सुषुव ॥ उ० सुषाव--सुषव । सुषुविव । सुषुविम ॥ 6. लुट् । प्र० सविता ॥ म० सवितासि ॥ 7. लृट् । सविष्यति ॥ आशी० । सूयात् । सूयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. असावीत् । असाविष्टाम् । असाविषुः ॥ 10. लृङ् । असविष्यत् ॥

तुदादावात्मनेपदिनः ।

३१४] दृङ् = आदरे । सक० । अनि० । आत्म० । प्रायेणायमाङ्पूर्वः । to regard.

1. लट् । प्र० आद्रियते ॥ म० आद्रियसे ॥ उ० आद्रिये ॥ 2. लोट् । प्र० आद्रियताम् ॥ म० आद्रियस्व ॥

उ० आद्रियै ॥ 3. लङ् । प्र० आद्रियत ॥ म० आद्रियथाः । उ० आद्रिये । आद्रियावहि । आद्रियामहि ॥ 4. विधि० प्र० । आद्रियेत । आद्रियेयाताम् । आद्रियेरन् ॥ म० आद्रियेथाः । आद्रियेयाथाम् । आद्रियेध्वम् ॥

5. लिट् । प्र० आदद्रे । आदद्राते । आदद्रिरे ॥ म० आदद्रिषे । आदद्राथे । आदद्रिढ्वे ॥ उ० आदद्रे । आदद्रिवहे । आदद्रिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० आदर्ता ॥ म० आदर्तासे ॥ उ० आदर्ताहे ॥ 7. लृट् । आदरिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० आदृषीष्ट । आदृषीयास्ताम् । आदृषीरन् ॥ म० आदृषीष्ठाः । आदृषीयास्थाम् । आदृषीढ्वम् ॥ उ० आदृषीय । आदृषीवहि । आदृषीमहि ॥ 9. लुङ् । X. प्र० आदृत । आदृषाताम् । आदृषत ॥ म० आदृथाः । आदृषाथाम् । आदृढ्वम् । उ० आदृषि । आदृष्वहि । आदृष्महि ॥ 10. लृङ् । आदरिष्यत ॥

[३१५] मृङ् = प्राणत्यागे । अक० । अनि० । आत्म० । to die; to perish.

1. लट् । प्र० म्रियते । म्रियेते । म्रियन्ते ॥ म० म्रियसे ॥ उ० म्रिये ॥ 2. लोट् । प्र० म्रियताम् ॥ म० म्रियस्व ॥ उ० म्रियै ॥ 3. लङ् । प्र० अम्रियत ॥ म० अम्रियथाः ॥ उ० अम्रिये । अम्रियावहि । अम्रियामहि ॥

4. **विधि०** । **प्र०** म्रियेत । म्रियेयाताम् । म्रियेरन् ॥ **म०** म्रियेथाः । **उ०** म्रियेय ॥

लिट्--लुट्--लृट्--लृङ् इत्येतेषु लकारेष्वयं परस्मैपदी ।

5. **लिट्** । **प्र०** ममार । मम्रतुः । मम्रुः ॥ **म०** ममर्थ । मम्रथुः । मम्र ॥ **उ०** ममार--ममर । मम्रिव । मम्रिम ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** मर्ता ॥ **म०** मर्तासि ॥ **उ०** मर्तास्मि ॥ 7. **लृट्** । मरिष्यति ॥ 8. **आशी०** । **प्र०** मृषीष्ट ॥ **म०** मृषीढ्वम् ॥ 9. **लुङ्** । X. अमृत । अमृषाताम् । अमृषत ॥ **म०** अमृथाः । अमृषाथाम् । अमृढ्वम् ॥ **उ०** अमृषि ॥ 10. **लृङ्** । अमरिष्यत् ॥

[३१६] **जुषी** (जुष्) = प्रीतिसेवनयोः । सक० । सेट् । आत्म० । to like ; to enjoy. सार्वधातुके जुषते इत्यादि ॥

5. **लिट्** । **प्र०** जुजुषे । जुजुषाते । जुजुषिरे ॥ **म०** जुजुषिषे । जुजुषाथे । जुजुषिध्वे ॥ **उ०** जुजुषे । जुजुषिवहे । जुजुषिमहे ॥ 6. **लुट्** । जोषिता ॥ 7. **लृट्** । जोषिष्यते ॥ 8. **आशी०** । जोषिषीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । XI. अजोषिष्ट ॥ 10. **लृङ्** । अजोषिष्यत ॥

[३१७] **क्षिप** = प्रेरणे । सक० । अनि० । उभ० । to throw.

परस्मैपदे—1. **लट्** । क्षिपति ॥ 2. **लोट्** । क्षिपतु ॥ 3. **लङ्** । अक्षिपत् ॥ 4. **विधि०** । क्षिपेत् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** चिक्षेप । चिक्षिपतुः । चिक्षिपुः ॥ **म०** चिक्षेपिथ । चिक्षिपथुः । चिक्षिप ॥ **उ०** चिक्षेप । चिक्षिपिव । चिक्षिपिम ॥ 6. **लुट्** । क्षेप्ता ॥ 7. **लृट्** । क्षेप्स्यति ॥ 8. **आशी०** । क्षिप्यात् । क्षिप्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VI. **प्र०** अक्षैप्सीत् । अक्षैप्ताम् । अक्षैप्सुः । **म०** अक्षैप्सीः । अक्षैप्तम् । अक्षैप्त ॥ **उ०** अक्षैप्सम् । अक्षैप्स्व । अक्षैप्स्म ॥ 10. **लृङ्** । अक्षेप्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । क्षिपते ॥ 2. **लोट्** । क्षिपताम् ॥ 3. **लङ्** । अक्षिपत ॥ 4. **विधि०** । क्षिपेत ॥

5. **लिट्** । **प्र०** चिक्षिपे । चिक्षिपाते । चिक्षिपिरे ॥ **म०** चिक्षिपिषे । चिक्षिपाथे । चिक्षिपिध्वे ॥ **उ०** चिक्षिपे । चिक्षिपिवहे । चिक्षिपिमहे ॥ 6. **लुट्** । क्षेप्ता ॥ क्षेप्तासे ॥ 7. **लृट्** । क्षेप्स्यते ॥ 8. **आशी०** । क्षिप्सीष्ट । क्षिप्सीयास्ताम् । क्षिप्सीरन् ॥ 9. **लुङ्** । X. **प्र०** अक्षिप्त । अक्षिप्साताम् । अक्षिप्सत ॥ **म०** अक्षिब्ध्वम् ॥ 10. **लृङ्** । अक्षेप्स्यत ॥

[३१८] दिश = अतिसर्जने (दाने) । सक० । अनि० । उभ० । to grant ; allow.

परस्मैपदे—क्षिप (३१७) धातुवत् । 1. **लुङ्** । V. अदिक्षत् । अदिक्षताम् । अदिक्षन् ॥

आत्मनेपदे—क्षिप (३१७) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । XII. अदिक्षत । अदिक्षाताम् । अदिक्षन्त ॥

[३१९] **षिच** (सिञ्च्) = क्षरणे । सक० । अनि० । उभ० । to sprinkle. **परस्मैपदे**—1. लट् । सिञ्चति ॥ 2. लोट् । सिञ्चतु ॥ 3. लङ् । असिञ्चत् ॥ 4. विधि० सिञ्चेत् ॥

5. लिट् । प्र० सिषेच । सिषिचतुः । सिषिचुः ॥ म० सिषेचिथ । सिषिचथुः । सिषिच ॥ उ० सिषेच । सिषिचिव । सिषिचिम ॥ 6. लुट् । सेक्ता ॥ सेक्तासि ॥ 7. लृट् । सेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । सिच्यात् । सिच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. असिचत् । असिचताम् । असिचन् ॥ 10. लृङ् । असेक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । सिञ्चते ॥ 2. लोट् । सिञ्चताम् ॥ 3. लङ् । असिञ्चत ॥ 4. विधि० । सिञ्चेत ॥

5. लिट् । प्र० सिषिचे । सिषिचाते । सिषिचिरे ॥ म० सिषिचिषे । सिषिचाथे । सिषिचिध्वे ॥ उ० सिषिचे । सिषिचिवहे । सिषिचिमहे ॥ 6. लुट् । सेक्ता ॥ सेक्तासे ॥ 7. लृट् । सेक्ष्यते ॥ 8. आशी० । सिक्षीष्ट । सिक्षीयास्ताम् । सिक्षीरन् ॥ 9. लुङ् । VIII. असिचत । असिचेताम् । असिचन्त ॥ पक्षे—X. असिक्त । असिक्षाताम् । असिक्षत ॥ 10. लृङ् । असेक्ष्यत ॥

[३२०] **लिप** = उपदेहे । सक० । अनि० । उभ० । to anoint; to cover. **षिच** (३१९) धातुवत् ॥

परस्मैपदे—5. **लिट्** । लिलेप । लिलिपतुः । लिलिपुः ॥ 9. **लुङ्** । II. अलिपत् । अलिपताम् । अलिपन् ॥

आत्मनेपदे—5. **लिट्** । लिलिपे । लिलिपाते । लिलिपिरे ॥ 9. **लुङ्** । VIII. अलिप्त । अलिप्साताम् । अलिप्सत ॥ **पक्षे**—अलिपत । अलिपेताम् । अलिपन्त ॥

[३२१] **लुपॢ** (लुम्प्) = छेदने । सक० । अनि० । उभ० । **षिच** (३१९) धातुवत् ॥

परस्मैपदे—1. **लट्** । लुंपति ॥ 5. **लिट्** । लुलोप । लुलुपतुः । लुलुपुः ॥ 9. **लुङ्** । II. अलुपत् । अलुपताम् । अलुपन् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । लुंपते । 5. **लिट्** । लुलुपे । लुलुपाते । लुलुपिरे ॥ 9. **लुङ्** । X. अलुप्त । अलुप्साताम् । अलुप्सत ॥

[३२२] **मुचॢ** (मुञ्च्) = मोक्षणे । सक० । अनि० । उभ० । to let loose; to leave; to abandon. **षिच** (३१९) धातुवत् ॥

1. **लट्** । मुञ्चति-ते ॥ 5. **लिट्** । मुमोच-मुमुचे ॥ 9. **लुङ्** । II. अमुचत्-X. अमुक्त ॥

[३२३] **भ्रस्ज** (भृज्ज्) = पाके । सक० । अनि० । उभ० ॥

परस्मैपदे—1. **लट्** । भृज्जति ॥ 2. **लोट्** । भृज्जतु ॥

3. लङ् । अभृज्जत् ॥ 4. विधि० । भृज्जेत् ॥

5. लिट् । प्र० बभर्ज । बभर्जतुः ॥ बभर्जुः ॥ म० बभर्जिथ--बभर्ष्ठ । बभर्जथुः । बभर्ज ॥ उ० बभर्ज । बभर्जिव । बभर्जिम ॥ रमागमाभावपक्षे-प्र० बभ्रज्ज । बभ्रज्जतुः । बभ्रज्जुः ॥ म० बभ्रज्जिथ--बभ्रष्ठ । बभ्रज्जथुः । बभ्रज्ज ॥ उ० बभ्रज्ज । बभ्रज्जिव । बभ्रज्जिम ॥ 6. लुट् । भ्रष्टा--भर्ष्टा ॥ 7. लृट् । भ्रक्ष्यति--भर्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । भृज्ज्यात् ॥ भृज्ज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अभ्राक्षीत् । अभ्राष्टाम् । अभ्राक्षुः ॥ रमागमाभावपक्षे-अभार्क्षीत् । अभार्ष्टाम् । अभार्क्षुः । इत्यादि ॥ 10. लृङ् । अभ्रक्ष्यत्--अभर्क्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । भृज्जते । 2. लोट् । भृज्जताम् ॥ 3. लङ् । अभृज्जत ॥ 4. विधि० । भृज्जेत । भृज्जेयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० बभर्जे । बभर्जाते । बभर्जिरे ॥ म० बभर्जिषे । बभर्जाथे । बभर्जिध्वे ॥ उ० बभर्जे । बभर्जिवहे । बभर्जिमहे ॥

रमागमाभावपक्षे—प्र० बभ्रज्जे । बभ्रज्जाते । बभ्रज्जिरे ॥ म० बभ्रज्जिषे । बभ्रज्जाथे । बभ्रज्जिध्वे ॥ उ० बभ्रज्जे । बभ्रज्जिवहे । बभ्रज्जिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० भ्रष्टा–

भर्ष्टा ॥ म० भ्रष्टासे–भर्ष्टासे ॥ 7. लृट् । भ्रक्ष्यते–भर्क्ष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० भ्रक्षीष्ट–भर्क्षीष्ट । भ्रक्षीयास्ताम्--भर्क्षीयास्ताम् ॥ म० भ्रक्षीध्वम्--भर्क्षीध्वम् ॥ 9. लुङ् । X. अभ्रष्ट । अभ्रक्षाताम् । अभ्रक्षत ॥ पक्षे—अभर्ष्ट । अभर्क्षाताम् । अभर्क्षत ॥ 10. लृङ् । अभ्रक्ष्यत--अभर्क्ष्यत ॥

[३२४] षस्ज (सस्ज्--सज्ज्) = गतौ । सक० । सेट् । उभ० । to go ; to become ready.

1. लट् । सज्जति--ते ॥ 2. लोट् । सज्जतु--सज्जतात् । 3. लङ् । असज्जत्--त ॥ 4. विधि० । सज्जेत्--त ॥

5. लिट् । परस्मै०–प्र० ससज्ज । ससज्जतुः । ससज्जुः ॥ म० ससज्जिथ । ससज्जथुः । ससज्ज ॥ उ० ससज्ज । ससज्जिव । ससज्जिम ॥ आत्म०–प्र० ससज्जे । ससज्जाते । ससज्जिरे ॥ म० ससज्जिषे । ससज्जाथे । ससज्जिध्वे ॥ उ० ससज्जे । ससज्जिवहे । ससज्जिमहे ॥ 6. लुट् । सज्जिता ॥ 7. लृट् । सज्जिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । परस्मै०--सज्ज्यात् । सज्ज्यास्ताम् । सज्ज्यासुः । आत्म०--सज्जिषीष्ट । सज्जिषीयास्ताम् । सज्जिषीरन् ॥ 9. लुङ् । असज्जीत्--असज्जिष्ट ॥

इति तुदादयः ॥ ६ ॥

श्रीशार्ङ्गपाणये नमः ।

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

रुधादयः ॥ ७ ॥

तत्र परस्मैपदिनः ।

[३२५] शिषॢ (शिष्) = विशेषणे । सक० । अनि० । पर० ।
प्रायेणायं विपूर्वः । to distinguish from others.

1. लट् । प्र० शिनष्टि । शिंष्टः । शिंषन्ति ॥ म० शिनक्षि । शिंष्ठः । शिंष्ठ ॥ उ० शिनष्मि । शिंष्वः । शिंष्मः ॥ 2. लोट् । प्र० शिनष्टु--शिंष्टात् । शिंष्टाम् । शिंषन्तु ॥ म० शिण्ढि--शिंष्टात् । शिंष्टम् । शिंष्ट ॥ उ० शिनषाणि ॥ शिनषाव । शिनषाम ॥ 3. लङ् । प्र० अशिनट्--ड् । अशिंष्टाम् । अशिंषन् ॥ म० अशिनट्--ड् । अशिंष्टम् । अशिंष्ट ॥ उ० अशिनषम् । अशिंष्व । अशिंष्म ॥ 4. विधि० । प्र० शिंष्यात् । शिंष्याताम् । शिंष्युः ॥ म० शिंष्याः । शिंष्यातम् । शिंष्यात ॥ उ० शिंष्याम् । शिंष्याव । शिंष्याम ॥

5. लिट् । प्र० शिशेष । शिशिषतुः । शिशिषुः ॥ म० शिशेषिथ । शिशिषथुः । शिशिष ॥ उ० शिशेष । शिशिषिव । शिशिषिम ॥ 6. लुट् । प्र० शेष्टा । शेष्टारौ । शेष्टारः ॥ म० शेष्टासि । शेष्टास्थः । शेष्टास्थ । उ० शेष्टास्मि । शेष्टास्वः । शेष्टास्मः ॥ 7. लृट् । प्र० शेक्ष्यति । शेक्ष्यतः । शेक्ष्यन्ति ॥ म० शेक्ष्यसि । शेक्ष्यथः । शेक्ष्यथ ॥ उ० शेक्ष्यामि । शेक्ष्यावः । शेक्ष्यामः 8. आशी० । प्र० शिष्यात् । शिष्यास्ताम् । शिष्यासुः ॥ म० शिष्याः । शिष्यास्तम् । शिष्यास्त ॥ उ० शिष्यासम् । शिष्यास्व । शिष्यास्म ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अशिषत् । अशिषताम् । अशिषन् ॥ म० अशिषः । अशिषतम् । अशिषत ॥ उ० अशिषम् । अशिषाव । अशिषाम ॥ 10. लृङ् । प्र० अशेक्ष्यत् । अशेक्ष्यताम् । अशेक्ष्यन् ॥ म० अशेक्ष्यः । अशेक्ष्यतम् । अशेक्ष्यत ॥ उ० अशेक्ष्यम् । अशेक्ष्याव । अशेक्ष्याम ॥

[३२६] पिष्लृ = संचूर्णने । सक० । अनि० । पर० । to grind ; to hurt. शिष्लृ (३२५) धातुवत् ॥

[३२७] भञ्जो (भञ्ज्) आमर्दने । सक० । अनि० । पर० । to split ; to break ; to disappoint.

1. लट् । प्र० भनक्ति । भङ्क्तः । भञ्जन्ति ॥ म० भनक्षि । भङ्क्थः । भङ्क्थ ॥ उ० भनज्मि । भञ्ज्वः ।

भञ्ज्मः ॥ 2. लोट् । प्र० भनक्तु--भङ्क्तात् । भङ्क्ताम् । भञ्जन्तु ॥ म० भङ्ग्धि--भङ्क्तात् । भङ्क्तम् । भङ्क्त ॥ उ० भनजानि । भनजाव । भनजाम ॥ 3. लङ् । प्र० अभनक्--ग् । अभङ्क्ताम् । अभञ्जन् ॥ म० अभनक्--ग् । अभङ्क्तम् । अभङ्क्त ॥ उ० अभनजम् । अभञ्ज्व । अभञ्ज्म ॥ 4. विधि० । प्र० भञ्ज्यात् । भञ्ज्याताम् । भञ्ज्युः ॥ म० भञ्ज्याः । भञ्ज्यातम् । भञ्ज्यात ॥ उ० भञ्ज्याम् । भञ्ज्याव । भञ्ज्याम ॥

5. लिट् । प्र० बभञ्ज । बभञ्जतुः । बभञ्जुः ॥ म० बभञ्जिथ--बभङ्क्थ । बभञ्जथुः । बभञ्ज ॥ उ० बभञ्ज । बभञ्जिव । बभञ्जिम ॥ 6. लुट् । प्र० भङ्क्ता ॥ म० भङ्क्तासि ॥ उ० भङ्क्तास्मि ॥ 7. लृट् । भङ्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । भज्यात् । भज्यास्ताम् । भज्यासुः ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अभाङ्क्षीत् । अभाङ्क्ताम् । अभाङ्क्षुः ॥ म० अभाङ्क्षीः । अभाङ्क्तम् । अभाङ्क्त ॥ उ० अभाङ्क्षम् । अभाङ्क्ष्व । अभाङ्क्ष्म ॥ 10. लृङ् । अभङ्क्ष्यत् ॥

[३२८] **भुज** = पालनाभ्यवहारयोः । सक० । अनिट् । पालनार्थे पर० । अभ्यवहारार्थे आत्म० । to protect; to eat; to consume; to enjoy.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० भुनक्ति । भुङ्क्तः । भुञ्जन्ति ॥ म० भुनक्षि ॥ उ० भुनज्मि । भुञ्ज्वः । 2. **लोट्** । प्र० भुनक्तु--भुङ्क्तात् । भुङ्क्ताम् ॥ म० भुङ्ग्धि--भुङ्क्तात् । भुङ्क्तम् ॥ उ० भुनजानि ॥ 3. लङ् । प्र० अभुनक्--ग् । अभुङ्क्ताम् ॥ म० अभुनक्—ग् । अभुङ्क्तम् ॥ उ० अभुनजम् । अभुञ्ज्व । अभुञ्ज्म ॥ 4. **विधि०** । भुञ्ज्यात् । भुञ्ज्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० बुभोज । बुभुजतुः ॥ म० बुभोजिथ । बुभुजथुः । बुभुच ॥ उ० बुभोज । बुभुजिव । बुभुजिम ॥ 6. लुट् । प्र० भोक्ता ॥ म० भोक्तासि ॥ 7. लृट् । भोक्ष्यति ॥ 8. **आशी०** । भुज्यात् । भुज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अभौक्षीत् । अभौक्ताम् । अभौक्षुः ॥ 10. लृङ् । अभोक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । भुङ्क्ते । भुञ्जाते । भुञ्जते ॥ 2. लोट् । भुङ्क्ताम् । भुञ्जाताम् । भुञ्जताम् ॥ 3. लङ् । अभुङ्क्त । अभुञ्जाताम् । अभुञ्जत ॥ 4. **विधि०** । भुञ्जीत । भुञ्जीयाताम् । भुञ्जीरन् ॥

5. लिट् । बुभुजे । बुभुजाते । बुभुजिरे ॥ 6. लुट् । प्र० भोक्ता ॥ म० भोक्तासे ॥ उ० भोक्ताहे ॥ 7. लृट् । भोक्ष्यते ॥ 8. **आशी०** । भुक्षीष्ट ॥ 9. लुङ् ।

X. अभुक्त। अभुक्षाताम्। अभुक्षत ॥ 10. लृङ्। अमोक्ष्यत ॥

[३२९] **हिसि** (हिंस्) = हिंसायाम्। सक०। सेट्। पर०। to kill.

1. **लट्।** **प्र०** हिनस्ति। हिंस्तः। हिंसन्ति ॥ **म०** हिनस्सि। हिंस्थः। हिंस्थ ॥ उ० हिनस्मि। हिंस्वः। हिंस्मः ॥ 2. **लोट्।** **प्र०** हिनस्तु-हिंस्तात्। हिंस्ताम्। हिंसन्तु ॥ **म०** हिन्धि--हिंस्तात्। हिंस्तम्। हिंस्त ॥ **उ०** हिनसानि। हिनसाव। हिनसाम ॥ 3. **लङ्।** **प्र०**। अहिनद्--त्। अहिंस्ताम्। अहिंसन् ॥ **म०** अहिनद्--त्-नः। अहिंस्तम्। अहिस्त ॥ **उ०** अहिनसम्। अहिंस्व। अहिंस्म ॥ 4. **विधि०**। हिंस्यात्। हिंस्याताम्। :॥

5. **लिट्।** **प्र०** जिहिंस। जिहिंसतुः। जिहिंसुः ॥ **म०** जिहिंसिथ। जिहिंसथुः। जिहिंस ॥ उ० जिहिंस। जिहिंसिव। जिहिंसिम ॥ 6. **लुट्।** हिंसिता ॥ 7. **लृट्।** हिंसिष्यति ॥ 8. **आशी०।** हिंस्यात्। हिंस्यास्ताम्। हिंस्यासुः ॥ 9. **लुङ्।** VII. **प्र०** अहिंसीत्। अहिंसिष्टाम्। अहिंसिषुः ॥ **म०** अहिंसीः। अहिंसिष्टम्। अहिंसिष्ट ॥

उ० अहिंसिषम् । अहिंसिष्व । अहिंसिष्म ॥ 10. लृङ् । अहिंसिष्यत् ॥

[३३०] तृह = हिंसायाम् । सक० । सेट् । पर० ।
to kill ; to hurt.

1. लट् । प्र० तृणेढि । तृण्ढः । तृंहन्ति ॥ म० तृणेक्षि । तृण्ढः । तृण्ढ ॥ उ० तृणेह्मि । तृंह्वः । तृंह्मः ॥ 2. लोट् । प्र० तृणेढु--तृण्ढात् । तृण्ढाम् । तृंहन्तु ॥ म० तृण्ढि—तृण्ढात् । तृण्ढम् । तृण्ढ ॥ उ० तृणहानि । तृणहाव । तृणहाम ॥ 3. लङ् । प्र० अतृणेट्--ड् । अतृण्ढाम् । अतृंहन् ॥ म० अतृणेट्--ड् । अतृण्ढम् । अतृण्ढ ॥ अतृणहम् । अतृंह्व । अतृंह्म ॥ 4. विधि० । तृंह्यात् । तृंह्याताम् । तृंह्युः ॥

5. लिट् । प्र० ततर्ह । ततृहतुः । ततृहुः ॥ म० ततर्हिथ । ततृहथुः । ततृह ॥ उ० ततर्ह ततृहिव । ततृहिम ॥ 6. लुट् । तर्हिता ॥ 7. लृट् । तर्हिष्यति ॥ 8. आशी० । तृह्यात् । तृह्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अतर्हीत् । अतर्हिष्टाम् । अतर्हिषुः ॥ 10. लृङ् । अतर्हिष्यत् ॥

[३३१] अञ्जू (अञ्ज्) = व्यक्तिम्रक्षण•कान्ति गतिषु । सक० ।

to shine; to kindle. सार्वधातुके खिद् (३३२) धातुवत् ॥ 3. लङ् । प्र० ऐन्ध । ऐन्धाताम् । ऐन्धत ॥ म० ऐन्धाः । ऐन्धाथाम् । ऐन्ध्वम् ॥ उ० ऐन्धि । ऐन्ध्वहि । ऐन्ध्महि ॥

5. लिट् । प्र० इन्धांचक्रे—इन्धांबभूव--इन्धामास ॥ 9. लुङ् । XI. ऐन्धिष्ट । ऐन्धिषाताम् । ऐन्धिषत ॥

अथोभयपदिनः ।

[३३५] रुधिर् (रुध्) = आवरणे । द्विक० । अनि० । उभ० । to obstruct; to prevent; to besiege.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० रुणद्धि । रुन्धः । रुन्धन्ति ॥ म० रुणत्सि । रुन्धः । रुन्ध । उ० रुणध्मि । रुन्ध्वः । रुन्ध्मः ॥ 2. लोट् । प्र० रुणद्धु--रुन्धात् । रुन्धाम् । रुन्धन्तु ॥ म० रुन्धि—रुन्धात् । रुन्धम् । रुन्ध ॥ उ० रुणधानि । रुणधाव । रुणधाम ॥ 3. लङ् । प्र० अरुणत्—द् । अरुन्धाम् । अरुन्धन् ॥ म० अरुणः--त्—द् । अरुन्धम् । अरुन्ध ॥ उ० अरुणधम् । अरुन्ध्व । अरुन्ध्म ॥ 4. विधि० । प्र० रुन्ध्यात् । रुन्ध्याताम् । रुन्ध्युः ॥ म० रुन्ध्याः । रुन्ध्यातम् । रुन्ध्यात ॥ उ० रुन्ध्याम् । रुन्ध्याव । रुन्ध्याम ॥

5. लिट् । प्र० रुरोध । रुरुधतुः । रुरुधुः ॥ म०

रुरोधिथ । रुरुधथुः । रुरुध ॥ उ० रुरोध । रुरुधिव । रुरुधिम ॥ 6. लुट् । रोद्धा ॥ 7. लृट् । रोत्स्यति ॥ 8. आशी० । रुध्यात् । रुध्यास्ताम् । रुध्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अरुधत् । अरुधताम् । अरुधन् ॥ म० अरुधः । अरुधतम् । अरुधत ॥ उ० अरुधम् । अरुधाव । अरुधाम ॥ पक्षे--VI. प्र० अरौत्सीत् । अरौद्धाम् । अरौत्सुः ॥ म० अरौत्सीः । अरौद्धम् । अरौद्ध ॥ उ० अरौत्सम् । अरौत्स्व । अरौत्स्म ॥ 10. लृङ् । अरोत्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० रुन्धे । रुन्धाते । रुन्धते ॥ म० रुन्त्से । रुन्धाथे । रुन्ध्वे ॥ उ० रुन्धे । रुन्ध्वहे । रुन्ध्महे ॥ 2. लोट् । प्र० रुन्धाम् । रुन्धाताम् । रुन्धताम् ॥ म० रुन्त्स्व । रुन्धाथाम् । रुन्ध्वम् ॥ उ० रुणधै । रुणधावहै । रुणधामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अरुन्ध । अरुन्धाताम् । अरुन्धत ॥ म० अरुन्धाः । अरुन्धाथाम् । अरुन्ध्वम् ॥ उ० अरुन्धि । अरुन्ध्वहि । अरुन्ध्महि ॥ 4. विधि० । प्र० रुन्धीत । रुन्धीयाताम् । रुन्धीरन् ॥ म० रुन्धीथाः । रुन्धीयाथाम् । रुन्धीध्वम् ॥ उ० रुन्धीय । रुन्धीवहि । रुन्धीमहि ॥

5. लिट् । प्र० रुरुधे । रुरुधाते । रुरुधिरे ॥ म० रुरुधिषे । रुरुधाथे । रुरुधिध्वे ॥ उ० रुरुधे । रुरुधिवहे ।

वेट् । पर० । to make clear; to anoint; to decorate; to go.

1. लट् । प्र० अनक्ति । अङ्क्तः । अञ्जन्ति ॥ म० अनक्षि । अङ्क्थः । अङ्क्थ ॥ उ० अनज्मि । अञ्ज्वः । अञ्ज्मः ॥ 2. लोट् । प्र० अनक्तु--अङ्क्तात् । अङ्क्ताम् । अञ्जन्तु ॥ म० अङ्ग्धि--अङ्क्तात् । अङ्क्तम् । अङ्क्त ॥ उ० अनजानि । अनजाव । अनजाम । 3. लङ् । प्र० आनक् । आङ्क्ताम् । आञ्जन् ॥ म० आनक्--ग् । आङ्क्तम् । आङ्क्त ॥ उ० आनजम् । आञ्ज्व । आञ्ज्म ॥ 4. विधि० । अञ्ज्यात् । अञ्ज्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० आनञ्ज । आनञ्जतुः । आनञ्जुः ॥ म० आनञ्जिथ--आनङ्क्थ । आनञ्जथुः । आनञ्ज ॥ उ० आनञ्ज । आनञ्जिव--आनञ्ज्व । आनञ्जिम--आनञ्ज्म ॥ 6. लुट् । अञ्जिता--अङ्क्ता ॥ 7. लृट् । अञ्जिष्यति--अङ्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । अज्यात् । अज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. आञ्जीत् । आञ्जिष्टाम् । आञ्जिषुः ॥ 10. लृङ् । आञ्जिष्यत्--आङ्क्ष्यत् ॥

अथात्मनेपदिनः ।

[३३२] खिद=दैन्ये ।। अक० । अनि० । आत्म० ।

to be distressed; to be displeased; to be offended.

1. लट् । प्र० खिन्ते । खिन्दाते । खिन्दते ॥ म० खिन्त्से । खिन्दाथे । खिन्ध्वे ॥ उ० खिन्दे । खिन्द्वहे । खिन्द्महे ॥ 2. लोट् । प्र० खिन्ताम् । खिन्दाताम् । खिन्दताम् ॥ म० खिन्त्स्व । खिन्दाथाम् । खिन्ध्वम् ॥ उ० खिनदै । खिनदावहै । खिनदामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अखिन्त । अखिन्दाताम् । अखिन्दत ॥ म० अखिन्थाः । अखिन्दाथाम् । अखिन्ध्वम् ॥ उ० अखिन्दि । अखिन्द्वहि । अखिन्द्महि ॥ 4. विधि० । खिन्दीत । खिन्दीयाताम् । खिन्दीरन् ॥

5. लिट् । प्र० चिखिदे । चिखिदाते । चिखिदिरे ॥ म० चिखिदिषे । चिखिदाथे । चिखिदिध्वे ॥ उ० चिखिदे । चिखिदिवहे । चिखिदिमहे ॥ 6. लुट् । खेत्ता ॥ 7. लृट् । खेत्स्यते ॥ 8. आशी० । खित्सीष्ट । खित्सीयास्ताम् । खित्सीरन् ॥ 9. लुङ् । X. अखित्त । अखित्साताम् । अखित्सत ॥ 10. लृङ् । अखेत्स्यत ॥

[३३३] विद् = विचारणे । सक० । अनि० । आत्म० to discuss; to consider. खिद् (३३२) धातुवत् ॥

[३३४] ञि इन्धी (इन्ध्) = दीप्तौ । अक० । सेट् । आत्म० ।

to shine; to kindle. सार्वधातुके खिद् (३३२) धातुवत्॥ 3. लङ्। प्र० ऐन्ध। ऐन्धाताम्। ऐन्धत॥ म० ऐन्धाः। ऐन्धाथाम्। ऐन्ध्वम्॥ उ० ऐन्धि। ऐन्ध्वहि। ऐन्ध्महि॥

5. लिट्। प्र० इन्धांचक्रे--इन्धांबभूव--इन्धामास॥ 9. लुङ्। XI. ऐन्धिष्ट। ऐन्धिषाताम्। ऐन्धिषत॥

अथोभयपदिनः।

[३३५] रुधिर् (रुध्) = आवरणे। द्विक०। अनि०। उभ०। to obstruct; to prevent; to besiege.

परस्मैपदे—1. लट्। प्र० रुणद्धि। रुन्धः। रुन्धन्ति॥ म० रुणत्सि। रुन्धः। रुन्ध। उ० रुणध्मि। रुन्ध्वः। रुन्ध्मः॥ 2. लोट्। प्र० रुणद्धु--रुन्धात्। रुन्धाम्। रुन्धन्तु॥ म० रुन्धि--रुन्धात्। रुन्धम्। रुन्ध॥ उ० रुणधानि। रुणधाव। रुणधाम॥ 3. लङ्। प्र० अरुणत्--द्। अरुन्धाम्। अरुन्धन्॥ म० अरुणः--त्--द्। अरुन्धम्। अरुन्ध॥ उ० अरुणधम्। अरुन्ध्व। अरुन्ध्म॥ 4. विधि०। प्र० रुन्ध्यात्। रुन्ध्याताम्। रुन्ध्युः॥ म० रुन्ध्याः। रुन्ध्यातम्। रुन्ध्यात॥ उ० रुन्ध्याम्। रुन्ध्याव। रुन्ध्याम॥

5. लिट्। प्र० रुरोध। रुरुधतुः। रुरुधुः॥ म०

रुरोधिथ । रुरुधथुः । रुरुध ॥ उ० रुरोध । रुरुधिव । रुरुधिम ॥ 6. लुट् । रोद्धा ॥ 7. लृट् । रोत्स्यति ॥ 8. आशी० । रुध्यात् । रुध्यास्ताम् । रुध्यासुः ॥ 9. लुङ् । II. प्र० अरुधत् । अरुधताम् । अरुधन् ॥ म० अरुधः । अरुधतम् । अरुधत ॥ उ० अरुधम् । अरुधाव । अरुधाम ॥ पक्षे--VI. प्र० अरौत्सीत् । अरौद्धाम् । अरौत्सुः ॥ म० अरौत्सीः । अरौद्धम् । अरौद्ध ॥ उ० अरौत्सम् । अरौत्स्व । अरौत्स्म ॥ 10. लृङ् । अरोत्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० रुन्धे । रुन्धाते । रुन्धते ॥ म० रुन्त्से । रुन्धाथे । रुन्ध्वे ॥ उ० रुन्धे । रुन्ध्वहे । रुन्ध्महे ॥ 2. लोट् । प्र० रुन्धाम् । रुन्धाताम् । रुन्धताम् ॥ म० रुन्त्स्व । रुन्धाथाम् । रुन्ध्वम् ॥ उ० रुणधै । रुणधावहै । रुणधामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अरुन्ध । अरुन्धाताम् । अरुन्धत ॥ म० अरुन्धाः । अरुन्धाथाम् । अरुन्ध्वम् ॥ उ० अरुन्धि । अरुन्ध्वहि । अरुन्ध्महि ॥ 4. विधि० । प्र० रुन्धीत । रुन्धीयाताम् । रुन्धीरन् ॥ म० रुन्धीथाः । रुन्धीयाथाम् । रुन्धीध्वम् ॥ उ० रुन्धीय । रुन्धीवहि । रुन्धीमहि ॥

5. लिट् । प्र० रुरुधे । रुरुधाते । रुरुधिरे ॥ म० रुरुधिषे । रुरुधाथे । रुरुधिध्वे ॥ उ० रुरुधे । रुरुधिवहे ।

रुरुधिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० रोद्धा ॥ म० रोद्धासे ॥ उ० रोद्धाहे ॥ 7. लृट् । रोत्स्यते ॥ 8. आशी० । प्र० रुत्सीष्ट । रुत्सीयास्ताम् । रुत्सीरन् ॥ म० रुत्सीष्ठाः । रुत्सीयास्थाम् । रुत्सीध्वम् ॥ उ० रुत्सीय । रुत्सीवहि । रुत्सीमहि ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अरुद्ध । अरुत्साताम् । अरुत्सत ॥ म० अरुद्धाः । अरुत्साथाम् । अरुद्ध्वम् ॥ उ० अरुत्सि । अरुत्स्वहि । अरुत्स्महि ॥ 10. लृङ् । प्र० अरोत्स्यत ॥ म० अरोत्स्यथाः । उ० अरोत्स्ये । अरोत्स्यावहि ॥

[३३६] भिदिर् (भिद्) = विदारणे । सक० । अनि० । उभ० । to separate ; to split ; to break.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० भिनत्ति । भिन्तः । भिन्दन्ति ॥ म० भिनत्सि । भिन्थः । भिन्थ ॥ उ० भिनद्मि । भिन्द्वः । भिन्द्मः ॥ 2. लोट् । प्र० भिनत्तु–भिन्तात् । भिन्ताम् । भिन्दन्तु ॥ म० भिन्धि–भिन्तात् । भिन्तम् । भिन्त ॥ उ० भिनदानि । भिनदाव । भिनदाम ॥ 3. लङ् । प्र० अभिनत्–द् । अभिन्ताम् । अभिन्दन् ॥ म० अभिनः–अभिनत्–द् । अभिन्तम् । अभिन्त ॥ उ० अभिनदम् । अभिन्द्व । अभिन्द्म ॥ 4. विधि० । भिन्द्यात् । भिन्द्याताम् । भिन्द्युः ॥

5. लिट् । प्र० बिभेद । बिभिदतुः । बिभिदुः ॥ म० बिभेदिथ । बिभिदथुः । बिभिद ॥ उ० बिभेद । बिभिदिव । बिभिदिम ॥ 6. लुट् । भेत्ता ॥ 7. लृट् । भेत्स्यति ॥ 8. आशी० । भिद्यात् । भिद्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अभिदत् । अभिदताम् ॥ पक्षे—VI. अभैत्सीत् । अभैत्ताम् । अभैत्सुः ॥ 10. लृङ् । अभेत्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । भिन्ते ॥. 2. लोट् । प्र० भिन्ताम् । भिन्दाताम् । भिन्दताम् ॥ म० भिन्त्स्व ॥ उ० भिनदै ॥ 3. लङ् । अभिन्त । अभिन्दाताम् । अभिन्दत ॥ 4. विधि० । भिन्दीत । भिन्दीयाताम् । भिन्दीरन् ॥

5. लिट् । प्र० बिभिदे । बिभिदाते । बिभिदिरे ॥ म० बिभिदिषे । बिभिदाथे । बिभिदिध्वे ॥ उ० बिभिदे । बिभिदिवहे । बिभिदिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० भेत्ता ॥ म० प्र० भेत्तासे ॥ उ० भेत्ताहे ॥ 7. लृट् । भेत्स्यते ॥ 8. आशी० । भित्सीष्ट । भित्सीयास्ताम् । भित्सीरन् ॥ म० भित्सीष्ठाः ॥ उ० भित्सीय ॥ 9. लुङ् । X. अभित्त । अभित्साताम् । अभित्सत ॥ 10. लृङ् । अभेत्स्यत ॥

[३३७] युजिर् (युज्) = योगे । सक० । अनि० । उभ० । to unite ; to put ; to prepare.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० युनक्ति । युङ्क्तः ।

युञ्जन्ति॥ म० युनक्षि। युङ्क्थः। युङ्क्थ॥ उ० युनज्मि। युञ्ज्वः। युञ्ज्मः॥ 2. लोट्। प्र० युनक्तु–युङ्क्तात्। युङ्क्ताम्। युञ्जन्तु॥ म० युङ्ग्धि–युङ्क्तात्। युङ्क्तम्। युङ्क्त॥ उ० युनजानि। युनजाव। युनजाम॥ 3. लङ्। प्र० अयुनक्–ग्। अयुङ्क्ताम्। अयुञ्जन्॥ म० अयुनक्–ग्। अयुङ्क्तम्। अयुङ्क्त॥ उ० अयुनजम्। अयुञ्ज्व। अयुञ्ज्म॥ 4. विधि०। प्र० युञ्ज्यात्। युञ्ज्याताम्। युञ्ज्युः॥ म० युञ्ज्याः। युञ्ज्यातम्। युञ्ज्यात॥ उ० युञ्ज्याम्। युञ्ज्याव। युञ्ज्याम॥

5. लिट्। प्र० युयोज। युयुजतुः। युयुजुः॥ म० युयोजिथ। युयुजथुः। युयुज॥ उ० युयोज। युयुजिव। युयुजिम॥ 6. लुट्। योक्ता॥ 7. लृट्। योक्ष्यति॥ 8. आशी०। युज्यात्। युज्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। II. अयुजत्। अयुजताम्। अयुजन्॥ पक्षे–VI. अयौक्षीत्। अयौक्ताम्। अयौक्षुः॥ 10. लृङ्। अयोक्ष्यत्॥

आत्मनेपदे—1. लट्। प्र० युङ्क्ते। युञ्जाते। युञ्जते॥ म० युङ्क्षे। युञ्जाथे। युङ्ग्ध्वे॥ उ० युञ्जे। युञ्ज्वहे। युञ्ज्महे॥ 2. लोट्। प्र० युङ्क्ताम्। युञ्जाताम्। युञ्जताम्॥ म० युङ्क्ष्व। युञ्जाथाम्। युङ्ग्ध्वम्॥ उ० युनजै। युनजावहै। युनजामहै॥ 3. लङ्। प्र०

अयुङ्क्त । अयुञ्जाताम् । अयुञ्जत ॥ म० अयुङ्क्थाः । अयुञ्जाथाम् । अयुङ्ग्ध्वम् ॥ उ० अयुञ्जि । अयुञ्ज्वहि । अयुञ्ज्महि ॥ 4. **विधि०** । युञ्जीत । युञ्जीयाताम् । युञ्जीरन् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** युयुजे । युयुजाते । युयुजिरे ॥ **म०** युयुजिषे । युयुजाथे । युयुजिध्वे ॥ उ० युयुजे । युयुजिवहे । युयुजिमहे ॥ 6. **लुट्** । योक्ता ॥ 7. **लृट्** । योक्ष्यते ॥ 8. **आशी०** । युक्षीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । X. अयुक्त । अयुक्षाताम् । अयुक्षत ॥ 10. **लृङ्** । अयोक्ष्यत ॥

[३३८] **क्षुदिर्** = संपेषणे । सक० । सेट् । उभ० । to pound; to strike against. **युजिर्** (३३७) धातुवत् ॥

1. **लट्** । क्षुणत्ति ॥ 2. **लोट्** । क्षुणत्तु ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अक्षुणत्–द् ॥ म० अक्षुणः—त्–द् ॥ 4. **विधि०** । क्षुन्द्यात् । क्षुन्द्याताम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** चुक्षोद । चुक्षुदतुः । चुक्षुदुः ॥ **म०** चुक्षोदिथ । चुक्षुदथुः । चुक्षुद ॥ उ० चुक्षोद । चुक्षुदिव । चुक्षुदिम ॥ 6. **लुट्** । क्षोत्ता ॥ 7. **लृट्** । क्षोत्स्यति ॥ 8. **आशी०** । क्षुद्यात् । क्षुद्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । II. अक्षुदत् ॥ **पक्षे**–X. अक्षौत्सीत् ॥ 10. **लृङ्** । अक्षोत्स्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । **प्र०** क्षुन्ते । क्षुन्दाते ।

क्षुन्दते ॥ म० क्षुन्त्से । क्षुन्दाथे । क्षुन्ध्वे ॥ उ० क्षुन्दे । क्षुन्द्वहे । क्षुन्झहे ॥ 2. लोट् । प्र० क्षुन्ताम् । क्षुन्दाताम् । क्षुन्दताम् ॥ म० क्षुन्त्स्व । क्षुन्दाथाम् । क्षुन्ध्वम् ॥ उ० क्षुणदै । क्षुणदावहै । क्षुणदामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अक्षुन्त ॥ म० अक्षुन्थाः ॥ उ० अक्षुन्दि ॥ 4. विधि० । क्षुन्दीत । क्षुन्दीयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० चुक्षुदे । चुक्षुदाते । चक्षुदिरे ॥ म० चुक्षुदिषे । चुक्षुदाथे । चुक्षुदिध्वे ॥ उ० चुक्षुदे । चुक्षुदिवहे । चुक्षुदिमहे ॥ 6. लुट् । क्षोत्ता ॥ 7. लृट् । क्षोत्स्यते ॥ 8. आशी० । क्षुत्सीष्ट । क्षुत्सीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । X. अक्षुत्त । अक्षुत्साताम् ॥ 10. लृङ् । अक्षोत्स्यत ॥

इति रुधादयः ॥ ७ ॥

श्रीहयग्रीवाय नमः ॥

मध्यमधातुरूपावल्याम् ।

तनादयः ॥ ८ ॥

तत्र उभयपदिनः ।

[३३९] तनु (तन्) = विस्तारे । सक० । सेट् । उभ० । to spread.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० तनोति । तनुतः । तन्वन्ति ॥ म० तनोषि । तनुथः । तनुथ । उ० तनोमि । तनुवः--तन्वः । तनुमः--तन्मः ॥ 2. लोट् । प्र० तनोतु--तनुतात् । तनुताम् । तन्वन्तु ॥ म० तनु--तनुतात् । तनुतम् । तनुत । उ० तनवानि । तनवाव । तनवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अतनोत् । अतनुताम् । अतन्वन् ॥ म० अतनोः । अतनुतम् । अतनुत ॥ उ० अतनवम् । अतनुव--अतन्व । अतनुम--अतन्म ॥ 4. विधि० । प्र० तनुयात् । तनुयाताम् । तनुयुः ॥ म० तनुयाः । तनुयातम् । तनुयात ॥ उ० तनुयाम् । तनुयाव । तनुयाम ॥

5. लिट् । प्र० ततान । तेनतुः । तेनुः ॥ म० तेनिथ । तेनथुः । तेन ॥ उ० ततान--ततन । तेनिव । तेनिम ॥

6. लुट् । तनिता ॥ 7. लृट् । तनिष्यति ॥ 8. आशी० । प्र० तन्यात् । तन्यास्ताम् । तन्यासुः ॥ म० तन्याः । तन्यास्तम् । तन्यास्त ॥ उ० तन्यासम् । तन्यास्व । तन्यास्म ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अतानीत् । अतानिष्टाम् । अतानिषुः ॥ म० अतानीः । अतानिष्टम् । अतानिष्ट ॥ उ० अतानिषम् । अतानिष्व । अतानिष्म ॥ पक्षे-अतनीत् । अतनिष्टाम् । इत्यादि ॥ 10. लृङ् । अतनिष्यत् ॥

आत्मनेपदे-1. लट् । प्र० तनुते । तन्वाते । तन्वते ॥ म० तनुषे । तन्वाथे । तनुध्वे ॥ उ० तन्वे । तनुवहे-तन्वहे । तनुमहे--तन्महे ॥ 2. लोट् । प्र० तनुताम् । तन्वाताम् । तन्वताम् । म० तनुष्व । तन्वाथाम् । तनुध्वम् ॥ उ० तनवै । तनवावहै । तनवामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अतनुत । अतन्वाताम् । अतन्वत ॥ म० अतनुथाः । अतन्वाथाम् । अतनुध्वम् ॥ उ० अतन्वि । अतनुवहि-अतन्वहि । अतनुमहि-अतन्महि ॥ 4. विधि० । प्र० तन्वीत । तन्वीयाताम् । तन्वीरन् ॥ म० तन्वीथाः । तन्वीयाथाम् । तन्वीध्वम् ॥ उ० तन्वीय । तन्वीवहि । तन्वीमहि ॥

5. लिट् । प्र० तेने । तेनाते । तेनिरे ॥ म० तेनिषे । तेनाथे । तेनिध्वे ॥ उ० तेने । तेनिवहे । तेनिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० तनिता । म० तनितासे ॥ उ० तनिताहे ।

तनितास्वहे ॥ 7. लृट् । तनिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० तनिषीष्ट । तनिषीयास्ताम् । तनिषीरन् ॥ म० तनिषीष्ठाः । तनिषीयास्थाम् । तनिषीध्वम् ॥ उ० तनिषीय । तनिषीवहि । तनिषीमहि ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अतत--अतनिष्ट । अतनिषाताम् । अतनिषत ॥ म० अतथाः--अतनिष्ठाः । अतनिषाथाम् । अतनिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० अतनिषि । अतनिष्वहि । अतनिष्महि ॥ 10. लृङ् । प्र० अतनिष्यत ॥ म० अतनिष्यथाः ॥ उ० अतनिष्ये । अतनिष्यावहि ॥

[३४०] षणु (सन्) = दाने । सक० । सेट् । उभ० । to give; to worship. तनु (३३९) धातुवत् । सनोति--सनुते ॥ 8. आशी० । परस्मैपदे—सायात्--सन्यात् । सायास्ताम्--सन्यास्ताम् ॥ आत्मनेपदे—सनिषीष्ट । सनिषीयास्ताम् । 9. लुङ् । परस्मैपदे—VII. असानीत्--असनीत् । असानिष्टाम्--असनिष्टाम् ॥ आत्मनेपदे—प्र० असात--असनिष्ट । असनिषाताम् ॥ म० असाथाः--असनिष्ठाः । असनिषाथाम् ॥ 10. लृङ् । असनिष्यत्--त ॥

[३४१] क्षिणु (क्षिण्) = हिंसायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to kill.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० क्षिणोति--क्षेणोति ॥ म० क्षिणोषि--क्षेणोषि । उ० क्षिणोमि--क्षेणोमि ॥ 2. लोट् ।

प्र० क्षिणोतु--क्षेणोतु--क्षिणुतात्--क्षेणुतात् ॥ म० क्षिणु--क्षेणु ॥ उ० क्षिणवानि--क्षेणवानि ॥ 3. लङ् । प्र० अक्षिणोत्--अक्षेणोत् ॥ म० अक्षिणोः--अक्षेणोः ॥ उ० अक्षिणवम्--अक्षेणवम् । अक्षिणुव--अक्षिण्व--अक्षेणुव अक्षेण्व । अक्षिणुम--अक्षेणुम--अक्षिण्म--अक्षेण्म ॥ 4. विधि० । क्षिणुयात्--क्षेणुयात् ॥

5. लिट् । प्र० चिक्षेण । चिक्षिणतुः । चिक्षिणुः ॥ म० चिक्षेणिथ । चिक्षिणथुः । चिक्षिण ॥ उ० चिक्षेण । चिक्षिणिव । चिक्षिणिम ॥ 6. लुट् । क्षेणिता ॥ 7. लृट् । क्षेणिष्यति ॥ 8. आशी० । क्षिण्यात् ॥ 9. लुङ् । VII. अक्षेणीत् । अक्षेणिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अक्षेणिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० क्षिणुते--क्षेणुते । क्षिण्वाते-क्षेण्वाते । क्षिण्वते--क्षेण्वते ॥ म० क्षिणुषे--क्षेणुषे । क्षिण्वाथे--क्षेण्वाथे । क्षिणुध्वे--क्षेणुध्वे ॥ उ० क्षिण्वे--क्षेण्वे । क्षिणुवहे--क्षेणुवहे--क्षिण्वहे--क्षेण्वहे । क्षिणुमहे--क्षेणुमहे--क्षिण्महे--क्षेण्महे॥ 2. लोट् । प्र० क्षिणुताम्--क्षेणुताम् ॥ म० क्षिणुष्व--क्षेणुष्व ॥ उ० क्षिणवै क्षेणवै ॥ 3. लङ् । अक्षिणुत--अक्षेणुत ॥ 4. विधि० । क्षिण्वीत--क्षेण्वीत ॥

5. लिट् । प्र० चिक्षिणे ॥ म० चिक्षिणिषे ॥ उ० चिक्षिणे । चिक्षिणिवहे ॥ 6. लुट् । प्र० क्षेणिता ॥

म० क्षेणितासे ॥ 7. लृट् । क्षेणिष्यते ॥ 8. आशी० । क्षेणिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अक्षित--अक्षेणिष्ट । अक्षेणिषाताम् । अक्षेणिषत ॥ म० अक्षिथाः--अक्षेणिष्ठाः । अक्षेणिषाथाम् । अक्षेणिढ्वम्--ध्वम् ॥ उ० अक्षेणिषि । अक्षेणिष्वहि । अक्षेणिष्महि ॥ 10. लृङ् । अक्षेणिष्यत ॥

[३४२] डुकृञ् (कृ) = करणे । सक० । अनि० । उभ० । to do ; to make.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० करोति । कुरुतः । कुर्वन्ति ॥ म० करोषि । कुरुथः । कुरुथ ॥ उ० करोमि । कुर्वः । कुर्मः ॥ 2. लोट् । प्र० करोतु--कुरुतात् । कुरुताम् । कुर्वन्तु ॥ म० कुरु--कुरुतात् । कुरुतम् । कुरुत ॥ उ० करवाणि । करवाव । करवाम ॥ 3. लङ् । प्र० अकरोत् । अकुरुताम् । अकुर्वन् ॥ म० अकरोः । अकुरुतम् । अकुरुत ॥ उ० अकरवम् । अकुर्व । अकुर्म ॥ 4. विधि० । प्र० कुर्यात् । कुर्याताम् । कुर्युः । म० कुर्याः । कुर्यातम् । कुर्यात ॥ उ० कुर्याम् । कुर्याव । कुर्याम ॥

5. लिट् । प्र० चकार । चक्रतुः । चक्रुः ॥ म० चकर्थ । चक्रथुः । चक्र ॥ उ० चकार--चकर । चकृव । चकृम ॥ 6. लुट् । प्र० कर्ता ॥ म० कर्तासि ॥ उ० कर्तास्मि ॥ 7. लृट् । करिष्यति ॥ 8. आशी० ।

प्र० क्रियात् । क्रियास्ताम् । क्रियासुः ॥ **म०** क्रियाः । क्रियास्तम् । क्रियास्त ॥ **उ०** क्रियासम् । क्रियास्व । क्रियास्म ॥ 9. **लुङ्** । VI. **प्र०** अकार्षीत् । अकार्ष्टाम् । अकार्षुः ॥ **म०** अकार्षीः । अकार्ष्टम् । अकार्ष्ट ॥ **उ०** अकार्षम् । अकार्ष्व । अकार्ष्म ॥ 10. **लृङ्** । अकरिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । **प्र०** कुरुते । कुर्वाते । कुर्वते ॥ **म०** कुरुषे । कुर्वाथे । कुरुध्वे ॥ **उ०** कुर्वे । कुर्वहे । कुर्महे ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** कुरुताम् । कुर्वाताम् । कुर्वताम् ॥ **म०** कुरुष्व । कुर्वाथाम् । कुरुध्वम् ॥ **उ०** करवै । करवावहै । करवामहै ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अकुरुत । अकुर्वाताम् । अकुर्वत ॥ **म०** अकुरुथाः । अकुर्वाथाम् । अकुरुध्वम् ॥ **उ०** अकुर्वि । अकुर्वहि । अकुर्महि ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** कुर्वीत । कुर्वीयाताम् । कुर्वीरन् ॥ **म०** कुर्वीथाः । कुर्वीयाथाम् । कुर्वीध्वम् ॥ **उ०** कुर्वीय । कुर्वीवहि । कुर्वीमहि ॥

5. **लिट्** । **प्र०** चक्रे । चक्राते । चक्रिरे ॥ **म०** चकृषे । चक्राथे । चकृढ्वे ॥ **उ०** चक्रे । चकृवहे । चकृमहे ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** कर्ता ॥ **म०** कर्तासे ॥ **उ०** कर्ताहे ॥ 7. **लृट्** । करिष्यते ॥ 8. **आशी०** । **प्र०** कृषीष्ट । कृषीयास्ताम् ।

कृषीरन् ॥ म० कृषीष्ठाः । कृषीयास्थाम् । कृषीढ्वम् ॥ उ० कृषीय । कृषीवहि । कृषीमहि ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अकृत । अकृषाताम् । अकृषत ॥ म० अकृथाः । अकृषाथाम् । अकृढ्वम् ॥ उ० अकृषि । अकृष्वहि । अकृष्महि ॥ 10 लृङ् । अकरिष्यत ॥

[३४३] वनु (वन्) = याचने । सक० । सेट् । आत्म० । केचिदमुं परस्मैपदिनमाहुः । to beg; to seek for. तनु (३३९) धातुवत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । वनुते ॥ 2. लोट् । वनुताम् ॥ 3. लङ् । अवनुत ॥ 4. विधि० । वन्वीत ॥

5. लिट् । ववनेववनाते । ववनिरे ॥ 9. लुङ् । अवत--अवनिष्ट ॥

परस्मैपदे—1. लट् । वनोति ॥ 5. लिट् । ववान । ववनतुः । ववनुः । 9. लुङ् । VII. अवानीत्--अवनीत् ॥

[३४४] मनु (मन्) = अवबोधने । सक० । सेट् । आत्म० । to consider; to esteem. तनु (३३९) धातोरात्मनेपदवत् । 1. लट् । मनुते ॥ 5. लिट् । मेने । मेनाते ॥ इत्यादि ॥

इति तनादयः ॥ ८ ॥

मङ्गलदेवतायै नमः ।

मध्यममधातुरूपावल्याम् ।

क्र्यादयः ॥ ९ ॥

तत्र परस्मैपदिनः ।

---

[३४५] पॄ = पालनपूरणयोः । सक० । सेट् । पर० । to protect; to fill.

1. लट् । प्र० पृणाति । पृणीतः । पृणन्ति ॥ म० पृणासि । पृणीथः । पृणीथ ॥ उ० पृणामि । पृणीवः । पृणीमः ॥ 2. लोट् । प्र० पृणातु--पृणीतात् । पृणीताम् । पृणन्तु ॥ म० पृणीहि--पृणीतात् । पृणीतम् । पृणीत ॥ उ० पृणानि । पृणाव । पृणाम ॥ 3. लङ् । प्र० अपृणात् । अपृणीताम् । अपृणन् ॥ म० अपृणाः । अपृणीतम् । अपृणीत । उ० अपृणाम् । अपृणीव । अपृणीम ॥ 4. विधि० । प्र० पृणीयात् । पृणीयाताम् । पृणीयुः ॥ म० पृणीयाः । पृणीयातम् । पृणीयात ॥ उ० पृणीयाम् । पृणीयाव । पृणीयाम ॥

5. लिट् । प्र० पपार । पप्रतुः--पपरतुः । पप्रुः--पपरुः ॥ म० पपरिथ । पप्रथुः--पपरथुः । पप्र--पपर ॥ उ० पपार--पपर । पप्रिव--पपरिव । पप्रिम--पपरिम ॥ 6. लुट् । परिता--परीता ॥ म० परितासि--परीतासि ॥ उ० परितास्मि--परीतास्मि ॥ 7. लृट् । परिष्यति--परीष्यति ॥ 8. आशी० । पूर्यात् । पूर्यास्ताम् । पूर्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अपारीत् । अपारिष्टाम् । अपारिषुः ॥ म० अपारीः । अपारिष्टम् । अपारिष्ट ॥ उ० अपारिषम् । अपारिष्व । अपारिष्म ॥ 10. लङ् । अपरिष्यत्--अपरीष्यत् ॥

[३४६] गॄ = शब्दे । अक० । सेट् । पर० । to sound; to speak; to praise. पॄ (३४५) धातुवत् । 1. लट् । गृणाति ॥ 5. लिट् । जगार । जगरतुः ॥ 9. लुङ् । VII. अगारीत् ॥.

[३४७] दॄ = विदारणे । सक० । सेट् । पर० । to bar; to split. पॄ (३४५) धातुवत् ॥ 1. लट् । दृणाति ॥ 5. लिट् । ददार । दद्रतुः--ददरतुः ॥

[३४८] कॄ = हिंसायाम् । सक० । सेट् । पर० । to injure to kill. पॄ (३४५) धातुवत् ॥

[३४९] अश = भोजने । सक० । सेट । पर० । to eat.

1. लट् । ० अश्नाति । अश्नीतः । अश्नन्ति ॥ म० अश्नासि । अश्नीथः । अश्नीथ ॥ उ० अश्नामि । अश्नीवः । अश्नीमः ॥ 2. लोट् । प्र० अश्नातु--अश्नीतात् ॥ म० अशान--अश्नीतात् ॥ उ० अश्नानि ॥ 3. लङ् । आश्नात् ॥ 4. विधि० । अश्नीयात् ॥

5. लिट् । प्र० आश । आशतुः । आशुः ॥ 9. लुङ् । VII. आशीत् । आशिष्टाम् । आशिषुः ॥

[३५०] पुष = पुष्टौ । सक० । सेट् । पर० । to nourish.

1. लट् । पुष्णाति ॥ 2. लोट् । प्र० पुष्णातु ॥ म० पुषाण ॥ उ० पुष्णानि ॥ 3. लङ् । अपुष्णात् । अपुष्णीताम् । अपुष्णन् ॥ 4. विधि० । पुष्णीयात् । पुष्णीयाताम् ॥

5. लिट् । पुपोष । पुपुषतुः । पुपुषुः ॥ 9. लुङ् । VII. अपोषीत् । अपोषिष्टाम् । अपोषिषुः ॥

[३५१] मुष = स्तेये । सक० । सेट् । पर० । to steal. पुष (३५०) धातुवत् ॥

[३५२] क्षुभ = संचलने । अक० । सेट् । पर० । to be agitated; to disturb. पुष (३५०) धातुवत् ॥

[३५३] क्लिशू (क्लिश्) = विबाधने । सक० । वेट् । पर० । to torment; to distress.

1. लट् । क्लिश्नाति ॥ 2. लोट् । प्र० क्लिश्नातु । म० क्लिशान ॥ उ० क्लिश्नानि ॥ 3. लङ् । अक्लिश्नात् ॥ 4. विधि० । क्लिश्नीयात् ॥

5. लिट् । प्र० चिक्लेश । चिक्लिशितुः । चिक्लिशुः ॥ म० चिक्लेशिथ--चिक्लेष्ठ । चिक्लिशथुः । चिक्लिश ॥ उ० चिक्लेश । चिक्लिशिव--चिक्लिश्व । चिक्लिशिम-श्म ॥ 6. लुट् । क्लेशिता । क्लेष्टा ॥ 7. लृट् । क्लेशिष्यति--क्लेक्ष्यति ॥ 8. आशी० । क्लिश्यात् । क्लिश्यास्ताम् ॥ 9 लुङ् । VII. अक्लेशीत् । अक्लेशिष्टाम् । अक्लेशिषुः ॥ अनिट्पक्षे—V. अक्लिक्षत् । अक्लिक्षताम् । अक्लिक्षन् ॥ 10. लृङ् । अक्लेशिष्यत्--अक्लेक्ष्यत् ॥

[३५४] मृद् = क्षोदे । सक० । सेट् । पर० । to press ; to rub off.

1. लट् । मृद्नाति ॥ 2. लोट् । प्र० मृद्नातु ॥ म० मृदान ॥ 3. लङ् । अमृद्नात् । अमृद्नीताम् ॥ 4. विधि० । मृद्नीयात् । मृद्नीयाताम् । मृद्नीयुः ॥

5. लिट् । ममर्द । ममृदतुः ॥ 6. लुट् । मर्दिता ॥ 7. लृट् । मर्दिष्यति ॥ 8. आशी० । मृद्यात् । मृद्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अमर्दीत् । अमर्दिष्टाम् । अमर्दिषुः ॥ 10. लृङ् । अमर्दिष्यत ॥

[३५५] मन्थ = विलोडने । द्विक० । सेट् । पर० । to churn; to agitate.

1. लट् । मथ्नाति ॥ 2. लोट् । प्र० मथ्नातु ॥ म० मथान ॥ 3. लङ् । प्र० अमथ्नात् । अमथ्नीताम् । अमथ्नन् ॥ 4. विधि० । मथ्नीयात् । मथ्नीयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० ममन्थ । ममन्थतुः । ममन्थुः ॥ म० ममन्थिथ । ममन्थथुः । ममन्थ ॥ उ० ममन्थ । ममन्थिव । ममन्थिम ॥ 6 लुट् । मन्थिता ॥ 7. लृट् । मन्थिष्यति ॥ 8. आशी० । मथ्यात् । मथ्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अमन्थीत् । अमन्थिष्टाम् । अमन्थिषुः ॥ 10. लृङ् । अमन्थिष्यत् ॥

[३५६] ग्रन्थ = संदर्भे । सक० । सेट् । पर० । to put together; to fasten. मन्थ (३५५) धातुवत् । जग्रन्थ ॥

[३५७] श्रन्थ = संदर्भे । मन्थ (३५५) धातुवत् । शश्रन्थ ॥

[३५८] ज्ञा = अवबोधने । सक० । अनि० । पर० । to know.

1. लट् । प्र० जानाति । जानीतः । जानन्ति । म० जानासि । जानीथः । जानीथ ॥ उ० जानामि । जानीवः । जानीमः ॥ 2. लोट् । प्र० जानातु--जानीतात् । जानीताम् । जानन्तु ॥ म० जानीहि-जानीतात् । जानीतम् । जानीत ॥

उ० जानानि । जानाव । जानाम ॥ 3. लङ् । प्र० अजानात् । अजानीताम् । अजानन् ॥ म० अजानाः । अजानीतम् । अजानीत ॥ उ० अजानाम् । अजानीव । अजानीम ॥ 4. विधि० । प्र० जानीयात् । जानीयाताम् ॥ म० जानीयाः ॥ उ० जानीयाम् ॥

5. लिट् । प्र० जज्ञौ । जज्ञतुः । जज्ञुः ॥ म० जज्ञिथ–जज्ञाथ । जज्ञथुः । जज्ञ ॥ उ० जज्ञौ । जज्ञिव । जज्ञिम ॥ 6. लुट् । ज्ञाता ॥ 7. लृट् । ज्ञास्यति ॥ 8. आशी० । ज्ञायात् । ज्ञायास्ताम् । ज्ञायासुः ॥ पक्षे—ज्ञेयात् । ज्ञेयास्ताम् । ज्ञेयासुः ॥ 9. लुङ् । IV. प्र० अज्ञासीत् । अज्ञासिष्टाम् । अज्ञासिषुः ॥ म० अज्ञासीः । आज्ञासिष्टम् । अज्ञासिष्ट ॥ उ० अज्ञासिषम् । अज्ञासिष्व । अज्ञासिष्म ॥ 10. लङ् । अज्ञास्यत् ॥

[३५९] वॄ = वरणे । सक० । सेट् । पर० । to choose. पॄ (३४५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । ववार । ववरतुः । ववरुः ॥

अथोभयपदिनः ।

[३६०] डु क्रीञ् (क्री) = द्रव्यविनिमये । सक० । अनि० । उभ० । to buy ; to purchase.

परस्मैपदे—1. **लट्** । **प्र०** क्रीणाति । क्रीणीतः । क्रीणन्ति ॥ **म०** क्रीणासि । क्रीणीथः । क्रीणीथ ॥ **उ०** क्रीणामि । क्रीणीवः । क्रीणीमः ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** क्रीणातु–क्रीणीतात् । क्रीणीताम् । क्रीणन्तु ॥ **म०** क्रीणीहि–क्रीणीतात् । क्रीणीतम् । क्रीणीत ॥ **उ०** क्रीणानि । क्रीणाव । क्रीणाम ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अक्रीणात् । अक्रीणीताम् । अक्रीणन् ॥ **म०** अक्रीणाः । अक्रीणीतम् । अक्रीणीत ॥ **उ०** अक्रीणाम् । अक्रीणीव । अक्रीणीम ॥ 4. **विधि०** । **प्र०** क्रीणीयात् । क्रीणीयाताम् । क्रीणीयुः ॥ **म०** क्रीणीयाः । क्रीणीयातम् । क्रीणीयात ॥ **उ०** क्रीणीयाम् । क्रीणीयाव । क्रीणीयाम ॥

5. **लिट्** । **प्र०** चिकाय--चिकय । चिक्रियतुः । चिक्रियुः ॥ **म०** चिकयिथ–चिकेथ । चिक्रियथुः । चिक्रिय ॥ **उ०** चिकाय । चिक्रियिव । चिक्रियिम ॥ 6. **लुट्** । **प्र०** केता ॥ **म०** केतासि ॥ **उ०** केतास्मि ॥ 7. **लृट्** । केष्यति ॥ 8. **आशी०** । क्रीयात् । क्रीयास्ताम् । क्रीयासुः ॥ 9. **लुङ्** । VI. **प्र०** अकैषीत् । अकैष्टाम् । अकैषुः ॥ **म०** अकैषीः । अकैष्टम् । अकैष्ट ॥ **उ०** अकैषम् । अकैष्व । अकैष्म ॥ 10. **लृङ्** । अकेष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. **लट्** । **प्र०** क्रीणीते । क्रीणाते ।

क्रीणते ॥ म० क्रीणीषे । क्रीणाथे । क्रीणीध्वे ॥ उ० क्रीणे । क्रीणीवहे । क्रीणीमहे ॥ 2. लोट् । प्र० क्रीणीताम् । क्रीणाताम् । क्रीणताम् ॥ म० क्रीणीष्व । क्रीणाथाम् । क्रीणीध्वम् ॥ उ० क्रीणै । क्रीणावहै । क्रीणामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अक्रीणीत । अक्रीणाताम् । अक्रीणत ॥ म० अक्रीणीथाः । अक्रीणाथाम् । अक्रीणीध्वम् ॥ उ० अक्रीणि । अक्रीणीवहि । अक्रीणीमहि ॥ 4. विधि० । प्र० क्रीणीत । क्रीणीयाताम् । क्रीणीरन् ॥ म० क्रीणीथाः । क्रीणीयाथाम् । क्रीणीध्वम् ॥ उ० क्रीणीय । क्रीणीवहि । क्रीणीमहि ॥

5. लिट् । प्र० चिक्रिये । चिक्रियाते ॥ चिक्रियिरे ॥ म० चिक्रियिषे । चिक्रियाथे । चिक्रियिढ्वे–ध्वे ॥ उ० चिक्रिये । चिक्रियिवहे । चिक्रियिमहे ॥ 6. लुट् । प्र० क्रेता ॥ म० क्रेतासे ॥ उ० क्रेताहे ॥ 7. लृट् । क्रेष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० क्रेषीष्ट । क्रेषीयास्ताम् । क्रेषीरन् ॥ म० क्रेषीष्ठाः । क्रेषीयास्थाम् । क्रेषीढ्वम् ॥ उ० क्रेषीय । क्रेषीवहि । क्रेषीमहि ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अक्रेष्ट । अक्रेषाताम् । अक्रेषत ॥ म० अक्रेष्ठाः । अक्रेषाथाम् । अक्रेढ्वम् ॥ उ० अक्रेषि । अक्रेष्वहि । अक्रेष्महि ॥ 10. लृङ् । अक्रेष्यत ॥

[३६१] प्रीञ् (प्री) = तर्पणे कान्तौ च । सक० । अनि० । उभ० । to please; to take delight in; to desire. क्रीञ् (३६०) धातुवत् ॥

[३६२] श्रीञ् (श्री) = पाके । सक० । अनि० । उभ० । to cook; to boil. क्रीञ् (३६०) धातुवत् ॥

[३६३] पूञ् = पवने । सक० । सेट् । उभ० । to purify.

परस्मैपदे—1. लट् । पुनाति ॥ 2. लोट् । पुनातु ॥ 3. लङ् । अपुनात् ॥ 4. विधि० । पुनीयात् ॥

5. लिट् । प्र० पुपाव । पुपुवतुः । पुपुवुः ॥ म० पुपविथ । पुपुवथुः । पुपुव ॥ उ० पुपाव–पुपव । पुपुविव । पुपुविम ॥ 6. लुट् । प्र० पविता । म० पवितासि । उ० पवितास्मि ॥ 7. लृट् । पविष्यति ॥ 8. आशी० । पूयात् । पूयास्ताम् ॥ पूयासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अपावीत् । अपाविष्टाम् । अपाविषुः ॥ म० अपावीः । अपाविष्टम् । अपाविष्ट ॥ उ० अपाविषम् । अपाविष्व । अपाविष्म ॥ 10. लृङ् । अपविष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । पुनीते ॥ 2. लोट् । पुनीताम् ॥ 3. लङ् । प्र० अपुनीत । अपुनाताम् । अपुनत ॥ म० अपुनीथाः । अपुनाथाम् । अपुनीध्वम् ॥ उ० अपुनि । अपुनीवहि । अपुनीमहि ॥ 4. विधि० । प्र० पुनीत । पुनीयाताम् । पुनीरन् ॥ म० पुनीथाः । पुनीयाथाम् । पुनीध्वम् ॥ उ० पुनीय । पुनीवहि । पुनीमहि ॥

5. लिट् । प्र० पुपुवे । पुपुवाते । पुपुविरे ॥ म० पुपुविषे । पुपुवाथे । पुपुविध्वे--ढ्वे ॥ उ० पुपुवे । पुपुविवहे । पुपुविमहे ॥ 6. लुट् । प्र० पविता । म० पवितासे ॥ उ० पविताहे ॥ 7. लृट् । पविष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० पविषीष्ट । पविषीयास्ताम् । पविषीरन् ॥ म० पविषीष्ठाः । पविषीयास्थाम् । पविषीढ्वम्--ध्वम् ॥ उ० पविषीय । पविषीवहि । पविषीमहि ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अपविष्ट । अपविषाताम् । अपविषत ॥ म० अपविष्ठाः । अपविषाथाम् । अपविढ्वम्--ध्वम् ॥ उ० अपविषि । अपविष्वहि । अपविष्महि ॥ 10. लृङ् । अपविष्यत ॥

[३६४] लूञ् (लू) = छेदने । सक० । सेट् । उभ० । to cut off ; to divide. पूञ् (३६३) धातुवत् ॥

[३६५] मीञ् (मी) = हिंसायाम् । सक० । अनि० । उभ० । to kill ; to lessen ; to be lost. क्रीञ् (३६०) धातुवत् ॥ परस्मैपदे—5. लिट् । प्र० ममौ । मिम्यतुः । मिम्युः ॥ म० ममिथ–ममाथ । मिम्यथुः । मिम्य ॥ उ० ममौ । मिम्यिव । मिम्यिम ॥ 6. लुट् । माता । 7. लृट् । मास्यति ॥ 8. आशी० । मीयात् । मीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. प्र० अमासीत् । अमासिष्टाम् । अमासिषुः ॥ म० अमासीः । अमासिष्टम् । अमासिष्ट ॥ उ० अमासिषम् । अमासिष्व । अमासिष्म ॥ 10. लृङ् । अमास्यत् ॥

आत्मनेपदे—5. **प्र०** मिम्ये । मिम्याते । मिम्यिरे ॥ **म०** मिम्यिषे । मिम्याथे । मिम्यिध्वे--ढ्वे ॥ उ० मिम्ये । मिम्यिवहे । मिम्यिमहे ॥ 6. माता ॥ 7. लृट् । मास्यते ॥ 8. **आशी०** । मासीष्ट । मासीयास्ताम् । मासीरन् ॥ 9. लुङ् । X. **प्र०** अमास्त । अमासाताम् । अमासत । **म०** अमास्थाः । अमासाथाम् । अमाध्वम् ॥ उ० अमासि । अमास्वहि । अमास्महि ॥ 10. लृङ् । अमास्यत ॥

[३६६] **स्तॄञ्** (स्तॄ) = आच्छादने । सक० । सेट् । उभ० । to cover ; to spread.

परस्मैपदे—1. लट् । स्तृणाति ॥ 2. लोट् । स्तृणातु ॥ 3. लङ् । अस्तृणात् । 4. **विधि०** स्तृणीयात् ॥

5. लिट् । प्र० तस्तार । तस्तरतुः । तस्तरुः ॥ म० तस्तरिथ । तस्तरथुः । तस्तर ॥ उ० तस्तार--तस्तर । तस्तरिव । तस्तरिम ॥ 6. लुट् । स्तरिता--स्तरीता ॥ 7. लृट् । स्तरिष्यति--स्तरीष्यति ॥ 8. **आशी०** । स्तीर्यात् । स्तीर्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अस्तारीत् । अस्तारिष्टाम् । अस्तारिषुः । 10. लृङ् । अस्तरिष्यत्--अस्तरीष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । स्तृणीते ॥ 2. लोट् । स्तृणीताम् ॥ 3. लङ् । अस्तृणीत । अस्तृणाताम् । अस्तृणत ॥ 4. **विधि०** । स्तृणीत । स्तृणीयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० तस्तरे । तस्तराते । तस्तरिरे ॥ म० तस्तरिषे । तस्तराथे । तस्तरिध्वे--ढ्वे ॥ उ० तस्तरे । तस्तरिवहे । तस्तरिमहे ॥ 6. लुट् । स्तरिता--स्तरीता ॥ 7. लृट् । स्तरिष्यते । स्तरीष्यते ॥ 8. आशी० । स्तरिषीष्ट--स्तीर्षीष्ट । 9. लुङ् ।XI. प्र० अस्तीर्ष्ट । अस्तीर्षाताम् । अस्तीर्षत ॥ पक्षे–अस्तरीष्ट । अस्तरीषाताम् । अस्तरीषत ॥ **अथवा**– अस्तरिष्ट । अस्तरिषाताम् । अस्तरिषत ॥ 10. लृङ् । अस्तरिष्यत--अस्तरीष्यत ॥

[३६६+] ग्रह (गृह्) = उपादाने । सक० । सेट् । उभ० ।
to take hold of ; to seize ; to understand.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० गृह्णाति । गृह्णीतः । गृह्णन्ति ॥ म० गृह्णासि । गृह्णीथः । गृह्णीथ ॥ उ० गृह्णामि । गृह्णीवः । गृह्णीमः ॥ 2. लोट् । प्र० गृह्णातु--गृह्णीतात् । गृह्णीताम् । गृह्णन्तु ॥ म० गृहाण--गृह्णीतात् । गृह्णीतम् । गृह्णीत ॥ उ० गृह्णानि ॥ 3. लङ् । प्र० अगृह्णात् । अगृह्णीताम् । अगृह्णन् ॥ म० अगृह्णाः ॥ उ० अगृह्णाम् ॥ 4. विधि० । गृह्णीयात् । गृह्णीयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० जग्राह । जगृहतुः । जगृहुः ॥ म० जग्रहिथ । जगृहथुः । जगृह ॥ उ० जग्राह--जग्रह । जगृहिव । जगृहिम ॥ 6. लुट् । ग्रहीता ॥ 7. लृट् ।

ग्रहीष्यति ॥ 8. **आशी०** । गृह्यात् । गृह्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VII. अग्रहीत् । अग्रहीष्टाम् । अग्रहीषुः ॥ 10. **लृङ्** । अग्रहीष्यत् ॥

आत्मनेपदे— 1. **लट्** । **प्र०** गृह्णीते । गृह्णाते । गृह्णते ॥ **म०** गृह्णीषे । गृह्णाथे । गृह्णीध्वे ॥ **उ०** गृह्णे । गृह्णीवहे । गृह्णीमहे ॥ 2. **लोट्** । **प्र०** गृह्णीताम् । गृह्णाताम् । गृह्णताम् ॥ **म०** गृह्णीष्व । गृह्णाथाम् । गृह्णीध्वम् ॥ **उ०** गृह्णै । गृह्णावहै । गृह्णामहै ॥ 3. **लङ्** । **प्र०** अगृह्णीत । अगृह्णाताम् । अगृह्णत ॥ **म०** अगृह्णीथाः । अगृह्णाथाम् । अगृह्णीध्वम् ॥ **उ०** अगृह्णि । अगृह्णीवहि । अगृह्णीमहि ॥ 4. **विधि०** । गृह्णीत । गृह्णीयात् गृह्णीरन् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** जगृहे । जगृहाते । जगृहिरे ॥ **म०** जगृहिषे । जगृहाथे । जगृहिध्वे–ढ्व ॥ **उ०** जगृहे । जगृहिवहे । जगृहिमहे ॥ 6. **लुट्** । ग्रहीता ॥ 7. **लृट्** । ग्रहीष्यते ॥ 8. **आशी०** । ग्रहीषीष्ट । ग्रहीषीयास्ताम् । 9. **लुङ्** । XI. **प्र०** अग्रहीष्ट अग्रहीषाताम् । अग्रहीषत ॥ **म०** अग्रहीष्ठाः । अग्रहीषाथाम् । अग्रहीध्वम्--ढ्वम् ॥ **उ०** अग्रहीषि । अग्रहीष्वहि । अग्रहीष्महि ॥ 10. **लृङ्** । अग्रहीष्यत ॥

क्र्यादयः ॥ ९

अथचुरादयः ।

[३६७] चुर = स्तेये । सक० । सेट् । उभ० । to steal; to rob.

परस्मैपदे—1. लट् । प्र० चोरयति । चोरयतः । चोरयन्ति ॥ म० चोरयसि । चोरयथः । चोरयथ । उ० चोरयामि । चोरयावः । चोरयामः ॥ 2. प्र० चोरयतु—चोरयतात् । चोरयताम् । चोरयन्तु ॥ म० चोरय—चोरयतात् । चोरयतम् । चोरयत ॥ उ० चोरयाणि चोरयाव । चोरयाम ॥ 3. लङ् । प्र० अचोरयत् । अचोरयताम् । अचोरयन् ॥ म० अचोरयः । अचोरयतम् । अचोरयत ॥ उ० अचोरयम् । अचोरयाव । अचोरयाम ॥ 4. विधि० । प्र० चोरयेत् । चोरयेताम् । चोरयेयुः ॥ म० चोरयेः । चोरयेतम् । चोरयेत ॥ उ० चोरयेयम् । चोरयेव । चोरयेम ॥

5. लिट् । प्र० चोरयांचकार । चोरयांचक्रतुः । चोरयांचक्रुः ॥ म० चोरयांचकर्थ । चोरयांचक्रथुः । चोरयांचक्र ॥ उ० चोरयांचकार—चोरयांचकर । चोरयांचकृव ।

चोरयांचक्रम ॥ पक्षे–प्र० चोरयामास । चोरयामासतुः । चोरयामासुः ॥ म० चोरयामासिथ । चोरयामासथुः । चोरयामास ॥ उ० चोरयामास । चोरयामासिव । चोरयामासिम ॥ अथवा–प्र० चोरयांबभूव ॥ म० चोरयांबभूविथ ॥ उ० चोरयांबभूव ॥ 6. लुट् । प्र० चोरयिता ॥ म० चोरयितासि ॥ उ० चोरयितास्मि ॥ 7. लृट् । प्र० चोरयिष्यति ॥ म० चोरयिष्यसि ॥ उ० चोरयिष्यामि ॥ 8. आशी० । प्र०चोर्यात् । चोर्यास्ताम् । चोर्यासुः ॥ म० चोर्याः । चोर्यास्तम् । चोर्यास्त ॥ उ० चोर्यासम् ॥ 9. लुङ् । III. प्र० अचूचुरत् । अचूचुरताम् । अचूचुरन् ॥ म० अचूचुरः । अचूचुरतम् । अचूचुरत ॥ उ० अचूचुरम् । अचूचुराव । अचूचुराम ॥ 10. लृङ् । अचोरयिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । प्र० चोरयते । चोरयेते । चोरयन्ते ॥ 2. लोट् । प्र० चोरयताम् । चोरयेताम् । चोरयन्ताम् ॥ म० चोरयस्व । चोरयेथाम् । चोरयध्वम् ॥ उ० चोरयै । चोरयावहै । चोरयामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अचोरयत । अचोरयेताम् । अचोरयन्त ॥ म० अचोरयथाः । अचोरयेथाम् । अचोरयध्वम् ॥ उ० अचोरये । अचोरयावहि । अचोरयामहि ॥ 4. विधि० । प्र० चोरयेत । चोरयेयाताम् । चोरयेरन् ॥ म० चोरयेथाः । चोरयेयाथाम् । चोरयेध्वम् ॥ उ० चोरयेय । चोरयेवहि । चोरयेमहि ॥

5. लिट् । प्र० चोरयांचक्रे । चोरयांचक्राते । चोरयांचक्रिरे ॥ म० चोरयांचकृषे । चोरयांचक्राथे । चोरयांचकृढ्वे ॥ उ० चोरयांचक्रे । चोरयांचकृवहे । चोरयांचकृमहे ॥ पक्षे-चोरयामास । इत्यादि ॥ अथवा-चोरयांबभूव । इत्यादि परस्मैपदवत् ॥ 6. लुट् । प्र० चोरयिता ॥ म० चोरयितासे । उ० चोरयिताहे ॥ 7. लृट् । चोरयिष्यते ॥ 8. आशी० । प्र० चोरयिषीष्ट । चोरयिषीयास्ताम् । चोरयिषीरन् ॥ म० चोरयिषीष्ठाः । चोरयिषीयास्थाम् । चोरयिषीध्वम्–ढ्वम् ॥ उ० चोरयिषीय । चोरयिषीवहि । चोरयिषीमहि ॥ 9. लुङ् । IX. प्र० अचूचुरत । अचूचुरेताम् । अचूचुरन्त ॥ म० अचूचुरथाः । अचूचुरेथाम् । अचूचुरध्वम् ॥ उ० अचूचुरे । अचूचुरावहि । अचूचुरामहि ॥ 10. लृङ् । अचोरयिष्यत ॥

[३६८] लक्ष = दर्शनाङ्कनयोः । सक० । सेट् । उभ० । to notice; to define; to regard.

1. लट् । लक्षयति–ते ॥ 2. लोट् । लक्षयतु–ताम् ॥ 3. लङ् । अलक्षयत्–त ॥ 4. विधि० । लक्षयेत्–त ॥

5. लिट् । लक्षयांचकार–चक्रे । इत्यादि ॥ 8. आशी० । लक्ष्यात् । लक्ष्यास्ताम् ॥ लक्षयिषीष्ट । लक्षयिषीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IX. अललक्षत्–त ॥ 10. लृङ् । अलक्षयिष्यत्–त ॥

[३६९] पीड = अवगाहने । सक० । सेट् । उभ० ।
to afflict ; to press ; to oppose.

1. लट् । पीडयति--ते ॥ 5. लिट् । पीडयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । पीडयिता ॥ 7. लृट् । पीडयिष्यति--ते । 8. आशी० । पीड्यात्--पीडयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अपिपीडत्--त । अपीपिडत्--त ॥ 10. लृङ् । अपीडयिष्यत्--त ॥

[३७०] भक्ष = अदने । सक० । सेट् । उभ० ।
to eat.

1. लट् । भक्षयति--भक्षयते ॥ 5. लिट् । भक्षयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । भक्षयिता । 7. लृट् । भक्षयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । भक्ष्यात् । भक्ष्यास्ताम् । भक्षयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अबभक्षत्--त ॥

[३७१] षान्त्व (सान्त्व्) = सामप्रयोगे । सक० । सेट् । उभ० ।
to appease ; to comfort ; to soothe ; to console.

1. लट् । सान्त्वयति--ते ॥ 5. लिट् । सान्त्वयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । सान्त्वयिता ॥ 7. लृट् । सान्त्वयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । सान्त्व्यात्--सान्त्वयिषीष्ट । 9. लुङ् । अससान्त्वत्--त ॥

[३७२] तड = आघाते । सक० । सेट् । उभ० ।
to beat.

1. लट् । ताडयति--ते ॥ 5. ताडयांचकार--चक्रे ॥
6. लुट् । ताडयिता ॥ 7. लृट् । ताडयिष्यति--ते ॥
8. आशी० । ताड्यात् । ताड्यास्ताम् । ताडयिषीष्ट ॥
9. लुङ् । अतीतडत्--त ॥

[३७३] **मडि** (मण्ड्)= भूषायां हर्षे च । सक० । सेट् । उभ० ।
to adorn.

1. लट् । मण्डयति--ते ॥ 5. लिट् । मण्डयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । मण्डयिता ॥ 7. लृट् । मण्डयिष्यति--ते ॥
8. आशी० । मण्ड्यात्--मण्डयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अममण्डत्--त ॥

[३७४] **क्षल** = शौचकर्मणि । सक० । सेट् । उभ० ।
to wash ; to cleanse.

1. लट् । क्षालयति--ते ॥ 5. लिट् । क्षालयांचकार--चक्रे । 6. लुट् । क्षालयिता ॥ 7. लृट् । क्षालयिष्यति--ते ॥
8. आशी० । क्षाल्यात्--क्षालयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अचिक्षलत्--त ॥

[३७५] **तुल** = उन्माने । सक० । सेट् । उभ० । to weigh ; to examine.

1. लट् । तोलयति--ते ॥ 5. लिट् । तोलयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । तोलयिता ॥ 7. लृट् । तोलयिष्यति--

ते ॥ 8. आशी० । तोल्यात्--तोलयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अतूतुलत्--त ॥ 10. लृङ् । अतोलयिष्यत्--त ॥

[३७६] पूज = पूजायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to worship; to adore.

1. लट् । पूजयति--ते ॥ 5. लिट् । पूजयांचकार--चक्रे । 6. लुट् । पूजयिता ॥ 7. लृट् । पूजयिष्यति--ते । 8. आशी० । पूज्यात्--पूजयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अपूपुजत्--त ॥

[३७७] कृत (कीर्त्) = संशब्दने । सक० । सेट् । उभ० । to name; to glorify.

1. लट् । कीर्तयति--ते ॥ 5. लिट् । कीर्तयांचकार--चक्रे ॥ 6. । कीर्तयिता ॥ 7. लृट् । कीर्तयिष्यति--ते । 8. आशी० । कीर्त्यात्--कीर्तयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अचीकृतत्--त । अचिकीर्तत्--त ॥

[३७८] मत्रि (मन्त्र्) = गुप्तभाषणे । सक० । सेट् । आत्म० । to consult; to advise.

1. लट् । मन्त्रयते ॥ 5. लिट् । मन्त्रयांचक्रे । 6. लुट् । मन्त्रयिता । 7. लृट् । मन्त्रयिष्यते ॥ 8. आशी० । मन्त्रयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अममन्त्रत ॥

[३७९] तर्ज = भर्त्सने । सक० । सेट् । आत्म० । to threaten; to menace.

1. लट् । तर्जयते ॥ 5. लिट् । तर्जयांचक्रे । 7. लृट् । तर्जयिष्यते । 8. आशी० । तर्जयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अततर्जत ॥

[३८०] वञ्चु (वञ्च्) = प्रलंभने । सक० । सेट् । आत्म० । to cheat.

1. लट् । वञ्चयते ॥ 5. लिट् । वञ्चयांचक्रे । 7. लृट् । वञ्चयिष्यते । 8. आशी० । वञ्चयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अववञ्चत

[३८१] गर्ह = निन्दने । सक० । सेट् । उभ० । to censure; to reproach.

1. लट् । गर्हयति--ते ॥ 5. लिट् । गर्हयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । गर्हयिता ॥ 7. लृट् । गर्हयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । गर्ह्यात्--गर्हयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अजगर्हत्--त ॥

[३८२] कथ = वाक्यप्रबन्धे । सक० । सेट् । उभ० । to tell.

1. लट् । कथयति--ते ॥ 5. लिट् । कथयांचकार--चक्रे 6. लुट् । कथयिता ॥ 7. लृट् । कथयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । कथ्यात्--कथयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अचकथत्--त ।

[३८३] स्पृह = ईप्सायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to desire; to envy.

1. लट् । स्पृहयति--ते ॥ 5. लिट् । स्पृहयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । स्पृहयिता ॥ 7. लृट् । स्पृहयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । स्पृह्यात्--स्पृहयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अपस्पृहत्--त ॥

[३८४] रच = प्रतियत्ने । सक० । सेट् । उभ० । to arrange; to write; to make. कथ (३८२) धातुवत् । 9. लुङ् । अररचत्--त ॥

[३८५] गण = संख्याने । सक० । सेट् । उभ० । to count; to enumerate. कथ (३८२) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । अजगणत्--त--अजीगणत्--त ॥

[३८६] सूच = पैशून्ये । सक० सेट् । उभ० । to ponit out· to betray; to indicate by gesture. पूज (३७६) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । असुसूचत्--त ॥

[३८७] भूष = अलंकरणे । सक० । सेट् । उभ० । to adorn. पूज (३७६) धातुवत् ॥ 9. लुङ् अबूभूषत्--त ॥

[३८८] भाज = पृथक्करणे ; सक० । सेट् ! उभ० । to divide.

1. लट् । भाजयति–ते ॥ 5. लिट् । भाजयांचकार–चक्रे ॥ 6. लुट् । भाजयिता ॥ 7. लृट् । भाजयिष्यति–ते ॥ 8. आशी० । भाज्यात्–भाजयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अबभाजत्–त ॥

[३८९] वर्ण = वर्णक्रियाविस्तारगुणवचनेषु च । सक० । सेट् । उभ० । to paint; to explain; to extole.

1. लट् । वर्णयति–ते ॥ 5. लिट् । वर्णयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । वर्णयिता ॥ 7. लृट् । वर्णयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । वर्ण्यात्--वर्णयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अववर्णत्--त ॥

[३९०] अर्थ उपयाच्ञायाम् । सक० । सेट् । आत्म० । to request; to sue. 1. लट् । अर्थयते । 5. लिट् । अर्थयांचक्रे ॥ 6. लुट् । अर्थयिता ॥ 7. लृट् । अर्थयिष्यते ॥ 8. आशी० । अर्थयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । आर्तिथत ॥

[३९१] वर = ईप्सायाम् । सक० । सेट् । उभ० । to ask for; to get. 1. लट् । वरयति–ते ॥ 5. लिट् । वरयांचकार–चक्रे ॥ 6. लुट् । वरयिता ॥ 7. लृट् । वरयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । वर्यात्--वरयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अववरत्--त ॥

[३९२] विडब = विडंबने । सक० । सेट् । उभ० । to mock; to deceive.

1. लट् । विडंबयति–ते ॥ 9. लुङ् । अविविडंबत्–त ॥

[३९३] चित = संचेतने । सक० । सेट् । आत्म० । to perceive; to be anxious.

1. लट् । चेतयते ॥ 9. लुङ् । अचीचितत ॥

[३९४] घुषिर् (घुष्) = अधिके शब्दे प्रतिज्ञाने च । सक० । सेट् । उभ० । to proclaim aloud; to declare.

1. लट् । घोषयति–ते ॥ 5. लिट् । घोषयांच कार–चक्रे ॥ 9. लुङ् अजूघुषत्–त ॥

[३९५] पूरी – (पूर्) = आप्यायने । सक० । सेट् । उभ० । to fill; to blow; to cover.

1. लट् । पूरयति–ते ॥ 5. लिट् । पूरयांचकार–चक्रे ॥ 9. लुङ् । अपूपुरत्–त ॥

[३९६] दण्ड = दण्डनिपाते । दमने च । द्विक० । सेट् । उभ० । to fine; to punish.

1. लट् । दण्डयति–ते ॥ 5. लिट् । दण्डयांचकार–चक्रे ॥ 6. लुट् । दण्डयिता ॥ 7. लृट् । दण्डयिष्यति–ते ॥ 9. लुङ् । अददण्डत्–त ॥

[३९७] छद = अपवारणे । सक० । सेट् । उभ० । to conceal.

1. लट् । छादयति--ते ॥ 5. लिट् । छादयांचकार--चक्रे ॥ 6. लुट् । छादयिता ॥ 7. लृट् । छादयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । छाद्यात्--छादयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अचिच्छदत्--त ॥

[३९८] पार = कर्मसमाप्तौ । अक० । सेट् । उभ० । to finish; to get over.

1. लट् । पारयति--ते ॥ 5. लिट् । पारयांचकार--चक्रे ॥ 7. लृट् । पारयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । पार्यात्--पारयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अपपारत्--त ॥

[३९९] चिति (चिन्त्) = स्मृत्याम् । सक० । सेट् । उभ० । to think; to consider.

1. लट् । चिन्तयति -ते ॥ 5. लिट् । चिन्तयांचकार--चक्रे ॥ 7. लृट् । चिन्तयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । चिन्त्यात्-चिन्तयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अचिचिन्तत्--त ॥

[४००] मृग = अन्वेषणे । सक० । सेट् । आत्म० । to seek.

1. लट् । मृगयते ॥ 5. लिट् । मृगयांचक्रे ॥ 7. लृट् । मृगयिष्यते । 8. आशी० । मृगयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अममृगत ॥

[४०१] धूञ् (धून्) = कंपने । सक० । सेट् । उभ० ॥ to shake.

1. लट् । धूनयति--ते ॥ 5. लिट् । धूनयांचकार--चक्रे ॥ 7. लृट् । धूनयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । धून्यात्--धूनयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अदूधुनत्--त ॥

[४०२] षूद (सूद्) = क्षरणे हिंसायां च । सक० । सेट् । उभ० । to pour out ; to strike.

1. लट् । सूदयति--ते ॥ 5. लिट् । सूदयांचकार-चक्रे ॥ 7. लृट् । सूदयिष्यति--ते ॥ 8. आशी० । सूद्यात्--सूदयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । असूषुदत्--त ॥

[४०३] लोकृ (लोक्) = भाषायां दीप्तौ च । सक० । सेट् । उभ० । to speak ; to shine.

1. लोकयति--ते ॥ 5. लिट् । लोकयांचकार--चक्रे ॥ 7. लृट् । लोकयिष्यति--ते । 8. आशी० । लोक्यात्--लोकयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अलुलोकत्--त ॥

[४०४] धृष = प्रसहने ॥ सक० । सेट् । उभ० । to injure ; to violate.

1. लट् । धर्षयति--ते ॥ 5. लिट् । धर्षयांचकार--चक्रे ॥ 8. आशी० । घृष्यात्--धर्षयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अदीघृषत्--त ॥ पक्षे--अदधर्षत्--त ॥

[४०५] प्री (प्रीण्) = तर्पणे कान्तौ च । सक० । सेट् । उभ० । to please.

1. लट् । प्रीणयति--ते ॥ 5. लिट् । प्रीणयांचकार--चक्रे ॥ 8. आशी० । प्रीण्यात्--प्रीणयिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । अपिप्रीणत्--त ॥

इति चुरादयः ॥ १० ॥

शुभमस्तु ।

श्रीः

श्रीवरदराजाय नमः ॥

मध्यमधातुरूपावल्याम्

परिशिष्टम् ।

The Supplement.

[४०६] अञ्चु (अञ्च्) = पूजने गतौ याचने च । अचु इत्येके । भ्वादिः । सक० । सेट् । उभ० । पूजनार्थे परस्मैपदमेव । to worship; to go; to beg.

परस्मैपदे—1. लट् । अञ्चति ॥ 2. लोट् । अञ्चतु ॥ 3. लङ् । आञ्चत् ॥ 4. विधि० । अञ्चेत् ॥

5. लिट् । प्र० आनञ्च ॥ म० आनञ्चिथ ॥ उ० आनञ्च ॥ 8. आशी० । अञ्च्यात् । अञ्च्यास्ताम् ॥ गत्यर्थे नलोपः । अच्यात् । अच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. आञ्चीत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । अञ्चते ॥ 5. लिट् । आनञ्चे । आनञ्चाते । आनञ्चिरे ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० आञ्चिष्ट ॥ म० आञ्चिध्वम्--ढ्वम् ॥

[४०७] ईर्ष्य = ईर्ष्यायाम् । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to envy.

1. लट् । ईर्ष्यति ॥ 2. लोट् । ईर्ष्यतु ॥ 3. लङ् । ऐर्ष्यत् ॥ 4. विधि० । ईर्ष्येत् ॥

5. लिट् । ईर्ष्याञ्चकार--ईर्ष्याबभूव--ईर्ष्यामास ॥ 8. आशी० । ईर्ष्यात् । ईर्ष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. ऐर्ष्यीत् । ऐर्ष्यिष्टाम् । ऐर्ष्यिषुः ॥ 10. लृङ् । ऐर्ष्यिष्यत् ॥

[४०८] उक्ष = सेचने । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to sprinkle; to wet.

1. लट् । उक्षति ॥ 2. लोट् । उक्षतु ॥ 3. लङ् । औक्षत् ॥ 4. विधि० । उक्षेत् ॥

5. लिट् । उक्षांचकार इत्यादि ॥ 8. आशी० । उक्ष्यात् । उक्ष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. औक्षीत् । औक्षिष्टाम ॥ 10. लृङ् । औक्षिष्यत् ॥

[४०९] उच्छि (उञ्छ्) = उञ्छे । भ्वादि० । सक० । सेट् । पर० । to glean. उक्ष (४०८) धातुवत् ॥

1. लट् । उञ्च्छति ॥ 2. लोट् । उञ्च्छतु ॥ 3. लङ् । औञ्च्छत् ॥ 4. विधि० । उञ्च्छेत् ॥

5. लिट् । उञ्च्छांचकार ॥ 8. आशी० । उञ्च्छ्यात् । उञ्च्छ्यास्ताम् ॥

[४१०] कमु (कम्) = कान्तौ । . भ्वादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to desire.

1. लट् । कामयते ॥ 2. लोट् । कामयताम् ॥ 3. लङ् । अकामयत ॥ 4. विधि० । कामयेत ॥ 5. लिट् । कामयांचक्रे--कामयांबभूव--कामयामास । इत्यादि ॥ पक्षे– प्र० चकमे । चकमाते । चकमिरे ॥ म० चकमिषे । चकमाथे । चकमिध्वे ॥ उ० चकमे । चकमिवहे । चकमिमहे ॥ 6. लुट् । कामयिता--कमिता ॥ 7. लृट् । कामयिष्यते--कमिष्यते ॥ 8. आशी० । कामयिषीष्ट--कमिषीष्ट ॥ म० कामयिषीध्वम्--ढ्वम् ॥ 9. लुङ् । IX. प्र० अचीकमत । अचीकमेताम् । अचीकमन्त ॥ पक्षे– अचकमत । अचकमेताम् । अचकमन्त ॥ 10. लृङ् । अकामयिष्यत--अकमिष्यत ॥

[४११] कपि (कंप्) = संचलने । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० ; to shake; to tremble.

1. लट् । कंपते ॥ 2. लोट् । कंपताम् ॥ 3. लङ् । अकंपत ॥ 4. विधि० । कम्पेत ॥

5. लिट् । चकंपे ॥ 8. आशी० । कंपिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अकंपिष्ट । अकंपिषाताम् । अकंपिषत ॥ म० अकंपिध्वम्--ढ्वम् ॥

[४१२] **काक्षि** (काङ्क्ष्) = काङ्क्षायाम् । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to desire. वाञ्छि (४७) धातुवत् । काङ्क्षति ॥ चकाङ्क्ष ॥

[४१३] **खनु** (खन) = अवदारणे । सक० । सेट् । उभ० to dig.

परस्मैपदे—सार्वधातुके । **गद** (२५) धातुवत् ॥ 5. **लिट्** । **प्र०** चखान । चख्नतुः । चख्नुः ॥ **म०** चखनिथ । चख्नथुः । चख्न ॥ **उ०** चखान--चखन । चख्निव । चख्निम ॥ 6. लुट् । खनिता । 7. लृट् । खनिष्यति ॥ 8. **आशी०** । खायात् । खायास्ताम् । खायासुः ॥ **पक्षे**—खन्यात् । खन्यास्ताम् ॥ खन्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. अखानीत्--अखनीत् ॥ 10. लङ् । अखनिष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । खनते ॥ 2. लोट् । खनताम् । 3. लङ् । अखनत ॥ 4. **विधि०** । खनेत ॥

5. लिट् । प्र० चखने । चखनाते । चखिनरे ॥ म० चखिनषे । चखनाथे । चखिनध्वे ॥ उ० चखने । चखिनवहे । चखिनमहे ॥ 8. आशी० । खनिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अखनिष्ट । अखनिषाताम् ॥ म० अखनिष्ठाः । अखनिषाथाम् । अखनिध्वम्--ढ्वम् ॥

[४१४] गर्ज = शब्दे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to roar. तर्द (३५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । जगर्ज । जगर्जतुः ॥

[४१५] जीव = प्राणधारणे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to live.

1. लट् । प्र० जीवति ॥ 2. लोट् । जीवतु ॥ 3. लङ् । अजीवत् ॥ 4. विधि० । जीवेत् ॥

5. लिट् । प्र० जिजीव । जिजीवतुः । जिजीवुः ॥ म० जिजीविथ । जिजीवथुः । जिजीव ॥ उ० जिजीव । जिजीविव । जिजीविम ॥ 6. लुट् । जीविता ॥ 7. लृट् । जीविष्यति ॥ 8. आशी० । जीव्यात् । जीव्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अजीवीत् । अजीविष्टाम् । अजीविषुः ॥

[४१६] तायृ (ताय्) = संताने । पालने च । भ्वादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to spread.

1. लट् । तायते ॥ 2. लोट् । तायताम् ॥ 3. लङ् । अतायत ॥

5. लिट् । प्र० तताये । ततायाते । ततायिरे ॥ म० ततायिषे । ततायाथे । ततायिध्वे--ढ्वे ॥ उ० तताये । ततायिवहे । ततायिमहे ॥ 9. लुङ् । XI. अतायि—अतायिष्ट । अतायिषाताम् । अतायिषत ॥ म० अतायिष्ठाः । अतायिषाथाम् । अतायिध्वम्--ढ्वम् ॥ 10. लृङ् । अतायिष्यत ॥

७] ञि त्वरा (त्वर्) = संभ्रमे । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to hurry ; to move with speed.

1. लट् । त्वरते । 2. लोट् । त्वरताम् ॥ 3. लङ् । अत्वरत ॥ 4. विधि० । त्वरेत ॥

5. लिट् । प्र० तत्वरे । तत्वराते । तत्वरिरे ॥ म० तत्वरिषे । तत्वराथे । तत्वरिध्वे--ढ्वे ॥ उ० तत्वरे । तत्वरिवहे । तत्वरिमहे ॥ 8. आशी० । प्र० त्वरिषीष्ट ॥ म० त्वरिषीध्वम्--ढ्वम् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० अत्वरिष्ट ॥ म० अत्वरिध्वम्--ढ्वम् ॥

[४१८] धावु (धाव्) = गतिशुद्धयोः । भ्वादिः । गतावकर्म० । सेट् । उभ० । to run; to wash; to cleanse.

परस्मैपदे—खादृ (४८) धातुवत् ॥ 5. लिट् । दधाव । दधावतुः । दधावुः ॥ 9. लुङ् । VII. अधावीत् ॥

आत्मनेपदे—गाधृ (१२८) धातुवत् । 5. लिट् । प्र० दधावे । दधावाते । दधाविरे ॥ म० दधाविषे । दधावाथे ।

दधाविध्वे--ढ्वे ॥ 8. आशी० । म० धाविषीध्वम्--ढ्वम् । 9. लुङ् । XI. प्र० अधाविष्ट । अधाविषाताम् । अधाविषत ॥ म० अधाविध्वम्--ढ्वम् ॥

[४१९] ध्वन = शब्दे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to sound. गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । दध्वान । दध्वनतुः । दध्वनुः ॥ 9. लुङ् । अध्वानीत्--अध्वनीत् ॥

[४२०] बृहि (बृंह्) = वृद्धौ । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to grow.

1. लट् । बृंहति । 2. लोट् । बृंहतु ॥ 3. लङ् । अबृंहत् ॥ 4. विधि० । बृंहेत् ॥

5. लिट् । बबृंह । बबृंहतुः । बबृंहुः ॥ 9. लुङ् । VII. अबृंहीत् ॥

[४२१] भज = सेवायाम् ॥ भ्वादिः । सक० । अनि० । उभ० । to serve; to honour; to choose.

परस्मैपदे--1. लट् । भजति । 5. लिट् । प्र० बभाज । भेजतुः । भेजुः ॥ म० भेजिथ--बभक्थ । भेजथुः । भेज ॥ उ० बभाज--बभज । भेजिव । भेजिम ॥ 6. लुट् । भक्ता ॥ 7. लृट् । भक्ष्यति ॥ 8. आशी० । भज्यात् ॥ 9. लुङ् । VI. अभाक्षीत् । अभाक्ताम् । अभाक्षुः ॥ 10. लृङ् । अभक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—भजते इत्यादि ॥ 5. **लिट्** । भेजे । भेजाते । भेजिरे ॥ 6. **लुट्** । भक्ता ॥ भक्तासे ॥ 7. **लृट्** । भक्ष्यते ॥ 8. **आशी०** । भक्षीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । X. **प्र०** अभक्त । अभक्षाताम् । अभक्षत ॥ **म०** अभक्थाः । अभक्षाथाम् । अभग्ध्वम् ॥ **उ०** अभक्षि । अभक्ष्वहि । अभक्ष्महि ॥

[४२२] डु पचष् (पच्) = पाके । भ्वादिः । सक० । अनि० । उभ० । to cook. **भज** (४२१) धातुवत् ॥

परस्मैपदे—5. **लिट्** । **प्र०** पपाच । पेचतुः । पेचुः ॥ **म०** पेचिथ--पपक्थ । पेचथुः । पेच ॥ **उ०** पपाच--पपच । पेचिव । पेचिम ॥ 6. **लुट्** । पक्ता ॥ 7. **लृट्** । पक्ष्यति ॥ 9. **लुङ्** । VI. **प्र०** अपाक्षीत् । अपाक्ताम् । अपाक्षुः ॥ **म०** अपाक्षीः । अपाक्तम् । अपाक्त ॥ **उ०** अपाक्षम् । अपाक्ष्व । अपाक्ष्म ॥

आत्मनेपदे—5. **लिट्** । पेचे । पेचाते । पेचिरे ॥ 8. **आशी०** । पक्षीष्ट ॥ 9. **लुङ्** । X. अपक्त । अपक्षाताम् ॥

[४२३] **यज** = देवपूजासंगतिकरणदानेषु । भ्वादिः । सक० । अनि० । उभ० । to sacrifice; to make an oblation to; to give; to associate with.

परस्मैपदे—यजति इत्यादि । 5. लिट् । प्र० इयाज । ईजतुः । ईजुः ॥ म० इयजिथ--इयष्ठ । ईजथुः । ईज ॥ उ० इयाज–इयज । ईजिव । ईजिम ॥ 6. लुट् । यष्टा ॥ 7. लृट् । यक्ष्यति ॥ 8. आशी० । इज्यात् । इज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अयाक्षीत् । अयाष्टाम् । अयाक्षुः ॥ 10. लृङ् । अयक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—यजते इत्यादि ॥ 5. लिट् । प्र० ईजे । ईजाते । ईजिरे ॥ म० ईजिषे । ईजाथे । ईजिध्वे--ढ्वे ॥ 8. आशी० । यक्षीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. अयष्ट । अयक्षाताम् । अयक्षत ॥ 10. लृङ् । अयक्ष्यत ॥

[४२४] रञ्ज (रज्) = रागे । भ्वादिः । अक० । अनि० । उभ० । to be coloured ; to paint ; to be pleased ; to be in love with.

परस्मैपदे—1. लट् । रजति ॥ 2. लोट् । रजतु ॥ 3. लङ् । अरजत् ॥ 4. विधि० । रजेत् ॥

5. लिट् । प्र० ररञ्ज । ररञ्जतुः । ररञ्जुः ॥ म० ररञ्जिथ–ररङ्क्थ । ररञ्जथुः । ररञ्ज ॥ उ० ररञ्ज । ररञ्जिव । ररञ्जिम ॥ 6. लुट् । रङ्क्ता ॥ 7. लृट् । रङ्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । रज्यात् । रज्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अराङ्क्षीत् । अराङ्क्ताम् । अराङ्क्षुः ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । रजते ॥ 5. लिट् । प्र० ररञ्जे ॥ म० ररञ्जिषे ॥ उ० ररञ्जे । ररञ्जिवहे ॥ 7. लृट् । रङ्क्ष्यते ॥ 8. आशी० । रङ्क्षीष्ट । रङ्क्षीयास्ताम् । रङ्क्षीरन् ॥ 9. लुङ् । प्र० X. अरङ्क्त । अरङ्क्षाताम् । अरङ्क्षत ॥ म० अरङ्ग्ध्वम् ॥

[४२५] रमु = (रम्) क्रीडायाम् । भ्वादिः । अक० । अनि० । आत्म० । to sport ; to be pleased ; to rejoice ; to have sexual intercourse with.

1. लट् । रमते ॥ 2. लोट् । रमताम् ॥ 3. लङ् । अरमत ॥ 4. विधि० । रमेत ॥

5. लिट् । प्र० रेमे । रेमाते । रेमिरे ॥ म० रेमिषे । रेमाथे । रेमिध्वे ॥ उ० रेमे । रेमिवहे । रेमिमहे ॥ 6. लुट् । रन्ता ॥ 7. लृट् । रंस्यते ॥ 8. आशी० । रंसीष्ट । रंसीयास्ताम् । रंसीरन् ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अरंस्त । अरंसाताम् । अरंसत ॥ म० अरंस्थाः । अरंसाथाम् । अरंध्वम् ॥ उ० अरंसि ॥ 10. लृङ् । अरंस्यत ॥

[४२६] रट = परिभाषणे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to roar ; to proclaim aloud. रट (३७) धातुवत् ॥ रटति ॥ रराट । रेटतुः ॥

[४२७] लष = कान्तौ । भ्वादिः । सक० । सेट् । उभ० ।
to wish ; to long for.

परस्मैपदे—1. लट् । लषति--लष्यति ॥ 2. लोट् । लषतु- लष्यतु ॥ 3. लङ् । अलषत्-अलष्यत् ॥ 4. विधि० । लषेत्–लष्येत् ॥

5. लिट् । प्र० ललाष । लेषतुः । लेषुः ॥ म० लेषिथ । लेषथुः । लेष ॥ उ० ललाष--ललष । लेषिव । लेषिम ॥ 6. लुट् । लषिता ॥ 7. लृट् । लषिष्यति ॥ 8. आशी० । लष्यात् ॥ 9. लुङ् । VII. अलषीत्–अलाषीत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । लषते--लष्यते ॥ 2. लोट् । लषताम्--लष्यताम् ॥ 3. लङ् । अलषत–अलष्यत ॥ 4. विधि० । लषेत--लष्येत ॥ शेषं दध (१२१) धातुवत् ॥

[४२८] टु वमु (वम्) = उद्गिरणे । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to vomit; to pour out. गद (२५) धातुवत् ॥ 5. लिट् । प्र० ववाम । ववमतुः । ववमुः ॥ म० ववमिथ । ववमथुः । ववम ॥ उ० ववाम--ववम । ववमिव । ववमिम ॥

[४२९] शप = आक्रोशे। भ्वादिः। सक०। अनि०। उभ०। to curse; to blame

. परस्मैपदे—1. लट्। शपति। 5. लिट्। प्र० शशाप। शेपतुः। शेपुः॥ म० शेपिथ--शशप्थ। शेपथुः। शेप॥ उ० शशाप–शशप। शेपिव। शेपिम॥ 6. लुट्। शप्ता॥ 7. लृट्। शप्स्यति॥ 8. आशी०। शप्यात्। शप्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। VI. प्र० अशाप्सीत्। अशाप्ताम्। अशाप्सुः॥ म० अशाप्सीः। अशाप्तम्। अशाप्त॥ उ० अशाप्सम्। अशाप्स्व। अशाप्स्म॥

आत्मनेपदे—1. लट्। शपते। 5. लिट्। शेपे। शेपाते। शेपिरे। 8. आशी०। शप्सीष्ट॥ 9. लुङ्। X. अशप्त। अशप्साताम्। अशप्सत॥

[४३०] कूज =अव्यक्ते शब्दे। भ्वादिः। अक०। सेट्। पर०। to make any inarticulate sound; to coo.

1. लट्। कूजति॥ 2. लोट्। कूजतु॥ 3 लङ्। अकूजत्॥ 4. विधि०। कूजेत्॥

5. लिट्। चुकूज॥ 6. लुट्। कूजिता॥ 7. लृट्। कूजिष्यति॥ 8. आशी०। कूज्यात्। कूज्यास्ताम्॥ 9. लुङ्। VII. अकूजीत्॥ 10. लृङ्। अकूजिष्यत्॥

[४३१] ष्टन (स्तन्) = शब्दे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to sound; to thunder. 1. लट् । स्तनति ॥ 5. लिट् । तस्तान इत्यादि ॥ गद (२५) धातुवत् ॥

[४३२] स्वन = शब्दे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to sound. गद (२५) धातुवत् ॥ 1. लट् । स्वनति ॥ 5. लिट् । प्र० सस्वान । सस्वनतुः--स्वेनतुः । सस्वनुः--स्वेनुः ॥ म० सस्वनिथ--स्वेनिथ । सस्वनथुः--स्वेनथुः । सस्वन--स्वेन ॥ उ० सस्वान--सस्वन । सस्वनिव--स्वेनिव । सस्वनिम--स्वेनिम ॥

[४३३] ष्वञ्ज (स्वञ्ज्- स्वज्) = परिष्वङ्गे । भ्वादिः । सक० । अनि० । आत्म० । to embrace.

1. लट् । स्वजते ॥ 2. लोट् । स्वजताम् ॥ 3. लङ् । अस्वजत ॥ 4. विधि० । स्वजेत ॥

5. लिट् । प्र० सस्वजे -सस्वञ्जे । सस्वजाते--सस्वञ्जाते । सस्वजिरे--सस्वञ्जिरे ॥ म० सस्वजिषे--सस्वञ्जिषे । सस्वजाथे--सस्वञ्जाथे । सस्वजिध्वे--सस्वञ्जिध्वे ॥ उ० सस्वजे--सस्वञ्जे । सस्वजिवहे--सस्वञ्जिवहे । सस्वजिमहे--सस्वञ्जिमहे ॥ 6. लुट् । स्वङ्क्ता ॥ 7. लृट् । स्वङ्क्ष्यते ॥ 8. आशी० । स्वङ्क्षीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अस्वङ्क्त । अस्वङ्क्षाताम् । अस्वङ्क्षत ॥ म० अस्वङ्क्थाः । अस्वङ्क्षाथाम् । अस्वङ्ग्ध्वम् ॥

उ० अस्वङ्क्षि । अस्वङ्क्ष्वहि । अस्वङ्क्ष्महि ॥ 10. लृङ् । अस्वङ्क्ष्यत ॥

[४३४] ह्वेञ् (ह्वे) = स्पर्धायां शब्दे च । भ्वादिः । सक०--अक० । अनि० उभ० । to vie with; to call by name; to invoke.

परस्मैपदे—1. लट् । ह्वयति ॥ 2. लोट् । ह्वयतु ॥ 3. लङ् । अह्वयत् ॥ 4. विधि० । ह्वयेत् ॥

5. लिट् । प्र० जुहाव । जुहुवतुः । जुहुवुः ॥ म० जुहविथ–जुहोथ । जुहुवथुः । जुहुव ॥ उ० जुहाव--जुहव । जुहुविव । जुहुविम ॥ 6. लुट् । प्र० ह्वाता ॥ म० ह्वातासि ॥ उ० ह्वातास्मि ॥ 7. लृट् । ह्वास्यति ॥ 8. आशी० । हूयात् । हूयास्ताम् । हूयासुः ॥ 9. लुङ् । II. अह्वत् । अह्वताम् । अह्वन् ॥ 10. लृङ् । अह्वास्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् ॥ 5. लिट् । प्र० जुहुवे । जुहुवाते । जुहुविरे ॥ म० जुहुविषे । जुहुवाथे । जुहुविध्वे--ढ्वे ॥ उ० जुहुवे । जुहुविवहे । जुहुविमहे ॥ 6. लुट् । प्र० ह्वाता ॥ म० ह्वातासे ॥ उ० ह्वाताहे ॥ 7. लृट् । ह्वास्यते ॥ 8. आशी० । प्र० ह्वासीष्ट । ह्वासीयास्ताम् । ह्वासीरन् ॥ म० ह्वासीध्वम् ॥ 9. लुङ् । VIII. प्र० अह्वत । अह्वेताम् । अह्वन्त ॥ म० अह्वथाः । अह्वेथाम् । अह्वध्वम् ॥

उ० अह्वे । अह्वावहि । अह्वामहि ॥ पक्षे—X. प्र० अह्वास्त । अह्वासाताम् । अह्वासत ॥ म० अह्वास्थाः । अह्वासाथाम् । अह्वाध्वम् ॥ उ० अह्वासि । अह्वास्वहि ॥ अह्वास्महि ॥ 10. लृङ् । अह्वास्यत ॥

[४३५] अम = गतिशब्दसंभक्तिषु । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to go; to sound; to eat. अत (२) धातुवत् । अमति ॥ आम ॥

[४३६] अव = रक्षणगतिकान्तिप्रीतितृप्त्यवगमप्रवेशश्रवणस्वाम्यर्थयाचनक्रियेच्छादीप्त्यवाप्त्यालिङ्गनभागवृद्धिषु । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to protect; to go; to be lovely; to please; to satisfy; to know; to enter; to hear; to own; to beg; to act; to desire; to shine; to obtain; to embrace; to kill; to take; to be; to grow; &c., अत (२) धातुवत् ॥ अवति । आव ॥

[४३७] उख = गतौ । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to go; to move.

1. लट् । ओखति ॥ 3. लङ् । औखत् ॥ 5. लिट् । प्र० उवोख । ऊखतुः । ऊखुः ॥ म० उवोखिथ । ऊखथुः । ऊख । उ० उवोख । ऊखिव । ऊखिम ॥ 6. लुट् । ओखिता ॥ 7. लृट् । ओखिष्यति ॥ 8. आशी०— उख्यात् । उख्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. औखीत् ॥

[४३८] वह = प्रापणे । भ्वादिः । सक० । अनि० । उभ० । to bear; to carry; to flow; to marry; to propel.

1. लट् । वहति--ते ॥ 3. लङ् । अवहत्--त ॥ 5. लिट् । प्र० उवाह । ऊहतुः । ऊहुः ॥ म० उवहिथ--उवोढ । ऊहथुः । ऊह ॥ उ० उवाह--उवह । ऊहिव । ऊहिम ॥ आत्म०--प्र० ऊहे । ऊहाते । ऊहिरे ॥ म० ऊहिध्वे--ढ्वे ॥ 6. लुट् । वोढा ॥ 7. लृट् । वक्ष्यति--ते ॥ 8. आशी० । उह्यात् । उह्यास्ताम् ॥—वक्षीष्ट । वक्षीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अवाक्षीत् । अवोढाम् । अवाक्षुः ॥ म० अवाक्षीः । अवोढम् । अवोढ ॥ उ० अवाक्षम् । अवाक्ष्व । अवाक्ष्म ॥ आत्म०—X. प्र० अवोढ । अवक्षाताम् । अवक्षत ॥ म० अवोढाः । अवक्षाथाम् । अवोढ्वम् ॥ उ० अवक्षि । अवक्ष्वहि । अवक्ष्महि ॥ 10. लृङ् । अवक्ष्यत्--त ॥

[४३९] कस = गतौ । सक० । सेट् । पर० । to go. गद (२५) धातुवत् ॥ कसति । चकास ॥

[४४०] कृष = आकर्षणे । भ्वादिः । द्विक० । अनि० । पर० । to draw; to pull; to plough.

1. लट् । कर्षति ॥ 5. लिट् । प्र० चकर्ष । चकृषतुः ॥ म० चकर्षिथ । चकृषथुः । चकृष ॥ उ० चकर्ष ।

चकृषिव । चकृषिम ॥ 6. लुट् । कष्टा--कर्ष्टा ॥ 7. लृट् । कक्ष्यति--कर्क्ष्यति ॥ 8. आशी० । कृष्यात् । कृष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. अक्राक्षीत् ॥ पक्षे—अकार्क्षीत्—अकृक्षत् ॥

[४४१] क्रीडृ (क्रीड्) = विहारे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to amuse oneself; to play.

1. लट् । क्रीडति ॥ 5. लिट् । चिक्रीड । चिक्रीडतुः । 6. लुट् । क्रीडिता ॥ 7. लृट् । क्रीडिष्यति ॥ 8. आशी० । क्रीड्यात् ॥ 9. लुङ् । VII. अक्रीडीत् ॥

[४४२] क्रुश = आह्वाने रोदने च । भ्वादिः । सक०—अक० । अनि० । पर० । to call; to cry; to lament.

1. लट् । क्रोशति । 5. लिट् । प्र० चुक्रोश ॥ म० चुक्रोशिथ ॥ उ० चुक्रोश । चुक्रुशिव ॥ 6. लुट् । क्रोष्टा ॥ 7. लृट् । क्रोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । क्रुश्यात् ॥ 9. लुङ् । V. अक्रुक्षत् ॥

[४४३] क्नथे (क्नथ्) = निष्पाके । भ्वादिः । सेट् । पर० । to boil. गद (२५) धातुवत् ॥ 1. लट् । क्नथति ॥ चक्नाथ ॥ 9. लुङ् । VII. अक्नथीत् ॥

[४४४] गल = अदने स्रावे च । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to eat; to drop. गद (२५) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । अगालीत् इत्येव ॥

[४४५] गल्भ = धार्ष्ट्ये । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to be bold. कत्थ (१२६) धातुवत् ॥ गल्भते ॥ जगल्भे ॥ 9. लुङ् । अगल्भिष्ट ॥

[४४६] गुपू (गुप्) = रक्षणे । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to protect ; to conceal.

1. लट् । गोपायति ॥ 2. लोट् । गोपायतु ॥ 3. लङ् । अगोपायत् ॥ 4. विधि० । गोपायेत् ॥

5. लिट् । गोपायांचकार--गोपायांबभूव--गोपायामास ॥ पक्षे—प्र० जुगोप । जुगुपतुः । जुगुपुः ॥ म० जुगोपिथ--जुगोप्थ । जुगुपथुः । जुगुप ॥ उ० जुगोप । जुगुपिव--जुगुप्व । जुगुपिम--जुगुप्म ॥ 6. लुट् । गोपायिता--गोपिता--गोप्ता ॥ 7. लृट् । गोपायिष्यति--गोपिष्यति--गोप्स्यति ॥ 8. आशी० । गोपाय्यात्--गुप्यात् ॥ 9. लुङ् । VII. अगोपायीत्--अगोपीत्--अगौप्सीत् ॥ 10. लृङ् । अगोपायिष्यत्--अगोपिष्यत्--अगोप्स्यत् ॥

[४४७] धूप = संतापे । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to heat; to be heated. गुपू (४४६) धातुवत् ॥

[४४८] गुहू (गुह्) = आच्छादने । गोपने च । भ्वादिः । सक० । वेट् । उभ० । to cover ; to keep secret.

परस्मैपदे—1. लट् । गूहति । 2. लोट् । गूहतु ॥ 3. लङ् । अगूहत् ॥ 4. विधि० । गूहेत् ॥

5. लिट् । प्र० जुगूह । जुगुहतुः । जुगुहुः ॥ म० जुगूहिथ--जुगोढ । जुगुहथुः । जुगुह ॥ उ० जुगूह । जुगुहिव--जुगुह्व । जुगुहिम--जुगुह्म ॥ 6. लुट् । गूहिता--गोढा ॥ 7. लृट् । गूहिष्यति--घोक्ष्यति ॥ 8. आशी० । गुह्यास्ताम् । गुह्यासुः ॥ 9. लुङ् । VII. प्र० अगूहीत् ॥ गुह्यात् । म० अगूहीः ॥ उ० अगूहिषम् ॥ इडभावपक्षे—V. प्र० अघुक्षत् ॥ म० अघुक्षः ॥ उ० अघुक्षम् ॥ 10. लृङ् । अगूहिष्यत्–अघोक्ष्यत् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । गूहते ॥ 2. लोट् । गूहताम् ॥ 3. लङ् । अगूहत ॥ 4. विधि० । गूहेत ॥

5. लिट् । प्र० जुगुहे । जुगुहाते । जुगुहिरे ॥ म० जुगुहिषे–जुघुक्षे । जुगुहाथे । जुगुहिध्वे--ढ्वे--जुगू ढ्वे ॥ उ० जुगुहे । जुहिवहे--जुगुह्वहे । जुगुहिमहे--जुगुह्महे ॥ 6. लुट् । प्र० गूहिता–गोढा ॥ म० गूहितासे ॥ उ० गूहिताहे ॥ 7. लृट् । गूहिष्यते--घोक्ष्यते ॥ म० गूहिष्यसे--घोक्ष्यसे ॥ उ० गूहिष्ये--घोक्ष्ये ॥ 8. आशी० । गूहिषीष्ट--घुक्षीष्ट ॥ 9. लुङ् । प्र० अघुक्षत--अगूढ । अघुक्षाताम् । अघुक्षन्त ॥ म० अघुक्षथाः—अगूढाः । अघुक्षाथाम् । अघुक्षध्वम्--अघूढ्वम् ॥

उ० अघुक्षि । अघुक्षावहि--अगुह्वहि । अघुक्षामहि ॥ 10. लृङ् । अगूहिष्यत--अघोक्ष्यत ॥

[४४९] गाङ् (गा) = गतौ । भ्वादिः । सक० । अनि० । आत्म० । to go.

1. लट् । प्र० गाते । गाते । गाते ॥ म० गासे । गाथे । गाध्वे ॥ उ० गै । गावहे । गामहे ॥ 2. लोट् । प्र० गाताम् । गाताम् । गाताम् ॥ म० गास्व । गाथाम् । गाध्वम् ॥ उ० गै । गावहै । गामहै ॥ 3. लङ् । प्र० अगात । अगाताम् । अगात ॥ म० अगाथाः । अगाथाम् । अगाध्वम् ॥ उ० अगे । अगावहि । अगामहि ॥ 4. विधि० । प्र० गेत । गेयाताम् । गेरन् ॥ म० गेथाः । गेयाथाम् । गेध्वम् ॥ उ० गेय । गेवहि । गेमहि ॥

5. लिट् । प्र० जगे । जगाते । जगिरे ॥ म० जगिषे । जगाथे । जगिध्वे ॥ उ० जगे । जगिवहे । जगिमहे ॥ 6. लुट् । गाता ॥ 7. लृट् । गास्यते ॥ 8. आशी० । गासीष्ट ॥ 9. लुङ् । X. प्र० अगास्त । अगासाताम् । अगासत ॥ म० अगास्थाः । अगासाथाम् ॥ अगाध्वम् ॥ उ० अगासि । अगास्वहि । अगास्महि ॥ 10. लृङ् । अगास्यत ॥

[४५०] पठ = व्यक्तायां वाचि । लिखिताक्षरवाचने च । भ्वादिः । सक० । सेट्० । पर० । to read; to study. जप (३६) धातुवत् ॥पठति ॥ पपाठ । पेठतुः ॥

[४५१] प्रथ = प्रख्याने । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to become famous; to increase.

1. लट् । प्रथते ॥ 2. लोट् । प्रथताम् ॥ 3. लङ् । अप्रथत ॥ 4. विधि० । प्रथेत ॥

5. लिट् । पप्रथे ॥ 6. लुट् । प्रथिता ॥ 7. लृट् । प्रथिष्यते ॥ 8. आशी० । प्रथिषीष्ट ॥ 9. लुङ् । XI. अप्रथिष्ट ॥ म० अप्रथिढ्वम्--ध्वम् ॥ 10. लृङ् । अप्रथिष्यत ॥

[४५२] फल = निष्पत्तौ । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to bear fruit; to result; to be successful. फलति ॥ पफाल । फेलतुः । इत्यादि जप (३६) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । अफालीत् । इत्याद्येकमेव रूपम् ॥

[४५३] यतीं (यत्) = प्रयत्ने । भ्वादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to strive; to attempt.

1. लट् । यतते ॥ 2. लोट् । यतताम् ॥ 3. लङ् । अयतत ॥ 4. विधि० । यतेत ॥

5. लट् । यते । येताते । येतिरे । 9. लुङ् । XI. प्र० अयतिष्ट ॥ म० अयतिध्वम्-ढ्वम् ॥

[४५४] मुर्च्छा (मूर्च्छ्) = मोहसमुच्छ्राययोः । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to faint; to grow; to increase; to become strong.

1. लट् । मूर्च्छति ॥ 5. लिट् । मुमूर्च्छ ॥ 9. लुङ् । VII. अमूर्छीत् ॥

[४५५] लबि (लंब्) = शब्दे अवस्रंसने च । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to sound; to delay; to hang down. लम्बते ॥ ललम्बे ॥ वदि (११५) धातुवत् ॥

[४५६] लुट = विलोडने । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to churn; to agitate; to wallow. लोटति ॥ लुलोट ॥ शुच (१७) धातुवत् ॥

[४५७] शकि (शङ्क्) = शङ्कायाम् । भ्वादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to fear; to doubt; to suspect. शङ्कते ॥ शशङ्के ॥ वदि (११५) धातुवत् ॥

[४५८] ह्लादी (ह्लाद्) = अव्यक्ते शब्दे सुखे च । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to sound; to be glad. ह्लादते । जह्लादे । इत्यादि गाधृ (१२८) धातुवत् ॥

[४५९] घस्लृ (घस्) = अदने । भ्वादिः । सक० । अनि० । पर० । to eat; to devour. अयं लिटि आशीर्लिङि च न प्रयुज्यते । घसति इत्यादि **गद्** (२५) धातुवत् ॥ 9. लुङ् । II. अघसत् ॥

[४६०] तक्ष = त्वचने । तनूकरणे च । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to cut off; to make thin. तक्षति ॥ ततक्ष ॥ अतक्षीत् ॥ इत्यादि **नर्द्** (३४) धातुवत् ॥ तनूकरणार्थे तक्ष्णोति इत्यादि श्नुरपि भवति ॥

[४६१] णद् (नद्) = अव्यक्ते शब्दे । भ्वादिः । अक० । सेट् । पर० । to sound; to roar. नदति ॥ ननाद । नेदतुः । नेदुः ॥ **रद्** (३७) धातुवत् ॥

[४६२] डु वप् = (वप्) बीजसंताने । मुण्डने च । भ्वादिः । अनि० । सक०--अक० । उभ० । to sow; to plant; to shave.

1. लट् । वपति--ते ॥ 5. लिट् । प्र० उवाप । ऊपतुः । ऊपुः ॥ म० उवपिथ--उवप्थ ॥ उ० उवाप--उवप ॥ आत्म० प्र० ऊपे । ऊपाते ॥ म० ऊपिषे ॥ उ० ऊपे । ऊपिवहे । ऊपिमहे ॥ 9. लुङ् । VI. अवाप्सीत् । अवाप्ताम् । अवाप्सुः ॥ आत्म० X. अवप्त । अवप्सातम् । अवप्सत ॥

[४६३] स्फुट = विकसने । भ्वादिः । अक० । सेट् । आत्म०
to open ; to expand.

1. लट् । स्फोटते । 5. लिट् । पुस्फुटे ॥

अदादयः ॥ २ ॥

[४६४] ईर = गतौ कंपने च । अदादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to go ; to shake.

1. लट् । प्र० ईर्ते । ईराते । ईरते ॥ म० ईर्षे । ईराथे । ईर्ध्वे ॥ उ० ईरे । ईर्वहे । ईर्महे ॥ 2. लोट् । प्र० ईर्ताम् । ईराताम् । ईरताम् ॥ म० ईर्ष्व । ईराथाम् । ईर्ध्वम् ॥ उ० ईरै । ईरावहै । ईरामहै ॥ 3. लङ् । प्र० ऐर्त । ऐराताम् । ऐरत ॥ म० ऐर्थाः । ऐराथाम् । ऐर्ध्वम् ॥ ॥ उ० ऐरि । ऐर्वहि ऐर्महि ॥ 4. विधि० । प्र० ईरीत । ईरीयाताम् । ईरीरन् ॥ म० ईरीथाः । ईरीयाथाम् । ईरीध्वम् ॥ उ० ईरीय । ईरीवहि । ईरीमहि ॥

5. लिट् । प्र० ईरांचक्रे--ईरामास--ईरांबभूव । इत्यादि ॥ 6. लुट् । ईरिता ॥ 7. लृट् । ईरिष्यते ॥ 8. आशी० प्र० ईरिषीष्ट ॥ म० ईरिषीध्वम्--ढ्वम् ॥ 9. लुङ् । XI. प्र० ऐरिष्ट । ऐरिषाताम् । ऐरिषत ॥ म० ऐरिष्ठाः ।

ऐरिषाथाम् । ऐरिध्वम्--ढ्वम् ॥ उ० ऐरिषि । ऐरिष्वहि । ऐरिष्महि ॥ 10. लृङ् । ऐरिष्यत ॥

[४६५] ख्या = प्रकथने । अदादिः । सक० । अनि० । पर० । to relate ; to tell.

1. लट् । प्र० ख्याति । ख्यातः । ख्यान्ति ॥ म० ख्यासि । ख्याथः । ख्याथ ॥ उ० ख्यामि । ख्यावः । ख्यामः ॥ 2. लोट् । प्र० ख्यातु -ख्यातात् । ख्याताम् । ख्यान्तु ॥ म० ख्याहि--ख्यातात् । ख्यातम् । ख्यात ॥ उ० ख्यानि । ख्याव । ख्याम ॥ 3. लङ् । प्र० अख्यात् । अख्याताम् । अख्युः--अख्यान् ॥ म० अख्याः । अख्यातम् । अख्यात ॥ उ० अख्याम् । अख्याव । अख्याम ॥ 4. विधि० । ख्यायात् । ख्यायाताम् । ख्यायुः ॥

5. लिट् । प्र० चख्यौ । चख्यतुः । चख्युः ॥ म० चख्यिथ--चख्याथ । चख्यथुः । चख्य ॥ उ० चख्यौ । चख्यिव । चख्यिम ॥ 6. लुट् । ख्याता ॥ 7. लृट् । ख्यास्यति ॥ 8. आशी० । ख्यायात् । ख्यायास्ताम् । ख्यायासुः । पक्षे – ख्येयात् । ख्येयास्ताम् । ख्येयासुः ॥ 9. लुङ् । II. अख्यत् । अख्यताम् । अख्यन् ॥ 10. लृङ् । अख्यास्यत् ॥

दिवादयः ॥ ४ ॥

[४६६] दुष = वैकृत्ये । दिवादिः । अक० । अनि० । पर० ।
to make impure ; to sin. दुष्यति इत्यादि पुष (२३८) धातुवत् ॥

[४६७] रुष = हिंसायां रोषे च । दिवादिः । अक० । सेट् । पर० ।
to kill ; to hurt ; to be angry.

1. लट् । रुष्यति ॥ 5. लिट् । रुरोष । रुरुषतुः । रुरुषुः ॥ 6 लुट् । रोषिता--रोष्टा ॥ 7. लृट् । रोषिष्यति ॥ 8. आशी० । रुष्यात् । रुष्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अरुषत् । अरुषताम् । अरुषन् ॥ 10. लृङ् । अरोषिष्यत् ॥

[४६८] लुभ = गार्ध्ये । दिवादिः । सक० । सेट् । पर० ।
to covet ; to long for. रुष (४६७) धातवत् ॥ 6. लुट् । लोभिता--लोब्धा । इति विशेषः ॥

[४६९] क्लिदू (क्लिद्) = आर्द्रीभावे । दिवादिः । अक० । वेट् । पर० ।
to become wet.

1. लट् । क्लिद्यति ॥ 2. लोट् । क्लिद्यतु ॥ 3. लङ् । अक्लिद्यत् ॥ 4. विधि० । क्लिद्येत् ॥

5. लिट् । प्र० चिक्लेद । चिक्लिदतुः । चिक्लिदुः ॥ म० । चिक्लेदिथ--चिक्लेत्थ । चिक्लिदथुः । चिक्लिद ॥ उ०

5. **लिट्** । **प्र०** जजार । जजरतुः--जेरतुः । जजरुः--जेरुः ॥ **म०** जजरिथ--जेरिथ । जजरथुः--जेरथुः । जजर--जेर ॥ **उ०** जजार--जजर । जजरिव--जेरिव । जजरिम--जेरिम ॥ 6. **लुट्** । जरिता--जरीता ॥ 7. **लृट्** । जरिष्यति--जरीष्यति ॥ 8. **आशी०** । जीर्यात् । जीर्यास्ताम् । जीर्यासुः ॥ 9. **लुङ्** । II. अजरत् । अजरताम् । अजरन् ॥ **पक्षे**—VII. अजारीत् । अजारिष्टाम् । अजारिषुः ॥ 10. **लृङ्** । अजरिष्यत्--अजरीष्यत् ॥

[४७६] **त्रसी** (त्रस्) = उद्वेगे । दिवादिः । अक० । सेट् । पर० । to tremble; to fear.

1. **लट्** । त्रस्यति ॥ 2. **लोट्** । त्रस्यतु ॥ 3. **लङ्** । अत्रस्यत् ॥ 4. **विधि०** । त्रस्येत् ॥ अस्य सार्वधातुके त्रसति इत्याद्यपि रूपम् ॥

5. **लिट्** । **प्र०** तत्रास । तत्रसतुः--त्रेसतुः । तत्रसुः--त्रेसुः ॥ **म०** तत्रसिथ--त्रेसिथ । तत्रसथुः--त्रेसथुः । तत्रस--त्रेस ॥ **उ०** तत्रास--तत्रस । तत्रसिव--त्रेसिव । तत्रसिम--त्रेसिम ॥ 6. **लुट्** । त्रसिता ॥ 7. **लृट्** । त्रसिष्यति ॥ 8. **आशी०** । त्रस्यात् । त्रस्यास्ताम् ॥ 9. **लुङ्** । VII. अत्रासीत्--अत्रसीत् ॥ 10. **लृङ्** । अत्रसिष्यत् ॥

[४७७] भ्रंशु (भ्रंश्--भ्रश्) = अधःपतने । दिवादिः । अक० । सेट् । पर० । to fall; to decline; to escape.

1. लट् । भ्रश्यति । 5. लिट् । प्र० बभ्रंश । बभ्रंशतुः । बभ्रंशुः ॥ म० बभ्रंशिथ । बभ्रंशथुः । बभ्रंश ॥ उ० बभ्रंश । बभ्रंशिव । बभ्रंशिम ॥ 6. लुट् । भ्रंशिता ॥ 7. लृट् । भ्रंशिष्यति ॥ 8. आशी० । भ्रश्यात् । भ्रश्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अभ्रशत् । अभ्रशताम् । अभ्रशन् ॥ 10. लृङ् । अभ्रंशिष्यत् ॥

[४७८] शो = तनूकरणे । दिवादिः । सक० । अनि० । पर० । to sharpen; to make thin. षो (२६५) धातुवत् ॥

तुदादयः ॥ ६ ॥

[४७९] उज्झ = उत्सर्गे । तुदादिः । सक० । सेट् । पर० । to abandon; to avoid.

1. लट् । उज्झति ॥ 5. लिट् । उज्झांचकार--इत्यादि । उक्ष (४०८) धातुवत् ॥

[४८०] कृष = विलेखने । तुदादिः । सक० । अनि० । उभ० । to draw to plough.

1. लट् । कृषति--ते ॥ 5. लिट् । चकर्ष । चकृषतुः । चकृषुः ॥ आत्म०--चकृषे ॥ 6. लुट् । कर्ष्टा--क्रष्टा ॥

5. लिट् । उन्दांचकार--उन्दांबभूव--उन्दामास ॥ 6. लुट् । उन्दिता ॥ 7. लृट् । उन्दिष्यति ॥ 8. आशी० । उद्यात् । उद्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. औन्दीत् । औन्दिष्टाम् । औन्दिषुः ॥ 10. लृङ् । औन्दिष्यत् ॥

[४८५] **पृची** (पृच्) = संपर्के । रुधादिः । सक० । सेट् । पर० । to hinder; to join.

1. लट् । प्र० पृणक्ति । पृङ्क्तः । पृञ्चन्ति ॥ म० पृणक्षि । पृङ्क्थः । पृङ्क्थ ॥ उ० पृणच्मि । पृञ्च्वः । पृञ्च्मः ॥ 2. लोट् । प्र० पृणक्तु--पृङ्क्तात् । पृङ्क्ताम् । पृञ्चन्तु ॥ म० पृणग्धि -पृङ्क्तात् । उ० पृणचानि ॥ 3. लङ् । प्र० अपृणक्--ग् । अपृङ्क्ताम् । अपृञ्चन् ॥ म० अपृणक्--ग् । अपृङ्क्तम् ॥ उ० अपृणचम् । अपृञ्च्व ॥ 4. विधि० । पृञ्च्यात् । पृञ्च्याताम् ॥

5. लिट् । प्र० पपर्च । पपृचतुः । पपृचुः ॥ म० पपर्चिथ । पपृचथुः । पपृच । उ० पपर्च । पपृचिव ॥ 6. लुट् । पर्चिता ॥ 7. लृट् । पर्चिष्यति ॥ 8. आशी० । पृच्यात् । पृच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VII. अपर्चीत् ॥ 10. लृङ् । अपर्चिष्यत् ॥

[४८६] **वृजी** (वृज्) = वर्जने । रुधादिः । सक० । सेट् । पर० । to avoid; to shun.

1. लट् । प्र० वृणक्ति ॥ म० वृणक्षि ॥ उ० वृणज्मि ॥ 3. लङ् । अवृणक् । अवृङ्क्ताम् । अवृञ्जन् ॥ 9. लुङ् । VII. अवर्जीत् इत्यादि पृची (४८५) धातुवत् ॥

[४८७] रिचिर् (रिच्) = विरेचने । रुधादिः । सक० । अनि० । उभ० । to empty; to clear; to deprive of; to give up.

1. लट् । प्र० रिणक्ति ॥ म० रिणक्षि ॥ उ० रिणच्मि ॥ 2. लोट् । प्र० रिणक्तु ॥ म० रिङ्ग्धि ॥ उ० रिणचानि ॥ 3. लङ् । प्र० अरिणक्–ग् । अरिङ्क्ताम् । अरिञ्चन् ॥ म० अरिणक्–ग् । अरिङ्क्तम् ॥ उ० अरिणचम् । अरिञ्च्व ॥ 4. विधि० । रिञ्च्यात् । रिञ्च्याताम् ॥

5. लिट् । रिरेच ॥ 8. आशी० । रिच्यात् । रिच्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । II. अरिचत् ॥ पक्षे–VI. अरैक्षीत् । अरैक्ताम् ॥

आत्मनेपदे—1. लट् । रिङ्क्ते ॥ 2. लोट् । प्र० रिङ्क्ताम् ॥ म० रिङ्क्ष्व ॥ उ० रिणचै ॥ 3. लङ् । अरिङ्क्त । अरिञ्चाताम् ॥ 4. विधि० । रिञ्चीत ॥ 5. लिट् । रिरिचे ॥ 9. लुङ् । X. अरिक्त ॥

क्र्यादयः ॥ ९ ॥

[४८८] **बन्ध** = बन्धने । क्र्यादिः । सक० । अनि० । पर० । to bind; to attract; to form. सार्वधातुके **मन्थ** (३५५) धातुवत् ॥

1. लट् । प्र० बध्नाति । बध्नीतः । बध्नन्ति ॥ म० बध्नासि । बध्नीथः ॥ उ० बध्नामि ॥ 2. लोट् । प्र० बध्नातु--बध्नीतात् । बध्नीताम् ॥ म० बधान--बध्नीतात् । बध्नीतम् ॥ उ० बध्नानि ॥ 3. लङ् । प्र० अबध्नात् । अबध्नीताम् । अबध्नन् ॥ म० अबध्नाः ॥ उ० अबध्नाम् ॥ 4. विधि० । बध्नीयात् । बध्नीयाताम् । बध्नीयुः ॥

5. लिट् । प्र० बबन्ध । बबन्धतुः । बबन्धुः ॥ म० बबन्धिथ--बबन्ध । बबन्धथुः । बबन्ध ॥ उ० बबन्ध । बबन्धिव । बबन्धिम ॥ 6. लुट् । बन्धा ॥ 7. लृट् । भन्त्स्यति ॥ 8. आशी० । बध्यात् । बध्यास्ताम् ॥ 9. लुङ् । VI. प्र० अभान्त्सीत् । अबान्धाम् । अभान्त्सुः ॥ म० अभान्त्सीः । अबान्धम् । अबान्ध ॥ उ० अभान्त्सम् । अभान्त्स्व । अभान्त्स्म ॥ 10. लृङ् । अभन्त्स्यत् ॥

[४८९] **ली** = श्लेषणे । क्र्यादिः । सक० । अनि० । पर० । to adhere; to melt.

1. लट् । लिनाति ॥ 2. लोट् । लिनातु ॥ 3. लङ् । आलनात् ॥ 4. विधि० । लिनीयात् ॥

5. लिट् । प्र० लिलाय--ललौ । लिल्यतुः । लिल्युः ॥ म० लिलयिथ--लिलेथ--ललिथ--ललाथ । लिल्यथुः । लिल्य ॥ उ० लिलाय--लिलय--ललौ । लिल्यिव । लिल्यिम ॥ 6. लुट् । लाता--लेता ॥ 7. लृट् । लास्यति--लेष्यति ॥ 8. आशी० । लीयात् । लीयास्ताम् । 9. लुङ् । VI. अलैषीत् । अलैष्टाम् ॥ पक्षे--अलासीत् । अलासिष्टाम् ॥ 10. लृङ् । अलास्यत्--अलेष्यत् ॥

[४९०] शॄ = हिंसायाम् । क्र्यादिः । सक० । सेट् । पर० । to tear to pieces; to hurt; to kill. पॄ (३४५) धातुवत् ॥ शृणाति ॥ शृणातु ॥ अशृणात् ॥

5. लिट् । प्र० शशार । शश्रतुः--शशरतुः । शश्रुः--शशरुः ॥ म० शशरिथ । शश्रथुः--शशरथुः । शश्र--शशर ॥ उ० शशार--शशर । शश्रिव--शशरिव । शश्रिम--शशरिम ॥ 9. लुङ् । VII. अशारीत् ॥

[४९१] ज्या = वयोहानौ । क्र्यादिः । अक० । अनि० । पर० । to become old ; to decay.

1. लट् । प्र० जिनाति । जिनीतः । जिनन्ति ॥ म० जिनासि । जिनीथः । जिनीथ ॥ उ० जिनामि ।

जिनीवः । जिनीमः ॥ 2. लोट् । प्र० जिनातु--जिनीतात् । जिनीताम् । जिनन्तु ॥ म० जिनीहि ॥ उ० जिनानि ॥ 3. लङ् । प्र० अजिनात् । अजिनीताम् । अजिनन् ॥ म० अजिनाः । अजिनीतम् । अजिनीत ॥ उ० अजि-नाम् । अजिनीव । अजिनीम ॥ 4. विधि० । जिनीयात् । जिनीयाताम् ॥

5. लिट् । प्र० जिज्यौ । जिज्यतुः । जिज्युः ॥ म० जिज्यिथ--जिज्याथ । जिज्यथुः । जिज्य ॥ उ० जिज्यौ । जिज्यिव । जिज्यिम ॥ 6. लुट् । ज्याता ॥ 7. लृट् । ज्यास्यति ॥ 8. आशी० । जीयात् । जीयास्ताम् ॥ 9. लुङ् । IV. अज्यासीत् । अज्यासिष्टाम् । अज्यासिषुः ॥ 10. लृङ् । अज्यास्यत् ॥

चुरादयः ॥ १० ॥

[४९२] रह = त्यागे । चुरादिः । सक० । सेट् । उभ० ।
to leave ; to abandon.

1. लट् । रहयति--ते ॥ 5. लिट् । रहयांचकार--चक्रे । 9. लुङ् । अररहत्--त ॥

[४९३] मार्ग = अन्वेषणे । चुरादिः । सक० । सेट् । उभ० ।
to seek for.

1. लट् । मार्गयति--ते ॥ 5. लिट् । मार्गयांचकार--चक्रे ॥ 9. लुङ् । अममार्गत्--त ॥

[४९४] चुद = संचोदने । चुरादिः । सक० । सेट् । उभ० । to direct; to throw.

1. लट् । चोदयति--चोदयते ॥ 5. लिट् । चोदयांचकार--चक्रे । इत्यादि ॥ 9. लुङ् । अचूचुदत्--त ॥

[४९५] तत्रि (तन्त्र्) = कुटुंबधारणे । चुरादिः । अक० । सेट् । आत्म० । to govern.

1. लट् । तन्त्रयते ॥ 9. लुङ् । अततन्त्रत ॥

[४९६] भत्स = तर्जने । चुरादिः । सक० । सेट् । आत्म० । to threaten; to abuse.

1. लट् । भर्त्सयते ॥ 5. लिट् । भर्त्सयांचक्रे ॥ 9. लुङ् । अबभर्त्सत ॥

[४९७] मार्ज = शुद्धौ । चुरादिः । अक० सेट् । उभ० । to purify. 1. लट् । मार्जयति--मार्जयते ॥

[४९८] रिच = वियोजनसंपर्चनयोः । चुरादिः । सक० । सेट् । उभ० । to divide; to leave. 1. लट् । रेचयति--ते ॥

[४९९] ष्वद (स्वद्) = आस्वादने । चुरादिः । सक० । सेट् । उभ० । to be pleasant to the taste; to please to eat.

1. लट् । स्वादयति--ते ॥ 5. लिट् । स्वादयांचकार--चक्रे ॥ 9. लुङ् । असिष्वदत्--त ॥

[५००] मह = पूजायाम् । भ्वादिः । सक० । सेट् । पर० । to honour ; to delight. **गद** (२५) धातुवत् ॥ चुरादौ--महयति--महयते ॥ इत्यादिः ॥

परिशिष्टं सपूर्णम् ।

इति मध्यमधातुरूपावलिः ।

शुभं भूयात् ॥

श्रीसरस्वत्यै नमः ।

मध्यमधातुरूपावल्याः

वर्णानुक्रमणी ।

अ

वर्णानुक्रमणी संपूर्णा ॥

श्रीः

मध्यमधातुरूपावल्यां प्रमादात् समापतितानाम्

अशुद्धानां शोधनम् ।

तत्र अशुद्धानां शोधनम्, अस्पष्टानामक्षराणां स्पष्टीकरणं, विस्मरणेन त्रुटितानां संमेलनं चेत्यादि बहुविधं शोधनम् ।

एतत्पुस्तकपठितृभिः एतच्छोधनानुसारेण पुस्तकं समीकरणीयम् ।

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
८	५	इण्व	'ण्व' अस्पष्टम् ।
१२	३	वचनेषु	इत्यनन्तरम् "सक० । सेट् । पर० । इति संयोज्यम् ।
	६	uuderstand	understand.
१४	७	बुध	'बु' अस्प.
	११	बोधतु	प्र० बोधतु
१७	४	to rube.	to rub.
	६	a. lie	a lie
	९	लु गदसि ;	म० गदसि ।

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
१८	१८	जज्वलुः ॥	इत्यनन्तरम् "9 लुङ् । VII. अज्वालीत् ॥ इति संयो०
२०	१६	धातुवत् ॥	इत्यन० "9. लुङ् । VII. अदालीत् ॥" इति संयोज्यम् ।
२२	१७	(वाञ्छ्)	(वाञ्च्छ्) एवं सर्वरूपेष्वपि
२३	६	लृट्	लृङ्
	१८	शशंशिथ ।	शशंसिथ ।
२४	५	अशंसिष्यत ॥	'त्' अस्पष्टम् ।
	८	दंश (=)	दंश (दश्) (=)
२७	७	dispond.	despond.
	८	लिट	लिट्
२९	१	ध्मा (=)	ध्मा (धम्) =
	२	breath.	breathe.
	६	(स्था)	(स्था-तिष्ठ्)
३१	१५	सार्वधातुक	'धा' अस्पष्टम् ।
३२	४	...	'ये' अस्पष्टम् ।
	१३	despond!	despond;
	१९	उवस्थ	उवस्थ
३३	६	पतु	'प' अस्पष्टम्

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
३४	४	सार्वधातुक	'धा' अस्पष्टम् ।
	५–६	ससृपथुः ॥ ससृप	ससृपथुः । ससृप ॥ उ०
	२०	णम (नम्)	'म' अस्पष्टम् ।
	,,	प्रह्वत्वे	'त्वे' अस्पष्टम् ।
३५	४	नेम्त्रि	नेमिम
	,,	लुट् ।	'लु' अस्पष्टम् ।
३८	१३	श्रु (=)	श्रु (शृणु) =
३९	६	लृट्	'ट्' अस्प०
	,,	आशी०	'आ' अस्प०
४१	६	(सञ्ज्)	(सज्–सञ्ज्)
४४	१	–शुशोथ	त्याज्यमेतत् ।
४५	१	लुट्	लृट्
४६	४	लोट्–प्र०	लोट् । प्र०
	१६	9. लुङ् ।	9. लुङः
४७	५	अवोचथाः	'वो' अस्पष्टम् ।
४८	५	चेुः	अस्पष्टम् ।
४९	१४	भूधातो	'धा' अस्पष्टम्
५०	१	एधमासिथ	एधामासिथ

पृष्ठ संख्या	पङ्क्ति संख्या	अशुद्धम्	शुद्धम् ।
५२	१२	ष्टुभु	'ष्टु' अस्पष्टम्
५३	२	अद्योतिषत ॥	अनन्तरम् 'अद्योतिध्वम्--द्वम्' इति संयोज्यम् ।
५५	६	अयांचक्रे ॥	इत्यनन्तरम् 'इत्यादिविशेषः' इति संयोज्यम् ।
	,,	अयिषीष्ट	इत्यनन्तरं सप्तमपङ्क्तिस्थं 'म० अयिषीध्वम्--द्वम्' इत्येतत्संयोज्यम् ।
५६	१३	लृट्	लृङ्
५८	१७	चकॢपिध्वे	इत्यनन्तरं '--चकॢढ्वे।' इति संयोज्यम् ।
५९	५	अकॢप्स्यत	अकल्प्स्यत ।
	६	परस्मैपदपक्षे	'प' अस्पष्टम् ।
	१८	गाहू	अस्पष्टम् ।
६०	६	द्वम्घाक्षीध्वम्	द्वम्--घाक्षीध्वम्
	१०	practice	practise
	४	शिक्ष	शि' अस्पष्टम् ।
२	८	डिडिग्ध्वे	डिडिग्द्वे
	१८	अस्मेषत ॥	इत्यनन्तरं 'म० अस्मेद्वम् ।' इति संयोज्यम् ।

पृष्ठ संख्या	पङ्क्ति संख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
६४	१	to down	'to' इत्येतत्त्याज्यम् ।
	७	अस्रंसिषत ॥	इत्यनन्तरम् 'म० अस्रंसिध्वम्--ढ्वम् । इति संयोज्यम् ।
	११	अस्तंभिषाताम्	इत्यनन्तरं 'म० अस्तंभिध्वम्--ढ्वम् इति संयोज्यम् ।
	१७	लङ्	अस्पष्टम् ।
६५	२	अवेपिष्ट	इत्यनन्तरं 'म० अवेपिध्वम्--ढ्वम् ।' इति संयोज्यम् ।
	६	पङ्क्तेरादौ	'8 आशी० । सेविषीध्वम्--ढ्वम् । इति संयोज्यम् ।
६८	३	वत्	धातुवत्
६९	१३	दध्रिध्वे	दध्रिध्वे--ढ्वे
७०	७	जह्रिमहे	इत्यनन्तरं '8. आशी० । हृषी-ध्वम्--ढ्वम् ' इति संयोज्यम् ।
	१३	बभृध्वे--ढ्वे ॥	बभृढ्वे ॥ '8. आशी० । म० भृषी-ढ्वम् ।
७१	१०	नेषीरन् ॥	इत्यनन्तरं 'म० नेषीढ्वम् ।
७६	९	अस्तु	'स्तु' अस्प०
८७	२	रुवीतात्	अस्पष्टम् ।

पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
९३	२०	ईशिपे। ध्वे।	ईशिपे। ईशिध्वे
९६	२	forth as a	'as' त्वेतत्त्याज्यम्
	१८	असोढ्ढम्	असोढ्वम्
१००	५	म०	त्याज्यमेतत्
११०	१८	जिह्वयात्	जिह्वीयात्
११३	शिर:पंक्तौ	परस्मैपदिन:	आत्मनेपदिन
११५	शिर:०	परस्मैपदिन:	भयपदिन:
	७	बिभृध्वे	बिभृढ्वे
११७	शिर:०	परस्मै	उभय
११८	३	दधतु:	दधतु: ॥
	९	धत्ताम्	'धं' अस्पष्टम्।
११९	शिर:पं०	परस्मैपदिन:	उभयपदिन:
१२०	१०	निनजिमहे	निनिजिमहे
१२१	शिर:०	परस्मै	उभय
१२७	१८	अर्षिष्यत्	अह्र्षिष्यत्।
१२९	६	loose	lose
१३०	११	(शम्)	(शम्—शाम्)
	२०	(तम्)	(तम्-ताम्)
१३१	३	श्रमु=	श्रमु (श्रम्)=

पृष्ठ संख्या	पंक्ति संख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
	९	(क्षम्)	(क्षम्-क्षाम्)
	१८	(भ्रम्)	(भ्रम्-भ्राम्)
१३२	४	क्रमु=	क्रमु (क्राम्)=
	९	(मद्)	(मद्-माद्)
१३३	१८	व्यध=	व्यध (विध्)=
१३४	१९	आश्लिषत् ॥	अश्लिषत्-अश्लिक्षत् ॥
१३५	१२	पर० ।	इत्यनन्तरम् 'to grow; to increase' इति संयोज्यम् ।
१३६	१०	षो=	षो (सो)=
१३६	११	ned	-end
१३७	शिर:०	परस्मैपदिन:	आत्मनेपदिन:
	३	नर्तिष्यति ॥	नर्तिष्यति-नर्त्स्यति ॥
	९	तेपिमहे	'पि' अस्प०
१३९	शिर:०	परस्मै	आत्मने
	११	अदीपिध्वम् ॥	अदीपिध्वम्-ढ्वम् ।
	१३	जनी=	जनी (जा)=
१४०	१८	अभुत्साताम्	अभुत्साथाम्
१४१	शिर:०	परस्मै	आत्मने
१४४	१६	ति ॥	दुनोति ॥

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१४७	शिरः०	परस्मै	आत्मने
	३	अश् =	अश् (अंश्) =
१४९	शिरः०	परस्मै	आत्मने
१५०	११	अचेढम्	अचेढ्वम्
१५१	शिरः०	परस्मै	उभय
१५३	शिरः०	परस्मै	उभय
१५४	९	लृट्	लृङ्
१५५	शिरः०	परस्मै	उभय
१५७	शिरः०	परस्मै	उभय
१६०	१६	अस्पार्थात्	अस्पर्धात
१६१	१०	(व्रश्च्) =	(व्रश्च् -- वृश्च्) =
१६३	१९	पर० ।	इत्यनन्तरम् 'to write.' इति संयोज्यम् ।
१६४	१४	कॄ =	कॄ (किर्) =
१६५	३	गॄ =	गॄ (गिर्) =
१६६	१६	दृङ् =	दृङ् (द्रि) =
१६७	१५	मृङ् =	मृङ् (म्रि) =
१६८	४	मम्रुः	मम्रुः
१६९	शिरः०	आत्मने	उभय

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
१७१	शिर:०	आत्मने	उभय
	८	उभ०इत्यनन्तरम् 'to cut' इति संयोज्यम्।	
	१०	लुट्।	लट्।
	१९	उभ०इत्यनन्तरम् 'to cook; to fry.' इति संयोज्यम्।	
१७२	३	बभर्ष्ट	बभर्ष्ठ
१७३	शिर:०	आत्मने	उभय
१७५	१५	पिषृ =	पिषॢ (पिष)=
१७७	९	बुभुच	बुभुज
१७९	९-१०	अतृण-ढाम्	अतृण्ढाम्
१८४	१४	भिनत्तुं	भिनत्तु
१८७	१९	क्षुदिर् =	क्षुदिँर् (क्षुद) =
,,	२०	लट्।	लृट्।
१९२	२०	लुट्	'ट्' अस्य०
१९३	८	कुवन्ति।	कुर्वन्ति।
१९५	११	ववनेववनाते।	ववने। ववनाते
१९७	११	ॄ =	गॄ (गृ) =
	१५	दॄ =	दॄ (दृ) =
		bar;	tear;

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
	१९	पॄ ([illegible])	गॄ (३४६)
१९९	४	चिक्लिशितुः	चिक्लिशतु
	२०	अमर्दिप्यत्	'त्' अस्प०
२००	१	मन्थ =	मन्थ (मथ्) =
	१२	ग्रन्थ =	ग्रन्थ (ग्रन्थ्) =
	१४	श्रन्थ=संदर्भे । इत्यनन्तरम्	'to put together' इति संयोज्यम् ।
	१५	ज्ञा=	ज्ञा (जा)=
२०१	१४	वॄ=	वॄ (वृ)=
२०२	१२	–चिक्रय	इत्यत्र । उत्तरपङ्क्तौ चिक्राय इत्यनन्तरं संयोज्यम् ।
२०४	३	पूंञ्=	पूञ् (पु)=
२०५	११	लूञ् (लू)=	लूञ् (लु)=
२०८	११	गृह्णीयात्	गृह्णीयाताम् ।
	१३		के
२१५	२	लृट्	अस्प०
२१६	१८	अबुभूषत्	अबुभूषत्
२१७	१६	वरयिष्यति–	'ति' अस्प०
	१८	विडब	विडंब

पृष्ठसंख्या	पङ्क्तिसंख्या	अशुद्धम्	शुद्धम्
२२१	४	प्रौ॰	अस्प॰
२२३	१९	उक्ष (१२८०)	'उक्ष' अस्प॰
२३[illegible]	४	स्वन=	अस्प॰
२३९	१४	अगौपीत्-	अगोपीत्-
२४०	७	गुह्यास्ताम् ।	इत्यतः पूर्वं तदुत्तरपङ्क्तिस्थं 'गुह्यात' इत्येतत् संयोज्यम् ।
	१४	-जुगूढ्व	जुगूढ्व
	१५	जुहिवहे-	जुगुहिवहे-
२४३	१	लिट् ।	अस्प॰
२४७	७	रोष	[illegible]ष' अस्प॰
	१२	लुभ	अस्प॰
	१५	आर्दीभावे	आर्द्रीभावे ।
२५४	[illegible]	पृञ्ज्यात्	पृञ्च्यात्
२५९	१९	to please	to be pleasant
२६०	६	सपूर्णम् ।	संपूर्णम् ।

मध्यमधातुरूपावली संपूर्णा ।